

ჩვენი მწერლობა

1516

ბამოლის თვეში ორჯერ პარასკევობით

ფასი 1,50 ლარი

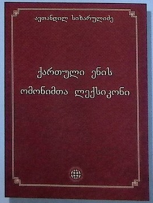
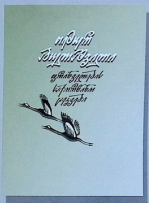
15 აპრილი 2011 №8(138)

2011

ის უწყვეტად სამი დღე
ფონაგები ენის ბედისწერაზე
რეზო ესაძის ჰოეტური სამყარო
გია ხუტერიას თოვლის ტრამალი
ირაკლი სამსონაძის ახალი რომანი
თამაზ ნატროშვილი ტომას ვულფზე
ზიჟუსკინდის ლიტერატურული ამნეზია
კატა ჩხვიციანი მილტონის „კომუსის“ თარგმანზე
მოდერნა ტყვემგლავის კრიტიკული დებოუტი

წიგნის თარო

შინაარსი

რედაქციის განცხადება	2	ნი უჩუქულო საში დღეა
ანი და გვერდები	3	მურთაზ ჭულუხაძე სიტყვა საპროგრამო მხალსსაც ანაუქებს
შეხვედრა	4	პაატა ჩხეიძე „ქოშუსის“ თარგმანის გამორჩენა
განაარს-ინტერვიუ	7	ზაზა ბიბილაშვილი „ქოშუსი, ნარუნეჯანი“ (მოამზადა ნატა ვარადაძე)
გამოხეარება	8	ნანა კუცია სოფლიკით ბინდინსვარი
არჩეა	9	ირაკლი სასოსნაძე მცხეთური პური
არჩეა	16	გია ხოფერია თოვლის ტრაგალი და სხვა ლქსეპი
	19	გია ხომერიკი სიტყვა და სხვა ლქსეპი
არჩეის ართი ლაქსი	20	შალვა საბაშვილი აღმოსავლეთი
არჩეული რაქსისთ	21	თამაზ ნატროშვილი პატრიოტიზმთან მწყარადა ვარი (ტომას ვულფი)
ანი და ბილნარი	24	„როგორ შეველირთ სიტყვების სარნელს?“ (ოლივიე დელკურას ესაუბრება ერიკ ორსენა და ფაბრის ლუკინი)
ძივა	25	ელგუჯა თავბერიძე ქოშინტარად ზოშ მინის გამორგება (აკაკი ნერეთლის ერთი ჩანანერის ირგვლივ)
ნათეანი და წღანი	29	როსტომ ჩხეიძე და შამისა მი ვარი იმადი (ბუნაპარტისტული ჩანანერები)
ბილტოვარი ვანი	37	როინ ჭიკაძე კიდევეს დანიზრადიანს
ბილტოვი	38	„მხოლოდ შენისა სავალი“ (გიორგი კილაძეს ესაუბრება თემურ ჩხეტიანი)
რარიტატი	40	ეკა ბუჯიაშვილი „ჩვენი თარნიოქ“ (შეხვედრა თამარ ჭობინიძესთან)
პირიბა	46	ელიზბარ ვაგვლიძე „ეს მი ბახლავარი ველური და მნარე ბალსი“ (რეზო ესაძის პოეტური საწყარო)
სამარტოვლის გვაგა	52	ნინო ვახანია მარშრუტი: მარტივი — სალნიო — სოპი
ახალბარდარი ან კი თევა	55	შორენა ტყემელაშვილი ორი ჩანახატი
ფირმი და ბანეა	57	გივი ალხაიშვილი წარილოგითი განმარტება ზეპირი გამოსვლის დასადასტორავლად (ზეიად რატიანი)
ახალი თარგმანე	58	პატრიკ ზიუსკინდი ორი ნოველა
ახალი წიგნე	61	მიაა ჯალიაშვილი ბავშვობის ოქროს ხანა
ბილტოვი	63	რას არჩოდნენ „ტაკილ ცხოვრებას“

ორკვირული ჟურნალი
დაშუქუნებული „ილიონი“
მისამართი: თბილისი,
ჩუბინაშვილის №41
რედაქცია – (995 32) 96_20_62
რეკლამა – (995 93) 65_93_68
გაერცელება – (995 77) 11_24_30
ფაქსი: (995 32) 96_20_62
E-mail: info@mtserloba.ge

მთავარი რედაქტორი – როსტომ ჩხეიძე
პროზის რედაქტორი – ივანე ამირხანაშვილი
პოეზიის რედაქტორი – შაკა ჯახაძე
კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი – თამაზ ნატროშვილი
მხატვრული რედაქტორი – კარლო ფაჩულია დიზაინერი – მალხაზ იაშვილი
სტილისტ-კორექტორი – ნინო დეკანოიძე დაკაბადონება – თენგიზ რობიტაშვილი
ოქრატორი – თამარ ჩიხლაძე სარექლამო მენეჯერი – ეკა ბუჯიაშვილი
გაერცელების სამსახერი – ლევან კიკნაძე
გარეკანზე: ირაკლი სამსონაძე
ჯეშალ კასრადის ფოტოეტუდი

თიხის ბაღარაში გაიმართა წარდგინება ამირან არაბულისა და ათირ თათარაძის წიგნისა „ავაგე ეკლესიები“. შეხვედრა შესავალი სიტყვით გახსნა და უძღვებოდა როსტომ ჩხეიძე. სიტყვით გამოვიდნენ წიგნის ავტორები ამირან არაბული და ეთერ თათარაძე, აგრეთვე მამუკა ხაზარაძე. დამსწრე საზოგადოებამ იხილა თუშეთისა და ხევსურეთში მშენებულ საძაგრატივოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია მეორის მიერ შეკეთების ამსახველი ვიდეოფილმი, რომელიც შიამხადა საპატრიარქოს ტელევიზიამ „კრისტალივნიკა“. შეხვედრის დასასრულს სიტყვა წარმოთქვა თიხონ უნიშვილსა და უნეტარესმა. ვთავაზობთ შესავალი გამოსვლის საფუძველზე მომზადებულ სტატიას.

ის უჩვეულო სამი დღე

— მე არ დამაინტერესებდა ჩემი მოგზაურობა თუშეთში და ხევსურეთში. ეს იყო აღდგომა, აღდგომის დღესასწაული, სულის ამაღლება... მთას უნდა მივხედოთ მთის ხალხმა. მთებში დიდი მადლია, მთები აბოლა ღმერთთან.

ეს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უნიშვილისა და უნეტარესის ილია მეორის სიტყვებია, ამირან არაბულისა და ეთერ თათარაძის ორიგინალური ყაიფის წიგნის „ავაგე ეკლესიები“ ეპიგრაფად გატანილი.

ესაა პირადი განცდაც — ყველაზე ღრმა და ინტიმური, დიდ სულიერ ქურაში გამოწითობილი.

ესაა თამაშავლობით გამოცემული ცოდნაც.

და ესაა ეთიკური მრწამსიც, ალექსანდრე ყაზბეგისა და ევაფ-შაველას მხატვრულ საქართველთან ამოზრდილი.

ის, რაც გულში დიდხანს იყო ნალოლიავეები, ბოლოს-დაბოლოს ლიტერატურულ-რელიგიური ფორმულების სახით უნდა ჩამოქნილიყო, და სწორედ მაშინ, როდესაც ჩვენი სულიერი მამა თუშეთისა და ხევსურეთს მოვიღვივდა.

ამდენი ხნის მანძილზე საქართველოს პატრიარქი პირველად ესტუმრა ამ მხარეებს.

და ეს პატრიარქი — ღრმა კანონზომიერების წყალობით — ილია მეორე აღმოჩნდა.

მისგან მოვლენილ დაუთვლელ წყალობას ეს მოგზაურობაც შეემატა.

გარეგნულად სამად სამი დღე.

სულიერად — განსაკუთრებული მნიშვნელობის აქტი.

და რაოდენ სასიხარულოა, რომ საქართველოს პატრიარქის მიერ ხორციელსმულ აქტითგან ეს მოგზაურობა მანინც არ დარჩა ფუნდამენტური ჩანაწერებისა თუ ვიდეო-ფილების ამარა და მხატვრულ-დოკუმენტური თხზულებების ქარგაში მოექცა.

ამ ორიგინალური ყაიფის წიგნის მთავარი ძარღვი სწორედ ეს რემორტაჟია, რომელიც ისეთი ექსპრესიით, თხრობის ისეთი ოსტატობითაა შედგენილი, რომ სცილდება ფუნდამენტური სტატიის ჩარჩოებს და დოკუმენტურ თხზულებად წარმოგადგება.

მართლაც აღდგომის განცდა გუფფლება მისი ნაკითხვისას.

აღდგომის დღესასწაულის, სულის ამაღლების... ასე რომ არ იყო, აშკარად ზედმეტი იქნებოდა ის ისტორიულ-ლიტერატურული ფონი, რომელიც აზვურად მოხდენილად ავსებს დოკუმენტურ მითხრობას „პატრიარქის სამი დღე თუშეთსა და ხევსურეთში“. ეს ის ზომიერებაა, რასაც დახვეწილი პროფესიონალიზმი და ეთიკური მუკრძნება განსაზღვრავს, თორემ ადვილი შესაძლებელია მასალების სოუზემ გაცეთისი და ისეთი სრული სურათის აღდგენა მოინადინო, თავისთავად ჩინებულად რომ იქნება, მაგრამ ამასობაში თხზულების მთავარი ძარღვი სადაღაც ჩავეკარება.

ამიტომაც კმარობ ზეზეა ვაფირინდაულის გადაიღვებას.

ხუცობანისა თუ სახელის დადების ტექტიც.

ცალკეულ ამონარიდებსა თუ ფრაზებს, თვითკმარი ღირებულებაც რომ ავტო, არამცთო საერთო მონაკისა შეერწყან იმიჯითა სიხუსტით.

ვთქვათ: — როსაც ცაზე ორ მზე დადგებიასე, უნაილო ვინამ კედებისე, ორ მშის ნახვა არ ასავე კარგი... ან:

იალნოს თავით მასკვლავნი კრებულას ამაღიანო... მენ მკერდზე გრილინი წყარონი კანკალით ჩამაღიანო... ანდა:

დოკლო-შენაქოს ნახდენის ამბავი 1837 წლისა, ის ეპიზოდი, ერთ ბოსკლში ლეკებს ბაღლები რომ დაუტყვევებოდათ, ერთი მთვრალი ლეკი კი შეუვარდებათ და ბაღლებს მუსრს გაავლებს. წყაროდან დაბრუნებულ ქალს ზაფხუბის გოდება და კენესა მუხბს მოჰკვეთს, თუნეს დასდგამს და ბოსკლში შევარდებს, იქ სისხლში მოსრული დიდო ავღია პატარების ცხედრებთან ერთად. ან ბაღლითაგან ერთ-ერთი ამ ქალის ჯრჯრა ცოცხალი ძმისშვილია, 10-11 წლის ბიჭი, თავს გაჭირვებით რომ წამოწვეს და ულონოდ, ძლიერგასაგონად ბეჭევი:

— დავო, ეფ დიდო მე მოეკალიე, სახელ არ დამიკარგოთავი...!

ამ ბაღლის უკანასკნელი ამონაკვნი თავისებურად მსქვალავს თხზულების ისტორიულ ფონსაც და უთოოდ ამოუშულად ჩაიბეჭდება საზოგადოებრივ ცნობიერებაში, როგორც საგმირო ეპოსის ნასხლექი.

ხალხურ პოეტურ სტრიქონებს კი თავისებურად გადავბმის და აგრძელებს ეთერ თათარაძის მხატვრული წარმოასახვანი, გამოხვეული არა ზოგადენობრივ საბოსკლში, არამედ თოშური დიალექტის აბლებური გამოამბარყნიებელი.

წიგნის მილიანობას უთოოდ გამოაკლდებოდა ერთი მომხიბლავი ფერი თუ ნაკადი, ფოტორეპორტაჟიც რომ

არა — მარჯვედ დაქტირული დაუციწყარი ნამები ისტორიული მოგაურობისა, და მასთან ერთად ის დიდებული სახანები და კალორიტული ტიპები, რაც გაცილებით უხედაუნდა მოგვეგვიგვირგინდეს ამ მტრებეზიდანაც და საქართველის სხვა კუთხებეზიდანაც.

სხვაგვარად წარმოუდგენელიც გახლდათ, რაკილა ნიგნის ერთ-ერთი ავტორი ამირან არაბულია, ჯერ კიდევ იმ დროს ვატყებდებოდა ფოტოგრაფიით, როდესაც ეს დადარი მარგინალური მოვლენად უფრო მიიჩნეოდა ჩვენში, ვიდრე ხელოვნებად, და ბატონი ამირანის ღვაწლიცაა, ფოტოხელოვნებას მოქალაქეობა რომ დაუმკვიდრდა და ამდენი პროფესიონალი მოგვიმარაგდა.

სასიამოვნო მოულოდნელობა კი აღმოჩნდა მამუკა ხაზარაძის ფოტოარტივის გამოშვებულ და შესანიშნავი კადრების მთელი წყება, გამომცდილ ფოტოხელოვნით ტოლს რომ არ უდებს და არაერთი აუბაგე გულსების² მთლიანობას ატყებს, რამდენიმე ნიმუში ფოტოგამოცენასაც უდგოდა დამწებდებოდა. და ეს იმიტომ, რომ მხოლოდ საუკეთესო აპარატი კი არ უჭირია ხელთ, არამედ თვალეც უჭირს და გვერდებზე დახვეწილი მოსდებს. ასე რომ, მარტოაღწ ნიგნის გამოცემას კი არ დასდო ღვაწლი, არამედ ფოტოუბიოთაც საკმაოდ შეწინა.

მითუმეტეს, „სიმეგა თეგის“ სტამბის მეოხებით ფოტოკოლაჟი დიდებულ ფერებზედ ახასხასებულა და ნიგნი იმ კულტურული რანგის მოვლენად გარდაუსახავს, ვეროპოული ძეგლების ნრეს რომ შეგვივარს.

მხოლოდ ასე თუ დაგვივრდინდებოდა ის მარჯვედ და ზუსტად ავტომატი არტიტექტონიკა, განსხვავებული მასალა ეკლექტიკურ ნახავად კი არა, პარმონიულ მთლიანობად რომ შეგრა და „ავაგე გულსების“ თავისი დახვეწილი კომპოზიციით თვითონაც ეკლესიას დაამგვანა.

რადაც სხვაგვარი განცედა დაუფლებოდა ჩვენს სულიერ მამას, და ის ფიქრიც გაუფლებდა: გული სულაც აქ ხომ არ დაემტოვებინათ. გაუფლებდა და... მამინეგ უარყოფდა: სხვა მხარეებს რაღა ვარგუნო. და იმ გამოსავალს გამოძებნიდა, რომ გულში ჩაისახავდა თუშეთსაც და ხეგსურეთსაც.

სხვა მხარეებს რაღა ვარგუნო...

თუნდ ხვეისთავის რაღა ერგუნებინა, იმ მშობლიური ფესვებისა და გარემოსათვის, რომლის სიმბოლოცაა მხოლოდ ღვლუშაურის ციხეც განეცედა და მის ფოტოსურათის ისე ემხებევიდა ხოლმე, როგორც წმინდა ალაგის ანარკლს, ტაძრის თავისებურ ნაირსახეობას.

და უქრავდა გაგახსენდება, რომ ამ ყვირის ნიგნი, რომელიც საქართველოს პატრიარქის სამღვანელო მოგზაურობას მიუძღვნა თუშეთსა და ხეგსურეთს, არ შექმნილა ხეგში მისი მრავალი სტუმრობის ეკლადეკა.

ლატენტური პროზის ნიმუში, თავისი ისტორიულ-ლიტერატურული ფონით, ამ მხარეში განუზოცილებელი დარჩა.

ალბათ ჯერჯერობით, თორემ დღესმე დაუნერეული როგორ უნდა დარჩეს.

სამისოდ კი საუკეთესო ბიძგი უნდა გამოდგეს ამირან არაბულია და თეურ თათარაძის „ავაგე ეკლესიები“.

როგორ ითქვამ? არტიტექტონიკით თვითონაც ეკლესიის მსგავსიო.

სიტყვა სამოკლო მხალსაც არაუქვას

არ მეგონა, თუ ლუკიანე სამოსატელი და მისი მეგობრები დადებდნენ ამდენსეგებად. ღამის პაგეპოზიდან მესმის ეს სახელი, როგორც ქრესტომათიული, საპროგრამო, საგამოცდო, რომელიც სესხებზე უნდა ვატიწო, ჩააბარო ლექტორის და დაიწყო უსამელო დაიწვევებით.

„ჩენი წერლობის“ წლევადელი მეექვსე ნომრის სარჩევი რომ ნავიკითხებ (ხედავთ, ჟურნალეს უკვე სარჩევით ვკითხულობთ, ესე იგი პირველი გვერდიდან ვინებნით, თუმცა ის დროც მახსოვს, „კომუნისტსა“ და „თბილისს“ ზოლო გვერდიდან რომ ვინებნით), გამიკვირდა, რა საჭირო იყო ამ ნაფთალიანი ავტორის დაბეჭდვა-მეთქი, მაგრამ მთარგმნელი რომ ვნახე, დავიტყობდი. გურამ გოგაშვილი შემთხვევით არაფერს თარგმნის. თარგმნის და მერე როგორ თარგმნის. ნამდვილად „სიტყვის პაპაა“. მან რომ ქართული იყის, ბევრმა არ დაიკვირბს.

ერთი სიტყვით, ნავიკითხებ. გასაცარიო რომ არის. ჯერ როგორი სათაური აქვს — „ქებათა ეტა სამშობლოს“. რამ დაანერინა ამ კინიკოსს (დირიკოსს) ამბედა ვრძობით ალესე სიტყვა. სამშობლოს სიყვარულს თუ ფილოსოფია აქვს, მაშინ ეს არის პატრიოტიზმის ფილოსოფია. არ ვიციოდა, თუ ელინისტურ პერიოდშიც აქტუალური იყო სამშობლოს თემა.

ცხოვრებში მოგზაურად მაქვია. ხან აქ ვარ, ხან საზღვარგარეთ, უფრო მეტად საფრანგეთში. სანამ ვმშობლია, ცდილობ სარჩ-საბადებელი მე თვითონ მოვიპოო. ამდენი მისედა-მისეის ნიმუშედაც თავი დამარად არასოდეს მიგრძენია. ერთი სიტყვით მაქვს და ერთგულიც ვარ მშობლიური მხარისა. წარმოშობით იმერეთიდან ვარ, დეიეთ კლდიაშვილის სოფლიდან, სიმონეთიდან. სადაა აღარ მიცხვორია, მაგრამ ჩემთვის საპყროს ცენტრი მაინც იქ არის, იქიდან ხედავ მსოფლიოს. ვც კი არა, ხანდახან კლდიაშვილის მოიხრბობის პერსონაჟი მგონია თავი. ტყუობა, გაჭირვება ყველა დროში ერთ ენაზე ლაპარაკობს.

სამოსატელის ეს პატარა ნაწარმოები თორმეტ წანილად არის დაფიქრონი. ყველა კარგია, მაგრამ მეცხერ მანცვ განსაკუთრებით დამახასოვრდა. აი, რას წერს:

„სამშობლო სანუკვარი რა არის ცნამვილკათათვის, მაგრამ ზერიაკით იმზომ ძალუმ მიუღწევთ სამშობლოსკენ გული, რაზომაც ისინი ახალგაზრდებზეუდ მტყაბდ მრტყეკაცინ არიან. სუყოველი ხანწარავალი კაცეი იქ იტყვის და იქ ცდილობს სიცოცხლის დასრულებას, სადაც არსებობა დაიწყო, რათა ნებუდ ცქველი მშობლორ მინას მიტარება და თავისი ადგილი მიიჩნიოს მამა-პაპათა ძევაღუშესაღვდო“.

მადლობა გუთუნის გურამ გოგაშვილს, რომელმაც სამოსატელი „აღმოგვიჩინა“ და თქვენს რედაქციასაც, რომელმაც გამოაქვეყნა ეს ნაწარმოები. მე კი იმაზე ფიქრობ, რატომ ვაწარა ბეჭდა, რომ სულ სამშობლო მენატრებოდა. ჩემისთანა მგლომარობაში კიდევ რამდენია, ვინ იცის. მე მინდა ყველას ზოლომედ ახსოვდეს სამშობლო. თუ ყველას გეტყობოდა, საქართველო უფრო ძლიერი იქნება. ჩვენც ძლიერი ვიქნებით, რადგან, როგორც ლუკიანე სამოსატელი ამბობს, სიტყვა „სამშობლო“ მხალსაც აწაუქვას.

პაატა ჩხეიძე

„კომუსის“ თარგმანის გამოჩენა

ჯონ მილტონის „კომუსი“ თითქმის ოთხასი წლის წინ დაიწერა, თარგმნით 1965 წელს ითარგმნა, მაგრამ მხოლოდ 2008 წლის 14 მარტს გველირსა მისი ქართულად ნაკითხვა ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“ ფურცლებზე. ამ ნიმუშში (ბ) ჯონ მილტონი და ტომას ელიოტი გვერდიგვერდ გამოჩნდნენ.

მილტონი, რა თქმა უნდა, არ იცნობდა ელიოტს; ელიოტი იცნობდა მილტონს და აკრიტიკებდა, აკრიტიკებდა პურიტანს მთელი კათოლიკური მრისხანებით. დღეს კი ორივე ერთ საქმეს აკეთებს, ძნელსა და უმადურ საქმეს — გადაარჩინონ ადამიანი ურწმუნოებისაგან, ღირებულებათა და ტრადიციათა დაქვეითებისაგან, გარყვინა და გადაგვარებისაგან, ანუ დამლუბველი პროგრესისაგან.

მილტონი („დაკარგული სამოთხე“, „დამრღიხეული სამოთხე“) ქართულად თარგმნა ვახტანგ ჭელიძემ, დიდმა ქართველმა მთარგმნელმა; დღეს უკვე შეიძლება ამის თქმა და აღარ ვნობით, პირუთენელმა შესყებამ მტრები და მოშურნენი არ მოუშრევლისო, თუმცა მის სიოცხლებშივე ცხადი იყო, რომ თავისი ღვანლით ივანე მანაბელსაც და მასზე ჭველ მთარგმნელებსაც ნააჭარბებდა.

მილტონი („სამსონი“) თარგმნეს ქართულად მთარგმნელობითი სკოლის ღირსეულმა ნარმოზდაგენელებმა (არც ამით აღლით მტრები და მოშურნენი), ბატონებმა ეშვარ კუტიანიშვილმა და ზურაბ კიკნაძემ, ვინც შემკვიდრვა შუა საუკუნეთა ქართული მთარგმნელობითი სკოლისა, როგორც ბიბლიის მთარგმნელი.

ჩვენ მხოლოდ „სამსონი“ ვიცით მილტონის თხზულებათაგან მათ მიერ თარგმნილი და ემაყოფილები უყავით, რაკი მილტონის ეპიკურ თხზულებათა და დრამატურგიის საუკეთესო ნიმუშები ქართულად გვეგულებოდა.

ეს დაგვიანებული სიხარული იმით გამოიჩნევა, რომ მილტონს „კომუსი“ უყვარდა ყველაზე მეტად თავისი თხზულებებიდან.

მილტონის ვერსიფიკაცია დიდხანს იყო კამათის საგანი და, აღბათ, დღესაც დავობენ, თუ სად მიუჩინონ ადგილი მის ლექსს.

ძველი შეხედულებით, რასაც ძირითადად ევროპელი და ამერიკელი კრიტიკოსები იზიარებენ, მილტონის თეთრი ლექსი მკაცრად ათმარცვლიანია და გამოჩაყლისები მხოლოდ მუსიკალობის შესანარჩუნებლად გაყოფილი ზმოვნების შედეგია. ამტკიცებენ, ვერ ვიტყვით რომ მილტონის სტრიქონი ყოველთვის იამბოური ან ალმეაული ინტონაციისა, ვარიაციები მოულოდნელი

მკვეთრი მახვილებით შემოდის და ეს შერყენილი კონსტრუქციები პოეტს მონოტონურობისაგან თავის დასაღწევად სჭირდებოდა.

ამისდა საპირისპიროდ, ინგლისელ კრიტიკოსთა ნაწილი დაიჩინებს, მილტონი არა იმდენად კლასიციკური განსწავლულობის გამო, არამედ წინამორბედი პოეტებისა და განსაკუთრებით შექსპირის გავლენით, იამბებს სხვა შესაფერის მუხლებს უნაცვლებდა და არამარტო ორმარცვლიანებს არამედ სამმარცვლიანებსაც, ტროქეი იქნებოდა, სპონდეი, დაქტილი თუ ანაპესტიკო; ამით იგი ლექსის მრავალფეროვან მუსიკალობას აღწევსო. ეს მოსაზრება სადღაც მეთვრამეტე საუკუნის ბოლოს გაჩნდა და გაბატონებული იყო მეცხრამეტეში.

ამ ორ პოზიციას შორის არის მესამეც, ყველაზე ცნობილ კრიტიკოსთა მიერ გაზიარებული, რომ მეცხრამეტე, მეცამეტე და განონასწორებული ადამიანი, შეგნებულად ირჩევს ხუთმუდლიან და ათმარცვლიან სტრიქონს, ამავე დროს, თავს უფლებას აძლევს და ხანდახან ცვლილებას ახდენს, მაგრამ ამასაც მოწესრიგებულად აკეთებს, რაკი მარცვალთა რაოდენობის მიუხედავად მისი ლექსის მეტრი არასოდეს ირღვევა.

„კომუსის“ პოეტური ბრწყინვალება გადამონის იმ ადამიანებს სექსუსის, ვინც მილტონის პოეზიას მძიმედ და მოუწნელად მიიჩნევს.

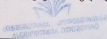
ოცდამეცხრე საუკუნის მეთხევლები კლასიკოს პოეტთა კიბვას თანამედროვე პოეტთა მეტრე ოპუსების გადახედვის ვამჯობინებთ და გვაკინფიცებთ რომ ახალი პოეტები ძველების ჩაყრილ საფუძველზე აგებენ ახალ კონსტრუქციებს.

თანაც მილტონი უზრალად პოეტი ხომ არ არის, იგი დიდი პოეტია. მისი გაღვინა დღემდე მოსდევს ინგლისურ ლიტერატურას. უამისოდ არც ტენისონი იქნებოდა, არც უორდსუორთი და თვით დიქენსსაც კი შეაშველა ხელი.

ივანე მარაზლის შემდგომ, ანუ მას შემდეგ, რაც ახალი ქართული მთარგმნელობითი სკოლის მამამთავარმა შექსპირის სათარგმნელად იმ დროისთვის საუკეთესო მხატვრულ ხერხს მიაგნო და თითხმეტმარცვლიანი საზომი მიმარტვა, ქართული მთარგმნელები უკრიტიკოდ მისდევდნენ გაკუთლულ ბილივს და თითქმის ყველაფერს, განსაკუთრებით კლასიკურ პოეზიას, ამ მეტრით თარგმნიან. აღბათ მხოლოდ თამაზ ჩხეიძელი გამოირჩა, ვინც უშუალოდ ქართულ პოეზიაში ეძებდა მუსიკურს საზომებს, თუმცა ჩვენც (როსტრომმა და მე) მოვსინჯეთ იგივე საზომი [წყობილი სიტყვა] ანგლო-საქართველო საგნური ეპოსის „პეოულის“ თარგმნისას.

არაერთხელ მოიტყვამს და კიდევ გავიმოურებ, ერეკლე ტატიშვილი ურჩევდა თავის მოწაფეებს, შექსპირის სათარგმნელად ახალი საზომი ეჭიეთ, თორმეტსა და თითხმეტს შორის; ანუ, მეტი აზრით, იგი მოუთხოვდა, რიტმის მრავალფეროვნებისა და ლექსის მოქნილობისათვის, თორმეტმარცვლიანი, თითხმეტმარცვლიანი და თუნდაც სხვა საზომები ურთიანეთს ზომიერად შეუნაცვლებთ თარგმნისას; ანუ ურჩევდა იმ ხერხის ანალოგს, რასაც შექსპირი და მილტონი მიმარტვავდნენ.

არ ვიცე, ქართული მთარგმნელები პოეზიას ყურს ათხოვდნენ თუ არა ჩემს რჩევას, მაგრამ იმას მინც დაე-

ბა, იმედი და მოწყალება ქრისტიანულ ქველობათა ცნობილი ტრიადაა. ლედი უნმობს სასოებასა და იმედს, მაგრამ მერე ახსენებს სინდისს, ნაცვლად მოწყალებისა. ან შემთხვევათა გულმონყალება (სიყვარული) და სინდისი გაიკვირებულია.

Where the love-lorn nightingale თარგმნილია, "ყარობი ბუღბუღის შენ ისმენ მწუნარე გალობას"; აქ ლედა იგულისხმებოდა ეს ფილომელას გაუპატიურება და ბუღბუღად გადაიქცევა ("მეტემორფოზები").

Can any mortal mixture of earth mould/ Breath such Divine enchanting ravishment? თარგმნილია, "განა წარმავალ არცთობას მინიერისას/ ძალუძს ამგვარი აღმოხუნდევა აღფრთოვანების?" ეს სტრიქონები ეხმარება სატანას ხანმოკლე აღტაცებას ევას ხილვისას "დაკარგულ სამოთხეში".

Hail throner wonder თარგმნილია, "შენ ხარ ქალღმერთი", აქაც შენარჩუნებულია კონცეპტი და გავგაზიანების სატანას პირველ მიმართვის ევასადმი "დაკარგული სამოთხედან".

აქვე მოდის დიალოგი კომუსსა და ლედის შორის, ანუ კლასიკური სტიქომიტია, რატკერნატიული ხალექსო სტრიქონებით შესიტყვება, ალც ანტკურ საბერძნეთისა და ნეოკლასიკურ იტალიურ დრამაში გამოიყენებოდა. ქართული თარგმანი ინარჩუნებს ამ ფორმას.

No goblin or swart faery of the mine/ Hath hurtful power o, re true virginity თარგმნილია, "ამბობენ ავსულს ღამრბობითა ჭაობდა მაგალს, უღერ დედაბერს, ... ვერ ძალუძს შერყენას ტეშმარტიც უმანკოება". swart faery ინგლისურად გულისხმობს შავ, მინსიკეშ მცხოვრებ ენდოსურს ან დემონს; ქართულად კუთურ დედაბერად თარგმანს გავართულებს ნიშნითა, რის საშუალებითაც მთარგმნელები უფრო იოლად აღსაქმელს ხდიან ქართველი მკითხველისათვის მილტონის ტექსტს.

Antiquity from old Schools of Greece/ To testify the arms of Chastity? თარგმნილია "წარსული დროის ბერძენთა მითებს, თუ რაოდენ შეუვალია უბინოება." თარგმანში კონცეპტი შენარჩუნებულია, მაგრამ მაინც სჯობდა ყოფილიყო ბერძენთა სკოლები და არა მითები. უცნობია თუ რომელ სკოლებს გულისხმობს მილტონი; კომენტატორები მიუთითებენ არისტოტელეს ნიკომახეს ეთიკაზე, სადაც საუბრაია თუ როგორ უნდა მოიტყეს კაცი ხორციელი ტკობის დროს.

Still all be made immortal თარგმნილია, "და მოკვდავ ხეულს უკვდავება მივახლება". ვარაუდობენ, რომ იგულისხმება რაფაელის დარიგება ადამისადმი "დაკარგული სამოთხედან", რომ თუ მორჩილი იქნება, ბოლოს უკვდავ, ნმინდა სულად გარდაიქნება.

And Yet more med'cinal is it then that moly/ That Hermes once to wise Ulysses gave/ He called it Hoemony, and gave it me თარგმნილია, "კურნების ძალით ვერ ედრება მას თურმე მოლი, ვერმეხება უნდა მას მოკვდავად ცუდის რომ მისცეს; მწყემსმა ერთად მას შემოინდა მე მაჩუქა"; მოლი განმარტებული აქვთ მთარგმნელებს, თუმცა აღარ გავუმარტავთ, რომ რენესანსის ეპოქაში ხშირად გამოიყენებოდა, ალემგორიულად, ზომიერებისა და წინდახედულობის აღსანიშნავად. რაც შეეხება "ჰემონს", ეს

სიტყვა ინგლისელ კომენტატორთა აზრით, უნდა მოდიოდეს ან შემოინადან, ჯადოქრობის ტრადიციული სამყოფელიდან, ან ბერძნული ჰომონიდან, რაც ცოფიანას ნიშნავს, ან ჰომონიოსიდან, რაც სისხლივით ნითულს გულისხმობს.

O foolishness of men! that lend their ears/ To those budge doctors of the Stoick Furr,/ And fetch their precepts from the Cinlick Tub, ქართულ თარგმანში შენარჩუნებულია კონცეპტი, მაგრამ ფაქტუალური ინფორმაცია ნაკლებია: "უფუარები! / ყურს რომ უფებენ შეადგებლებს, პირქუშ სწავლულებს, / და რომ იძენენ ცინიკოსთა შებლდულ ცოდნას"; ორიგინალში Stoick Furr, გადმოცემით, სტიოკოს ფილოსოფოსთა სამოსადეა Cinlick Tub, დოცენეს კასრი, სადაც ცხოვრობდა და აქეზებდა ცინიკოსებს, ეცხოვრა სილატაკემი და ენბოლებინათ ამქვეყნიურ ტკობათა.

unsought diamonds/ Would so emblaze the forehead of the Deep ქართულ თარგმანშია, "მარგალიტები... განაბრუნებდნენ თვალწაუდგამ სიღრმეს ზეფებისას." forehead of the Deep ნიშნავს მინის ქერქს ყველაზე ახლოს მყოფს ზედაპირიდან. თუმცა Deep ყოველთვის ოკეანეზე მიანიშნებს, აქ შეიძლება კონტექსტის მიხედვით დედამინის სიღრმე ვიგულისხმობთ, რადგან ამასები (diamonds) მინაში მოიპოვება და არა ზღვიან, გეკუბნება ინგლისური კომენტარი. ქართულ თარგმანშია "მარგალიტები", თუმცა ისიც შესაძლოა, რომ მილტონი არ იცავდეს სისუბტლეს მარგალიტების და აღმასთა გარეყვისას.

Against the canon laws of our foundation; იგულისხმება ფუნდამენტური, დასაბამიური პრინციპები. აგრეთვე მიანიშნებს საეკლესიო კანონებზე; მილტონი აქ მხოლოდ გაკვირთ გაეცნნლავს იმას, რასაც ლედა უპირისპირდება ანტიკანონიკური პაფეტობების შედეგათა. ქართულ თარგმანშია, "მხოლოდ ზნობის გამომხდომს ჩვენს წინააღმდეგ."

Sadly sits th' Assyrian Queen; იგულისხმება ვენერა, ვისაც თავდაპირველად ასირიელით ეთაყვანებოდნენ. ქართულ თარგმანშია, "... იქვე მოწყენთ წინა დედოფალი ზის, ასირიელი!"

ინგლისურ ტექსტში 1023 სტრიქონია, ქართულში — 977.

სულ ოცდარიი საკომენტარო ნიშნში ამოვიერე; ოცდარიიდან თთხი პასაჟი უნდა შესწორდეს, აღბათ, თუ მთარგმნელები ჩათვლიან საჭიროდ.

ამრიგად, უნდა ითქვას, რომ მთარგმნელები არ ტოვებენ თითქმის არცერთ ნიუანსს "კომუსის" რთული, ხატებითა და ასოციაციებით დახუნძილულ ტექსტიდან, რაც არამარტო ოსტატობის შედეგია, არამედ კეთილსინდისიერებისა და თავდადებული გარჯისა; და მხოლოდ იგი, ვისაც ორიოდ სტრიქონი მაინც უთარგმნია სიცოცხლეში, მიხვდება თუ რა შრომა გასწინს ბატონებმა ეშვარ კვიტაიშვილმა და ზურაბ კენაძემ ან ერთი შეხედვით მცირე თხზულების თარგმნისას.

მე კვლავაც დავუბატონებ ორივეს ღრმა პატივისცემას გამოჩინეული ლეანლის გამო და ბოდიშს მოვუხდო, რომ ამ ღირსშესანიშნავ პუბლიკაციას დაგვიანებით გამოეხებამურე.

ზაზა ბიბილაშვილი

„ყოფნა, ნრუნუნჯან“

— თქვენი აზრით, რა არის უკიდურესი გაჭირვებული მდგომარეობა?

— ცოტა უფრო მზიარული შეკითხვით რომ დაგვეწყოს, არ შეიძლება?

— სად ისურვებდით ცხოვრებას?

— რა ვიცი, სად აღარ.

— რა არის უშაღლესი შედეგები?

— ევროპაში — იალბუზი.

— თქვენი საყვარელი ლიტერატურული პერსონაჟები?

— მაქს კობულაშვილი, ბურატინო, მალინა, არტემონი, ჩებურაშვილი, ჩიპოლინი, მარსეა, ალუბლიკო, სალამურა, ბაია, ბეკი თეტქერი, ჭიანჭველა წრიბა, ფუტკარი („ციცენა იას დელობიდან“), პოლდენ კოლფილი, იუპან ნაგელი, თინათინი, ავთანდილი... რა ვიცი, აქეთ და აქეთ უფრო ნაკლები მახსენდება.

— თქვენი საყვარელი ისტორიული პერსონაჟები?

— თინათი ტოფი, ლაქში ბია და ვერა ქობალავი.

— თქვენი საყვარელი მხატვარი?

— კონკო. იყო წინა საუკუნეში ასეთი მაიმონი — ხატავდა. ვერ ნახატებთ გამაოცა, მერ თავისი სიყვდილით (ტუბერკულოზისგან გარდაცვლილა) ამიოყავა გული. ახლა კი, აგერ, ორგინალური პასუხიც მაპოვინა.

— თქვენი საყვარელი კომპოზიტორი?

— სამუნხაროდ, ფაუნდინ ასეთი არავინ ვიცი. ადამიანებს კი ვუსმენ, ხან — ვის, ხან — ვის.

— რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად მამაკაცში?

— სიკეთეს, ტოლერანტობას, თავმდაბლობას. თავმდაბლობაში თავისთავად იგულისხმება, რომ მინ მატრონს „თავმდაბლობის“ საფუძველიც აქვს (ვარკვეული, დედამინაზე მიღებული თვალსაზრისით, თორემ ისე...)

— რომელ თვისებებს აფასებთ ყველ ხე მეტად ქალში?

— დაუყვედრებლობას. კარგია კიდევ ლამაზი, ქვიანო და სათნო ქალი. ანუ სამივე ქალ კარგია.

— რომელი ადამიანური სათნოებაა თქვენთვის უფრო მომხიბლავი?

— წინა ვი პასუხში ჩამოთვლილთაგან რომელიმე. იუმორის გრძნობა ამოვიტყავ.

— თქვენი საყვარელი საქმიანობა?

— წერა. ეს — საქმიანობა, თორემ ისე სხვა რაღაცების კეთება უფრო მიყვარს.

— თქვენთვის ნაცნობი რომელი ადამიანი გინდოდათ ყოფილყოფით?

— ისე მე, ოლინდ — ცოტა უკეთესი(ად).

— თქვენი ხასიათის მთავარი თვისება?

— არ მინდა, მტრებმა გაიკონ. იქნებ მყავს.

— რას აფასებთ ყველაზე მეტად მეგობრებში?

— არსებობას (როცა არსებობენ).

— თქვენი მთავარი ნაკლი?

— გამორჩევა გამოიქრდება. ყველა მთავარია.

— თქვენი წარმოდგენა შედეგებზე?

— არ მაქვს.

— რა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე დიდი უშედეგობა?

— კარგ გუნებაზე ვარ და არ მინდა, ამაზე ფიქრი წიხივდნო.

— როგორი გინდოდათ ყოფილყოფით?

— მაგარი.

— თქვენი საყვარელი ფერი?

— გააჩნია, რისი ბალახი მწვანე უნდა იყოს, გაჭრილი ხახამთრო — მუქი წითელი, ჩემი სამოსი — შავი, ლურჯი ან ნაცრისფერი, ქალი — უფრო მავგერემანი, თუმცა ქურაც შეიძლება, ისევე, როგორც ნებისმიერი სხვა ფერი.

— ყველი, რომელიც ყველაზე მეტად გიყვართ?

— თანდათან ვრწმუნდები, რომ ჰიტყვები „გიყვართ“ და „საყვარელი“ ზოგჯერ ძალიან უცნაურად ქვრის.

— თქვენი საყვარელი ფრინველი?

— ქათამი. ინდური, რაღაცა ტერ დავამულამე.

— თქვენი საყვარელი მწერალი?

— მომდევნო კითხვის მიხედვით თუ ვიმსჯელებდი, აქ „მწერალი“ პრინციპში უნდა იგულისხმებოდეს. ამიტომ ასე ვუპასუხებ: ბოლოს, მეორე, აკა მორჩილაძე იყოს.

— თქვენი საყვარელი პოეტები?

— შოთა რუსთაველი. ხალხი, საკამარისა.

— საყვარელი ლიტერატურული გმირი ქალბი?

— თინათინი, მოყმის დედა, ზვარამზე... ბეკი თეტქერი ახლა ბავშვია, თორემ თავის დროზე, როგორც ქალი, ისე მიყვარდა.

— საყვარელი გმირები რეალურ ცხოვრებაში?

— ნოდარ ნათამე. რამდენად გმირია, არ ვიცი, მაგრამ კარგი ვატი მგონია. თუმცა, რა თქმა უნდა, მასაც შეშლია.

— საყვარელი გმირი ქალი ისტორიაში?

— ისეთი მგერნობა მაქვს, რომ ამ კითხვაზე უკვე ვუპასუხებ.

— საყვარელი სახელი?

— ვერაფერი მოვიფიქრე.

— რას ვერ იტანთ ყველაზე მეტად?

— ტყუას, მხამს, ცეცხლს, მეტისმეტად ბევრ ნყალს... კიდევ ისეთი მდგურ საქმიანობით დაკავებული ადამიანის ქედმაღლობას, როგორც, ვთქვათ, მოუხიზნესა.

— ისტორიული პიროვნება, რომელმაც თქვენი ზიზღი დაიმსახურა?

— ბევრი, მაგრამ ამ ბოლო დროს ვცდილობ, ყველას ყველაფერი მიუტყვო.

— სამომავლო მოქმედება, თქვენი აზრით, ღირსი მეტნაკლები ალტაცებისა?

— განაღმა.

— რეფორმა, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უმაღლეს შეფასებას აძლევთ?

— არა კაც პკლა.

— ნიჭი, რომელსაც გინდათ ფლობდეთ?

- მინდა, უკეთესად ვნერდებ.
- როგორ გინდოდათ რომ მომკვდარიყავით?
- დრამა მოხუცებული; ასე, 1467 წლისა. ვიქმარებ.
- თქვენ სულიერი მდგომარეობა ამჟამად?
- ალტიმენტული.
- ქმედებანი, რომლებიც თქვენს შემწყნარებლობას იმსახურებენ?

- ქამა, ცეკვა... აღარ გავაგრძელებ — შეიძლება, რამე გამომჩრჩეს და ეწყიროს.
- თქვენი დევიზი?
- ყოფნა, წრუნუნჯანა.
- თუკი ოდესმე შევხვდებოდაი ღმერთს, რას ისურვებდით, რომ მას თქვენთვის ეთქვა?
- "ჰა, ხო მაგარი იყო?"

გამოსაუარება

ნანა კუცია

სოფლივით ბინდისფარი

ოთხი პიესა — ოთხი ამბავი — ერთი დიდი, გაუსაძლისი ტკივილის რეფლექსი, ტკივილისა, დროისა და სივრცის მიღმა რომაა, მარადიულია, გამოუცვლელი სულიერიანა და უბეზად მატერიალურის ვერმეზიანდებით, სიტყვის ვერმეგრძნობით, თავისუფლების არქებნით, გილოტინის გაუეტქმებით, ფალათია უდრტივნიელი მორჩილებით, მოაზროვნეთა სულით ავადმყოფებად მონათლულით, ზღვის ძელოდიისადმი ვაკულგრილებით...

კორიდას მიმგავსებია ნუთისოფელი, უსანტიკესი მორალი (თუ ამორალობა) აურჩივია კრედიდე, ხარის თვალებში უნდა ჩახედო, მიინდო, გაულიმო და, როდესაც დაიკრებს, დამინდობო, ე, სწორედ მაშინ უნდა შელიპო!"

გილოტინის დანასავით გაიბრჭიალებს ეს „შელიპო“, საზარი სიტყვის საზარი აკუსტიკა ეპოქის „ძელოდიად“ იქცევა...

ზემოპირვითა მორალით, „ღვთებარვითა ის, რაც სანდაოა“, მაგრამ მეგილოტიწვითა შემაძრწუნებელი მონამსით, სწორედ ეს სანდოობა და ნდობა უნდა მოიშლოს, როგორც ზნეობის, ადამიანურობის ღობი და საყრდენი.

მერე იოლია „შელება“...

თუ ჯალათი არ ჩამოვა, თითოეულ წვეწვანს შეუძლია, ფალათობა გასწიოსო — ერთდროულად მკაცრი და ბიბლიური წინასწარმეტყველებით მართალი, პირუთუნელა ზურაბ კანდელაკი. სიმართლის ვარამი გამოიციხავს ვარაყს...

„და გემს უმიზნოდ, საუკუნოდ დაგვიანდა“ — გალაკტიონისეული მაკონდება ზურაბ კანდელაკის თეთრი გემის მონაინდებისას, პიესიდან პიესაში რომ გადაცურდება, როგორც ნოეს კობიანი, მშველელი, გადამჩრჩენელი და, ვაგლახ, ლეთისდამეწყნებელ ვაჟს — ასე ეფეგრული.

ვიყრებება მინიც, სადღაც რომ ქრის მხსენელი იალქანი (მერე არ, რომ შორს) და მიტოვებულ ქალაქთა გრიფონებიან მადრენებთან ისეც დგას მოლოდინით დაღალული ლილი მარლენი...

თვითმფრინავის ბიჭების თვითმფრინავიც ხომ ეფეგე-

„შელება“ კანდელაკი

რა აღმოჩნდა ბოლოს. არადა, როგორ ეიმედებოდათ თეთრი თვითმფრინავი, თეთრი გემი...

შოპენის ვაღს ყველას ყოფაში, ყოველ პიესაში (ყოველი მოკვადის ყოფის პიესაში) მარბი უნდა წაენაცვლოს, ალბათ, გილოტიწის დანის ბრჭიალის გადასვრად („ხმა კი არა, კანდეტიკა“) — დიჯვის ცინიკური რეპლიკა ტრაგიკული პიესის ვრებლენში ჩაიქსოვება)...

ყოველი ფრაზა, ყოველი პერსონაჟი აბსოლუტურად თვითკმარია ზურაბ კანდელაკთან. ჯოოსს და შექსპირს, ცვეტაევიას და სხვებს იმისთვის ციტრებენ, გულისანდებს უზუსტესი საფანელი უპოვონ და მეგირაიდედ განგვაჯდევინონ, რომ არაფერია ახალი ცისქვემუთში, რომ, სამწუხაროდ, არ მოგვარდება პრობლემა აზროვნების იმავ ყადით, რამაც აღნიშნული პრობლემა შექმნა...

ბრჭიალებს გილოტიწის დანა, რეკს ზარი...

თურმე, თანამედროვე რადიოში „რეტიტრეგებითა და მონიტორინგებით“ განუხაზღვრავთ ნიხორ: 32% სიტყვას, 68% — მუსიკას...

ნეტავ, ის 68% მართლა მუსიკა იყოს (ეორვ ბიზე, ერთ-ერთი პიესის პერსონაჟი (პროტოტიპიც და პროტაგონისტიც ერთდროულად) მწარედ გაფიქრებს ვინმე დიჯვის მიერ შერჩეული „ძელოდიის“ გაგონებისას — „ესეც თუ მუსიკაა“).

შექსპირი თურმე „მოძველდა“ რადიოსათვის, ადამიანეთისათვის, „არაღა დროს ცვეტაევიას“, ვის ააღლელებს საზარი ციტატა:

„Никто не видит, не знает, что я год уже ишу глазами и крью!“

„მოძველდა“ სიტყვა — სიტყვა-ლოგოსის ფაზიერი ანარეკლი...

ხროვის ხალისობისთვის ხმაურია უპრიანი...

მაგრამ სადღაც, მიტოვებულ ქალაქში, ბამბუკისღობიან, ვარდებანი ებოში მუსიკის ბერტენი მასწავლებელი ელექტრა მარადიულად უკრავს კლასიკას და, ალბათ, ოდესმე ვეამეტირ გადაფაფრულ საწამპიროსთან აუცილებლად მოცურდება ის დიდი, თეთრი გემი...

იმედის ნიგნია ზურაბ კანდელაკის პიესების გულისმომწვევლი, სოფელივით ბინდისფრად და მინც მუსიკური ნიგნი, რომელთანაც უნდა განმარტოვდეს, იგრძნოს მავებში ჩაქედებულ სამსქალაღაცან მოგვრილი, გაუსაძლისი ტკივილი... და გილოტიწის დანის ბრჭიალის მიღმა ზღვის მორეული მრიალიც მოვლავაცვოს...

ირაკლი სამსონაძე

მცხეთური პური

1925 წლის აპრილში, წარჩინებული გვარის თერთმეტ წარმომადგენელს საკუთარი ხელით გაათბერებინეს თბილისის მახლობლად საერთო სამარე, სამარის პირთან გააშენებინეს, წითელარმიელები დაახლოებით ათ ნაბიჯში გაუშინებინებდნენ, თავად აზნაურთა მორიგ დახვერტას კი იმედა ბაგარმა უძღვევინა.

დასახვერტა შორის იმედამ ორი ნათესავი იყო, ძმები — ზოსიმე და გურგენ მჭატრაძეები.

იმედა ბაგარმა მახლობელი სერისკენ მიმართა მზერა, ხელი ასწია, ხმა მოიბოჯინა ყელში, შემდეგ ძალუმად დაიქნია მარჯვენა და მოკლე, ერთობიჯივანი ბრძანებით აქაძედ მშვიდი, გაზაფხულის ნესტიანი გაყინული გარემო მჭატრედ გააყურა.

მახლობელი სერიდან ერთბაშად წამოიშალა ჩრდილი, რომელიც უცვრადეე ჩაჯერა.

— ეს რა იყო? — იფიქრა იმედა ბაგარმა.

სიჩუმე გაბანგრძლივდა, დამბინდა; პირმოქუფურულმა, შესაშინებელ გალიზიანებულმა იმედამ მომდევნო ბრძანება გასცა.

წითელარმიელები თავზე წამოადგნენ მოცელილებს, ხიშტიანი თოვლები დააბეჯინეს და თითო ტყვიაც დააჭედეს. ამჯერად კანტიკუნტად, დროში განვილილად ისმოდა თოვის ხმა. იმედამ თავის თანამშენს, იაკონთე მანჩკავას გადახედა, თითო სერისკენ მიმართა და იკითხა:

— იქ რა ხდება, იაკონთე?

— სად? — კითხვას კითხვა დაახეიდრა იაკონთემ.

— სერზე! — თქვა იმედა ბაგარმა.

— ააა, — თქვა იაკონთემ, — მწყრები ალბათ.

— მწყრები?! — თქვა ბაგარმა, — ააა! — შემდეგ დაღლილად გაუღიმა თანამშენს და ისევ თქვა: — დანარჩენს შენ მიხედ!

მისახელი ბერი აღარაფერი იყო. უგარისკაცები ხიშტებს დაასობდნენ დახვერტებულს, რათა რომელიმე მათგანი ცოცხლად არ დაეშარება; შემდეგ ორმოში ჩაყრიდნენ და მინით ამოავსებდნენ სამარეს.

სატყირთო მანქანისკენ მიმავალ ბაგარს იაკონთე მანჩკავას ხმა შემოესმა:

— **Законно.**

იმედამ იცოდა, ეს დღე მოსვენებას არ მისცემდა დარჩენილი სიცოცხლის მანძილზე, მაგრამ იმასაც კარგად ხვდებოდა, რომ ტყვილად არ აკისრებინეს ეს საქმე და ადვილი შესაძლებელია, თერთმეტ მსჯავრდებულს მეთორმეტი მსხვერპლად თავად ამოსადგომოდ გვერდით უნდა გაეძლია გამომცდისთვის, თუნდაც მანისათვის უნდა გაეძლიო, ქალისთვის, ვინც სადაცაა იმპოზირებდა და ახალ ბა-

* თავი რომანიდან „გადაფურნა“

გარს მოუვლენდა ქვეყანას.

განმარტობით მღვარ ხესთან, შინაზე ქოლყავი შენიშნა, ხელი ძალაუნებურად გაეცვა იარაღისკენ, მაუხერი ბუდიდან ამოიღო, დაუმიზნა და სახლებს გამოჰკრა თითი.

ტყვიამ ფრინველის მახლობლად, პატარა ბორცვზე წამოშალა შინა.

— შენი დედაც... — გულში შეუკურთხა იმედამ გაფრენილ ქოლყავს.

— რა მოხდა? — გამოსძახა იაკონთემ.

— არაფერი, — უპასუხა ბაგარმა, — ყვეან ვესროლე.

მანქანის კარი გამოაღო, მძლღლის გვერდით მოთახსდა, პაპიროსს მოუკიდა და ფანჯარაში გაიხედა. ორი წითელარმიეელი ნიშბით მუშაობდა, დანარჩენები იქვე იდგნენ, ზოგი ნეკოს ეწეოდა. ხეს გახედა, ქოლყავი ახლა ზის ტოტზე იჯდა.

— მინახე უნდა ვიფიქრო, მხოლოდ მინახე; — გულში გაიკირო იმედა ბაგარმა, — ფუნთოშას ვიყიდი; შო, ხამაშპოყილი ფუნთოშას, უყვარს.

მამაკაცთაგან ვერცერთმა ბაგარმა ვერ მოიპოვა საქართველოში ძვალთშესალავი, თუ არ ჩავთვლით ბიჭოლა ბაგარს, ვისი ბედიც ვერ არ ვიცით; დამკვიდრებას კი ყველა ეშურებოდა; — ვერა, ვერ დამკვიდრდნენ, ერთმა მამაკაცმა ბაგარმაც კი ვერ შპოვა საფლავი, სადაც თავისი შთამომავალი მოედოდა, ჩამოფედებოდა და ადრე თუ გვიან გაეფიქრებოდა: — ოდესმე მეც აქ დავიმარებები, სადმე, შორიასლეს.

ტრაგიკული ხვედრია, თუმცა, სიმართლე ითქვას, ბედისწილის სარკაზმს უფრო გვრძობს ამ ისტორიამ.

მიკვებე ამბებს და ნურც სარკაზმს დავივინწყობთ: ავსტრიის არმიის ლეიტენანტი, დედით ავსტრიელი, მამით უნგრელი, ერთბაშე მუნიციპალიტეტის ლასლო ბაგარი ცნობილი იყო ქალებისა და ბანეთის სიყვარულით, რის გამოც მამამისის, ხელმოკლე უნგრელი აზნაურის, სეღემ ბაგარის მცირედი სამეცნიერო გაყიდა. თუმცა მრავალრიცხოვანი მეგობრებისგან თავი ვერ დაიხსნა და პროსიის სასარგებლოდ ჯამბურ საქმიანობას მიჰყო ხელი. ამხილეს; ზალცბურგის ციხეში გამოაწყვდიეს და დახვერტდნენ კიდევ უმოკლესად, პროსიელებს რომ არ შეეციათ ამ ქალაქისთვის.

ლასლო ბაგარმა ისარგებლა არეულობით, ზალცბურგის ციხის სხვა პატიმრებთან ერთად გაიქცა და პროსიელებს ჩააბრდა.

პროსიელებმა მიიღეს; გამოაკითხეს, რის შემდეგ იყო, ცნეს მისი სამხაური, კაპიტნის ჩინი უბოძეს პროსიის არმიამ, ერთხანს იავარქმენს იქაურობა, მაგრამ ავსტრიელთა შეტევის შემდეგ უკან დაიხიეს.

ექვსი თვის თავზე რუსეთის იმპერიის სასარგებლოდ ფაშაშურ საქმიანობაში მიიღებული ღალათი ბაგარი მოლონტოში, ველზე გაიფანა პრუსიელთა მცირერიცხოვან- მა რაზმში.

ამჯერად პოლონელ პარტიზანთა მეთაური, ვინმე ანტონ კვიატკოვსკი გამოეცხადა მხსნელად ღალათ ბაგარს; იგი დაესხა პრუსიელებს მახლობელი ტყიდან, მართალია, რამდენიმე თანამებრძოლი დაკარგა, მაგრამ საბუნებო მტერს თავისი საყვარელი ცოლის, ბიაკას ვაჟპატორუ- ბისთვის სისხლი აღურევინა, ხოლო დასახვრეტად გამზადებული ღალათი ვაანთავისუფლა და ჰკითხა:

— რას გეჩრქოდნენ ეს ძალები?!

— ღალათ ბაგარი უმაღ მიხვდა, რომ მრისხანედ თვალ- დაკვეცილებული ანტიკ კვიატკოვსკის მიხედვამანაც არც რუსეთი უხატებოდა გულზე, ამიტომ თქვა:

— ბაბა, რა გითხრა, პოლონელთა სოფლის აკლება გებრძანეს. ადამიანი ვარ, მზეცი ხომ არა?!

— კეთილი, — მიუგო ცოტადმეტი ფიქრის შემდეგ ანტონ კვიატკოვსკიმ, — შეგიძლია ჩვენთან დარჩე და მზეციე- ბი გუფო!

ღალათი დარჩა, ერთხანს მართლაც ფუტა პრუსიელები, მაგრამ როგორც კი ანტეის საყვარელ ქალიშვილს, ცამეტი წლის მონღოვრატას მუტელი ნამოებურცა, იფიქრა უნჯ- რელმა: — აღუნდობელია ეს პოლონელი, უფვარს ძლიერ თავისი ასული, მოღვოვატა, თავს ევლებას და ანებებურებს, ხელიც რომ ვთხოვო მოღვოვატასი, მაინც არ მანებებებს ამ საქმეს; მითუმეტეს, რომ ანტეის საყვარელ ცოლთან, ბიანკასთანაც ცოცხლ მერუმობად და გამძლეადებდა ესე საქმე და ძელზე გამძვამს უფოთად ანტეი, უნდა გაეციტე! და გაიციტა.

ანტეი კვიატკოვსკიმ შუტიყო ღალათს ვაჟინარებდა, გულმა ცუდი უგრძობ, მერმე კი საყვარელი ცოლი და ასული გამოტეხა. გამძლეადდა ესე საქმე სამარცხვინო და თქვა გადღეწი ანტეიმ: — ჩემი ბრალია აკი შევამწი, მანანნალა ბო- მას სხვი უკრთოდა თვალებში; ბოზაა, ბოზა, ქალებს რტეი ესმით, როცა ამ სხვის მენიზავენ ხოლმე მამაკაცში, პოდა, ახლა, რალა მუმრნა, გაბახებული ცოლი და ასული, ხვალ- ზეც კი ბოზას ნაბიჭვარი ამიჭყავლდება ოჯახში, უნდა მოკლა!

გაციოვდა ორი თანამებრძოლი ანტეიმ და ღალათი ბა- გარს რაუდაც კავებო. სწყალობდნენ პოლონელი ქალები ღალათის, რამეთუ ხობლიანი იყო ერთობ; იფარავდნენ ან- ტონ კვიატკოვსკის რისხვისგან და იფიქრეს ღალათი: — აბა, ჩამოგვა ანტეი კავებო, რისხვას აურქვევს და მოკვდინება სწყურია ჩემი, მე კი მივინჯე ნინ, რუსეთისკენ, გზადაზა თესლს გაფრქვევ ჩემსას და საბძე კეთილად დამკვიდრებ მწყურია, რამეთუ გაგებზრდი ამძევი ზეტიალით.

ანტეის თან ახლდა თავისი მეგობარი, იაროსლავ ბინ- კოვსკი, ვინც თქვა:

— ანტეი, მეგობარო, გაგძალდით იმ მანანალას დეე- ნით; ცალი, აქა ვარო, ჩემს სოფელთან სულ ახლოს; საყვარე- ლი ცოლი ჩემი, მილაშა, კეთილად გვიმასმინებლეს, მივის- ენენებთ ამ ღალათი, ხვალედან კი ეკლავ განვარძობთ დეენას.

— იყოს შენი სიტყვისამებრ, — დაეთანხმა იაროსლავს ანტეი კვიატკოვსკი.

მილაშა მართლაც კეთილად დაუხვდა პარტიზანებს, სუფრა გაუწყო, არყით გაუმასპინძლდა, ხოლო როცა დადგურდა, ლოგინი გაუძალდა და მოსაქვდა.

— გამომეყვი, ჩემო მილაშა, საბძელში, რამეთუ მიწდი- ხარ ძალუმად და უნდა დაგეუფლო; აი, არასაც მოვერი- დე, ხომ ხედავ; ჩემი მეგობრები გაიღებნენ, მე კი ფეხზე ვდგავარ! — უთხრა თავის ცოლს, მილაშას, იაროსლავ ბინკოვსკიმ.

— მეც მომენატრე, იაროსლავ! — უთხრა ქმარს მილა- შამ, — ნაეიღონ საბძელში, თუშუცა აქავ მეგვეცულო ამ საწე- რი საქმის აღსრულება, ისე გაღმუძლან შენი მეგობრები!

— არა, არა, საბძელში, — დაიფინა იაროსლავ ბინკო- ვსკიმ, — იქ თოვან, მიყვარს თოვის სუნში ახელილი შენი სურნელი; იქ უფრო მეტად მეყვარები.

ნაეიღონე საბძელში. გზად მიმავალი, იაროსლავ ბინ- კოვსკის თავისი ცოლის, მილაშას მოზმირებული სუნთქვა ეღამებდა, ნელზე შემოხვეული ხელი ცოლის ჯავისკენ ჩაა- ცურა, ყურის ბიძილოზე ნაპკების თანაც და თქვა:

— ოჰ, მილაშა, ჩემო მილაშა, როგორ მოგენატრებოვარ, თითო და ოხრავე მეტის ენებოთა, ჩემო სანუკვარო...

— ძლიერ მომენატრე, ძლიერ, იაროსლავ, — მიუგო აღელვებულმა მილაშამ, — არ გვირდა საბძელში, მოდი, აქვე, სასწრაფოდ...

— არა, საბძელში! — თქვა იაროსლავ ბინკოვსკიმ, მსუბუქი ბოძით საბძელსკენ ნაუფიკავა ცოლს თავისას, მილაშას, ყრალით შუაღო საბძელის კარი, მერმე გაეშე- ბით ნამოხვადა კაბა; მილაშას თეთრი, მსურველი ზორ- ცით მეტისმეტი აღმურა მოუფედა და აღმდგარი ასოი თვისი საშოსა მივან ჰქარა მილაშას და სურნელგან თივა- ზედ ტყავანი უყო და ჰმენებოდა თანაც პირუტყველს ფი- ნითა და იმერებად ნამდარუნებ: — ოჰ, ოჰ, მილაშა, რო- გორ მომენატრე, მუკანა ჩემო უსათნოესო, ჩემო მილაშა! — და რის ხურუმომოდლარებულმან სისხლმან დუღილი იწყო იაროსლავ ბინკოვსკის ტვინში დარო იფიქრა: — ჰა, ახლა ჩაიფიქრებ ამ ქაღობი! — სამპადა ფინალი რკინისაი დაესო ბეჭებზედ და ელდა-ტიკივლით ნამოუყლიშა თვალნი, ნელა კი ნააკენებოდა გულში გაღნულმა რკინა- მან და იქმნა უგრძნობ და მკვლარი.

— ოოო, ოოო, ღალათი, რად მომიკალ ქმარი ჩემი, იაროსლავი რად, ღალათი რად? — ხოდა ქმრის ცხედ- რის ქვეშე მოქცეული მილაშა და ცხედრისგან განბოვი- სულელებას ლაშობდა თანაც და ვერცმძლ ამისაი, მეტად და მეტად ხაიდა ეკლავა: — რად, ღალათი, რად?! მუნ და- იცხრობდა ხორცის ნადილსა და გამეცლებოდა, საყარა- ლით გასწედა სადმე. მე და შენ კვლავაც აქ დავარებო- მით, ახლა კი რა გქნა?!

— იყურე, ქალო! — თქვა ღალათ ბაგარმა, ვახისხლია- ნებელი ფინალი თოვს შუამინდა, იქვე მავაგო, იაროს- ლავ ბინკოვსკის გავას ფეხი ჰქარა, საწველი მისცა მილაშა- სა და ისევ თქვა: — აბა, უფალმა ხელში ჩამიგდო ანტეი კვიატკოვსკი და მისი პარტიზანები. მხოლოდ პრუსიე- ლებს არ სდევნად ანტეი, რუსიც მებერი გაუფუფესა. ვანა- ხემ, როგორ უნდა დეევიან ჩემი!

ნამოუხლო ხელი ღალათ ბაგარმა აღესილ ნამგალს, თითოთ ფხა მოუსინჯა, რა მოიონდა, გული გაიმავრა და საბძელდან ქოხისკენ გასინა; შუაღო კარი ქოხისაი, ერ- თანს ყური უდღო ანტეისა და პარტიზანის მერყილი ფშვინვა-ხვრინასა, საცვლად ნაუსტვინა, ვინძლო არ ელ- ვითოთ, ყური შიავური, — არც რაი, კბილთა ღრქალო ესმა მხოლოდ; მაგრამ იცოდა, ანტეის ჰქონდა ძილში ეგ

ჩვევა და მისდგა ჯერ მეთაურსა, ერთის დასმით გადაუსენ-
ია ყუბზე არტერი, მერმე იმასაც, იმ მეორესაც იგივე
საქმე დახართა, გამოტრიალდა საბძელში, ქმრის ცხედარს
შმიით მიეცქირელ, ენაჩავარდნილ მილაპასთან სისხლიანი
ნამგალი მიადგო და თქვა:

— მომბეზრდა დევნი ჩემი; ჰოდა, დავასრულე ესე
საქმე; აიკრფე, რუსებთან გავწვეთ ორთვალათი, ცხედ-
რებსაც თან ნავილებთ, ჯილდოს მოგვეცემენ!

— არა, — თქვა მილაპამ, — არა, იარსლავი, ქმარი ჩემი,
აქ უნდა დარჩეს, თავის ქოხში!

— დარჩეს, თუკი ასე
გსურს, — თქვა ლასლო ბა-
გარმა, — ქმარი შენი არც რაში
მჭირდება, რუსებს ანევი კვი-
ატკოვსკის ცხედარს ვაახლებ.

— მომხმარებთ დაკრ-
ძალეგში? — თქვა მილაპამ,
— აქვე, საბძელში გავუწვენ
ჩემს იარსლავს საფლავს,
ხომ მომხმარებთ?

— არა! — თქვა ბაგარმა,
— დანვი!
მილაპა დაფიქრდა და მე-
რე თქვა:

— მაშინ ყველაფერი დაენ-
ვათ, — საბძელი, ქოხი, ქმარი,
ყველაფერი; ვითომ არც ყო-
ფილიანი ჩემს დღეებში, ასე
უფრო მშვიდად ვიცხოვრებ!

— ჰო, — თქვა ლასლომ,
— მხოლოდ ორთვალა, ორი
ცხენი და ანევი კვიატკოვს-
კის ცხედარი მჭირდება, და-
ნარჩენი ეშმაკსაც ნაულია;
ხოლო, როცა რუსებთან მოე-
ფედებით, შეგძლია ცხენები
დახსოცო და ორთვალასთან
ერთად მათი ლეშიც მისცე
ცეცხლს. ახლა გაინძერი!

ასეც მიიტყვენ. ანევი კვიატკოვსკის ცხედარი ორთვა-
ლაზე შემოედს, ჯვალთით და ტომრებით გადაფარეს,
იარსლავის ცხედარი საბძელში გაეინძელეს არებით, ხო-
ლო მეორე პარტიზანისა ქოხში, მერმე ერთივე და მეორეც
ცეცხლს მისცეს, გადაჰკრა ცხენებს მათრახი ლასლომ და
თქვა: — ნავედით! — ხოლო მილაპა ფეხზე ნამომართა,
პირი ცეცხლს მიეცემული სახლკარისკენ მიიტყია და გულში
თქვა: მშვიდობით, ეშმას მივეყვები მოუსჯელეთში; ჰო,
მშვიდობით!

რუსების სამხედრო ნაწილი არცთუ შორს იდგა, მალე
მიადნიეს.

— აქ დამელოდე! — უთხრა ლასლო ბაგარმა მილაპას
და ჯარისკაცს გაყვა.

— შენ გაიხარე! — თქვა სახეგაბადრულმა პოდპოლ-
კოვნიკმა ბორისოვმა, მხარზე ხელი დაუტყაპუნა ლასლოს
და ისეც თქვა: — რაც ჩვენ მეც პოლონელმა სისხლი გაგ-
ვმოხრო!

— მარტო თქვენ არა, — თქვა ბაგარმა, — პრუსიელებსაც!

— პრუსიელებიც არ მანადვლებს, დედაც ვატირე პრუ-
სიელებისა, — თქვა ბორისოვმა /ანთ უფრო მანდრადაც
თქვა, როს დედა აცინა პრუსიელებს, მაგრამ ჩვენ ვიც-
ვიკმაროთ/.

— მეც! — დაეთანხმა ბორისოვს ლასლო ბაგარი, მერ-
მე წერილად ჩამოუთვალა, რაც სამსახური გავინა რუსე-
თის იმპერიისთვის, ბოლოს კი დასძინა: — რუსეთის ქვე-
შევრდომობა მინდა ვითხოვო, რამეთუ გავებზრდი ხეტია-
ლთი, ფეხი უნდა მოვიკიდო სადმე!

— ამ საქმეს მე ვერ გადა-
გინვევით, — თქვა პოდპოლ-
კოვნიკმა ბორისოვმა, — ნე-
რილს გაახლებთ მოსკოვში;
სადუმლო სამსახური გამოი-
ძიებს ყველაფერს, პოლონე-
ლი მეამბოხის მოკვდინებისთ-
ვის იქნებ ჯილდოც მიიღოთ,
რასაც, მერნმუნეთ, სულით
და გულით მივესალმებოდი!
სხვა, გნებავთ რამე?! მიგუ-
ლეთ თქვენს სამსახურში!

— სახსარი, რათა მოსკო-
ვამდე ჩავადნო; სამოსი რა-
მე, ღირსეულად რომ წარსდ-
გე; კეთილმოზილი ახნაური
ვარ, ვინმე ბოგანო კი არა! ჰო,
ერთი! იქ ქალია, ბოზი მე-
დაცაქი, ვინც თავი მომპებუ-
ნა; ვაცყო, თქვენი არმია
პოლონეთის სიღრმეში აპი-
რებს გადაადგილებას. გაიყო-
ლეთ, მე აღარაფერში მჭირ-
დება, ჯარისკაცებს თავს შე-
იქცევენ.

და სწენეს და წარსტყვენ
რუსებმა პოლონეთი, რო-
გორც სწენადნენ და წარს-
ტყენდნენ ხოლმე რკში ჩამ-

დგარი ჯარისკაცი ცამი თვალაცქირელ მილაპას, რომე-
ვარი ეწმისა ზუტზუტებდა სიკვდილამდე: ეშმა მაცდუნა,
ენშამ, ჰოი, მომიტყევე, უფალო! ეშმა მაცდუნა, წყე-
ულმა ეშმა, ჰოი, ჰოი, მომიტყევე, უფალო!

მოსკოვს წვეულმა ლასლო იფიქრა: — აკრგი ქალაქია,
დიდებულთ, სიამოვნებით მოვიდგამდი აქ ფეხს, — ერთ
კერძო პანასიონში დაბინავდა, თავი მოინუნსრგა და საი-
დუმლო უწენეს მიაკითხა.

პოლკოვნიკი პეტროშევიკი ყურადღებით გაცენო პოდ-
პოლკოვნიკ ბორისოვის წერილს, შემდეგ ლასლოს მიაც-
ქერდა და თქვა:

— სასიამოვნოა; სხვა, რა შეგიძლიათ?
— ყველაფერი! — მოკლედ უპასუხა ლასლო ბაგარმა.
— აქცენტს საგარმონია, მაგრამ გამართულად საუბ-
რობთ რუსულად, სად შეისწავლეთ რუსული? — დაინტე-
რესდა პეტროშევიკი.

— პაპანევის, კარლო ბაგარის ცოლი, ანუ ბებიჩემი,
მარტივად რომ ვთქვათ, რუსეთიდან უწერეთ ჩასული
ბოზა ქალი იყო; ენას იოლად ვითვისებ, ჰოდა, ვისწავლეთ;

მხატვარი აივენკო ქელიძე

გერმანულიც ვიცი, ფრანგულადაც ვუკვამ ცოტას, პოლონურად და რუმინულადაც, თურქულიც მესმის...

— თურქული? — მეტად დაინტერესდა პეტრუშევისკი, — თურქული საიდან?

— ომიდან, — უპასუხა ლასლომ, — ავსტრია-თურქეთის ომიდან, სადაც მამაშემი, სელიმ ბაგარი იბრძოდა; ტყვე ერგო ერთი, ნაალაფარის სახით; ოსმანი ერქვა სახელად, ძალდთან ერთად მყავდა დაბმული, მიყვარდა ჩვენი ძალი, ვეთამაშებოდნო ხოლმე ბავშვობაში, ჰოდა, თურქულაც ვისწავლე ოსმანისგან.

პეტრუშევისკიმ დაკვირვებული მზერა მიაპყრო ლასლო ბაგარს, ერთხანს უტყურდა, მერმე თქვა:

— საინტერესოა, ერთობ საინტერესო... — იფუნა და იხევ თქვა: ვატყობ, თავის გამოჩენა გნადათ.

— არა, — თქვა ლასლო ბაგარმა, — მე თავის დამკვიდრება მსურს, დავიღალე ზეტლილით, ამაჲს უღუნრფელიად ვამბობ.

— ეს სულერიოა, — გავიღმა პეტრუშევისკის, — თუკი დამკვიდრება გსურთ, თავიც უნდა გამოიჩინოთ, ხომ ასეა?

ლასლო მიხვდა, რომ მოსკოვში არავინ დატოვებდა; იქვე, სასწრაფოდ, შეიძლება ითქვას, სახელდახელოდაც შეეცემა ბუდს და თქვა:

— ჰო, მეორი, ასე უნდა იყოს...

— ჰოდა, რადგანაც თავის გამოჩენა გსურთ, იმპერიის სახმრეთში ვაგავ ზავნით; იქ ახლა ძალიან საინტერესო ვითარება პროფესიული თვალსაზრისით; ჩვენ, მოგვსუენებით, გვაინტერესებს შავი ზღვა! თავდადებით ემსახურეთ ხელმწიფე-იმპერატორს და ამავი დავიფასდებათ, რამეთუ ჩემს უსრფალებას არ მოგაკლებთ! — თქვა პეტრუშევისკიმ და ფეხზე წამოდგა.

ლასლო მიხვდა, ამგურად მტკს ვერ ვაივებდა; ისიც წამოვდა ფეხზე და პოლკონიკის გამოწვდილ ხელს ხელი შევება.

ამ შეხვედრიდან ორი თვის შემდეგ, რუსეთის იმპერიის საიფუმლო სამსახურის მაიორმა, ლასლო ბაგარმა ნარიყაღდან შევლოთ თვალთილის და იფიქრა: — თუნდაც აქ! ხედი კარგია, ჰვავაც...

კონსტანტინე ბარათაშვილის მხოლოდმოიბილი ქალი, გურანდუხტა ფერნერთ იყო გატაცებული, თვითონაც ბაგარს, ძირითადად პეიზაჲებს, მაგრამ, როცა ერთ-ერთ მიღებაზე წარმოსადეგი გარგენობის მაიორი შენიშნა, იფიქრა გურანდუხტამ: — ამ მამაკაცის პორტრეტს კი დავესტადებ საამოვნებით, — და მიაპყრო თვალნი ლასლო ბაგარს და იყო ესრეთ, სანამ გამჭლილი მზერა არ დაიჭირა და როს მისწვდა ბაგარის თვალთა სიცხებელი, იმორცხვა უმაღ და თავი ჩაჰპარა.

— რა მემპარობ, რა, — იფიქრა გურანდუხტა ბარათაშვილმა, — ის ჰვავს რაღაცას, მნიშვნელოვანს; ლმერთო, ვის ჰვავს? — იფიქრა შემდეგ, თავსა სძლია, სურვილი მქონდა, მიმხედარიყო, თუ ვის არ რას ჰვავდა ესე მაიორი, მაღლად შევავლებ თვალსო, მოიხადინა, მაგრამ ამომართათ თუ არა მზერაი, იქვე, თავის წინ, ჰოდპოლოკონიე იასტრავესკისთან ერთად მდგომი იხილა.

— პატეიკი მქვს, წარმოგადიფანო, — თქვა პირმითნენდ გალიმებულმა იასტრავესკისკიმ, — მაიორი ლასლო ბაგარი! თავადის ქალი გურანდუხტა ბარათაშვილი!

— ბაგარი? — პირი გაუარა გურანდუხტას.

— დიხ, ქალბატონო, — მოუგო თვალწაცებით მიცქერილმა ლასლომ, — ლასლო ბაგარი, კეთილშობილი აზნაური, — დიხარა და გურანდუხტის გამოწვდილ ხელს ეამბორა.

— მონარული ვიქნებით თქვენი ზღვას, — თქვა გურანდუხტამ, — ჩვენ ოთხშობათობით ვიღობთ... პარასკოპითაც... — დაამატა შემდეგ და იფიქრა: — ყველაფერი სწორადა ვთქვი? ლმერთო, ვის მავონებს? ეს უტეხო გვარსახელიც როგორ შევინს...

ლასლო ბაგარმა კი უკვე იცოდა, რომ ლუხას ამ ნავსადგურში ჩაუშვებდა.

— აქ დავმკვიდრდები, — იფიქრა ლასლომ, — გადაწყვეტილია!

— ბაგარი?! — შეიცხადა თავადმა კონსტანტინე ბარათაშვილმა სამი თვის შემდეგ, — რას ამბობ, შეილო, გურანდუხტ, ვილაც ბაგარს როგორ მიგათხოვო, ჩამოთრეული საიდანვინაც, ვილაც მაიორი...

კეთილშობილი აზნაურიც, მამაე ბატონო, — მამამისს კი არა, ბატისტის მომეყენულ, თეთრ ცხვირსახოცს ჩასახოდა გურანდუხტი, — დიხ, დიხ, უნგრელი კეთილშობილი აზნაური, და თანაც, თანაც... მე მოუკვდეები მის გარემე...

— ვილაც ბაგარი, ჰმ, ბაგარი, ესლა მაკლდა! — არ ცხრებოდა კონსტანტინე ბარათაშვილი; თუმცა, სულ ერთ კვირში, თავისივე პირით ამტკიცებდა საპირისპიროს:

— ფრიადა და ფრიადა წარჩინებული გვარი ყოფილა თურმე ბაგარი! — ამბობდა კონსტანტინე მეგობარ-ნათესავებთან, — გამოვიძიე გამონვლილით და აღმონდა, რომ ბაგარების მტო კარლოს დიდამდეც კი მიდის, მამ! თანაც მართლმადიდებლად მოიხატა, ახა!!!

თავად-აზნაურთა ცნობილ შეთქმულებამდე ზუთი წლით ადრე იქორწინეს, მოიღვინეს დიდი ზარ-ზეიმითა და ბუე-კანდელი, შეიცნოთ ლასლო გურანდუხტი, მუცლადილი გურანდუხტამ და შვა ვატი.

გაიხარა ლასლო ბაგარმა ფრიადა და დაარქვა ვაჲს კარლო, თავისი ჰაპის, კარლო ბაგარის სახელის უკვე დასაყოფად, რამეთუ იფიქრა ლასლო ბაგარმა: — თუ დამკვიდრება, დამკვიდრება იყოს!

ხოლო კონსტანტინე ბარათაშვილი საყოველთაოდ ამტკიცებდა:

— ევე, რას ვამბობდი, ევე! თავისი დიდი წინაპრის, კარლოს დიდის სახელი დაარქვა პირმშოს, რამეთუ კარგი გავიოსსა!

და მამინ უკვე გაგენრალბულმა პეტრუშევისკიმ გაიხსენა რუსეთის იმპერიის სამხრეთ გუბერნიამი გამოგზავნილი ახალგაზრდა უგრელი, ვინც ძალდთან ერთად დაბმულ ოსმანებთან თურქული ენა ძალდის სიყვარულით იხსავლა, გამოძია მისი საქმე, გაიგო რა, რომ კეთილად ემსახურება ხელმწიფე-იმპერატორს, ჰოდპოლოკონიკობა უბობა და მოკლე წერილად აახლა მოსკოვიდან: — ჩვენ ძალიან გვაინტერესებს შავი ზღვა! დანარჩენს ქუთაისში გეტყვიანი გამოთხოვა ცოლ-შვილსა და სიმამრს ლასლო ბაგარი, ნავიდა ქუთაისში.

იხსანდა აჭარაში ექმბდნენ რუსები დასაყრდენს და თურქებისგან თავდაკველილი სულნი ხიმშიაშვილის შეილთან, ახმედთან ფარულ მოღაპარაკებაში იყვნენ.

ახემდმა კარვად უნყოდა, რომ მამამისი, სელიმ ფამა ხიმშიაშვილი თურქებმაც და რუსებმაც ერთნარიად ვას-

წირეს; უზარალოდ ჯალათის იატაკგანი იყო თურქული, თორა წერ არც რუსს აწყობდა სელიმი, ამიტომაც ფრონტობდა ახმედს, დროს ნელადა, რამეთუ ფიქრობდა: — თურქიც ვერავინ, რუსიც, ვის ვეწლი?

ლასლო ბაგარი ამ მომალარაკებაში ჩართეს. გადაინაცვლა ბაგარმა ქუთაისიდან გურისსკენ, გაეცნო მამია გურიელს, ვისი დაც ახმედ ხიმშიაშვილის ძმას, აბდის ესვა ცოლად. მიდი-მიდიოდა ლასლო საბიფათო გზებზე, თავს არ ზოგავდა, რამეთუ ფიქრობდა ლასლო: — აბა, მარცხდება თურქი უწყველად, ვემსახურები ზღმწიფე-იმპერატორს, როგორც შემოიღია, დამიფასებს ამ ამავს გენერალს პეტრუშევსკი, ვახედები საიდუმლო სამსახურის პოლკოვნიკი, მერმე თადარიგშიც გავად და მოვისვენებ! ჩემი ვაფი, კარლო ბაგარი თავის პირმშოს ლასლოს დაარქმევს უწყველად და ფიქნებით ამ ცისქვეშეთში მუდამ!

ახმედ ხიმშიაშვილმა რუსის სადალთავისგან აჭარელთა სოფლის აუღება შეიტყო, ვანარდა ძლიერ და გურიელთან სტუმრად გაჩერებულ ლასლო ბაგარს შეუთვალა: — არსად გადამეყარო, მოკვალა!

— რაკი დაგეყვანა, მოკვალა! — გააფრთხილა მამია გურიელმა ლასლო ბაგარი, — ეს საქმე თავად რუსმა ჩამალა თავის სიმშვეციო, გაერიოდ ახმედს!

ლასლო გაერიოდა, თბილისისკენ უწა პირი, იქიდან შეატყობინა გენერალ პეტრუშევსკისა: — ახმედ ხიმშიაშვილი მტრად მოგვეკიდა, რა ეწინაა?

— უკეთესად უნდა იფიქროთ! — იყო პასუხი. — თურქების მხარეს ხომ არ გადავსულიყავი, — იფიქრა ლასლო ბაგარმა, — ავტარებლებმა ლიტენბერგი ვიყავი, პრუსიელებთან — კაპიტანი, რუსებთან ვერ მაიორის მა მიმანიჭეს, მერმე პოდპოლკოვნიკობაც, თურქები ფაშობასაც მიმოიბერნ, რატომაც არა?! — ამ ფიქრში იყო, რომ ვაფი თავისი, კარლო ბაგარი შემოტანტალდა ოთახში. ბავშვს დედაც მოკვდა.

— არა, — იფიქრა ბავშვის შემხედვარე ლასლომ, — აქ ვაგიდვამთ ფესვს, შემდეგ ცოლს მიიბრუნდა, მოიკითხა. გურანდუხტ ბარათაშვილი-ბაგარისა შესამჩნევად ჩამომტყნარიყო ამ ხნის მანძილზე, თვალები სადღაც გაურბოდა, უბებთან კი ჩრდილ-ნაოჭი გასჩენოდა.

— იცო, ლასლო, — თქვა გურანდუხტმა, — სულ ვიხსენებ იმ დღეს, როცა პირველად დავინახე. ვიღაცას თუ არაღაცას მაგონებ, ვერ კი ვგებულობ, ვის თუ რას?

ლასლო ბაგარი ხელზე გაშრობა მუელეს, თანაც იფიქრა: — სიკვდილის ანგულისი აზის მხარზე ცოცხლ იმისას, გურანდუხტს; ვცნობ სიკვდილის არჩილს; ვეღარ მიშობს გურანდუხტს ვაფებსა და ასულებს, მთელი იმედი ამ პატარა კარლომაც შენ იცი, შვილო, მე კი მძებვებამს მოვიწყვემ პეტრუშევსკის ნერილს! — და ნაშოდა, მერმე თქვა: — უნდა ნავიდე, გურანდუხტს, ამდღათი ნუ დაემოლოდებით, მოსკოვიდან ნერილი ვვაახლა პეტრუშევსკიმ, უაზრავი საქმეა!

— ნეტაც ვის მაგონებს ქმარი ჩემი, ლასლო?! ვისი? — იფიქრა გურანდუხტმა და თვლი გააყოლა ქმარს. ამასობაში ძმამაც შემოხედა ოთახში შემოსულა, პატარა კარლო ატყაბა და ქალბატონს მიმართა: — რამეს ხომ არ მიზრძანებთ, ქალბატონო?!

— ჰა? — დაბნეული მხერბი მიატყვრდა ფიქრში ნასულ გურანდუხტ ბარათაშვილი-ბაგარისა ძმის, მერმე და-

ეკითხა: — ერთი ეს მითხარი, ჩემო კატო, რა ფერის თვალები აქვს ჩემს ქმარს, ლასლოს?

— უოჲ, რას ბრძანებთ, ქალბატონო, — ძლიერ განითლდა კატო, — თვალეში შეხედვას ვით გავუხედავ ბატონს? — თქვა ეს და ნემსებოვით ბასრო კითხვები ჩაავსრა ტვინში: — რადა შეითხა? რად? რატომ? ნუთუ იცის?! იგუმანა?! — ანთუ, ვენება-ფირით ვახელელებო ორი ლამის ნინ უკონიდა ბატონს თვალებს, ის კი იყინოდა და გავახე უტყყაუნებდა ხელს. თუმცა, დამწვიდდა მალე, რამეთუ გურანდუხტის ხმა ესმა: —

— უცნაურო, — თქვა გურანდუხტმა, — ძლიერ და ძლიერ უცნაური, მეც ვერ გეტყვი ზუსტად, რა ფერის თვალები აქვს ჩემს ქმარს! ვერც მისი ვიხსენებ, ვის თუ რას პგავს? — და ნავიდა ჩაფიქრებული.

— ჭკა, — ამოსუნთქა კატომ, — გადავირი! — გაყოლო კარლო და ისიც ნავიდა.

რა გამჟღავნდა ქართველ თავადაზნაურთა შეუთქმულეც და სამეფოს აღდგენის ნადილი, მოსკოვიდან ეკლავა მოკლე შეტყობინება მიიღო ლასლო ბაგარმა: — ყოჩაღ! არაფერ დაინდოთ! თუმცა, ორცხოზილაც არ დეგაფრელებთ, მათრახთან ერთად!

თავადაც უპატაკა: — მიუდგებთ ინიფიდალურად, შედეგების შესახებ ვაცნობებთ, ახმედ ხიმშიაშვილის შეილთან, მერმე გვც ხიმშიაშვილთან ხომ არ გვეცვდა ბედი, იქნებ გასქრას?!

ნაიფრემმაკა მცირედ ლასლომან, რამეთუ უწყობდა კარგად, რომ მეროდ ვეგი თავისი მამის, ახმედ ფაშის საპირისპირო საქმეს არ იქმდა, სანამ მამა ცოცხალი უწყავდა, შო, ნაიფრემმაკა, ანთუ ვაგებინა პატრონისა და მწყალობელს, რომ ის საქმეც ანაღლებს, რამიც ბრალი არც რაი აქვს, მაგარმ ანაღლებს მინჯა, აფიქრებს იმისთვის, რაზღერებს გაფართოება ზღვაზედ და სწუხს ანაღლებს და ქმუნვაშია დღენიდაც და შა, დამაფასეო, — ეც მისწერა, ეც აწინა პეტრუშევსკის, თორეც არც რად ენაღლებოდა იმწუთას იმპერიის ინტერესებში.

ველდაზე უცნაური და მოკლე უწყება სწორედ მამინ მიიღო პეტრუშევსკისგან: — ნადი!

— შიი! — იფიქრა ლასლომ, — ვაი! რას ნიშნავს ესე ერთი სიტყვა? რომ ნავიდე, რა გავანყო? ვინ მიმისმენს, როცა ახმედ ფაშას რუსის სისხლი სწყურია. მავუტებს, შგონი, პეტრუშევსკი? რას სიჩრებება?! არც რამში აბა? — და მიხვდა, მიხვდა თავის მატარველობას და ვირეშმაკობას და იმასაც მიხვდა, რომ პეტრუშევსკის ეც აგრძნობდა: — ჰეე, ვეღოლო, ვისთან თამაშობ კატათავგობანას, მონხედ აქით, ვენაცვალე, ნასულა და საქმის ვაკეთება გინდა? შოდა, ნადი!

და ნავიდა მძიმე გულითა, ვინძლო ავს უგრძნობდა ტან-ნი, მაგრამ არანაგულა, ავადმყოფობის მომზრუება ან რამე, მორიგი ვირეშმაკობა, პეტრუშევსკის დასაცინის გახდიდა და იცოდა ესა და თავს უყიოდა გზად; — აბა, ლასლო, შენ იცი, ლასლო, ახლა ივარვებ, მერმე კი ვაგი თადარიგში და მითრთხი ფხვი ვანცხროვით ბარათაშვილის მამულშიო.

ქუთაისთან შეიტყო, რომ ახმედ ფაშა ხიმშიაშვილს ფოსის ციხე აუღო და იქ გაავარდნოელიყო.

— ომი გავალ! — იფიქრა ლასლო ბაგარმა, — თავადეგასაც ვერ დაინახავს პეტრუშევსკი? შო, ამ ბრძოლასაც

გადავიტანო როგორმე, მერმე კი, თუ არ დამაჯილდოვებს, თავდაობი — და ის იქნება!

მოქმედ არმისა შეურთდა.

ლასლო ბაკარის შუბზე ნამოცმული თავი ფოთის ციხეზე გამოდგას თურქებმა, უთავოდ დარჩენილი ცხედარი ცეცხლს მისცეს, ხოლო როცა ფინი მოიკლეს, ტანის გარეშე დაგრჩენილი თავიც ცეცხლში შეუძახეს.

— ეს გადათიფილი სისხლს მიმღერვდა, — თქვა ახმედ ფაშამ ხიმშიაშვილმა, — რა ამის საქმე იყო, ვისცემ მიიტყვევა ბირს ქართველი, თურქისკენ თუ რუსისკენ, ორივე ვერაგია, ნყუარი, — ის კი ძალიან ცდილობდა რუსისთვის!

— რა გქნათ, შეილო, გუჟრანდუხტ?! — თქვა კონსტანტინე ბარათაშვილმა.

— რა უნდა გქნათ, მამავ ბატონო? — აქეთ დაკითხა გურანდუხტმა.

— მოკვდება ჩემი მხოლოდშობილი ქალი, — გული მოენურა კონსტანტინე ბარათაშვილს, — ბედი არ მაქვს, მე უზღდურს; დედამისიც ასე ახალგაზრდა გამოვეცალა ხელიდან, ახლა ვსტე დედის კვალში ჩამდგარა; ვერგები კარლო ბაკარის აბარა, — თქმით კი ეს თქვა:

— საფლავი უნდა გაეუწიონთ როგორღო ლასლოს, რათა თქვენს ფაქს მამის საფლავი ჰქონდეს ამ ცისქვეშეთში; ნავალი მამია გურიელთან, ის ცეცხლდა ახმედ ფაშა ხიმშიაშვილს; ვიზოვ, ვახლოს, იქნებ ძველი რამ მაინც გამოგვატანოს ლასლოსი.

— ნადა, მამავ ბატონო, მე კი შეეცდებით გაიხსნათ, ვის თუ რა მიაგონებდა ლასლო ბაკარი, — თქვა გურანდუხტმა.

— ეჰ, — იფიქრა კონსტანტინე ბარათაშვილმა და ნაევიდა, — ხომ გავაფრთხილე, მოერიდე-მეთი ახმედს, რად არ დამიჯიჯრა?! — უთარა მამია გურიელმა კონსტანტინე ბარათაშვილს, — თუმიცა, ახლა რაღა დროს ჩივილია, ნაფლო, ვინძლო მინამი დაიფლას!

და ნაევიდა ახმედ ფაშასთან.

— მეც არ ვიცი, რამ გამაცოფა ასე! — მოუგო მამია გურიელს ახმედ ხიმშიაშვილმა, — იმ დღის ბევრი ასევე ჩავვიხიცი რუსებმა, გამეზარადით ძლიერ, თანაც მუდამ მიმღერვდა სისხლს ის გადათიფილი. შენი იყო რამე?!

— ჩემი მოკითხა, კონსტანტინე ბარათაშვილის სიძე იყო, — თქვა მამია გურიელმა, — აქნებ ძველი მაინც გამატანო, რათა საფლავი გაეუწიონთ!

— ვერ მოგატყუებ, — თქვა ახმედ ფაშამ, — ბოლოს შეგნინძე, როგორ თამაშობდა მისი ლაივინის ძელით, აი, ის ძალილი — და ითითი გაიწვინდა ფერდუბაჯევილი, უჯიშო ძაღლისკენ, რომელმაც მშიერი, თაღისფერი თვალებით გამოიხდა მამია გურიელს, შემდეგ ზანტად მიაბრუნა თავი ერთად შეუქრული სხვა ძაღლებისკენ; მაღალ, გამხდარ ფეხებზე ნამოცდა, კუდი ლაჯებში შეიკეცა და ნელა გაეღდა იქაურობას; თეთრი, ტუჭყიანი ბენჯი ჰქონდა, აქა-იქ მავად დაკოლოდილი.

მამია გურიელმა თელი გააყოლა ძაღლს, გულში კი იფიქრა: — მუ საბრალოვ!

ახმედ ფაშამ იგრძნო მამია გურიელის ფიქრი, შეწუხდა და თქვა:

— შემძლო, აღბათ, ახლანან გარდაცვლილი ასკერის ძელი შემომჩერებინა, მაგრამ, პატვის ცეცემ, თავს ვერ ვკადავრებ!

— არა, — თქვა მამია გურიელმა, — მაჰმადიანის ქვაზე ქრისტიანულ მამის ვერ აღეასრულებთ; ქრისტიანის ძელი არ დაგრჩა, რათა ნესი ავევით, ხოლო ქრისთუფალმა იწვევდეს, რომ საფლავი გაეუწინა თავის მიცველბულს!

— ვერ დაგებმარები, მამია ბატონო, — თქვა ახმედ ფაშამ, — ფოთის ციხეში ბევრი ძაღლი გვეყავს, შიათ ოხრებს, არც ხორცი დავევრა ქრისტიანის, არც ძვალს.

— რა გეყნობა, — თქვა მამია გურიელმა და ისევ ძაღლებისკენ გაეცვა მზერა.

— ენუხვარ, — თქვა ახმედ ფაშამ, — გულით ენუხვარ, ასე რომ ვისტუმრებ; ძლიერ გავგამარჩის იმ დღეს რუსებმა; მართალია, გამარჯვება ჩვენ დავევრა, მაგრამ შეგმარებს სისხლი უფუღდათ, ისე გავემდუნე, შემემრინა, ერთმანეთი არ ჩავხეცათ, მოდა, სისხლი გამოგვამებინე ცოტა.

— ნყული ომი, — თქვა მამია გურიელმა.

— ნყული ომი, — თქვა ახმედ ფაშამ, — იქით რუსი, აქით... და აღარ დამათვარა სათქმელი.

ჰოი, განეცხა ქვეყნისაო, ჰოი!

დიდი ხნის სიცოცხლე არც ერთს აღარ ეწერა; ორივე პატვიით დაკრძალვება; — გენერალი მამია გურიელი თავის წინაპრებთან ნახავს საშუადომ განსასტუმრებელს, ახმედ ფაშას ერზრუმში გადაკარგავს სულთანით, რამეთუ მანინც ვერ ენდობა სელამ ხიმშიაშვილის სისხლსა და ხორცს; მოდა, ერზრუმში, თურქულ ხალხიჩავ ფეხმეცეცვით მჯდომი ახმედ ხიმშიაშვილი ჩაღმიდან დაძრულ მათორბელა კვალს შესუსნეცავს, შარბათს მოსვამს და უკანასკნელ წუთებში იფიქრებს: ჩემი ნენეს დამცხვარი მჭადი მაქამა ახლა და მომკლა, ჩემი ნენისა... და მოკვდება და პატვიით დაკრძალვება ლალა ფაშას მექთობა, მაგრამ ბოლო ნაღლის, ბოლო სულისთქმას მისას ვერაგენ გაივებს, რამეთუ ვერც გააზნულდა თავის ნატვრას, გააზნულდა უშპლ აფრენდენ ამ ცნობას იქ, საფლავც, საფაც მუდამ ზის ვილცე, რომელიც ნარბს შეიკრავს და იტყვის: — მონატრებია ნენეს ხელით დამცხვარი მჭადი?... გასაგებია... ჰოი...

ეგ ჰოი! შორს ნავიციენა, ამაზას მივეციან: შინ მომავალი კონსტანტინე ბარათაშვილი უკვე ნანობდა, ასე ხელღებით, სავახოოდ და თავმომაბეზრებლად რომ უქო ბაკავრებს ვეარი; რამეთუ ერცხენებოდა კონსტანტინეს ერთხელ ამოცდენილი სიტყვის უკან დაბრუნება, თორემ პატვარა კარლოს ბარათაშვილად აქცევედა და ამაში ნახავდა ნუგვას.

ვერა, ვერმძმდე იყო ამისა; გეკონება, ვანგებისვან დედაყოფ, უნდა ექო და ეღვიდებინა ბაკართა მოდგმა, რათა თავის შვილიშვილი, კარლოს, ადგილი დაემკვიდრებინა ამ ცისქვეშეთში.

თუმცა, მეტი განსაცდელი შინ ელოდა.

ვერეგადახსნილი გურანდუხტი სულს ლეედა თავის საწოლში. ბავშვის ძიძას, კატოს მოესწრო; მას ვადაუხვია მავა, თორემ ცოცხალსაც ვერ ჩაუსწრებდა.

— რატომ, შეილო, რატომ, — საწოლთან დაემხო კონსტანტინე ბარათაშვილი. გურანდუხტმა დაღლილი, ფერნასული სახე მიიქცია მამისკენ;

— გამახსენდა, მამა, დავბატო კედელი..

— რა ვაგახსენდა, რა დახატე, რა დროს ვგაა?!

გურანდუხტმა გაუღიმა:

— ლასლო ბაგარის თვალის ფერი გამახსენდა... შავში ვერცხლი, სიკვდილივით!

— ბოდავს, ბოდავს! — იფიქრა კონსტანტინე ბარათაშვილმა.

— მაგიტო მომწუნება, — თქვა გურანდუხტმა, — პოო, სიკვდილი დიადია, მომწუნსველი, თვალი თუ გკიდა, ჩა-სახლება იცის გულგვამში...

— ვამე, ჩემი გაჩენის დღესა! — მჯილი დაიკრა მკერ-დში კონსტანტინემ.

— ნუუ, მამა, ნუუ! — თქვა გურანდუხტმა, — ერთი მითხარი მხოლოდ, რა ფერის თვალები აქვს ვაჟს ჩემსას, კარლოს?! —

— აეაი! — გული შეეძრა კონსტანტინე ბარათაშვილს, — აეაი, შვილო! — და გამოირდა შვილის სასთუმალს, რათა დროზე ადრე არ დაეჭირა და ჰკითხა ექმის:

— მეტილება?!

— თქვა ექიმმა:

— სამწუხაროდ, მე უძღური ვარ! მღვდელი მოიყვან-ნით, იქნებ აზიაროს!

მღვდლის მოყვანამდე მიიკვალა.

— შენდობა ვთხოვით უფალსა! — თქვა მღვდელმა, პირველი გადასწერა მიცვალებულს, ნესის აგების კურ-ნებვა მოვიმოვო იქნებო, დაბარა და წავიდა.

მოვიდა თბილისს ნეველი გენერალი პეტრუშევსკი.

— მოხარე ვარ მწუხარების, — თქვა გენერალმა პეტ-რუშევსკიმ, — არ შეეარჩენი მაგ ძაღლთაძირებს, იგი ერ-თგულად ემსახურა ხელმწიფე-იმპერატორს; შურს ვიძი-ებთ რუსი ჯარისკაცებისა და ოფიცრების თითო ნვეით სისხლისთვისაც კი!

— რას მუხუბნება ეს გენერალი, — იფიქრა კონსტანტი-ნე ბარათაშვილმა, — შვილი მომიკვდა ახლახან, მღვდელ-მა წესტე კი ვერ აუგო! ააა, — მიხვდა მერე, — ლასლოს მიხსენება, მაის...

გააკვირეს პეტრუშევსკის მომხდარი მავაგი.

— მოხარე ვარ მწუხარების, — თქვა ისევ გენერალმა პეტრუშევსკიმ, — უნდა გამაგრდეთ! კმ... არ ვიციოდე, მა-პატივით! — კართან მდგომმა კი დააყოლა, — აი, რას ნიშ-ნავს რუსი ოფიცრის ერთგული ცოლი; აი... და წავიდა.

— რა შუამბა რუსი ოფიცერი?! — იფიქრა კონსტანტი-ნე, — უფრელი იყო... თუმცა, ვინ იქნას, სადაური იყო სა-ერთოდ... ვიღაც ბაგარი...

გენერალი პეტრუშევსკი თავად ენაღა ეგზარხოსს და კორნეილე გამოსთხოვა, რათა ნესი აეგოთ გურანდუხტის-თვის, შემდეგ ისევ მოუსამიძინა გარდაცვლილის მამას.

— გამადლომა ვარკისთვის, დიდად გამადლობთ, — თქვა კონსტანტინე ბარათაშვილმა.

— რას ბრძანებთ, თავადო, ჩემს ვალად ვრაცებ ესე საქ-მე, — თქვა პეტრუშევსკიმ, თავი დაუკრა კონსტანტინეს და გამოხობილობის განცხადებ გამოირდა იქაურებსა, ხოლო მის კოშკი დაბრუნებულმა იფიქრა: ყველამ უნდა გაიგოს, რა მესძლებია სიყვარულს რუსის ოფიცრისა, რათა გამაგრ-დეს რუსი ჯარისკაცი, მტერს მედგრად შეუტეოს და არ ჰქონდეს შიში, რომ მისი სიკვდილის შემდეგ ცოლი გაუხოზ-დებამ! — და მოაშვინა კიდევ მოსურვერ ვაზიერებს ლასლო ბაგარის გმირული თავგანწირვისა და მისი სათნო მეულ-ლის, გურანდუხტის, მართალია, არაქრისტიანული, თუმც, ადამიანურად ეკრეროვად გულსმოსაბეგდრი ამბავი.

და აიტაცეს ვაზიერებამაც; პოეტებმა ლექსები შეთხზეს სახელდაბელოდ, უძღვენეს სიმღერებაც და რის შეზერუ-ნენ ფურნალისტიები, პოეტები და კომპოზიტორები, მაშინ ხელმწიფე-იმპერატორმა ბრძანა:

— ლასლო ბაგარს ენაბრის წმინდა გიორგის სახელო-ბის პირველი ხარისხის ორდენი ვარდაცვალების შემდეგ! რადგან ქერივი არ დარჩა, მის ვაჟს, კარლო ბაგარს მიეცეს პენსია სრულწლოვანებამდე და ჩაითვალოს ხელმწიფე-იმპერატორის შვილობილად, ხოლო ესე ამბავი ჩაინეროს ისტორიის წიგნში, რათა თაობიდან თაობაში გადაეიდეს და იმპერიათს ერთგული ჯარისკაცები უმრავლოს!

ითქვა და მესრულდა. აახლეს ხელმწიფე-იმპერატო-რის სიგელ-გუჯარი კარლო ბაგარის პაპას, კონსტანტინე ბარათაშვილს.

— კეთილი, — იფიქრა კონსტანტინე ბარათაშვილმა,

— იქნებ არც ეს ცუდი ეკარია ბაგარი?! ახლა რაღას ვახ-დებთ? რაცაა, ის უნდა გამოუზარდო თავისი კვლევის, გუ-რანდუხტის სახელზე, — და უტებ იფიქრა ეღვავაც, — რა ფერის თვალები აქვს კარლოს?! ვაი, ჩემი ბრალე! — და გასძახა, — კატო! კატო!

გამოჩნდა კატო ზაღლთან ერთად. კონსტანტინე ბარა-თაშვილმა ხელში აიყვანა ბავშვი, მერმე დაკვირვებით ჩა-ხედა თვალებში.

— მუქი! — იფიქრა კონსტანტინემ, — ბლანტი! — იფიქრა შემდეგ, — ჭაობივით, — იფიქრა კვლავაც, — რა-ღაც ბრჭყეილებს შიგნით, — იფიქრა ერთიც, და კატოს გადმოხედდა:

— კატო, შენი აზრით, რა ფერის თვალები აქვს კარ-ლოს? —

— ღია! — დაუფიქრებლად უპასუხა კატომ; პო, დაუ-ფიქრებლად, ერთობ დაბეჭეთიბითაც, და ისევ თქვა კა-ტომ: — ძალიან ლამაზი ფერის თვალები აქვს კარლოს, ბატონო, ღია მომწვანოში ცოტა თავლისფერი, თუ რა-ღაც...

— ამა, — იფიქრა კონსტანტინემ, — ბავშვი იატაკზე ჩამოსვა და იკითხა:

— ჩემმა გურანდუხტმა რაღაც სურათი მიხსენა სიკე-დილის წინ, ხომ არ იცი სადაა?

— დიან, ბატონო, — თქვა კატომ, — გაახლებთ!

არც რაი, ტილოზე მხოლოდ შავი საღებავი იყო გადას-მული; კუბოსავით შავი, ორგზის ნაპრკავედა იმ შავს ვერ-ცხლისფერი, — აქვთ და იქით; ეს იყო და ეს, მაგრამ კონს-ტანტინე ბარათაშვილს მივიც დაუფულა არასასაიმოვნო, მძიმე შეგრძნება, რამეთუ მოეჩვენა, ვერცხლისფერი შა-ვის ნილადან უცქერდა მზაკერულად და იორევდა თით-ქოს თავისკენ, უფნობად დიდის ჟინიოთა, რათა ჩაეყვამა, ჩაეშვებინა ისიც, გეგრენება, შაიო ვერცხლისფერს, შაიად გიტყუებოს.

— ეუბრძანებ დანვას! — იფიქრა ბარათაშვილმა, — არა, — იფიქრა შემდეგ, — თვითონ უნდა დავნვა!

სურათი ბუზარში შეადგო, სანამ ბოლომდე არ ჩანაცრ-და, თვალი არ მუშაობრებს; მერმე შეეხა გარმნო ერთგე-რი და იფიქრა:

— კარლოს ჩვენს ნება-ადათზე ვავზრიდ, ეშმაკსაც ნა-ულია ლასლო ბაგარი!

დასასრული შემდეგ ნომერი

საინტერესოა, რა ხდება მწერლის შინაგან სამყაროში, როცა პროზიდან პოეტურ მეტყველებაზე გადადის? გრადაციას ეს თუ მეტამორფოზა? შინაგანი ბრძანებაა თუ „ეთიონებობა“? რა მოაქვს მწერლისთვის ამ გადასვლას, რას აძლევს და როგორ ცვლის? ნება-უნებლიეთ დაისმის კითხვები და შენც, გინდა-არ გინდა, მოვლი პასუხებს, მაგრამ საკმარისია ლექსი ლექსად წაიკითხო, რომ შეკითხვები მაშინვე კარგავს აქტუალობას, რადგან ხედები, ეს არის განრღვნიანი განრღვნიანი ანუ ვარდასახვის ავტომატური ფორმა. გია ხოფერიანი აქაც ისეთივეა, როგორც ვიცი, როგორცაც ვიცი. ცნობიერების სიღრმეები წელთა მისი სტიქიაა და ამ გზას არც ლექსში ღალატობს.

სიმათრე იძულებს, პროზის სფეროდან გადმოყოლილი სტრიქონებიც გვხვდება, მაგრამ, როგორც ჩანს, სხვაგვარად არც შეიძლება და, კაცმა რომ თქვას, საინტერესოც არის დაკვირვება, თუ როგორ აშენებს პოეტურ სტრიქონებს პროზაული სახეები, როგორ ქმნის ახალ ინტონაციებს პროზის შიგნით გახილვით განდევნი და როგორ იწყებს პარამონიის ვნახე მეტყველებას თბობას გაჩვეული ვნა.

გია ხოფერიანი

ქვეყანა ყველას უყვარს თბილი სახლიდან ცქერით, ვულკანს უცდიან ბოღმით პირმოქუფრული მთები, გლადიატორებს ტანჯავს ძირს დაშვერილი ცერი, ხოლო კურდღლების თავზე ამოზრდელი რქები.

და ვეკითხები ჩემს თავს, როდის გამიშვებს სადმე, ფერისცვალება მინდა სანაპიროებს იქით, სადაც ღმუილად მდგარი შევიწროვდება სალტო და ძარცვა-გლეჯა ჩემი მოურადებლად მიდის.

ვინ შეგებენა, ღმერთო, ავულკანებსა ჩემი! ველარ ვერადები სახლში, რადგან ირდევია სახლი და უამრავი ღამე, ვით ამონილი ჩერები შემომხვევია, როგორც გათვლებული სახლი.

არამ ვინდობი სიზმრებს ამ ანგრეული გზების, რომ ქაჩაქველა მძარცვავს გაურჩეული ფერის. თითქოს მუსიკა მოდის თბილი სახლიდან მჭერით და უზარია ყველას, რომ მე ტალახი მშენის.

დასაფლავება ჩემი ველარ შემოცვლის სევდას, სიკვდილს გავცილდი უკვე გამორჩეული ლომით. იქ სასაკლაო არის მოურჯალებელ სენთა, ვისაც სიცოცხლე გინდათ უკანასკნელად მოდით!

პირველად ვშიშობ, იგვიანებს შუქი ხომალდის, ნიანგებს მიაქვთ უცნაური კაცთა გვამები, გრიალებს ქვიშა, ოაზისის მიღმა ფფირინდები, აქ ჩემზე მეტი ალღელება დამასახიჩრებს. ოაზისის მიღმა ქარში ხმება ჩემი ოცნება, იტრე, ნახავ, თავზე ხელს რომ არ დაგისვამენ, მდინარის წილ მოიგონებ გაავებულ ლომს, ჩავეღებ და უდაბნოში გადახვეწენი...

პირველად ვშიშობ, ახლოვდება შუქი ხომალდის, უმწეო კომკებს ნიანგები ახლიან კაცებს. ზღვა თუ გასივდა, გველემაივი ბობოქრობს მაშინ, რა მენადღება სამყარო თუ იმხიარულებს. ვისმენ ზარ-მხოულის ქურებიდან გამოკიდებულს, ოაზისს უნდა დაიტოვოს ჩემი სიმდიდრე, მაგრამ მესიზმრა კუდდაჭრილი ძაღლების ჯოჯი

ყველას ამოთქვფლეს და ქარებიც გაირინდება... ნემის რა უნდა, თუ ისურვებს ყველგან მომადგენს, გაფატრულ ბატკენებს ოაზისში მივახალალებ და თუ მწყემსია უნაპირო ზღვა და სიცივე, გადასრესილი ოაზისი მომენატრება. გრიალებს ქვიშა! ოაზისის მიღმა ფფირინდები, აქ ჩემზე მეტი ალღელება დამასახიჩრებს.

პარება

ქიშკართან დადგა ლურჯი კარტა და უცნაურად აენთო ქუჩა. მე ვიციც სახლის ღია კარებთან და იქით ნასვლას პირო არ უჩანს.

ჩურჩულებს გული - თუ გინდა, მიდი, ის ასე მშვიდი სხეგან არ წავა. ჩვენს შორის ჩადგა ოცნების ბიდი და მასზე ქროლებამ დიდხანს მანვალა.

რა მადაინად მღერის სამრეკლო კაცი რომ დგებარ ღია კარებთან! მორჩილ ვარ შენი! უნდა გავრეკო, უნდა შევუხტე იმ ლურჯ კარტეს!

ვერ გადავურჩი გრძნულ ზამინებას, გულში ტრიალებს ცხელი ბორბლები, პეი შემოპრეს მშიმე ზარებმა და მეც ქიშკრისკენ მივბობრგები.

თითქოს მაცოლებს სუნთქვა ჩინართა, ისე ეხვევა ცეცხლში მუხლები. ლურჯი იმედი დადის ქიშკართან, ვით ბანოვანი ვერ ხელუხლები.

არადა მშვიდი არის კარტა, ჩემი სწეული სულის თავმდები. თეთრი მინდორი აკრავს გარედან და მოციმციმე ვრცელა ლანდები.

მორჩილ ვარ შენი! ჩემო სამრეკლო, დრომ დაპკრა უკვე ლოცვად წასვლისა. ხმაურით ზართა უნდა გამრეკო, შენმა კარტამ თუ არ გამსრისა.

არადა, მშვიდი არის კარგტა,
დაუსაბამო გზათა მხილავი.
კვლავ ისეთი ვარ ღია კარბებთან,
როგორც ადრე საზმრად ფიცავი.

ვერ გადავურწმი მე შენს ზამენებას,
გულში ტრიალებს ცხელი ბორბლები.
პეი! შემოპკრეს ზანზალაკებმა
და მეც ქიშკრისკენ მივიბორბები.

მარადიულად მოდი, გნვეულომ,
შესგედრას ადრე რატომ მიშლიდი?!
ამორახნახდი ჩემი წყეულო,
ბობოქარი ვარ შენი სიმშვიდით.

ცხაბი

ეთბოვებოდა თავის საუფლოს
ცა აშვერეული და სასიცივე.
მე გამომიგნულ ცხენთან ვსაუბრობ,
გამიცინა და არ გაუტცივნე.

მგლებს ნაულით მისი სიცოცხლე
მწარე ღიმლით დახუტე თვლი.
ცხენო, ნეტავი ახლაც ციცოდე,
სად გქონდა მაშინ სიცილის თავი!

შემომერვია შენი თვალები
იმ უდაბური წუხილის შემდეგ
და მეჭყენება, აკანკალებთ
მუხლნაუბრელი დღეები შედგენს.

მე ვნახე ცხენის შემკრთალი სახე,
ზედ მიჰყინვოდა ცრემლი მწუხარე.
რა უცნაური ღიმლი ვნახე
და ვამართლებდი სიზმარს წუხანდელს.

თოვლის ტრაპალი

ზურგაკბილული ვგლო ტრამალი
და ქარი წენდა თოვლის ბარხანებს.
სადღაც გარბოდა ცხენი ფრთამალი
და ჩემი ფავრიც იქ მიმაქანებს.

თითქოს ზღვაში ვარ შემოპარული,
თეთრი ტალღები თვალებს მიჭრელებს
და ახლა ქარი გახდა ფარული
და ვფიქრობ, მგლები თუ დამიჭრენ.

მე მივაბიჯებ თოვლის დიუნებს
და ვანყობ აზრებს საომრად მხეცთან.
მგონია, მგლებმა პირი იბრუნეს,
მგონია, ჩემი გონება შეცდა.

და ეს შეცდომა იყო იღბალი,
გადეჰმწინდა ღრუბელი თვალებს.
თოვლსაც პქონია ქრელი ნილბი,
ზოგჯერ მგლებად რომ გაიფერმკრთალებს.

სადღაც ჩაინთვა ცხენთა ამაღა
დაფეთებული მხეცების შიშით.
მე ამიტაცა თეთრმა ტრამალმა
და ახლა ქარებს ჩავუდექე ფიბრით.

ვნახე ცხენების შემკრთალი სახე
გამოქცევი და მშვეულ მხეცთა.
მე სისხლიანი ტრამალი ვნახე,
სად იყო ომი, ჩხუბი და ჯგულები.

მერე ვაჭმე ცხენებს მარილი,
ჭხივინით თოვლი ააზნაზარეს
და როგორც ღმერთის გამოგზავნილი
უხმოდ ავეყვი მღვრიე ბარხანებს.

და შეერვია სანდო თვალები
უდაბურ დღეებს ცივი ტრამალის.
მე მივეჯრიოთ ქარში ფორულად
აჭხივინებულ ცხენთა ამაღით.

თითქოს ზღვაში ვარ შემოპარული,
ტალღებად ვხედავ თოვლის დიუნებს.
აქ ყველაფერი არის ფარული,
აქ ყველა თავის სახეს იბრუნებს.

მივექანები ცხენთა ამაღით,
ქარბუქი წენავს მღვრიე ბარხანებს.
ზურგაკბილული ბორგავს ტრამალი
და ჩემი სული უხმოდ ბარხანებს.

მწანა სურათი

გამთენიისას ქარმა იცის ნერვების მოშლა
და ნაბიჭრების მიღეული სახე ყვითლდებდა.
შენ დაგაბერა უმნიფარი ცრემლების როშმა
და მზე ჩამქრალი გგონია, რომ ვერ აინთება.

მიგორაობენ კამათლები ირიბდარიზად
და მე ვგვიფები ჩამოხრჩობის დარდით სნეული.
ნუთუ ქვეყანა ერთხელ მაინც პირს ვერ დაიბანს -
მწვანემ შეხედოს, რაც ყალბია და იჭვენული.

ოი, ცოცხლების სასაფლო - გველის პერანგი!
თავმოკვეთილი გაზაფხული - სარჩო მატლები.
ვერ ვააღწია ამ ჯუნგლებში ქვეყნად ვერავინ...
არარაობას ხმელ ფოხივით შემოატყდები.

ეს - ხეობრები გატენილი ქურჩა ზანზარებს,
მედერი თოჯინა დამპალ თოვლზე ნაიბილნება.
ვარ თანამგზავრი, ასადერნად არეინ მამზადებს,
პირველყოფილი გაზაფხული აღარ იწყება.

ცოცხლად მიყურებს გამთენიის ქარი პირუტყვი
და მიაქანებს ტანსაცმელში ჩამალულ ჩონჩხებს.
პატროსანი დროა, ძმია, თორემ ვინ უწყის,
ბოროტი უფრო შენვოდა ჩვენაირ ცოცხლებს.

2789

ვხატავ ნატურმორტს და ვიგონებ სულ სხვა სიმწვანეს, იქნებ როგორმე გამოირღვეს გველის პერანგი. გამბთენიისას საჭიროა იყოს სინყნარე, რომ ვერ ხედავდეს სასაფლაოს ქვეყნად ვერავინ.

ოდესლაც შორი მწვერვალი ვნახე, სად დამეკარგნენ თვალები მარდი. ახლა სფინქსი ვარ და ველარ ვამხელ ჩემი ტანსაცმლით გზაზე ვინ გადის.

დაჭრილ არწივებს ცრემლები ტბორავს, განუკითხავად იღება კარი... და უპატრონოდ დაყურსულ ბორანს უსამველოდ ღლის ამდენი მკვდარი.

შორი მწვერვალი გახდა მოკლული, ემშვიდობები თვალებს უნახავს, შემოპარულა ბაღში ორგული, ჩემი ღამაში ხე დაუშარავს.

მე ვიყიდები გროზად, მიყიდეთ, სფინქსი - უდაბნოს ცხელი მწვერვალი, გასათენებლად ვინა იყივლებს, ცრემლის მაგიერ მტანჯავს მკენარი.

შემოიხედავს სხეულში ვინმე, ახალი ჯოგის მოვა ბელადი. შეუჭამიხარ, მწვერვალი, ხილვებს, ნუხელ საღამოს აღარ ელავდი...

ოდესლაც შორი მწვერვალი ვნახე, იქით ვარბოდნენ თვალები მარდი. ახლა სფინქსი ვარ და ველარ ვამხელ, ჩემი სამოსით გზაზე ვინ გადის.

მონათრეპანი ღამით

დგას ნახატივით ვილაც უცნობი, სატყვარივით იქნევს ყვარჯენს. ჩემი სხეული ხდება უგრძობი, ამოიკივლებს და შიალაგებს.

ხმას ვერ იღებენ შიშით ხეები, დამსგავსებთან ტპარს ხავსიანს, ვუხდავ, არ ჩანან შემოტყეები და ვეგუები ნამხდარ ხასიათს.

გაბნეულია ქვებად სიცოცხლე, დამსდევს ნახატი მკაცრი უცნობის, არის სიერცეში რალაც სიმორცხვე ყრუ ტკივილების და შეუძლობის.

ზამთრის ღამეა და ვერ გაატანს ალბათ დილაშდე ჩემი სიგიჟე.

ვილაცა ედებს ახლა სამართალს და სხვის მოტყეულ ფეხებს იბიჯებებს.

ვიცი, რომ ახლა არა მაქვს კარგად თავი წყული და სავალალო, ბრუნავს სამყარო და ნნევას ეკარგავ და ჩემს თვალბში დგება საღამო.

დალაპარაკობს ქვევის სიცოცხლე, დამსდევს ნახატი მკაცრი უცნობის. არის სიერცეში რალაც სიმორცხვე ყრუ ტკივილების და შეუძლობის.

მონათრეპა

იქნებ იყავი ქარში ტირიფი, დარდის ჩამოღერა ცრემლად გენება, რომ მოდიოდი გზაზე ტირილით და თმა გაგშლოდა გრძნეულ გველებად.

ასე უყვარდი ჩემს თვალებს მაშინ, როს ამწვენებდი ცისფერ მონასტერს. შენ გაივლებე ქარების ხმაში და ჩემთან მისვლას ვერვინ მოგასწრებს.

დრო ამ ვედრებას ყურად არ იღებს, ჩვენს შორის ელავს მკრთალი ბილიკი. ვალაპარაკებ ნარსულ თარიღებს შენი მოღურჯო სახის მიმიკით.

და მე გიჟივით ნამარტყამს ნერვი, ველარ ვიცილებ ნარსულის ბრწყალვებს. და როგორც ბავშვი დასვრილი მელნიით, გავეპარები დამცინავ თვალვებს.

ისეე შორიდან მოცოცავს ღანდი, სუროს კედლებზე მოდის კივილად. ჩემთან მოსვლამდი როგორ გაწვალდი, როგორ დავადნო ძელმა ტკივილმა!

გამოვალე წლების მითათა კალთებზე, მომგებება ძველი მინები. შენს ამტირებულს დავსვამე შანთებზე ან უსახელოდ ნავიბილწები.

და ავიცილებ ნილაბს ღალატის, მშვიდად მოკვედები ცივ წყაროს ახლოს, სად შემოგდარკვეს ჭრელი ხალაით, სად შენი დარდი ჩონჩხებში სახალობს...

იქნებ იყავი ქარში ტირიფი, დარდის ჩამოღერა ცრემლად გენება. რომ მოდიოდი გზაზე ტირილით და თმა გაგშლოდა გრძნეულ გველებად.

გია ხომერიკი

ლექსი

ტროიი გენვევა ანაზდად
გნვავს და სხვა სიტყვა არ ჩანს...
ვილავ კვლავ შენთვის ამზადებს
ლექსის ორლესულ ხანჯალს.

მელპომენს

მადლობა შენდა, მელპომენე! მიგხედავი... და გკადრებ:
როცა მე ვკენესი, შენ ამ კენსას ლექსებად აქცევ,
შორს სიი არწევს სხივოსან და დელფიურ დაფნებს...
და ჩემს ცხოველ სვეტს უჭეი ჭმიც ვეღარ დააქცევს!

დაბნული მხირო

ერთ დროს ვიყავი ლამაზი
ერთ დროს ვიყავი წყვილი,
ეხლა ვარ შავი ალმასი
და დაბნეული მხირო.

ტერაკოტები

„ბან მინისა ვარ, ბან ცნოს“
აკაქი წერეთელი

ტერაკოტები, ტერაკოტები, ტერაკოტები...
თიხა და ზეცა, სილამაზე და სილამაზე:
სქელ მინის მიღმა მორცხვად დგანან, დგანან სინაზით
ნეტარ მინაზე, მათი ყოფნით ნეტარ მინაზე,
ერთი ციცქნები, ცოტა დიდნი, ცოტა მოზრდილნი...
„სიტყვა მოზიდე, თიხის მგზავრო, წვიმაცოდვილო,
რადღს ცოდვილომ? თქვი სათქმელი თიხის ნოტების“ ...
„წვენ გენატრება ზეთისხილის ოქროტოტები.
ნაზად ნაზელნი — ლამაზნი ვართ ტერაკოტები.
ვართ ორი, სამი ათასი წლის შექმნილნი ნიჭით,
სილამაზეა ჩვენი სიტყვა და არა კიჩი,
სილამაზე და მხოლოდ ნიჭი და ცოტა იჭყეი,
ნატიფ-ნაზელნი — ლამაზნი ვართ ტერაკოტები“.

გია ხომერიკი — 80-იანელთა თაობის ერთ-ერთი გამორჩეული ლიტერატორი, მკვლევარი, მთარგმნელი და, რაღა თქმა უნდა, პოეტი. მის ლექსებში იგრძნობა ნიჭიერი კაცის შინაგანი თავისუფლება და განათლებული ფილოლოგის თავდაპყრობა.
ნიჭი, უპირველეს ყოვლისა, სინათლეს გულისხმობს და არის აქ ის ხარისხი, რაც, ამ თვალსაზრისით, უსაჩიროება აზრის სიხადესა და წარმოსახვის ინტენსივობას. კლასიკური ფილოლოგიის საფუძვლიანი ცოდნა კი ილექება იმ პოეტურ თეზაურუსად, რომელიც არ ჩანს, მაგრამ ვლინდება უტყუარი ლიტერატურული გემოვნების ფორმით.
მაგრამ საქმე ის არის, რომ მთავარი შეიძლება არც ერთი იყოს და არც მეორე, ვინაიდან ტკივილი, დიდი ტკივილი მსჭვალავს თითოეულ მგერას, სიტყვას, ფრაზას და სწორედ ეს მუქი ტრიალობა ქმნის ემოციურ ფონს და განსაზღვრავს კიდევ ალქმის თავისებურებას.
სიცოცხლის ღია ნერვიდან მოედინება მტეხიარობის ის ფლუიდები, რაც ჩვენ თვალნი პოეტურ ფაქტებად გადაიქცევა და გვაოცებს უშუალობითა და სისავსით.
ამიტომ ამ ლექსებს მღელვარების გარეშე ვერ წაიკითხავთ.
ეს ლექსები განსაკუთრებული მღელვარების ცეცხლშია გამონრთობილი.

ტერაკოტები, ტერაკოტები, ტერაკოტები
სქელ მინის მიღმა, მორცხვად დგანან, დგანან სინაზით
ნეტარ მინაზე, მათი ყოფნით ნეტარ მინაზე,
წლებილები, უფრო მშველად მუქი ნითელნი...
უკვდავებისთვის ათასწლობით უკვე მწიფენი!
შენ კარვად გესმის სინატიფე ტერაკოტების...
„როცა მოკვდები, ასე ვფიქრობ, შენ არ მოკვდები“
ტერაკოტები,
ტერაკოტები,
ტერაკოტები...

სიტყვა

მე ვეძებ იმ ერთ, ერთადერთ სიტყვას,
რომელიც არის სიტყვების მეფე!
სიტყვას, რომელიც პასუხობს კითხვას —
მთვარეს ძალღები რატომ უყვინ.

რატო ასე და რისთვის მიდის
მთვარე ყოველთვის მარტოქალებთან?
ეს სიტყვა უნდა იყოს ის დიდი
ენება, ვერფინ რომ დამეწლება.

გრძნობ: შენშა და... და სხვაგან ეძებ,
სიტყვას, რომელსაც გულში მიყვებარ...
და ეძებ, ეძებ და... ალალებედზე
ბაგეს მოსწყდება სიტყვა: „მიყვარხარ“!

სიზღარა

კიდევ ბევრი გსურს სიმღერა
ნუთუ ყოველი ითქვა?!
უშნეის ცეცხლი გიღერა
თოვლის პატარა ფიფქმა!

ყოფნა

სულიერი ტკივილით ტკივილით ტკივილით
მიბარბაცებს სიცოცხლეს და სიკვდილს შორის
ისმის ქალის კვილი კვილი კვილი
შორით შორით.

შალვა საბაშვილი

აღმოსავლეთი

აღმოსავლეთი!
 არ მოსაეს მეთი
 საოცრება არც ერთ სხვა მხარეს;
 სად არის ბედი?
 მარტოდენ წელთა გახსენებაც
 გაგაჭალარებს!
 აქ ვუსმენ სხვა ხმებს, ვუზმერ სხვა ფერებს
 და გაფიქრებაც თვალებს აბერებს.
 სად არის ბედი?

აღმოსავლეთი!
 საუკუნური იკეცება პერგამენტივით,
 არ მინდა მეთი,
 თუმცა ვერასდროს ვერაფერში ვერ დავცეტევი,
 დუშს ვარსკვლავეთი,
 გაპკივის თურქი და გადაამქრალ წარსულს შესტირის.

აღმოსავლეთი! იქ პირამიდამ
 უკვდავებამი შემოქმედებს გადააამეტა,
 აღმოსავლეთი — გაზღაპრება გრძნეულ ღამეთა,
 ახლაც უბარებს
 ვამას სუბარებს,
 წლებს როცა მარცვლავს უნებლიეთ და მიამიტად.

ვიღაცა მღერის, დრო ცოცხლდება ამ სიმღერიდან,
 პაპირუსები ტოვებენ ბნელეთს,
 დუშობს ვერ იტანს —
 სადღაც ზემოთა გაბეზრებით გაიქნევს ხელებს,
 მაგრამ განცებას ვინ აერიდა—
 ვერ მიატოვებს ის ვერასდროს ეგვიპტის ველებს.

აღმოსავლეთი! შერჩენია სევდა ბაბილონს.
 კიდულ ბაღებში არ არის ხილი,
 ვინ დააპიროს
 წარსულ დიდებას ამოაპროს დროთა მახვილი?
 უცებ მოსწყდება მტკერის სანაპიროს
 და შორს, ურარტუს შესაკება უცხო ძახილი.

სადღაც დარცხვენით ელვიძება ახლა დარიოსს;
 სად არის ბედი?
 ან ბედს რად უყვარს განუსჯელად ხელი დარიოსს

ყველა მობრძანებელს? ან სად გაპქრა დიდება ხეთის? —
 დაუსრულებლად უკვირს დარიოსს.

წელში მოხრილა ოქრო—ვერცხლით ქალაქი მეთა,
 მოდიან გზები!
 რამდენმა ცეცხლმა გადაიჭტეა
 მრისხანე გზებით!
 აღარსად ჩანან ქარაენები, დრო ნაილევა, —
 მოდიან გზები!

ძველი ლოდები ამბებს ჰყვებიან,
 ძველი მადინა დღევანდლამდე გასძახის თობილისს,
 სვეტიცხოველში გარდასული ათასწლეუბია
 შეპყრობილი და გამოკვეთილი,
 აღმოსავლეთი! საუკუნეს კვლავ მოჰყვებიან
 თამარის დროის ქარები თობილი.

მოდიან წლები!
 აღმოსავლეთი დგას — კერია დიდი გონების,
 დღეს ველარ ძებდენ
 და ცოცხლდებიან ფარაონები,
 აღმოსავლეთში ბევრია ძველები
 მომსწრე იმ წესისა და შთაგონების.

დიდი კოლხიდა ისევ ელის ტურფა მედეას,
 ელის და შფოთავს ისევ იმგვარად,
 ო, ეს ჩველება უფრო მეტია,
 ვიდრე სიზმარი, გადაგარგულ წლებს რომ მიმგვარა,
 ოქროს სანძისში მთელი ოქრო არ ჩაეტია
 და ხალხის გულში გადაიღვარა.

მღერის ანკარა
 და ისმის სევდა, სამუდამოდ განუკურნელი,
 აღმოსავლეთში იყო ამგვარად
 დიადი ბრძოლა სინათლისა და უკუნეთის,
 ყალბზე დამდგარან
 გარდასული საუკუნენი.

უცხო სიზმარი ესიზმრება შუამდინარეთს,
 ესიზმრება და ამბობს არაფერს,
 ძველ ივირიას ახრჩობს ცრემლი დაუდინარი,
 სუნთქვაზეკრული ელის არაბებს...
 მაინც მოსდევდა მზე შუქმფინარი
 დიდ ხელოვნების სუთნიქისათვის გახსნილ დარაბებს.

და იქმნებოდა, რადგან ღმერთიდან
 დაძრული სიტყვა მოითხოვდა სიბრძნის მატებას,
 ხალხი იგლეჯდა გულდას მკერდიდან,
 ნვავდა, ფერულავდა და აქცევდა დიდოსტატებდა,
 იყო რუსთველი, ფირდოუსი თუ სხვა ათასი, —
 მილიარდობით ღამის გათევა.

მოდიან გზები! —
 ზედმეტია ენაშტყევობა,
 დგას დიდი გზებით
 და განცვიფრებით აღიარებს დიდი ევროპა,
 რომ მარად იყო აღმოსავლეთი
 ხელოვნებათა კოკონის ნინ ღამისმთელობა!..

თამაზ ნატროშვილი

პატრიოტიზმთან მწყვლად ვარო

გამომცემლობის რედაქტორმა რომანის ავტორის წინათქმოდან წინასწარვე იცოდა, რომ მისი ქმნილება ავტობიოგრაფიული ხასიათისა იყო, მაგრამ რომელიღაც მომენტში, როდესაც სარედაქციო მუშაობას შეუდგა ავტორთან ერთად, უეცრად მიხვდა, რომ წიგნი ავტობიოგრაფიული კი არა, უმეტესწილად, სიტყვასიტყვით ნამდვილი ავტობიოგრაფია იყო და მასში გამოსახული ადამიანები ავტორის ნათესავები იყვნენ.

გამომცემლობის რედაქტორი მაქსუელ პერკინსი, ვის სახელსაც უკავშირდება აღმოჩენა ისეთი მწერლებისა (სკოტ ფიცჯერალდი, რინგ ლარდნერი, ერნესტ ჰემინგუეი), რომლებმაც თავისი არატრადიციულობით დიდი შთაბეჭდილება მოახდინეს იმდროინდელ საზოგადოებაზე, კიდევ ერთ აღმოჩენას პპირდებოდა მკითხველს და ამ აღმოჩენას ერქვა ტომას ვულფი.

და აი, პერკინსი შერთა. ნათესავებით, ფრთხილად ამბობს, მაგრამ მწვერ ხომ უკვე ვიცით, რომ ისინი უახლოესი ნათესავები არიან ტომას ვულფისა: დედ-მამა, და-ძმანი. ესოდენ ავტობიოგრაფიული რომანია, ალბათ, ბევრი როდი მოიძებნება მსოფლიო ლიტერატურაში.

პერკინსი გვაუწყებს: სახეზე, ეტყობა, შეფიქვითება აღმებეჭდაო. ვულფს მყისვე შეუმჩნევია და უთქვამს: „მისიტერ პერკინს, მე გმონი, თქვენ კარგად ვერ გამოგიტ. მე გმონი, ესენი ყველანი ბრწყინვალე ადამიანები არიან და არ შეიძლება, მათზე არ დანერო“.

პერკინსი ასკვნის, ის მართალი იყოო. დიდებული წიგნი დაწერა და უნდა მიგველო ისეთიოო, როგორცა დაწერაო.

უიადრესი გულახდილობით, ზოგჯერაც შემზარავი რომ ეთქმის, სუბთქავს ტომას ვულფის რომანი „მოხდევ წიგნი სახლს, ანგლოზო“. ერთმანეთში გადაჯაჭვულა სიყვარული და სიძულვილი, უიმედობა და ნუფემინი, ბრჭყვიალა ოცნებები და უმსგავსო სინამდვილე.

ტომას ვულფი

ნეტაეი რომელმა ადგილმა შეაგზუნა გამოცდილი რედაქტორი, ვგებ იმ ფრამენტმა, საუკეთესოდ რომ მიიწინევენ ამ რომანში და, ალბათ, მწერლის მიერღს შემოქმედებაშიც, და სადაც აღწერილია ვულფის უფროსი ძმის ბენის უკანასკნელი წუთები, როდესაც მისი მამა მოურადებლად ბუზსელვის: ღმერთო მაღალო, ასე რატომ დამსაჯეო. ბებერი ვარ და სწეული, არ ვიცი, ფული საიდან გაჩნდებო; ამ საზარელ და სასტიკ ზამთარს როგორ გადავიტანო? დაკრძალვა ხომ ათასი დოლარი დაგვიჯდება და არ მესმის, სად ვიშოვოთ ფულიო.

ხმამალაი სლუტუნ-სლუტუნით ქვითინებს და ქალიშვილი ამუნათებს: წყეულო ბებერო, რეებს მიედმოფეები, როცა შეილი გიკედებო.

ესაა ადამიანური არსებობის ტრაგიზმი (ვულფის საყვარელი გამოთქმა გახლავთ).

მწერალმა თავისი პირველი რომანის ხელნაწერი გამომცემლობაში მიიტანა 1928 წლის დამლევს და წიგნი გამოქვეყნდა 1929 წლის ოქტომბერში. ავტორი ოცდაცხრა წლისა იყო.

ტომას ვულფს ეჩვენებოდა, რომ ურცხვად უნდა გამოეფინა თავი, მაგრამ იმაჯდროულად ენადა ეს. ამგვარი ნადილი, უსწენებლის მზერასათვი, მონუსხავდა და აჯადოებდა.

თავის რედაქტორს პკითხა, რა მელოდებო.

მაქსუელ პერკინსი მხრებს აიჩქნს. წინასწარმტყველებანი არ ძალუშს და ვერ წარმოუდგენია, რა ხედება ნილად ამ ავტორს წიგნის გამოქვეყნების შემდეგ. მხოლოდ იმაში ვარ დაწმუნებული, რომ ეს წიგნი არ შეიძლება არ შეამჩნიონ, გზას თოვად გაიკვლევესო.

წილად ხვდა რამდენიმე დადებითი რეცენზია და რამდენიმეც — უარყოფითი.

ვულფი ელოდა, რომ მის მშობლიურ ქალაქ ეშვილში ასი კაცი მაინც ნაკითხავდა წიგნს და გაუკვირდა, თუკი დარჩა თუნდაც ასი კაცი (ზანგების, უსინათლოთა და ეურაკითხავს უცოდინარო გამოკლებით), ვისაც არ ნაუკითხავს მისი წიგნი, მართალი გითხრაო, არ ვიცი, სად მიიმაღ-მოიმაღლენო.

მთელი ერთი თვე ქალაქი დულდა და გამდომულდა. წიგნს წყველდნენ ქალაქის ეკლესიათა კათედრებთან. ქუჩაში გროვდებოდნენ მის გასათათხად. ქალაქის მთელი საზოგადოებრივი ცხოვრება — ქალთა კლუბები, კაზინოები, წვეულებანი, ბიბლიოთეკები — თუხუშებდა, ბო-მოქრობდა. ქალაქი, დიდიან-პატარიანი, თავის თავს ხედავდა რომანში.

მწერალი იღებდა ლანძღვა-გინებით აღსავსე ხელმოწერილ თუ ანიონიმურ წერილებს. ეშუქრებოდნენ, კურსა

და ბუმბულში ამოგანგავა, ვაგლნაივით და ძალღვივით მიგასიკვდილებით, თუკი შინ ჩამოსვლას გაბედავო. სხეები თავსლავს ასხამდენ და წვეკლიდენ. მთელი შვიდი წელნაივთ გავიდა, ვიდრე ვულფს იქ ნასვლის სურვილი გაუჩნდებოდა.

ერთმა ღირსეულმა, ბინირმა ბანოვანმა, რომელსაც ვულფი ბავშვობიდანვე იცნობდა, მოსწონდა: თუმცა არასოდეს ვეზნობოდი ღირსის წესით გასამართლებას, ამჯერად ხელსაც არ გავანძრე, და ბრზის ხელს არ შევეშე — შენი „ვეებერთელა, ძონძრობა სხეული“ ქალაქის მოედანზე გაათრიონ და დაგვენათ. შერე დასძინა, აწრდილვით გაფორებული დედაშენი ლოგინში ჩაანვიცნეს და იქიდან ვეღარასოდეს წამოვდებოდი.

ასე უსწორდებოდა მშობლიური ქალაქი თავის ძე ცდომილს.

ყოველივე ზემოთქმულმა ვულფი კალაპოტიდან ამოავდო. პირველი წიგნის წარმატებით მოვლენილ სიხარულს შეეგება ემილის მკვიდრთა რეაქციით გამოწვეული გულსისტკივილი.

ბრალდებანი ზოგჯერ კუროჩხულ ხასიათს იძენდა. ვულფი ირწმუნებოდა, რომ არასოდეს ენება და არც არაფერი სმენოდა ანგელოზის ფიგურის შესახებ, რომელიც აღმართული ყოფილა მეთოდისტური ეკლესიის ერთ-ერთი მრევლის საფლავზე, ვულფის ბრომანის გამოქვეყნებამდე რამდენიმე წლით ადრე რომ გარდაცვლილა.

მისი შვილები აღმოუჩნდებულან და მოუთხოვიათ რომანდენი ანგელოზის ამოღება (!); ისინი ამტკიცებდნენ, რომ მათ დედას არავითარი კავშირი არა ჰქონია და სახიზლარ წიგნთან ანდა ამ სახიზლარ ანგელოზთან, რომელსაც სახელწოდება მისცა და „სახიზლარ წიგნი“.

მართალია, ემილის მკვიდრნი რისხვითა და აღშფოთებით კითხვობდნენ ვულფის რომანს, სამაგიეროდ ფართო კითხველმა (მთელი ამერიკის მასშტაბით) წაიკითხა იგი, როგორც ჯერ არს. მათთვის ცხადი იყო, რომ ეს იყო მზატურული ნაწარმოები, მწერლის შემოქმედებითი ფანტაზიის ნაყოფი და ფასეულობა ასეთი წიგნებისა, თუკი გააზრდა, ის არს, რომ იქ მოთხრობილი სხვა ქალაქების მიმართაც იყოს საბარბოლიანი, სამართლიანი გველა ადამიანთა მიმართ, სადაც არ უნდა ცხოვრობდნენ ისინი.

კითხილი და პატიოსანი, მაგრამ ახლა ისიც ვიკითხოთ, რა დემარტებოდათ ამ სამართლიანობისა და კეთილგონიერების გრძნობებით დაბუხტულ ამერიკელებს, თავის დროზე რომ ნაკითხათ ტომას ვულფის კერძო წერილი დედისადმი, დათარიღებული 1927 წლის 3 ივნისით, გავხანული ნიუ-იორკიდან შემოიღო, რომელმაც დღის სიზაველ იხილა 1956 წელს.

აი, მაშინ ნახავდით შემოფოთებას და აღშფოთებას, ემილის მკვიდრთა ღრიალცვლი წიწწილად რომ მოგჩვენებოდა. რომანს პერსონალური წყნის ისრებს ესროდნენ, ვულფის კერძო წერილში კი სილაგანძული მიეღო ქვეყანა აღმოჩნდა.

აი, რამდენიმე ციტატა ამ არცთუ ვრცელი წერილიდან: „ჩვენ ვართ ნაცია ცუდად აღზრდილი, გადაწმინდებულ ყმაწვილებისა, ყველას რომ გამოუტყდავენ ყურთას-მენას თავიანთი სათნოების თობაზე...“

ჩვენ ვართ ნაცია უტიფარი მყვირალებისა, რომლებმაც ვითომდა „მოიგეს ომი“ და რომელიც, გარდა ფულითა, ამქვეყნად არაფერი აინტერესებთ...“

ჩვენ ვართ ნაცია ბავებისა, ლარებისა და მლიქვნელებისა...“

ვაგლავ, ასეთია ჩემი შეხედულება ამ კეთილშობილი ქვეყნის დიდებულ, პრემი და თვითმმართველ ხალხზე...“

ტომას ვულფი არწმუნებს დედას, ზოგიერთი ჩემი თვისკმით დიახვ მიყვარს და ჩვენ მშვენიერი ურთიერთობა გვაქვს, ხოლო რაც შეეხება დანარჩენ ას მილიონს, სულაც არ ვაქვეყნ ვურადლებას, ვიდრე თავიანთ უბაძრეკ სისულელებს პირდაპირ ყურში არ ჩამახებენ და აფროლეულ პირს არ მომასუთებენ, ტრახბითა და ქუჩიკონით რომ მამცნონ, სინამდვილეში ეინ მოიგო ომი, როგორც მოვალატეინ არიან ინგლისელები, როგორი უტიფარი — ფრანგები და ამქვეყნიურ სამთბებში, რომლებსაც ჰქვია ამერიკა, ღვთისგან რჩეული ხალხი ცხოვრობს.

წერილის დასაწყისშივე აფრთხილებს დედას: ოღონდ არ შეძრუნებ — პატრიოტიზმთან მწყარალადა ვარო. გარკვეული ვარემოებანი რომ არ არსებობდეს და რამდენიმე ადამიანს ძალზე შეეყვლილი რომ არ ვიყო, წუთითაც არ შევეყყმანდებოდი და ამ უზარმაზარი, ხმაურაიანი, მყვირალა ბედლაშიდან სადმე, უკეთეს ადგილას ამ დედამინახე, უმაღლეს გაეციკვოდე.

რომანმა ქალაქ ემილის მკვიდრნი დახაფრა, მაგრამ ემილურ ლოკავას რომ მივეყვნი, ექვი არ უნდა შევეგპარო, რომ ვულფის ზემოხსენებული წერილი მთელ ამერიკას გააცოფებდა. აბა მაშინ გენახათ ხელმოწერილი თუ ანონიმური მუკერები. შვიდი წლით მოსავლას მშობლიური ქალაქი და მშობლ ქვეყანას ხომ სამუდამოდ გამოეთხოვევდა. ანდა მოუხედავ სხვისი გვართია და გრძობით ეტხოვრა სამშობლოში და რომანების წერის ნაცვლად უბუნგვერობა დაეწყო.

პატრიოტიზმთან მწყარალადა ვარო, თავადვე აღიარებს და როგორ უნდა გამოუსარჩლო მწერლის, რომელიც სამარცხვინო ბოძზე აკრავს თავის სამშობლოს, მერე და როგორ სამშობლოს! უძლეველსა და დოვლასათა, ინტელექტისა და ძალღონის ტაძარს, მომავლისაკენ არნახულ ტემპით მიმავალს, ყველა ჩაგრულის მფარველსა და მსხენლს.

რა უნდა უქნა იმ კაცის ნაწერს, რომელიც წარმშეუხრელად აცხადებს, პატრიოტიზმთან მწყარალადა ვარო?! ამ წოდთანაშიცა გრძობას, სალი კლდესათი მრწამსისა და სულდებულებას ერთი ხელის ელენით უკუაგვებს, თუმცა მშვენიერად მოგხსენება, რომ საქებარ საქმეს არ სჩიავს.

აქი აფრთხილებს კიდევ დედას, ნუ შეძრუნებდები. არადა, როგორ გვიყვარს! რანარად შეველიოთ ამ სიყვარულისათვის. უბრალო, როგორც იტყვიან, ტრიალილური ამბავი გამბედარა საბაბი უკვდავი მოთხრობის შესაქმნელად, რომელიც გათქმენებდა, ეს მსოფლიოში საუკეთესო მოთხრობებს შორის საუკეთესო არისო.

გვებს წერილში აღნიშნული პატრიოტიზმი ირწონილი ელფერით არის შემოსილი? გვებს ეს ბუბიტების პატრიოტიზმი, რომელიც ანგარიშგასანვე ფერმონად დასადგუ-

რებულა შერჩეულ შტატებში და ტომას ვულფის მითითებით, დაუდევარი სულიც ფორმალურად უნებს ანგარიშს — ადრესატთან ვარკველი კონტაქტის დაქვეყნების ნადავლი.

გამორჩეული ამერიკელი მწერალი ნორმან მაკმარისი, მეროში მთვრალ მსოფლიო ომის შემდგომ მოსული ლიტერატურული თაობისა, რომელმაც ვულფის მსგავსად თავისი პირველივე რომანი ("მიშვლები და მკვდრები", 1948) გაითქვა სახელი, წერდა: "როდესაც ფიქრობთ ლიტერატურულ გენიაზე, ფოლკნერი ჩვენში აღძრავს პატივისცემას, ვულფი კი — უდიდეს სინაზე. და ორივენი სამუდამოდ აღიწვევებიან ჩვენს მეხსიერებაში".

სინაზე — აი, რა ზუსტად შეუნიშნავს მივლერს. საოცრად ფაქიზი სული, მართლაც რომ მართიოლვარე სული და უოველ ნერილიანზე აბედნდა რეაგირების.

მისი სასტიკი, უღმრთო მზერაც სულიერი სიფაქიზით არის ნასაზრდოები, მისი უკომპრომისო მომთხოვნელობაც როგორც აბოლიტა, ისე შორებულთა მიმართ. და მის სულში აღმოცენებული შეფასების შკალა გვიგერის შრომხველით აღწუსხავდა ატმოსფეროს მცირე თუ საგრძობ დაბიძურებას.

პატრიოტიზმთან მწყრალად ვარო. მაგრამ ნოსტალგია განა პატრიოტიზმის ლეიდი შეილი არაა? და უცხოეთი, უნგრეთის ნალვლიანი დაბლობები იქნება თუ მძინარე ლონდონის წყნარი კვარტალი, ედვიტება შუაღამისას და ფიჭობის სამბოლოზე. მოულოდნელი გამოღვივება, გამოვლენილება და უფრად მოეჩვენება ხმები ამერიკისა და ლალი სივრცეში — ის, რაც ფეთქებს სისხლში, გულში, ტინში, მისი სხეულის ყოველ ატომში, ის, რისთვისაც სუნთქავს მისი მკერდი, ის, რაც ქუქიდან შეარყევს და აუბატული, უსახული ტყვილით გათამაგებს.

პატრიოტიზმი ცხოვრობს უფრო მხარში და ენაბრებება ამერიკა — მისი სურნელი, ფერები, ბავრები, მისი სიმბავე, სიმღერა, ზორგვა და დაუფორმოლობა, მისი უაღვერდო სივრცეები, სიღამაზე და სიმპაზირეცი, მისი უზადლო ბრწყინვალეობა. მე ვიცნობ მას, როგორც დედა სცნობს თავის შვილს და ასე მგონია, რომ იგი ჩემი სისხლბორცვიდან არის შექმნილი (დედა-სამშობლოს თავად ევლინება დედად).

ასკენი: უფრობისა, ათი წელიწადი იცხოვრო ამერიკაში, ვიდრე ოროცდაათი — ევროპაში, მისი წყალწყალა ჩიითა და დაბუთული პაერთი.

ესეც ტომას ვულფია, რომელიც ამბობდა, პატრიოტიზმთან მწყრალად ვარო. მაგრამ მთავარი ვულფი ჯერ არ გვითქვამს. იგი მაშინ გამოჩნდება ასპარეზეზე, როდესაც იგრძნობს ანტიამერიკანიზმის მწარე ნიავს, ქარიშხალად თუ ვერგალად გადაეცევა რომ არ უნერია, მხოლოდ და მხოლოდ ნიათა, სუსხიანი ნიათი.

როგორც ჩანს, ნაომარ-ნაობარ ევროპაში არ ექანებოდათ მაძლარი და უზომოდ გალაღებული ამერიკელები, ულვე მწვახილს გულხუვად რომ ფანტავდენენ პარიზის ბარებსა და რესტორნებს.

ანტიამერიკანიზმის ნიათი ემარა ტომას ვულფისათვის და ვულფისწრომით მიმართავს ანტირეტულ ადრესატს ევროპაში: დიახ, ეს სიმართლეა, ჩემო ძმაო, ჩვენ იანკები ვართ. მართალია, მართალი, და შეც იანი ვარ!

განა იანკის სმენა არ გააჩნია? განა არ იცის, რა არის სიცრუე, ღირსება, სიკეთე, შიშობა, სიმარული, ვნება? განა მას იგივე მზე არ ათობობს, იგივე სიკვდილი არ სცვლავს, იგივე მატლები არ სჭამენ, რაც გერმანელს? თუკი მოკლავ მას, განა არ მოკვდება? თუკი სამოსლზე გაიხდის, განა არ დავსმავსება გამოშვლებულ მუცელს? განა ცოლი თუ სატრფო ისევე არ ღალატობს, როგორც ფრანგს? განა მისი კანი ნაკლებად თეთრია, ვიდრე ბოლდერისა? განა მისი სუნთქვა უფრო მყარია, ვიდრე ესპანეთის მეფისა?

სისილიმდრელი პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ ევროპაში შეჭრილი ანტიამერიკანიზმი, ცხადია, ვერ გაუტლდება იმ ანტიციმეტიზმს, შექსპირის ეპოქაში რომ სუფევდა, ხოლო XX საუკუნეში მოსკოვსკით დაგვირსუნინდა, მაგრამ ტომას ვულფის ფაქიზი სულსათვის ესეც საკმარისია და მისი გულსაკლავი გოგნებ თავისი არგუმენტებით თვალნათლვ მოვავსებებს შალიკის ცრემლისმომგვრელ მონოლოგს (შექსპირი, ევენციელი ვაჭარი, III მოქმედება, პირველი სურათი): "განა ენარაღს კი არა აქვს თვალბურ? განა ენარაღს კი არა აქვს ხელბურ? განა არა აქვს ყველა ორგანო, გრძნობები, მისნრაფებანი, ენებათლდენი? განა იმავე საქმელს არა სჭამს? იმავე იარაღით არ იჭრება? იმავე სნულვებით არ ხდება აეად? იმავე ნამით არ იკურნება? ზამთარ-ზაფხულშიაც ხომ ისევე სცავა, როგორც კრისტიანს? თუ გვიჩინებელი, განა ჩვენ არ დაგვედინება სისხლი? თუ გვიღობინებთ, განა ჩვენ არ გავცვივებამ? თუ მოგვანამელი, განა ჩვენ კი არ მოკვდებიან?" (თარგმნა ვახტანგ ქულიძემ).

გსმენიათ ასეთი პარადოქსი? ყველაზე აღზევებული, მძლვეარი ერის შვილი წარმოებულ ტექსტს, ყველაზე დეგნილი და დაზავრული ნარის შვილის მიერ შუა საუკუნეთა ბნელითი წარმოთქმულს რომ ემსგავსება.

ტომას ვულფი მწყრალად არის იმ პატრიოტიზმთან, რომელიც თვლის ზუჭავს ყველაფერში, რაც არ მიესადაგება ძვალ-რბილში გამჟღად ზიხილ-პიბილემიან წარმოდგენებს.

ჩიილი მისი და გამოქომაგება ეხება ზოგადად "ამერიკელს" ცნებას. ისინი კი თითხე წამოსათელენი როდი არიან — რეალური პიროვნებანიც და ლიტერატურული პერსონაჟებიც, რომელი ქალად დაიტყვება მათ სახელებს? ჩვენც ხომ შექმნიერად ვიცნობთ მათ, ლანის ზეპირად ეციით მათი ასავალ-დასავალი, მათი ჭირი და ლხინი, მათი შესაშური სიცოცხლე და დასაწანი სიკვდილი.

თითქოს ჩვენს მეზობლად უზებორიათ, თითქოს გვესაუბრებიან და გვანდობენ უაღრესად იფუშალ გულსინადებსაც.

და მართლაც რომ ქემშირტი ამერიკელებად წარმოგვიდგებიან: გვეჩნ სტივენსი და რობერტი ჯორდანი, ლინდა სნოუჰსი და პოლდენ კოლფილი, ჯუი გეტსი და ითენ პოული, ჯუე ბიორდენი და ვილი სტარკი, ოუჯენ ვანტი და ჯორჯ უებერი (ვინც სახელდაბელოდ გამაჟინდა).

პატრიოტიზმთან მწყრალად ვარო — რე დაუფერებოთ ჩვეთვის "არდასრულ ბიქს". ყალბ და ცრუ, გაპრანჭულ-გამორანჭულ პატრიოტიზმთან იყო მწყრალად, თორემ ნაღდ პატრიოტიზმს ავი თვალთ როგორ შეხედავდა, დღესიადაც მისით სუნთქავდა და აზროვნებდა, როგორც ეკადრებოდა დიდებულ ამერიკელ მწერალს.

„როგორ შევქელით სიტყვების სურნელს?“

„დიდი ხელოვანებისა და დიდი მწერლების ოსტატობა ისაა, რომ დამოუკიდებლად აზროვნებას ვგასწავლიან“. ამ თემაზე საუბრობენ ფრანგული ენის მსწრეულ დამცველები: მწერალი და ყურნალისტი — პერიკორსენა და ასახარისის უზბირს ლუკინი.

— ფაბრის ლუკინ და ვიკი ორსენა, თქვენ ორივე ცდილობთ როგორც შეგიძლიათ ექსპანსურით ფრანგულ ენას. ფიქრობთ თუ არა, რომ დღეს მას საერთოც ეუფერება?

ვიკი ორსენა — ნამდვილად არ ვიცი, ეძუქრება თუ არა საერთოც ფრანგულ ენას, მაგრამ ვიცი, ფრანგული ენა რომ არა, ბევრი რამ მომაკლდეობდა. პატარაობისას ხშირად მოწყინებდი ხოლმე. სიტყვების მემუიებით აღმოვაჩინე, რომ სხვა ცხოვრება არსებობს. სიტყვებზე კარი გამოვსეს. ეს ერთგვარი გაქვიატა იყო. დღესაც სიტყვები ასაზრდოებენ ჩემს ფიქრებს.

ფაბრის ლუკინი — მე მივხედი, რომ მხოლოდ ენაა წინააღმდეგობის განწევის საშუალება. მთავარი ისაა, რომ არსებობენ დიდი მწერლები და დიდი გენიები, ისინი არიან ჩვენი მთავარენის წყარო.

— როგორ შეიძლება დავიცვათ წიგნი თანამედროვე საზოგადოებაში?

ვიკი ორსენა — წიგნი ძალიან მნიშვნელოვანია. წიგნი ჩვენ გვაასრულებს. ის არის ენის მექანიზმი. მასშია ფრანგული ენაც, რომელიც ჩვენი საერთო გამოგონებაა. მის შექმნაში საზოგადოების ყველა ფენა მონაწილეობდა: დიდი მოხეტელები და სახელმწიფო მოღვაწეები და დაწყებული დაბალი უზარალო გამყიდველი დათავარებული. თორმეტ-ტი საუკუნის განმავლობაში თაობები იღვროდნენ, რათა ენა ყოფილიყო უფრო ზუსტი, უფრო მრავალსიტყველი, უფრო შესატყვისი. დღეს კი სასკოლო დირექტივებით ცდილობენ ლიტერატურის შედევრები 300 სიტყვამდე დაიყვანონ. თითქოს შეიძლებოდაც საკვების ჩანაცვლება უზარალო აბებით. ასე ხომ შეიძლება დიკარიგის სიტყვათა სურნელი, მათი გემო, მათი პოეტური ხიბლი.

ფიკი ორსენა — ვინაიდან თეინანსწავლი ვარ, ასეიი დირექტივებით გამოწვეული „სატანჯველი“ საკუთარ თავზე არ ვამომივლი. არც ფილოსოფოსი ვარ და არც ზეინერსიტეტის პროფესორი. პრაქტიკოსი ვახსივარ. სხვისი აზრებით ვიტყვრესდები. ჩემს აზრებს იმდენად აქვს მნიშვნელობა, რამდენადც დიდ მწერლებს ვემსახურები. შეფასებაც ერთგვარი ხელნაწი — მუსიკის, რტმის, სიმუნის ვაგების ხელოვნება. ცვილობ ბავიციც სრულყოფილება და ინდივიდი. ცვილობ ბავემიჯნო იმ მოაზროვნებს, რომლებსაც სურთ ჩავთვრიონ მასკულტურაში. ჩვენი ჩვეულებრივისაკე კი არა, განსხვავებულისაკე უნდა მივიტყველო.

ვიკი ორსენა — სკოლას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ვანიჭებ. ამიტომაც ვწერ გრამატიკის წიგნებს, ემონაწილეობ სასკოლო კონფერენციებში. ჩვენი საყრდენი ჩვენი საერთო ენაა, რომელიც ჩვენ ერთად შევქმენით. მაგრამ არიან სხვებიც, ისინი, ვინც უნდა ენას ქმნიან. ესენი არიან გენიები. უამთოვლ საერთო ენა უზომლამო და ერთფეროვანი იქნებოდა.

— როგორ უნდა დავიცვათ ენა?

ფიკი ორსენა — პოლ ვალერი ამბობდა: „სიტყვები უფსკრულზე გადატებული ხიდა, რომლის მემუიებით ვიცვლევო გზას ფიქრებისაკე. ისინი მუდამ მოძრაობენ და ვერ იტანენ ვაჭრებს“. „უფსკრულზე გადატებული ხიდი“ — ხანდახან ვერ აკონტროლებენ, რატომაც ეს ფრანზა ასეიი დიდებული სიტყვების წინ უფსკრულია. ხანდახან ამას ვერ ვაწმენთ, მაგრამ მსახობი, რომელიც თავისი მიდგომით ამძიმებს სიტყვებს, ანგრევს ფრანზას. ამით შეიძლება ტექსტი გროტესკული გახადეს. სიტყვები მუსიკის სიტყვებივითაა. გენიოსი ავტორი მართავს მათ თავისი წიგნის პარტიტურასზე და ქმნის სონატას, ოპერას ან სიმფონიას. ყოველი ნაშრომი თავისთავში მოიცავს იმ ფიზიკურ მდგომარეობას, რომელშიც შეიქმნა. ეს ისაა, რასაც ვუწვევებ სიტყვების ქრილობას“ უნიდებდა. სიტყვები ნაკვლევი, მწერლის განიხილებით გამოწვეული ნაწილობებია. ვინ არის მწერალი ენის პირისპირ? ეს არის ადამიანი ქრილობის პირისპირ.

— თქვენი აზრით, რა როლს თამაშობს ლიტერატურა?

ფიკი ორსენა — მნიშვნელოვანს. მაგრამ ის შეიძლება გამოწვევს მხოლოდ თვატრასა და წიგნებში. ესენია ლიტერატურისთვის განკუთვნილი ადგილები. წიგნის კითხვა ან სექცეპლის ყურება კი მონაწილის მხრიდან დიდ ძალისხმევას მოითხოვს. ერთი ამბავი მასწინდება. მე ვთავაშობდი პიესაში „მოგზაურება დალის წყველიდან“. მათურებელი ცოტათი დათრგუნული ვამოივლი და რბაზმიდან, რადგან სელის შეუძლია ცხოვრების ხალისი დავაკარგვიტოს. სექცეპლის შემდეგ თვატრის მართალი მივიღებ. ეს ბარმენს ძალიან ახარებდა, რადგან უფრო მეტ კერძსა და ლუდს ყიდა. ყოველთვის ვეკითხებოდი: „რას ამბობენ სექცეპლიდან გამოსვლისას?“ ერთ დღესაც მან მიპირება კი მონაწილის მხრიდან დიდ ძალისხმევას მოითხოვს. ერთი ამბავი მასწინდება. მე ვთავაშობდი პიესაში „მოგზაურება დალის წყველიდან“. მათურებელი ცოტათი დათრგუნული ვამოივლი და რბაზმიდან, რადგან სელის შეუძლია ცხოვრების ხალისი დავაკარგვიტოს. სექცეპლის შემდეგ თვატრის მართალი მივიღებ. ეს ბარმენს ძალიან ახარებდა, რადგან უფრო მეტ კერძსა და ლუდს ყიდა. ყოველთვის ვეკითხებოდი: „რას ამბობენ სექცეპლიდან გამოსვლისას?“ ერთ დღესაც მან მიპირება კი მონაწილის მხრიდან დიდ ძალისხმევას მოითხოვს.

— უნდა დავუკეროთ თუ არა შუალოს, რომ საჭიროა ასევე რიზორუნდე შენს ნაშრომებს?

ვიკი ორსენა — მინდა მოვიყვანო ერთი მაგალითი, რომელმაც ჩემზე დიდი გავლენა იქონია. არაბული წერადა: „ფარი, შორს, მანქანის“. უფრო ბანალურად ჩვენ ასე ვიტყვით: „შორს, მანქანის ფარი“. წინადადების არაგონისეული წყობა კი გულში გხვდებოდა. მისი კითხვისას პოუზაში ხარო. პოუზაში კი თქვენი ცხოვრება უფრო დიდებულია, უფრო საინტერესო, უფრო ამაღლებული, ვიდრე თქვენი რეალური ცხოვრება. ამ განცდას კი უშრალოდ წინადადებაში სიტყვის განსხვავებულად მოთავსება იწვევს. ამას „ჩართული“ ეწოდება და ის ყოველთვის არ ენებს წინადადებას, პირიქით, შეიძლება წაადგეს კიდევ.

— რის ფიქრობთ ზემპირი ენის წერლობით ენაში გადასვლაზე?

ფიკი ორსენა — მგონი თემის გულს შევხვით. პოლ ვალერის აქვს ერთი ასეთი ფრანზა: „დიდხანს ადამიანის ხმა ლიტერატურის საფუძველი და პირობა იყო. ადამიანური ხმისგან იქმნება პირველი ლიტერატურა. აქედან ყალიბდება ნაოსიკა — ეს საოცარი ტემპერამენტი. მოვა დრო, როცა წაიკითხავენ მხოლოდ თვალის, უხმოდ, და ლიტერატურა შეიკვლება“. აი, მისტიკური ფრანზაა, რომელიც ამტკიცებს, რომ ვიდრე დანერგოვდა, ლიტერატურა ზემპირი იყო.

ვიკი ორსენა — ზემპირ ენას რაც შეეძლება, კარგად მხოლოდ აფრიკულ ლიტერატურას ვიცნობ, რომლის წარმოშობადგენელი ამაღუ ამპატაა. ამ მალეღმა ეინოლოგმა მთელი ცხოვრება აუ-

არკის ზეპირი ტრადიციების შესწავლას მიუძღვნა. ის ხშირად ისტინებს ფრანსას, რომელიც 1960 წელს ოუნესკოს ერთ-ერთ ასამბლეაზე წარმოთქვა: „აფრიკაში მოხერხებულის სიკვდილი იგივეა, რაც ბიბლიოთეკის დაწვა“. ძალიან მწიკას მთავრობა და ფურცელზე გაბატონა აფრიკული დიდიფიქტისათვის დამახასიათებელი ერთგვარი ვიზაჟია. რადგანაც როდესაც ენა ზეპირიდან წერთიმი გადაგაქვს, საქარო კვილაფრის შეცვლა, მაგრამ ისე, რომ აზრი არ დაიკარგოს. ფურცელზე ყველაფერი უცვლელია. დიდი ნიჭია საქარო, რომ ამ უცვლელითაჲმ კი არ გაალარობის ენა, არამედ განახალოს.

— რა როლს თამაშობს მსახიობი ენის მწარწერებაში?

ფ.ლ. — წვენი, მსახიობებმა ენის საიდუმლოება უნდა აღვადგინოთ. მსახიობს შეუძლია ჩაახშოს ენის სიღაბაზე, როგორც ფუვე ამბობს, „საკუთარი ემოციებით“. მსახიობის საშუალო ისაა, რომ უფრო ღრმად შეიჭრას ტექსტში, ასე ვთქვათ, „აგტორის ქროლოზაში“. ზეპირი ლიტერატურა განსხვავდება წერილისაგან, რადგან შეუძლებელია მისი რამენაწევრებზე ნაკითხვა. „კითხვა — ამბობს ნიცე — ეს მომენია“. კითხვა — ეს საკუთარ თავთან მარტო დარჩენაა. მე ბევრს ვერ ვეითხოვლობ, საამისოდ ძალიან იშვიათად ვარ შინ. როცა ვეითხოვლობ, ბევრს ვუკირკიტებ ნანარმოებს, მტკიცეულად განვიცდი. ახლა ტომას ბერპარდს ვეითხოვლობ, ცოტა არ იყოს წერიული უნდა იყოს, რომ ტომი ბერპარდი ოცჯერ ნაკითხო, ან ოცჯერ ნაკითხო პრუსტს.

— და მოლიერი რამდენჯერ გაქვთ ნაკითხოლი?

ფ.ლ. — ოჰ, ბევრჯერ. ერთხელ შემომთავაზეს ჩავგვეწერა სათაურით — მოლიერი, პირველი სლემი. ჩემი აზრით, ეს სათელი სისულელეა. სლემი სლემია, და ეს ცუდი არაა, მაგრამ მოლიერი არც სლემის მომღერალია და არც რემის. მოლიერი ხომ გენიალურია. ის სლემის მომღერალეცაა, პროზაიკოსიც, პოეტიც, ფილოსოფოსიც. სულელური მხარია მოლიერის გათანამედროვეება. შეუძლებელია მისი მოდერნიზება. როგორ დაამტკიცებო, რომ მოლიერი შეუდარებელია? რა თქმა უნდა, მის მარტივ ფრანგებს ნიოკითხავთ „შრძენი ქალებიდან“. პეესაში ქროზალი ველარკიანს იმ ქალებს, რომლებიც ინტერესს იჩენენ ნიგნებოსადმი. ისინი მას სთხოვენ დაითხოვოს მსახური, რომელიც „grammaire“-ის (გრამატიკა) ნაცვლად „grand-mere“-ს (ბებია) ამბობს. საბრალო კაცია თავისი სურვილის მიუხედავად ემორჩილება ცოლს.

მოლიერი გენიალურია. მისი ენა ისეთი ხორცმცხმხულია, მასში არაფერია ზედმეტი. XVIII საუკუნეშია დაწერილი, მაგრამ, გვერნება, გუშინ დაწერაო.

ესაუბრა
ოლივია დოლკრა
„ლა გაზეტი“, 2007, №133-134

ფრანგულიდან თარგმნა
ნიკოლოზ ზაბაძემ

ძიება

ელგუჯა თავბერიძე

**კომენტარად
სომეხებს
ბამოღბება**

აკაკის „ფეხთა ბანა“ 1894 წელს დაიბეჭდა „კვალში“. საფურცლია, ამ დროს ან ორი-სამი წლით ადრე მაინც დაეწერა. გამოდის, ორმოცდაათ წელს გადაცილებული მგისანი იგონებს ზაფხულისდროინდელ ამბავს, იგონებს წითლად, მკაფიოდ, არ ავიწყდება არაფერი, ვინც იმ დროს ქუთაისის საკათედრო ტაძარში მსახურობდა. მწელი იწებებდა ყველაფრის დეტალურად გახსენებას, მაგრამ პოეტს, როგორც ჩანს, ხშირად ადიოდა საკათედრო ტაძარში და იქ მომსახურე პირებსაც კარგად იცნობდა. თუმცა პირებზე დაწინააღმდეგება და განცილება მაინც სხვა იყო, წარუძღული კვალი ამჟამინა იმ პირველ, მამასთან ერთად საკათედრო ტაძარში და იქ მომსახურე პირებსაც კარგად იცნობდა. თუმცა პირებზე დაწინააღმდეგება და განცილება მაინც სხვა იყო, წარუძღული კვალი ამჟამინა იმ პირველ, მამასთან ერთად საკათედრო ტაძარში და იქ მომსახურე პირებსაც კარგად იცნობდა.

როდის უნდა მომხდარიყო ეს ამბავი? ალბათ 1848 წელს. „ფეხთაბანას“ მთავარი გმირი მიხეილ ჯანელიძე 1848 წელს გადაიყვანეს გურის ეპარქიაში, დაბრუნდა 1853 წელს. გამოდის, 8 წლის აკაკი დასწრება ფეხთაბანას ქუთაისის საკათედრო ტაძარში, ან სხვა წლებში მიხეილ ჯანელიძე ყოფილა სტუმრად მონეული საადგილომ დღე-

ებში. ყოველ შემთხვევაში ამ ფაქტს 1852 წლის იქით ვერ გადავწყვეტთ, რამეთუ, ტექსტში მოხსენიებელი სვიმონ არ-მინაღრტიკი ამ წელს აგვისტოში გარდაიცვალა.

მოკონების მოავარ გმირ მიხეილ ჯანელიძის აკაკი იხე შთამბეჭდავად ახასიათებს, მისი მოკლე ბიოგრაფიული ცნობები კი უნდა იცოვოს შთამომავლობაში.

1818 წელს დაბადებულმა აზნაურიშვილმა მიხეილ სვიმონის ძე ჯანელიძემ ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელი დაამთავრა და მამინევე საკათედრო ტაძარში იმოდიაკონად გააშენეს. დიაკონად 1834 წლის თებერვალში, ხოლო პროტოდიაკონად 1845 წლის მარტში აკურთხეს. 1853 წლამდე, როგორც ვთქვით, გურის ეპარქიაში მსახურობდა მცირე ხანს. მონაზვნად გელათის მონასტერში, 1867 წლის 28 იანვარს, აღიკვეცა და სახელად ეწოდა მაკარი. ამავე წლის მაისიდან ქვილიშის მონასტრის წინამძღვრის მოვალეობას ასრულებდა, ხოლო 1870 წლიდან არქიმანდრიტის ხარისხით ქვილიშის მონასტრის წინამძღვარი გახლდათ. დაჯილდოებული იყო წმ. ანას III და II ხარისხის, წმ. ვლადიმირის II ხარისხის ორდენებით.

გარდაიცვალა 1891 წელს. იქნებ ამ ფაქტმავე აფიქრებინა აკაკი წერეთელს „ფეხთა ბანას“ დაწერა.

ესაა სტუმრად ამქვეყნიური ყოფა მიხეილ ჯანელიძისა. აკაკის დაწერილი კი მეტყველი ძეგლია, ძეგლი — ხელთუქმნილი.

„თუ იმ დღის ლიტანიობის პირველი საფეხური მგალობლები იყვნენ, გვირგვინიც ჯანელიძის კითხვა იყო. იმ დროში მისთანა არსიდაკონი საქართველოში არსად მო-

იპოვებოდა. მისი ბრძმეშიც გატარებული მგმინავი ხმა და მწარტკბილი კილო სახარების კითხვის დროს ყველას ერთიანად ზიბდავდა...”

..... გამოიტანა ჯანელიძემ სახარება და გადაშალა საკანანახოდ. დაიწყო, ხმა უფროთოდა, თითქო ცრემლებსა მუყაპავსო. თითოეულ სიტყვას გალობით ამბობდა არაღც ამჟეროლის კიოლით, „და მილო წყალიო იგი და დასაბა საბანელთო მას!“ — თქვა და ხალხს ფრუბატელმა დაუარა”.

ბარეტი ერთი მონაკვეთი ვახოთა:
„შეს აქეთ ბევრი რომ მინახავს, ბევრი ხმა-ტკბილი და ხმაშეყოფილი რამ გამიგონია, მაგრამ რაც მაშინ ვიგრძენი, მისი მსგავსი არა მინახავს რა”.

აი, მიხელო ჯანელიძის ნამდვილი ბიოგრაფია კარგად შენახვის სახარების კითხვა რომ გაევიგონე, შევკრათი, გული ამითამაზება, მისმა კილომ მომაგონა ჯანელიძის კილო, თუმცა ისე, როგორც არჩდილმა ნამდვილი მომაგონაო.

ბრძმეშიც გატარებული მგმინავი და მწარტკბილი კილო დაქრავდა მიხელო ჯანელიძის ხმას, ისე ცრემლმორეულივით კითხულობდა, ფრუბატელს შვერდა მსმენელსო. ჯანელიძის კითხვა გამორჩეულზე გამორჩეული უნდა ყოფილიყო, რაღაც ლეითორი ჩაბუდებულიყო მის ხმაში, თორემ აკაკის ასე ვერ მოუნახავდა. უფრო მეტიც, მერე მოსმენილი კითხვა სახარებისა ბავშვობაში ყურს ჩარქენილის არჩდილად წარმოესახებოდა,

კარგია, მაგრამ ჯანელიძე მინც სხვა იყოო, ხან ზეცას ზეჯინებოდა მისი ღალადი, ხან მიწას ჩაყვიროდა, ხან კიდევ ცხასა და მიწას შორის გახილუყო.

კითხულობდა ფრუბატელის მომგვრელად, ცრემლმორეულად, მგმინავად, მწარე იყო, ტკბილიც, სასონარკვევითლიც, იმედოცემულიც...

დიდი ზოთმაბათი ქუთაისის საკათედრო ტაძარში გალობით დაიწყო. ორ გუნდად, ავეთ იმერლები: ოქროპირ კანდელაკი, გოგინა შოთაძე და სინო კანდელაკი, იქით სტუმარი გურულები — დათა გუგუჩავა, ყარამან თავდგირიძე და ანტონ დუმბაძე მოუძღოდნენ მღვდელმთავარს.

გურული მგალობლები სტუმრად იყვნენ. მათი ეპარქია 1844 წლიდან იმერეთს გამოეყვეს და იქ ქვეითად (წულუკიე) მიტროპოლიტობდა.

ოქროპირ კანდელაკი 1787 წელს დაიბადა. წერა — კითხვა და ვალობა დავით შოთაძემ შეასწავლა. ოქროპირ და სინო კანდელაკები, გოგინა შოთაძესთან ერთად, მეფე სოლომონ მეორის კარის მგალობლები იყვნენ და 1821 წლიდან განაწესეს ისინი ქუთაისის საკათედრო ტაძრის მგალობლებად.

კანდელაკები ჩვეულებრივად გალობდნენ, გურულები კი კრიმანჭულს აკრიმანჭულედნენ. მოხუცებულებს პირველი მოსწონდათ, ახალგაზრდებს — მეორე. აკაკი ამ გაბაეერებასაც საოცარი შთამბეჭდავებით ვეჯიბატეს:

„ღუმბაძის ბანი ათს ჩაყლაპავს სინოს ბანისთანას, მაგრამ სინო რომ დაუკერვავს და გადააქედ-გამოქედნს ხმა-ტკბილით, იმას ვეღარა შეეძრება რა. მე მაშინ გარჩევა არ შემეძლო და ორივე გუნდს თანასწორად ყურს ვუვადებდი. მანამდე ბევრი კარგი სიმღერა გამეგონა, მაგრამ იმ გალობისთანა არა მსმენია რა! მეგონა, თუ ის ხმები მაღლა ციდან ჩამოდოდნენ, რომ დაბლა-ქვეყანა დატყებოთ”.

ახალგაზრდა, სულაც ბავშვი იყო, გურულების კრიმანჭულით თუ არ მოწონებოდა, ასაკი გამო მინც ახალგაზრდების კრუნდა ყოფილიყო, გარჩევა არ შემეძლო, ორივე გუნდს ერთნაირად ვუსმენდიო, მერმინდნი დამოკიდებულებას მინც ამედევნებს, კრიმანჭულს კანდელაკურს ამჯობინებს.

კანდელაკები დაბერდნენ, ხმა დაუსწრილდათ, მაგრამ უფრო დაუტკბათ, დაუშაქრიანდათ და ამ თათულივით ხმას რომ გადააქედ-გადმოქედდნენ, დაუკვერავდნენ საგუდარს, იფიქრებდი, მღერაღნი და ხმანი მათნი ცოდან დედამინელთა დასატკობად მოფრინავდნენ. დუმბაძის ბანი ათს ჩაყლაპავდა სინოს ბანისთანას, ჯეჟურ მინც — და მალა, აგუზმათება, გვირგვინს ადგამდა ნაწლურს, კანდელაკური გადააქედ-გადმოქედდა და დაკვერვა სხვა იყო. ის მკვახე, ეს — დამწიფული.

ზარების გახმრებულმა რეკვამ აძენენ ქუთაისლებს, რომ დიდ ზოთმაბათს, ფეხთა ბანზე მღვდელმთავარი ბრძანდებოდა მწიროვლი.

აკაკი მღვდელმთავრის ვინაობას არ სახელებს. რუსთა მორეთგულე ზურაბ წერეთლის მექმიდრე — დავით მიტროპოლიტი უნდა ყოფილიყო. გიორგი მჭედლიძისა და მერაბ ქუცუავის წიგნში — „ქუთაის-გვანათის ეპარქია“ — დავით მიტროპოლიტის (წერეთლის) ბიოგრაფიული ცნობებიცაა, ღვანლიცა შეფასებული.

თუმცა ჯერ იმაზე ვფიქრობი, რატომ განირა აკაკიმ მოგვარე, სხვათა შუამყო, განადიდა, მღვდელმთავარზე ორიოდ სიტყვა არ დასცადა, სახელიც არ დაგვიტოლა.

საფიქრალია, აკაკი სხვახარად აფასებდა დავით წერეთლის ღვანისა და აკაკი ბუნებრივია, გულზე არ დაეხატებოდა მისი ახლობლობა რუს ჩინოფნიკებთან. ახლობლობაცა და ახლობლობაც, მის დაბალიზე მიდოდნენ, ესაუბრებოდნენ, რჩევას ეკითხებოდნენ, ითვლინინებდნენ კიდევ.

დავით მიტროპოლიტიც ზომ არ ურჩევდა ქვეყნისათვის საზიანოს და საღალატოს, თუმცა იმათ ქართველი სასულიერო პირი თავის ჩანაფიქრთა განსახორციელებლად უფრო ჭირდებოდათ.

აკაკისათვის რუსთა მონურად ერთგული ზურაბ წერეთლის შვილობაც არ იქნებოდა კარგი რამ, სოლომონ მეორეს რომ შეეღალატა, შვილის სასულიერო კარგერა მამისისა და მიტროპოლიტ დოსითოსზე რომ იყო დამოკიდებული, კარგად მოეხსენებოდა.

ჯეჟუჭის მონისტური განახალა, ააღორძინა, ეპარქიაში საქმეები მოავგარა. 1780 წელს დაიბადა და თექვსმეტი წლისა გვლათო ალიკეცა ბერად. ორ წელნადში დაიკვანინც და არხიდაკვანინც გახდა. 1803 წელს ბაიამ, მამის-შვირადის ბაიამელიმა, მიტროპოლიტმა დოსითოსმა მზერად-მონაზვნად აკურთხა. ერთი წლის მერე ჯეჟუჭის მონისტრის არქიმანდრიტად განაწესესა. 1805 წელს იმავე დოსითოსსა სინოს მიტროპოლიტობა უბოძა. ათი წელი (1843-1853 წ.წ.) იმერეთის მიტროპოლიტი იყო.

აკაკისთვის ისიც უნდა ყოფილიყო ცნობილი, დასავლელთა და აღმოსავლეთ საქართველოს დამაკავშირებელი გზის გაყვანის იდეა გაკარინმა პირველად მიტროპოლიტს რომ განადო.

დავით ურატკიულად ჩაერია ამ საქმეში, მარმრუტიც თვითონ შეადგინა. იგი ზესტაფონიდან იწყებოდა და

კორნოუსისა და ქალისუბნის გავლით გადადიოდა ქართლში. უღვევი გზა ერქვა. ხალხი მიტროპოლიტის გზას ეძახდა.

საქართველოს უგვირგვინო მიწებს ისიც უნდა ხსობდოდა: დაეით მიტროპოლიტი რომ არა, გელათის ლეონისმშობლის დასავლეთი მინაშენი და მწინდა ნიკოლოზის ეკლესია შეიძლება დანგრეულიყო, სწორედ მისი მიტროპოლიტობის დროს დაავალდა არქიტექტორ რიპარდს გელათის ტაძრების შეკეთებისათვის ხარჯთაღრიცხვის შედგენა. მან კიდევ, დასავლეთი მინაშენი და წმ. ნიკოლოზის ეკლესია დავანგრეთ, ამით ზარჯებიც შემიცირდება და მთავარი ტაძრის ხილვალიბაც გაუმჯობესდებაო.

რიპარდმა ადრეც იგივე მოიმოქმედა — 1837 წელს ბაგრატიის ტაძრის აღდგენის მოგვარება დაავალეს, აღდგენას დანგრეულ საჯოხოსო, განაცხადა. როგორ შეხვდა ამ ამბავს დავით მიტროპოლიტი, უცნობია, გელათის ტაძრების ხელშეუხებლობას რომ თავგამოდებით იცავდა, ვიცით.

დავით მიტროპოლიტი საამო მოსაუბრე, გლახაკთა გამკითხვე, გულზევაიანად გამჩუქებელი და თვითონაც ძღვენის მოყვარული იყო, მაგრამ აკაცისთვის ესენი არ გახლდათ მთავარი, არ მისაზრნდა მიტროპოლიტის ახლობლობა რუს მოხელეებთან და ამის გამო მის ღვაწლსა და ამავესაც იცინებდა.

ან იქნებ მისი მოგვარე რომ იყო მიტროპოლიტი დავითი, ამიტომ არაფერი თქვა მასზე. ან კიდევ: „ფებთა ბანა“ — ს დანერის დროს გაბრეილი იყო ეპისკოპოსი, მასთან დავით მიტროპოლიტი მართლაც არ გამოწინდებოდა და ვითომ ამიტომ არ ახსენა?!

დავასაფერებელია.

მწელი დეკანოზ დავით ლამაშიძის მონათბრობაც არ დაეხატებოდა გულზე: აღსასრული რომ იგრძნო დავით მიტროპოლიტმა, ვენერალ-გუბერნატორი გაგარინი იყო იმ დროს, იმით, ესაუბრა, ერთმორწმუნე ქართველებს კეთილად მოეპყარო, — სთხოვა და განუტყუა სული. 1853 წლის 14 თებერვალი იყო. სპირიტონ მათგარიახმა, მერე გენერალმა, იმ დროს თარჯიმანმა, კიდევ თარგმნა და კიდევ ჩაიწერა რუსი დიდმთხელისა და ქართველი მიტროპოლიტის საუბარი.

ზოგს გულს მოეფონებოდა ეს ამბავი, სიკვილის წინაეც მშობლიურ ერზე ფიქრობდა, ქართველთა შეწყალუბლას სთხოვდა გუბერნატორს, — იამაყებდა. აკაცს ვერც წარმოუდგინა და შეუძლებლად მიანიდა დამპყრობელი გაბრეილი ქართული საქმეების საკეთებლად გაიწიყო ვინმეს.

ამიტომაც სახელიც არ გაამხილა „ფებთა ბანა“-ში მიტროპოლიტისა.

მისი სახელი არ გაამხილა, ფებთა ბანაზე პეტრეს განმასახიერებელი დიდებული შტრიხითა შეამკო:

„ვეერი მივდა პეტრეზე, რომელსაც სვიმონ არიზიმანდრიტი ადგენდა. მისი სახე სწორედ წმინდა მონაშის სახეს მოაგონებდა კაცს, როდესაც შემკრთალო, შემწინებელი ნამოგდა და, ვითარცა უღრმობა, ურწობით ჰკითხა ათროლეტულის ხმით: უფალო, შენ დამბანა!“

სვიმონ არიზიმანდრიტის სახე სწორედ წმინდა მონაშის სახეს მოაგონებდა კაცსო.

მეტე უპოიეტი რაღა გინდა.

თავი უღრსად მიაჩნდა, შეწინებელი ნამოგდა და მთროლეარი, მაგრამ გამოკვეთილი ხმით ჰკითხა მღვდელმთავარს:

„უფალო, შენ დამბანა!“

ეს ის სვიმონ არქიმანდრიტი, დავითის დროს გელათის მონასტრის წინამძღვარი რომ იყო. იგი 1878 წელს დაიბადა. სასულიერო განათლება არქიმანდრიტ სოფრონისთან, ნიკორწმინდაში მიიღო. 1811 წელს ილუმენი, ერთი წლის მერე კი არქიმანდრიტი გახდა. 1811-1827 წ.წ. იყო ქლიშის მონასტრის წინამძღვარი, 1827-1845 წ.წ. იმერეთის საეკლესიო შემოსაუღლების ბაზინდარი, ხოლო 1845 წლიდან გარდაცვალებამდე, 1852 წლამდე, გელათის მონასტრის წინამძღვარი.

მის დროს ბევრი რამ გაკეთდა გელათში, აშენდა, დამშენდა, დასავლეთ მინაშენი და წმ. ნიკოლოზის ეკლესია გააფურხა ალგვას მონისაგან პირისა.

გელათის მონასტერში დაკრძალულ სვიმონ არქიმანდრიტის საფლავს მშვენიერი ეპიტაფია ამშვენებს, მაგრამ აკაცსა უფრო მეტყუელია:

მისი სახე წმინდა მონაშის სახეს მოაგონებდა კაცს.

ფებთა ბანაზე ქალის ქუთიანი დაუწყიათ, კაცები გაქვავებულან და გაფიქრებულ სახეზე ლაპაღუბით ჩამოდიოდით თურმე ცრემლები.

მღვდელმთავარმა ვრი დალოცა, კრებული დაიშალა. შინ მარულდონდენ დიდებული გრძნობით გამწვანებული ქუთათურები. სულაზღვრულებს ცურში ჯანელაძის ხმა ჩარჩენდათ, გმირად რომ აქცევდა კაცს, საცუდო საქმეზე ხელს რომ ააღებინებდა.

მეტრეც დავესწარი ფებთა ბანასო, — აგრძელებს აკაცი, — მაგრამ ყოლიფერი მესხავფერი, გალბოა მეთცხოვა ცურს ესნობა, მაგრამ გულამდი კი ვერ ხედებოდა. სახარების მკითხველი უცხოვარად ბოზლინობდა და კოლოც სხვაგვარი მქონდა. მიმოყრებე და შევინძნე? ხალხი თითქოს, იმულებული გრძნობით იყო გაბრცხებული და არა სასოებით გასწყვალული. მოვაინდა ის ძველი სიყმანეულის ამბავი და ცრემლები გადმომციენდა“.

მეორელოვანი აკაცი წერეთელი

ადრეც ატირდა, მერეც...
ყმანელობაში სიხარულის ცრემლები, სიდადის განცდას რომ ზადებს ადამიანის სულში, გადმოცვივდა.

შუაკაცობაში—სინანულმა, დამცრობილ-დაკნინებულიზე ნუხილმა ააცრემლა.

იქნებ ჩემი ბრალია, ვეღარ ვგრძნობ იმას, რაც ყმანელობაში განიჭვია, — ბოლოს საუთარ თავს ეკითხება მგოსანი, — მაგრამ არა, გული ისევ ზაფხურად ამიქროლდა კარგარეთელის კითხვა რომ გავიგონე, მომაგონა ფანტელის ხმა, თუმცა ისე, როგორც ნახევარმა მთელი, აჩრდილმა — ნამდვილი.

ვთქვი, კითხვას რაოდენ მნიშვნელობა ანიჭებს:

„მეიხვდი, რომ მეტყველების კილოში ყოფილა იმისთანა ძალა, რომელიც არც სხვისი ენით გამოითქმის და არც ქალბით აინერება...“

იმისი მხოლოდ გრძობა შეიძლება და ვაი, იმ ხალხს, რომელსაც ის გრძობის საუნჯე, ის კილო დაეკარგება!“
ესა და ეს. ამ შეგონებით ამთავრებს „ფეთხა ბანას“ აკაკი წერეთელი.

რამდენჯერ მომობია რაიმე დამენერა მასზე, ნამითიხავს, აღფრთოვანებულვარ, მოფრუსხულვარ, ასე პატარა წერილში რამდენი ენიშნე გაიხსენა და მოფერა—მეტყვი, ვამეკრევაბა.

თუმცა აკაკისგან რა უნდა გიკვირდეს.

ნამეტყუბებელი „ფეთხა ბანასზე“ რაიმეს დანერისა, აკაკის თხზულებათა ოცტომეულის პირველი ტომი აღმოჩნდა. ბუნებრივია, თხზულებათა სრულ ავადმეორე გამოცემაზე უკეთესი არაფერი შეიძლება იყოს.

გამოცემაცა და გამოცემაც. პირველი ტომი აქამდე გამოცემულ აკაკის თხზულებებს შორის ყველაზე სრულყოფილია, მეტწილად ყველაზე პატიოსანია და მთლიანი. არის ისეთი სიახლეც, აუცილებლად რომ უნდა ითქვას, თუნდაც „შამილის სიხმრის“ ახალი ვარიანტი, მაგრამ შეიძლება ეს გამოცემა უკეთესი ყოფილიყო. ჩემთვის თხზულებათა სრული კრებულის პუბლიკაციის ავტორიანობა სამეცნიერო აპარატურის მაქსიმალური სიუსტიით განისაზღვრება. თანდაერთუმ შენიშვნებმა და კომენტარებმა მკითხველს მოკლედ უნდა მიანდოს ის ინფორმაცია, რაც იმ დროისათვის არის ცნობილი. აკაკის I ტომის ნაკითხვის მერე რაღაც უკმარისობა მაინც შეიძლება დარჩეს მკითხველს. რამდენიმე მაგალითს მოვიხმობ და დაგარწმუნებთ.

აკაკი ლექსი — „ასათიანებს“ — შენიშვნაში ნათქვამია: ქვესათარი: ასე დაარქვეს 1870, მეორედ ალექსანდრეს ამორჩევაზე, [ასე დაარქვეს მეექვსეებს 1870].

მინანქრულ პქონია ამ ლექსის სხვა ხელით და ლურჯი ფანქრით მინერილი:

მეორედ ალექსანდრეს ამორჩევის დროს.
კი მაგრამ, ვინაა ეს ალექსანდრე და რა მეორე ამორჩევაზე საუბარი?!

ამაზე აკაკის თხზულებათა პირველი ტომის შენიშვნებში არაფერია ნათქვამი.

არადა, ეს ალექსანდრე, ალექსანდრე მიქელაძეა, დავით მიქელაძის (შვეცილი) მამა, მეორედ 1870 წელს რომ აირჩიეს ქუთაისის გუბერნიის თავადაზნაურთა წინამძღოლად და ლევაშოვმა „იმერეთის ქართველები რომელიმე

ტვერის სასაეპოკოპოტო რომ ეკონა“ (ილია ქუნიას სიტყვებია) ნამსეტის მისი კანდიდატურა არ დაამსკოცებინა. ალექსანდრე მიქელაძე 1864-1867 წწ ქუთაისის მასწარის თავადაზნაურთა წინამძღოლი იყო, 1867-1870 წწ — ქუთაისის გუბერნიის, აკაკის ლექსი საერთო რაოდენობით მესამე, გუბერნიის მარშლობაზე მეორე ამორჩევაა ეხება.

„ასათიანებს“ იმის გამო უნდა ერქვას ამ ლექსს, რომ მეექვსეებში ვრია ალექსანდრა ასათიანი, — კოლესკი სკერეტარის ცოლი, რომლის გვარი ალექსანდრე მიქელაძის მონიხალმდეგეთა კრებით სახელად უნდა ქველთიყო. ეს ვარაუდია. ის კი დანამდეგელებით შევეცილია ვთქვათ, ალექსანდრე ტარეელის ძე მიქელაძე 1818 წელს დაიბადა და 1881 წელს აღესრულა.

აკაკიმ საგანგებო წერილი მიუძღვნა მის გარდაცვალებას.

ასეთი რამ შემთხვევით არ ხდებოდა.

ალექსანდრე მიქელაძის მწირი ბიოგრაფიული ცნობების მოძიებას დიდი მეცნიერული გარჯა არ ქორდებოდა. ქუთაისში გამოცემულ წიგნებს თუ არ მოვიძიებდით, აქაურ არქივში ზეპირად გვეცხოვდნენ მისი მარშლობისა და დაბადება-გარდაცვალების თარიღები.

აკაკი წესტორ წერეთელს მიუძღვნა ლექსი „გამოცანა“, რომელსაც დიდი ხშირი მოჰყვა. შენიშვნებში ნათქვამია, რომ პოეტური თხზულებაც ქუთაისის გუბერნიის თავადაზნაურთა წინამძღოლს წესტორ წერეთელს ეძღვნება. დღეისათვის (მითუმეტეს, არსებობს შერან კეხეაძის წიგნი „ქუთაისის გუბერნიისა და მასწარის თავადაზნაურთა წინამძღოლები“) უკვე შეგვიძლია დავწეროთ, რომ ჯენერალ-მაიორი წესტორ დიმიტრის ძე წერეთელი თითქმის ცამეტი წელი (1861-1867, 1876-1883) იყო ქუთაისის გუბერნიის თავადაზნაურთა წინამძღოლი. იგი 1830 წელს დაიბადა და 1883 წელს გარდაიცვალა.

აკაკიმ 1858 წელს დაწერა ლექსი პ.ს. გიორგაძე ვიზიანიძე ფიქრობდა, რომ ამ ინიცილების ქვეშ ჰელაგია წერეთლისა, წესტორ წერეთლის მეუღლე უნდა იყოსისამებოდეს. ეს მართლაც ასე უნდა იყოს — იგი გახლდათ ქაიხოსრო გურიელის ასული და ბარე შვიდი წლით იყო თრეილიონა პელაგია წესტორზე უფროსი. ქაიხოსროს ოთხი შვილი ჰყავდა: მალაქია, დესპინე, დიმიტრი და პელაგია. „ანუ მოგიკვდა ასე საყვარელი, მიმართა მამას?“ — ეუბნება პელაგიას აკაკი და ეს უნდა იყოს ძმა პელაგიაში. — პოეპორწიკი მალაქია ქაიხოსროს ძე გურიელი, რომელიც 1818 წელს დაიბადა და 1858 წელს გარდაიცვალა.

საძიებელი მიქელაძე მითითებული არადა, ერთ შემთხვევაში დავით მიქელაძეზე, მეექვსეზე საუბარი, რომელსაც კირლი ლორთქიფანიას მიხედვით ლექსის „გამოსარჩლება“ პირველი სტროფა ჩაუსწორებია და მეორეჯერ ვინმე თავად მიქელაძეზე, რომელიც აკაკის ლექსს „გულის აღსარება“ ისე აღუშფოთებია, რომ სასკვდლოდ შეუტყვია ავტორისათვის. ამიტომ საძიებელი მიქელაძე დ. და მიქელაძე (?) სჯობდა, დაგვეწერა.

კიდევ შეგვეძლო გავცვარძელებინა.

ამ გამოცემაში მისივე ვარაუდი, „ფეთხა ბანასზე“ რაღაც დაგვეწერ.

მართალია, ის არ გამოვიდა, მაგრამ დიდადა, მაგრამ კომენტარად ხომ მაინც გამოიშვება.

როსტომ ჩხეიძე

და ჟამისა ბე ვარ იმადი

სოლომონ დოდაშვილის
პოეზიის კრებული

სოლომონ დოდაშვილის განსაკუთრებული გავლენა ნიკოლოზ ბარათაშვილის მსოფლმხედველობისა და პოეტური გეზის ჩამოყალიბებაზე იმპოზიტვე ცნობილი გახლდათ და არც მოგვიანებით ვაშუცვლია ამ თვალსაზრისის რაიმე ცვლილება, და ვახტანგ ორბელიანის სიტყვები დღესაც უდევოდა გაზიარებულად:

– ნიკოლოზ ბარათაშვილი გამოიწონა სოლომონ დოდაშვილიდან... თუ სოლომონ დოდაშვილი არ ყოფილიყო, მაშინ შეიძლებოდა არც ნიკოლოზ ბარათაშვილი ყოფილიყო.

მიწაფეები ხშირად დაცოცლებიან მოძღვართა შეგონებებს, მითფრო პოეტები, გადაუფასებიათ არაერთი რამ, რაც თავდაპირველად უცილო ქუმპირიტებად მოჩანდა მათ თვალში, ხან სრულიად გადაუხევიათ მასწავლებელთა მიერ დადგენილი თუ გაჭირვლი გზისათვის და, როდესაც შეეფიქრებოდნენ მოძღვართა და შეგონრთა შეხედულებას, მათ შორის საერთო ან მართალად დაგვიდასტურებია ანდა სულაც ვერაფერი გვიპოვინა ხელნასაქიდი და ისიც კი გვერინება, ტყუობა, სულ სხვა მასწავლებელი ჰყოლია და არა ის, ვინც ჩვენ ვიცოდი, თორც ასე მკვიდრად რა დააპირებდა მათ მსოფლგანცდას ერთმანეთის.

მაგრამ ხომ არსებობს იმგვარი შემთხვევები, როდესაც პოეტის ფილოსოფიურ-პოლიტიკური მსოფლალქმისა თუ ცალკეული თვალსაზრისების მიღმა მკაფიოდ იღანდება მისი მასწავლებლის მონუმენტური ფიგურა.

რაც იმან ვერ აქცია ლექსად – სულ სხვა ლიტერატურულ მიდრეკილებათა გამო – სამაგიეროდ, მიწაფის ხელში გარდასახა პოეზიად, რომლის მიწანაღის სისტემაც მასწავლებლის ნაზრევისაგან მომდინარეობს.

ასეთი შემთხვევის ნიმუშია ერეკლე ტატიშვილისა და ნიკო სამადაშვილის პიროვნული და შემოქმედებითი ურთიერთობა, რაც ვახტანგ ორბელიანის სიტყვებს გაგვიმეორებინებს ახალ ეთარების შესაფერისად: თუ ერეკლე ტატიშვილი არ ყოფილიყო, მაშინ შეიძლებოდა არც ნიკო სამადაშვილი ყოფილიყო.

როგორც უნდა გადასახფავეროს, თავის ქურთია გამოიწონა პოეტისა სიტყვამ ფილოსოფიური შეხედულებანი, მაინც ყოველთვის გამოქრთება ის უმთავრესი, რაც ლირიკული სამყაროს იფერ საფუძვლებს ქმნის.

ნიკოლოზ ბარათაშვილის პოეზიის ფილოსოფიურ-პოლიტიკური სისტემაზე ბევრნიღადა განსაზღვრული სოლომონ დოდაშვილის შეხედულებებით და ეს გავლენა უშუალოდ უნდა იგრძნობოდეს „ნაპოლეონის“, რომელიც არა ჩანს მარტოდენ რომანტიკული ეპოქისათვის ნიშანდობ-

ლიე განწყობილებათა ანერჯული, და დასავლური ნაპოლეონიანის გამოახილდა და უშუალო ზიქვად მასწავლებელთან საუბრებით შთაგონებული ფიქრი და განცდაც უნდა ეცვლებინებოთ.

ეგაა, შედარების საშუალება არ მოგვეპოვება. რაც კი ხელი გვაქვს სოლომონ დოდაშვილის ნანერტობაგან – სამეცნიერო თუ ლიტერატურული თხზულებანი, ეპისტოლეები, საგამოძიებო ჩვენებანი – არსად გავიფიქვებს ნაპოლეონის სახელი, თუმც, ცხადია, მაშინდელ ეპოქაში თუ ვინმეს ეწებოდა სრული ნარმოდგენა ნაპოლეონის პიროვნებასა და სამხედრო და სახელმწიფოებრივ დეანაზე, ერთ უპირველესს ამ მრავალმხრივ განათლებულ პიროვნებას.

რომც არ დანერვილიყო ალექსანდრე ორბელიანის სტატია ნაპოლეონზე, რომც არ მქონოდა კაპიტეტის ექვემდებარეული ნაპოლეონის პორტრეტი ელიზბარ კრისთავის, ისედაც უნდა შეეფიქრა, ერთი და მეროცეც მცოდნე და დამფასებელი იქნებოდა ამ თვალისმოქრელი გადაადღეებისა ევროპული ცის კაბადღონზე, მათ შეროკულ განცდებებსა და მისწარუბრებს რომ აღანთებდა და აჯანყების შხადების მხნობა მატებდათ.

და რა გავსაკერია, სამზადისისას სოლომონ დოდაშვილსაც პირატისულ რომ ნამოპონებოდა საფრანგეთის იმპერატორის სახება და კერძო საუბრების დროსაც ესტუნება ხოლმე თანამზახველებთან, მითუმეტეს, ნაპოლეონის პიროვნებით აღტაცებულ თანამეთაურებთან.

ასე რომ, პირველწყაროსთან შედარება – თავისთავად მნიშვნელოვანი – მიწნდამაინც აუცილებელი არ არის სოლომონ დოდაშვილის შეხედულების ამოსაცნობად ნაპოლეონზე.

ნიკოლოზ ბარათაშვილის ლექსიც კმარა საამისოდ. ცხადია, „ნაპოლეონ“ შეუძლებელია იყოს სოლომონ დოდაშვილის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური თვალსაზრისის უშუალო პოეტური გარდასახება, მაგრამ მისი საფანელებან ამ თვალსაზრისის ამოჩანას თუ მოვიწინებოთ, მაინცდამაინც ძალდატანებად არ უნდა ჩამოგვევრთვას.

ნაკლებ მოსალაღნეულია ნიკოლოზ ბარათაშვილი ამგვარად გამოიწუნება თავის მოძღვართ, ვისგანაც ამოიზარდა.

ამიტომაც ლექსში გამოყოფითი ენოუმენტური სახება საფრანგეთის იმპერატორისა სოლომონ დოდაშვილის გულსა და ნარმოდგენაში უკვე უნდა ყოფილიყო ატეული. ის წყურვილიც მისგანვე გამომდებოდა პოეტს, ნეტა ასეთი გმირი ჩვენც გამოგვიჩვენოდა.

ისი განცდაც მისგანვე უნდა იყოს შთაგონებული, სიკვდილმა ხელახლა რომ აღმოაჩინინა კაცობრიობას ნაპოლეონის სახება.

ისიც უამრავი დრო რომ გავიფიქოდა, მაგრამ ბევრი რამ კვლავაც დაფორული დარჩებოდა მის ხასიათსა და მოღვაწეობის გეზში.

ბარათაშვილს რაღა რჩება? რაღა რა – ფორმა, პოეტური კონცეფცია, ლექსში გაბნეული მოსაზრებანი თუ ცალკეული ნოუანსები, ერთი სიტყვით, ის ქურთა, ურომლისოდაც ვერაფერია შეხედულა. ნაკვერ აზიდულა პოეტური აზრის მწვერულზე.

„ნაპოლეონ“ თვითკმარი მოვლენაა, მაგრამ თუ მისი კითხვისას უეცრად გამოგვეცხადება სოლომონ დოდაშვილის ლანი, თუ ვიფიქრებთ, რომ ის რაღაც შემთხვევითობაა ანდა მოულოდნელი ხილვა.

* გაგრძელება. იხ. „ჩვენი მწერლობა“ N7

ისე ვგებ სწორედამ ნაპოლეონის მიერ გამოცემული კონსტიტუცია აღმოჩნდა ყველაზე მძლავრი ზიძგი სოლომონ დიდასპოლიასთვის, რათა კონსტიტუციური მონარქიის აუცილებლობა ექადაგა თინამზარაველებსათვის და საქართველოს მომავალი სახელმწიფო ამ მოდელზე მოარგებული ებოლა თავის წარმოსახვაში..

დაკარგულია ის საუბრები, გამქარაო სოლომონის ბონაპარტისტული შეხედულებანი, მაგრამ განა რა დაკარგულია სამყაროში უკველოდ... თუკი ჩვენ ვერ მივგვივინა და ვერც ამოვივინა, განა დაკარგული და გამქარალი უნდა გვიგონოს?!

ნახატი

ქლიზპარ პრისთავის კედელზე

– მამაჩემის კაბინეტში იყო მშვენიერი დიდი სურათი: ნაპოლეონი თეთრ ცხენზე. ფანჯრების შუა დიდი სარკეები იგება.

ელისაბედ ერისთავს ასე დამახსოვრებია ის თოხანი, რომელიც მის ბავშვურ წარმოსახვას უპირველესად ცხენზე ამხედრებული ნაპოლეონის პორტრეტით აფორიატებდა და იზიდავდა – სილამაზითაც, სიპაკაშითაც, სიდიდითაც და იდუმალდობითაც. და კიდევ სიბაბთ იმით, უნებურად მაშის მზერას რომ დაიჭირდა, უცნაურად დანისილულსა და მიჩურებულს თვითრეწნიან მხედარზე.

– ახ, ნეტავი შენო, – თითქოს ილიას პერსონაჟივით შენატროდა შეთქმულების მთავარსარდალი ამ ყოვლისწამლევან ძალას.

– ან რაღა თითქოს!..

ელიზბარ ერისთავის კაბინეტში ეს ერთადერთი სურათი ეკიდა.

მოვიკანებოთ ილია ქაქვიჯაძე ჯუზეზე გარიბადლის სურათს რომ დაიდებდა საწერ მაგიდაზე, იქვე შოთა რუსთაველსა და ერეკლე მეორის პორტრეტებსაც მოათავსებდა, თორემ იუბერულად მარტოედინ იტალიელი გმირის სურათს.

ელიზბარ ერისთავს კი არ უუბერებულბოდა, მხოლოდ ნაპოლეონის სახეზე რომ ეკიბრა.

ეს სახელი აღნიშნებდა აჯანყების მზადებისას, მისი ფენი რომ არ ჩაიბრებოდა და საად აღარ მიმოდიოდა მეამბოხეთთა თავისისაყრელად და გასანერტილად. მერე კი სულაც მთავარსარდალობის მონდრომბედა და ოდნავადვე ვერ შეაფიქრინებდა საკჟოდ აბალგანზრდული ასაკი. განა ნაპოლეონი მისი ტოლი არ იყო, ქვეყანას რომ ატრიალებდა? ვითომ ელიზბარს რაღა უნდა დადგომოდა ნინ, თანაც ასეთი სამართლიანი, ღვთითკურთხეული ნაპოწყებისას – დაკარგული სახელმწიფოებრიობა აუცილებლად და მალევე აღდგენილიყო, თორემ ყოველი წლის ვადებდა ცხოვრების პირველ დაჯანჯებასა და დამოშობას მოასწავებდა, დიდხანს რომ ველარ გამოსინიდი თავს ხუნდებისაგან, თუკი ოდენს მე მიივც მოიპოვედი თავისუფლებებს.

თან აღზნებდა ნაპოლეონის საგმირო საქმენი და თან შეტოკების სურვილს ურწენდა.

იმას გაეტანა თავისი.

ეს კი... სურვილია აღსრულების კარბქტესთან დაბრკოლდებულობო, და ისე საბედისწეროდ და საყაღალოდ, ციხეგადასახლების მოვლის შემდეგ თვალსაჩინო წარმადებანი

მრენველობის ასპარეზზე სრულიად ვერ გამოუკეთებდა გუნებას და ისევ იმ დროის ნატურაში იქნებოდა, რაც ერთხელ უკვე გამოცედა და დიდ კიდევ ერთხელ დირსებოდა დიდი ეროვნულ სამკნებას, ოღონდ ამჯერად შესავერისადაც დაგვირგვინებულს – თუ გამაზრებებით ვერა, გმირული სიკვდილით მაინც, თორემ ის რა იყო, იარაღის ალებზე რომ ეერ მოასწრო, ისე ვაივავდა ყანარისსაყენ დაშოუკებლობის აღდგენის სხვა მაძიებლებთან ერთად.

რა შთაბრძნავდა ნიკოლოზ პარათაშვილს?

ნიკოლოზ პარათაშვილის ლექსზე – „ნაპოლეონი“ – საუბარი სიტლევბა ჩვენი კომპეტენციის ფარგლებს და ფილოლოგთა საქმეაო, – აღნიშნავს მერბა კალანდაძე, თუმც მართებულად ერევა ლიტერატურისმცოდნეთა კამათში, თუ რამდენად შეიძლება ეს სტრიქონები დაუკავშირდეს სხვა ლექსში – „ფიქტური მტკვრის პირას“ – წარმოსახულ მმართველის სახეს, იმ უძლეველი მეფისა, რომლის უზენაესი იმ ქვეყანაში არავინა და ვერც ვერონი გადაელობებდა, უმადლესი სოფლის დიდება უყურია ხელთ, მაგრამ შმოთევისას და დრტვინებას არ იმლის ყინით ანთებული: როდის იქნება ის სამეფოე ჩემი იყოსო, – და აღიძვროს იმავ მინისთვის, რადაც დღეს თუ ხვალ თვითონაც უნდა იქცეს.

მტკვრის პირად ნაიქვისის ეს ფრამგვები თითქოს უშუალოდ უნდა ემზარებოდეს „ნაპოლეონის“ იმ სტროფს, ვართუ ბედს მოწონებდა და სხვას გადაელოცოს ჩემი გვირგვინიო, – მაგრამ ნაშიფერ დაქვცვბა თვითრწმენამ უნდა შეცვალოს, ბედს მე არ მორგულვებო (მე მან გამზარდა და თვის განვითარის რაღა მიხერბოს“).

ვიორევი რიბაძე ამტკიცებდა, ორივე ლექსში ერთი და იგივე განმეორებული, მათი ფილოსოფიურ-იდეური კავშირი იმდენად ამკარაა, რომ მათ შორის უსათუოდ უნდა ვიგრძნოთ ნათესაური სიახლოვეო („მათში გამოთქმული კონცეფცია, ეტყობა, დიდხანს მწიფდებოდა ბარათაშვილის ლირიკული გმირის სულიერი ქვეყნისათვის და სწორედ ამან განაპირობა ორივე ლექსის სრული იდენტურობა“).

მაგრამ თუკი ქართველი პოეტი ნაპოლეონს აღტყვამდა „აღლევნილ საწყაულად“ და ასეთი ორონიული შეფასებისათვის იმდებდა, მამ უშუალოდ მისადმი მიძღვნილი ლექსი დითორაზბადა რატომ წარმოვადგებდა, პიროვნების გოარეხვე სიტყვაც რომ არ არის გადაკლები და საყვედროის ნახაზიც არადა ერთისო!

არამეტუე ეს ორი ლექსი ერთმანეთს არ ავრძელებს იდეური მრწამსით, არამედ პოეტი კიდევ უპირისპირებას ერთ სახეს შეერგვს: ის, რაც ბარათაშვილისათვის მიუღებელია, კიდევ მონადენებელია, რომ ჩაანაცვლოს მისთვის სასურველი გმირით, ასეთად კი ნაპოლეონი ესახება, ვისი მისწრაფებაც არ იწვევს ქართველი პოეტისაგან დაგმობისა და ვაკვირების სურვილს.

ბეგბ მარდაველიძის ამ სწორ ანალიზსა და დასკვნას იზიარებს ისტორიკოსიც, ვინც იოლად განარჩევს ორონიონსა და პაოტისკას.

ამ თვალსაზრისს კიდევ უფრო დამაჯერებელს გახდებიდა პაველ ინგოროვას დაკვირვება, რომლის მიხედვითაც, მშფოთარედ და მდრტვინავი მეფე, სხვათა მინებს რომ ეპო-

ტინება, რუსეთის იმპერატორს გულისხმობს, ნიკოლოზ პირველს.

ამხვე ლექსში მას თუ „კეთილი მეფე“ ანუ ერეკლე მეორე უპირისპირდება, მერე კი ნაპოლეონის პიროვნება გამოხატავს, ვის სამხედრო ექსპანსიასაც ძირეულად განასხვავებს ნიკოლოზ პირველის სამხედრო ექსპანსიისაგან.

ასე რომ ამ ყოფილიყო, ბარათაშვილი სახობტო სულისკვეთებით განმსჭვალულ ლექსს რატომ მიუძღვნიდა პიროვნებას, ვისაც განსაკუთრებულ პატივს არ მიაგებდა – ვანა რომელ პოლიტიკურ კონიუნქტურას შეიძლება აეუღლებინა საამისოდ? არადა, მერაბ კალანდაძე მის დოთარამს არ განასხვავებს დასავლელ და რუს მწერალთა აღტაცებულ სტრუქონიზაციას (სტენდალი იენება, ბალზაკი, პოუგო, ბერანსე, დე ვინი, პიანი, ბაიორი, პუშკინი, ლერმონტოვი, მიკევიჩი) და სინანულით მხოლოდ ამას აღნიშნავს: დოკუმენტური და ფაქტობრივი მასალა არ გაგვანია, რაც დაგვიდასტურებდა, თუ რა ნყარობით სარგებლობდა პოეტის ნაპოლეონის პიროვნების გაზარდვისას, – თუმცა დამაჯერებელ პიპოთეზებს კი ვეთავაზობი იმ არხების მისაგნებად, ბარათაშვილის ამ ლექსსა და ბონაპარტისტულ შეხედულებებს რომ ასაზრდოვდა.

შუალაო შთაბეჭდილებანი, რომელიც შეექმნებოდა 1812 წლის ომის მონაწილე ქართველ გენერალთაგან, რომელთა უმრავლესობაც მისი თანამედროვე და ახლო ნათესავი ვახლადია. ამ მხრივ განსაკუთრებით საგულისხმოა დონჩანს მისი ურთიერთობა ალექსანდრე ჭავჭავაძესთან, პოეტსა და გენერალთან, ვინც პარიზის ანღებ მოლაშქრეთა შორის იმყოფებოდა.

საქართველოში გადმოსახლებული რუსი დეკაბრისტები და პოლონელი პატრიოტები, რომელთა უმეტესობაც ნაპოლეონისადმი კეთილად განწყობილიყო.

ის მემორალო, მხატვრული და ისტორიული ლიტერატურა, რომელიც ბარათაშვილისათვის ხელმისაწვდომი უნდა ყოფილიყო – XIX საუკუნის 30-იან წლებში, მას შემდეგ, რაც გაუქმდა ცენზურის აკრძალვა, რუსეთში ერთბაშად მდიდარი ლიტერატურა გამოიცა ნაპოლეონზე, და შეუძლებლად მათ რაღაც ნაწილს საქართველოშიც არ ჩამოელებინა.

ამ არხების თანაბრად ასახელებს სოლომონ დოდაშვილსაც, თუმც მისი შეფასება ამ კერძო შემთხვევაშიც გამოჩვეულებული უნდა იყოს – არა მარტოდეც ცნობებისა თუ საგულისხმო დაკვირვება-შეფასებათა მიმზიდებლის, არამედ პოეტის კონცეფციის ჩამოყალიბებლის.

ამ ჩამოყალიბებაში თავის როლს ითბამებს სოლომონ დოდაშვილის ზოგრაფიის ერთი ეპიზოდიც, და არანაკლებ, ვიდრე მისი სურბები.

დაბას, სწორედ ის, რომელიც ძალდაუტანებლად ნაპოგაგონდა.

ნაპოლეონ ბონაპარტე

„ერთი ნაპოლეონი ჩვენც გვინდა“

– ერთი ნაპოლეონი ჩვენც გვინდა და ვერ გვიშოვია. მოდი და შენ ინაპოლეონე, ნანაწილი კაცი ხარ, სახელიც დიდი გარქს, მკვლევც გერჩის და გამოდგები.

ეს სტრიქონები არსენა ოძელაშვილის ბარათიდანაა, მიხეილ ჯავახიშვილი რომ შეუთხზავდა თავის გემოს და მთელ წეროლს ამ სულისკვეთებით განმსჭვალავდა, რათა ერთდროულად გაეხეია მიგნით XIX და XX საუკუნეების დიდი ტკივილები, კვლავაც უცვლელი რომ რჩებოდა, და მწერალი მარტოღონე გარდასული ბანის ფსიქოლოგიური გარემოს აღდგენას კი არ ესწრაფოდა, პირად განცდებსაც გამოაჩვენებდა ნაპოლეონის მონატრებაში ახ, ნეტავი ასეთი კაცი ჩვეთისაც მოვლდინა განგებას, ან ამიერიდან მაინც ველოდეთო!..

ერთი ნაპოლეონი ჩვენც გვინდა... ამას როსტომ რანაძეს სწერს, ნაპოლეონის მამულქად ცნობილ ქართველს, ბავშვობაში სამშობლოდან გატაცებულს და მონად მიყვდულს კაიროს შიხისათვის, მამულქთა ჯარში სასახურისათვის რომ აღზრდიდა და ნაპოლეონ ბონაპარტეს კი აჩუქებდა მისი ეგვიპტური სამხედრო კამპანის ფასს. ნაპოლეონის მცველად გამწეებული განსაკუთრებულ ერთგულებას გამოიჩენდა, უმისოდ არცერთი ბრძოლა არ გადაიხდებოდა და საბოლოოდ საპატიო ლეგიონის ოფიცრად დაინიშნებოდა. შემდეგ ისე მოხდებოდა, რომ დამხობილ იმპერატორს ვერ გაეყვებოდა კუნძულ ელბაზე, დაოჯახებდა შეუშლიდა ხელს, და ძალიან გაანახყენებდა ნაპოლეონს, ვისი გამოქცევაც ტყვეობიდან და ასდღიანი ტროფეი როსტომის დედნის ხანად გადაიხციყო.

და ცოლის სამშობლოს, დურდანს, შეეხიზნებოდა, უმცირესად იქ ამჯობინებდა ცხოვრებას, თუმც მოვალედ მიიჩნევდა თავს, აუცილებლად დასწრებოდა ნაპოლეონის ნეშტის გადასვენებას პარიზში 1840 წლის 15 დეკემბერს.

ამ ცნობებს ქართულ ენციკლოპედიაშიც ამოიკითხავთ, სადაც ნაპოლეონის მაცულეს დაბადებულს ადგლიდა თბილისისა მოხსენიებული. მიხეილ ჯავახიშვილი მისი ბიოგრაფიის ზოგადი ქარგის აღდგენასა და დურდნობოდა ფრანგულ ლექსიკონსა და თვით როსტომის ავტობიოგრაფიას (ამას საგანგებოდ აღნიშნავს რომანისათვის დართულ შენიშვნებში) და მისი დაბადების ადგილს კუმისის ტბის სიახლოვეს ირწმუნებდა – ანუ მარაბდასა და მის მიდამოებში, რათა გააფრთხილებოდა მისი დანათესავება არსენა ოძელაშვილთან: რომანის მიხედვით ისინი დღიდაშვილები არიან.

არსენას საგულდაგული ამიტომაც გამოუძიებია მისი თივგადანალი, ახლა კი ახალციხეში ანტონ თამარაშვილი რომ ამცნობს: როსტომი ლონდონში იმყოფება, ჩვენს ეკლესიას კი ყველგან უთვალავი მრველი შავს და ჩვენს იქაურ მამებს ადვილად შეუძლიათ მისი შოვნა, თუ შერილს მისწერ, უთუოდ გადასცემენ – სასწრაფოდ ამიტომაც შეადგენს პოლიტიკური გეგმებით გაყენილ ბარათს.

არსენა მონატრებით მოკითხავს თავის სახელგონარ დეი-
 აშვილს, არც ქებას აკლებს, მაგრამ დამუზავებულია ამუნა-
 თებს: შენი სახელი რომ მთელს დუნისს მოსდებია, ისეთი გმი-
 რობა გამოიჩინე, რაც თავი მასსოვს, ჩვენებურის სულ
 შინზე დაბარებენ, რაკი ნაპოლეონმა მიგინათა და გენდო,
 ჩანს, ვაჟაკიცი ყოფილხარ, შე კი კაცი, ბედი რომ გენვია,
 განავერე უნდა გამედიდურდე, შენი მარაბდებლობა დაიწყო
 და შენი სამშობლოსკენ აღარ გამოიხედო, - რათა ყველაზე
 დიდი, ყველაზე სანუკუარი ოცენება ვაუზიაროს: ყველას ერთი
 პირო გვაქვს, ბანველებიც დავეცივსა, თოფის ნაშალიც
 მშრალი გვაქვს და მარტო შენისთანა ბელადი გვაკლია, სადა-
 ცაა რუსი და ისმალო ნაჩუბუბიანი და ძალზე ხელსაყრელი
 დროება დაგვიდგება, გავვიძიებ და გავაყიყოლიყო.

როსტომმა ნაპოლეონს დახმობის შემდეგ რომ გელარ
 ურთავდა, იტყობა, მივიღო ვაგეახიშვილს ძალიან ანუ-
 ხებდა, და ამიტომაც ცდილობს არსენას ბარათში ეს რეა-
 ლობა ასეთნაირად შეარბილოს: ჩვენი მტრები ქორაობენ,
 ვითომ იმპერატორს ვადაფლობიან, ლხინი მასთან ყო-
 ფილხარ და ჭირში კი ვერ გაგიტანია, შენს ნათესავებს და
 აქაურ გლეხებს ეს ამბავი არ გვეყრება და ვინძლი ნირი შეგ-
 ვანახებინო და მართალი მოგეცემაო.

თუ მხოლოდ ქორაობა როსტომის ვაგზე ვაგდობამ, მაშ
 მისი ისტორიული პორტრეტი უკეთესად უნდა გამოჩნდებ-
 და რომანშიც იმედის სიმბოლოდ ამიტომაც ვაგივლეს -
 მხოლოდ ზნობრივად უხადე კაცი თუ უნიამძღვრებს
 ერთგული თავისუფლებებისათვის შობილას.

ნაპოლეონის მინჯური კაცის სახელიც კი ასეთი მხეი-
 თი დაევისება იქ პერსონაჟისა და აქ - მკითხველს, და რა-
 და უნდა იყოს ნაპოლეონის აწრდილის მოღაწეობა საქარ-
 თელების გამოსნის ნინამძღვლად!

ერთი ნაპოლეონი ჩვენც გვინდობა...

ეს ბარათი მარტოდენ ფანტაზიას კი არ შთაუგონებია
 მწერლისათვის, არამედ იმ განწყობილებებს, ნაპოლეონის
 ფაშის საქონელიში რომ ტრიალებდა და დროდადრო
 თავს იჩენდა სოლომონ მეფის მიერ გაგზავნილ ნეროშიც,
 ალექსანდრე ბატონიშვილის მიმხურამიც, ალექსანდრე
 ორბელიანის სტატიაშიც, სოლომონ დოდაშვილის პირად
 საბურტშიც, ნიკოლოზ ბარათაშვილის ლექსშიც, ელიზ-
 ბარ ერისთავის კაბინეტის კედელზე გაკრულ ნახატშიც...

მაინც რა გულსატკენად დატრიალდა ნაპოლეონისა და
 ქართველი მამულეის ოფსიცაც ასრეგავდა კეთილი, გული-
 თადი ურთიერთობა... და ნემსებს რომ მივყვებოდა ერთდ-
 როს ერთგული მცველი და თავგანწირული მებრძოლი ნა-
 პოლეონის დიდებისათვის, სინანულია უფრო იყო, ვიდრე
 ცნობისნადილობა... და კიდევ იმ შეგრძნების, რომ მისთე-
 ვაც კი, ამ უახლესი კაცისათვის, შეუცნობლად რჩებოდა
 ნაპოლეონის სახით მოვლენილი ის იფუტალი ძალა, ომან
 ვოლფგანგ გოეთსაც რომ ნამოავდებინებდა: გერმანია
 გერმანია, მაგრამ რა ქება, არავისგან განმსივლია ასეთი
 მოწრუსხველობა, ასეთი ზენარული ზობაჭედებლობა.

საკანისი ვრიდრის შილაპრისა

მერაბ კალანდაძეს ალექსანდრე ორბელიანის ბონადენ-
 ტისტულ სტატიაზე მსჯელობისას ძალაუფლებურად ახსენ-
 დება ფრედრიხ შილერის ლექსი, ახალი საუკუნის დასაწყე-

სი", დაწერილი 1801 წელს და განმსჯელებული იმ იდეით,
 რომ ეპოქის საერთაშორისო ურთიერთობათა მოავარ წი-
 ნაღმდევობას ინგლის-საფრანგეთის მტკოქეობა გან-
 სახლებდა. ორივე მსოფლიო ბატონობასაა მონადინებუ-
 ლი - საფრანგეთი მხედრულად და ინგლისი კი ზღვაზე.

და ამ მტკოქეობის სიმწვევე პოეტის თვალში ასე გან-
 ზოგადდება, მწუხარე განცდების აღმწერლად: არც მით-
 ძებნება დედამისის ზურგზე ქვეყანა, სადაც ჰყვავის თავი-
 უფლებათ.

შილერის დამოკიდებულების განხილვას ნაპოლეონი-
 სადმი ნაშრომში ცალკე თავი ეძღვნება.

იმპერატორის სახების ბაირონისეულ ვააზრებას არა-
 ერთი მკვლევარი რომ მუხებოდა, ეს თავისთავად ხდებოდა,
 რადგანაც ისე ხშირად ტრიალებს ეს სახელი ბაირონის პო-
 ეზიაში და ისეთი განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება,
 შეუსძლებელია გამოგარჩეს ანდა წერილმანად მიიჩნიო. ში-
 ლერთან კი აქა-იქ თუ ვაილებებს და ამიტომაცაა, რომ რო-
 დესაც მკვლევარები ინტერესდებიან გამოჩენილი პოეტისა
 და დრამატურგის ისტორიული შეხედულებებითაც. უმ-
 თაერესად შეისწავლიან და ახალი ზეგენ მის ორ ძირითად
 ისტორიულ თხზულებას: „ნიდერლანდების განდგომის ის-
 ტორია“ და „ოცდაათწლიანი ომი“. და შედარებით ნაკლებ-
 და უკერძოებიან მის მცირე სტატებს, კერძო წერილებსა
 თუ ცალკეულ გამონათქვამებს. ამ გარემოებამ გამოიწვია
 ნაპოლეონზე მის მოსაზრებთა მიგრუებაც, რასაც ქართ-
 ველი ისტორიკოსი ვერ შეურყვია და საგანგებოდაც წარ-
 მოაშინა ეს თემატიკა შილერის ნახატშიც.

ნინამძღვლიყო, რომ როდესაც უამრავი გერმანელიც აღ-
 ფრთოვანებულიყო ახალგაზრდა ზონაპარტის პირველი სამ-
 ხედრო წარმტებებით, შილერი შეფრთხიანებული აცხადებდა:

- ეჰ, მე რომ შემქმნლის აღტაცებული ვიყო ამ პიროვნე-
 ბით, მაგრამ არა, ეს მე არ შემიძლია. ეს ხასიათი ჩემთვის
 სრულიად მოუღებელია. ამაში ვერ ხეხდავ ვერცერთი სასი-
 ხარულ მომენტს.

ეს გულგატეხილობა რას უნდა გამოიწვიო?

მკვლევარი მართებულად ვარაუდობს სექსისის მი-
 ზებს: უკეთესობას დაპყრობილი ომების მეოხებით არ უნ-
 და ესწრაფოდეს ადამიანი.

საერთოდ კი შილერის გამონათქვამები მითაფრო სა-
 გულსინბოდ ეჩვენება, რომ მწერალი 1805 წელს გარდაიც-
 ვალა და ვერ მოესწრო შემდგომი ხანის ნაპოლეონი - ვერც
 ექსპანტიონის შუჭრასა და ვერც რუსეთში... ესპანეთის
 სახმედრო ექსპანსიას აკი ძალიან ინანებდა ნაპოლეონი და
 თავის მორალურ მარცხად აღიარებდა.

მკვლევარი პოლიტიკურ მორსმტერეტულობად იხსენი-
 ებს შილერის თავმსკვეველ შეფასებას იმხანად, როდესაც
 ყველას კორსიკელი აზნაურის სახელი ეკერა პირზე და დი-
 დების მარაგანდში ჰხვედნენ:

- ომები, დაპყრობები, ექსპანსიონისტური პოლიტიკა
 ისეთი დიდი ჰუმანისტისათვის, როგორც შილერი იყო,
 ცხადია, მოუღებელია.

რაც შეეხება საერთაშორისო ურთიერთობებს XVIII-XIX
 საუკუნეთა მიჯნაზე და ნაპოლეონის საგარეო პოლიტიკას,
 შილერის ცალკეულ მატერულ თხზულებებზე, განსაკუთ-
 რითი ლექსებზე დაკვირვება მოგვცხადებდა გარკვეულ
 ცნობებს, ოღონდაც ეს ისე უნდა ამოკითხვოდა, მერაბ
 კალანდაძე როგორც ახსენებს. იგი ჯერ მარტო იმიტირავ

ბაგრატიონი

ბაგრატიონი

წიგნები და წიგნი

ჩაეძებოდა ამ კუთხით გერმანელი მწერლის შემოქმედებას, რომ მიღერი საფრანგეთის სწრაფი აღზრდების თანამედროვე და უშუალო თვითმხილველი გახლდათ და შეუძლებელბა მისი შთაბეჭდილება-განწყობილებანი შეგებულად თუ გაუცნობიერებლად ნაწერებში არ ჩაესივლიყო.

თუ ფრანგი ისტორიკოსები შეღამაზებულად წარმოსახავდნენ ნაპოლეონის ლაქრობას იტალიაში და აიღვალდნენ იქ მის მიერ ხორცუქმსხული გარდაქმნების მნიშვნელობას, შიღერი სულ სხვაგვარად განსჯიდა და ყოველივეს ლექსში ანტიკური ძეგლები პარიზში ა და 27 წლის გენერალ ბონაპარტის აწუნათებდა იტალიის კულტურულ სიძველეთა გაძარცვითათვის.

ლექსი არ ევალება ყოველმხრივ გაიაზროს ეს თუ ის პოლიტიკური მოვლენა და ამიტომაც აღარც შიღერი გაპყლოდა იმ გარემოებათა გამოკვეცვასაც – ფრანგებმა იტალიაში მნიშვნელოვანი სახალხები დაწერეს თუ არა, დააქტრეს თუ არა იტალიის მოდერნიზაციის ტემპი, ხელა შეუწესეს თუ არა თავისუფალი მენარშობის განვითარებას და ინფსტრუქციული საზოგადოების ჩამოყალიბებას. მისი ყურადღების მიღმა დარჩა ის საყოველთაო ენთუზიაზმი, რითაც ფრანგების შემოსვლას შეეგება იტალიელი მოსახლეობა, მათ შორის სამღვდელთა და დიდგვარობის.

მკვლევარი ნაკლად მოუთვლის შიღერს, რომ მან შესაფრთხილად ვერ დააფასა მედლის მეორე მხარე – ფრანგების სასიკეთო როლი... თუმცა ის, რაც მის თვალში პოეტურების გამოხატულებაა და, ამდენად, დიდად მნიშვნელოვანი, მიწლისათვის არაფრად ღირს და კვლავ და კვლავ ძალმოშრობის დასატრია – მოგვიტანოს და ძალით მოგახდის თავზე ამა თუ იმ ქვეყანამ ის სიკეთე, თითონ როგორც წარმოუდგენია აღმაშინება და კავშირების ბუდნერება, და არ დაგაბნეოს შეუთვანებას ზღუერი შერი არჩევანი.

მართალია შიღერი არ მოსწრება პრუსიის კაპიტულაციას 1806 წელს და გერმანიისათვის მეტად სამძიმო ტილზიტის ხაზს 1807 წელს, მაგრამ მის თვალში მოხდა გერმანიის ტერიტორიების მიტაცება 1796-97 წლების ომისას, და ოკუპირებული მტტტგარტრანდ დადა ბარათს რომ მოსწრდა 1796 წლის დეკემბერში, სანუფრის ვერაფერს ამცნობდა:

– წვეთიან დიდი გაჭირვების ფაში მოვიდა, ყველა მიმმა მოიკვდა და გარბინა... ოჰ, რაადვილ ბედნიერი არიან ის ქვეყნები, რომელთაც შეუძლიათ მშვიდობიანად ცხოვრება. ჩვენი ვლენები პირდაპირ ელში გაყდნენ. ნაართვის გლუხებს მარცვლელი და მხოლოდ მიმწილით სიკვდილის უფლება დაუტოვეს.

შიღერი, ცხადია, აღაშფოთებდა ახალგაზრდა გენერლის ეს და უკლებლივ ყინი და მადა და, გარდა იმისა, რომ გუშინით განჭვტრტდა, ფრანგები ტერიტორიის ნაწილის წართმევას რომ არ აქმარებდნენ გერმანელებს და მათ სახელმწიფოს წამოაზიჭებდნენ, შეეძებოდა თავისი მოქალაქეობრივი და მწერლობი ვალი მოეხადა და უარუნელ-გამაზივისუფლებელი პრინციპისათვის იდეური საყრდენი მოეძებნებოდა.

მერამ კალანდატე კონტრასტული ფონისათვის გაიხსენებს გეორგ ფრიდრიხ ჰეგელს, ამ დიდ გერმანულ ფილოსოფოსის, შეხედულებებს ანტიმანუალური კოალიციის შესახებ 1813 წელს – იგი გმობდა ნაპოლეონის წინააღმდეგ მომხალეულ ყოველგვარ შეუქმულებას, როგორც დამატარებულ ისტორიული პროგრესის გახზე. პროგრესის მამამთავრად საფრანგეთის იმპერატორი ესახებო-

და, მის მიერ გადახდილი ბრძოლები კი ამ უკლებლებობად, ურომისოდაც საყოველთაო მშეიდება და ბედნიერება გერმანიის დიდებით ვერ დამკვიდრებოდა ევროპაში.

გერმანიის ოკუპაცია ამ გრანდიოზულ პროექტთან შედარებით უმნიშვნელოდ მიანდა, რადგანაც ოკუპაციის გზით უნდა მიღწეულიყო გერმანიის სახელმწიფოებრივი წრსელაც-პარადოქსია, არა?!

ჰეგელის რწმენით, აზფერად სწორედ პარადოქსს დაეჯერებოდა.

შიღერს არა სწამდა ამგვარი პროექტები და ხმტებით დამკვიდრებული სიკეთე და ბედნიერება, და გერმანიის დაპყრობანი ვერსაოდეს დაინახავდა სიკეთის პერსპექტივას.

ამიტომაცაა, რომ ნაპოლეონის აღტრენატორულ ფიგურას ისტორიულ წარსულში გამოძებნიდა ენაა და არცის სახით და ტრადიციას „ორღენელი ქალწული“ თავისუფლების სულით განმსვლავდა და ფრანგების ექსპანსიონისტურ პოლიტიკას დაპირისპირებდა.

მკვლევარი ყურადღებას მიაქცევს იმ გარემოებას, რომ 1813-14 წლებში, ეროვნულ-გამათავისუფლებელი შიღრაობის აზვირების ფაში, ორღენელი ქალწული კიდევ უფრო პოპულარული შეიქმნებოდა, და ვერ აებსანი იმ მეცნიერთა მოსაზრება, ვინც ამტკიცებდნენ: შიღერის ისტორიული დრამები მოწყვეტილია თანამედროვეობას.

მადური პატრიოტიული განცდაა უშთავრეს განმსახლავი შიღერის ანტიმონაპარტისტული მრწამსი, თორემ იმ შეხედულებების ადამიანი, ვინც „ყაჩაღებს“ ქმნიდა, ძალიანაც უნდა მოსწრებოდა ნაპოლეონის გამოჩენა ისტორიის ასპარეზზე. ლიბერალიზმი თვალთახედვად, ანარქისტული მიდრეგობა, რითაც გადვითნილა ეს პიესა, ხელშესახებდა ადვანტაჟებს შიღერის აზროვნების ისეთ კოსმოპოლიტურ ყიადს, რომლის ფონზეც ეროვნული განცდები სულ ცოტაა ძველმოფურად გამოიყურება.

მაგრამ დრამატურგი თავს აღწევს ლიბერალურ შეგონებებს და კონსერვატიზმისაკენ იხრება, ეს სულიერი ევოლუცია კი ძალდაუტანებლად უნდა დაგვიტვირდეს „ყაჩაღების“ მხატვრული კონცეფციისათვის ზურგის შექცევისა და ნამდვილი კოსმოპოლიტიზმის არსის გაცნობიერებით, პატრიოტიზმისგან რომ არ განიჭრება, და ორივე ერთი და ერთლ პარმონის ქმნის, თუ ხელოვნურად არ მიინდომებ მათ გახლენჯვასა და დაპირისპირებას.

გოთე და მისი ოცნების სახაპა

გარტვულად იოლად განსჯა: ნაპოლეონს, ვინც მიულებელი უნდა ყოფილიყო კონსერვატორთათვის, სამაგიეროდ, ლიბერალითა აღტაცება არ მოკლდებოდა.

თუმცა, როგორც ჩანს, ლიბერალისტობა სულაც არ ყოფილა აუცილებელი, ნაპოლეონის პიროვნებასადმი აღფრთოანებით რომ განწყობილყავი და მისი სამხედრო და სახელმწიფოებრივი გრეოთა სიკეთისა და ბორჟონების მიღმა გაგვაზრებინა, ზედროულბობაში მოექცევიდა და აღარ გაგვინა ანგარიში, თუ არა დაშართა თუნდაც მუნს გერმანიაში.

იოჰან ვოლფგანგ გოეთე ისეთი მტკიცე კონსერვატორი გახლდათ სიყმანელიადნევე, არამცთო რევოლუციური, ყოველგვარი შფოთი და არეულბობა მის დიდ გულისწრებაში იწვევდა და ამიტომაცაა, რომ მოსწონდა არც საფრანგეთის

1789 წლის რევოლუცია და არც თუნდ შიღერის „ყმაღლე-ბი“, როგორც ლიბერალური და ანარქისტული იდეების მქადაგებელი თხზულება.

არადა, მიღრობა თუ ვერაფრისადიფიფიფი ვერ იგუა ნა-პოლიფიფი და წელთა კვალითაზე მოსალოდნედიფიფი, რომ კი-დეფიფი უფრო გამაფრებულყოფი მისი მღელვარება და ანტი-ბონაპარტისტული სულისკვეთება, გოეთი დიდი პატივისმ-ცემელი შიღერებოდა საფრანგეთის იმპერატორის და თანა-მემამულეთა გულისწერომასაც არ დაეირადებოდა, სამშობ-ლოს ტკივილთა არად ჩაგდებამ რომ დასდებდნენ ბრალს.

კონსტანტინე გამაზახურდია „გოეტის ცხოვრების რე-მანიში“ საგანგებოდ ჩამოაგდებდა სიტყვას ამ უთუოდ პა-რადოქსულ გარემოებაზე და ასე ახსნიდა:

- გოეტს ამოლიტურ უსაქციელობაში ჩაუთვალეს ნაპოლიფონისადმი ტრეფალი. ნაპოლიფონი იგი პოლიტ-იკურ პიროვნება და სამშობლოს მისაღებრის როლიც დაედა-ვი, არამედ უმეველებელ ფენომენს, დემონიურ ძალებს განსახიფრებას.

და კიდეფი:

- დიდი პიროვნების შეხედვა ისეთსავე ალტაცებას იწ-ვევს პოეტის გულში, როგორც აზვავებელი ბუნების სტიქ-იონის ქტრეტა.

და კიდეფი ქსიე:

- იგი შორს იყო ურბაპტრიოტების ჩხაფილისა და პატა-რა კაცების მიერ მეთითხილი პოლიტიკური პრინციპიფი-სათვის ანტაიფის განწყვისაგან. რადგან კენის ორგანო-ულად არ ძალუქს დიდი იდამიანის სიდიდის მჭერეტელმა პი-რი დამუნოს.

მარტოდვე გოეთს საქციელს არ უშებნის გამართლებას ქართული მწერალი, იმადროულად საკუთარ თავსაც იცავს, ნაპოლიფონი პირად აღფრთოვანებასაც უფრავს დაგმობისა თუ გაკიციხისაგან და გზას იკავფავს საფრანგეთის იმპერა-ტორზე ბოგარდული რომანის შესაქწნლავს... პირველ ნა-ბიფვს ხომ მჭირ უნდა მოჰყვას... ერთ მხატვრულ-დოქუმენ-ტურ თხზულებას (გოეთზე) - მჭირე (ნაპოლიფონზე)...

ურბაპტრიოტობად რაცბს, თუკი ნაპოლიფონის დარ პი-როვნებას შესაფრისად არ ალამალებ, მაგარამ იქვე ეს ეჭ-ვიე მოკიდდება: არის კი მიზანშეწონილი ამ ბოგარდოის კა-ციის გადიადებათ? თუმცე მთავარი მარინე ისაა, რომ გოეთი თაიკის შეფასებებისა უანგაროა. და სწორედ ეს უანგარო-ბაა, რაც არ გიკოვლებს უფლებას, მკაცრად განსჯო, სამ-შობლოს დამყობობითან რამ შეარჯა, ასე რამ დაუწლუნ-ვა პატრიოტული გრმობები, არ ერჩიფვა ერეფრულ-გამა-თაიკისუფლებელი ბრძოლის გალიციება-გამდიერებაზე ეხ-რუნა და გერმანიის გამობსლის მოლოდიში ყოფილიყო?...

შეიფრეტე ნაიკითხე „ახალგაზრდა გერტკრის ვენება-ნიონ“ - ირმეწრებოდა მასთან პირად საუბრისას იმპერა-ტორი და ყურადღებას ამახიფილებდა რომანის ბოლო პასა-ჟებზე: შეურაცხყოფილი პატრიოტეფარეობისა და ენებოანი სიყარულას ერთმანეთში აღრევა როგორ მოყვდიფიფი.

კონსტანტინე გამაზახურდია კი იმ დეტლას უქვირდება, გამოეხიფილი გოეთი საეხსიბით რომ თიამბებდა ნაპოლიფონის, და კრიტიკულ შენიშვნას და ავიწყლებდა ამცნოს, ეს გარემო-ება უქვე შესწორებულა „ვერტკრის“ შერდერისეულ გა-მიცემამო.

ვიამოში გამართული ბალისას კი იმპერატორი პოეტს შესთავაზებდა პარიზში სტიმურობას და დამერას ტრაგე-

დიისა „კეისარის სიყვიელი“ - ეს თემა ისევე ალღელებდა ნა-პოლიფონს, ვინც სიტაბუკისას თითონვე აპირებდა ტრაგე-დიის შექმნას ამ სიუჟეტზე, როგორც გოეთს, ვინც სიყრ-მისას კეისარის ანრდობს გამოზომბოდა და უტრიალებდა ნა-პოლიფონს ხორცმესხმისათვის.

...ეინ უნდა შემხედვროდა ცხოვრებაში მასზე შეწარუ-ლი და სასიბარლოო, - იტყოფდა ხოლმე გოეთი, ნაპოლიფ-ონის სახება რომ გამოეცხადებოდა და იქნებ კიდეფი ამუნა-თებდა მისთვის საყვარელ მწერალს: კეისარი კეისარად და ჩემზე რაღა გავინდა ტრაგედიის შექმნა, ვანა ნაიღები ტანჯვა-ნამება გადამიტანიაო?...

ლორდ ბაირონი - პოეზიის ნაპოლიფონი

ოცდაათს სიმღერაში განეზრახა „დონ ფუანის“ მთელი ამბის ჩატევა ლორდ ბაირონს, მაგრამ მეთორმეტეს რომ შე-უდგებოდა, ძალიან შეიფრინადებოდა: როგორც ვატკობ, ეს მხოლოდ შესავალი გამოდის, და ეს თუ მართლა შესავალია, ასი სიმღერაც არ მეყოფაო. რომელი ასი - ჯერ კიდეფი რე-დის, შეიქცემებტევე გაუწყდებოდა და ეს ბედი თითონვე ენიწანარმეტყველებინა მეთერთმეტე სიმღერაში:

მე პოეზიას მოვევლინე ნაპოლიფონად და „დონ ფუანი“ გამეჩინე, ვითარცე მოსოკო.

ოთარ ჩხვიის ბოგარდული რომანიში („იტალიური დლოტრები ნაირონისა“) ჩართული ეს მწარე აღიარება - თაიკის შემოქმედების გერგავინად რომ ესახებოდა ეს პოე-ტი, არადა, გული უტრინდა, ვერ განხედებოდა მომეროს-ნი შევიზბის, არამცათუ მართლაც ეს სიმღერამდე აეთავე-ბინა და აღარც გულნაკულუბა მორიფა: მგონი მერლეყ-ვა კომპოზიციური სრულყოფილებათ.

მე პოეზიას მოვევლინე ნაპოლიფონად...

ცალკე ონორე მე ბალსაკი ემეტოქებოდა საფრანგე-თის იმპერატორს, ცალკე ბაირონი შესწნოდა და იმის ტრომეფალურ ნინსფას უფარდებდა თაიკის პოეტურ გა-მარჯვებას. და თავდაჯერებულს ისიც რომ მოეჩენებო-და, იმისაგან განსხვავებით არაფერია ჩემი სწრაფვის შემ-ჩერებელიო, „დონ ფუანი“ ისეთ მჭირკოლებად გადაილო-ბებოდა, მისეფებოდა, საბედისწერო გემი დამგდომიაო.

თუმცე ბედს ყოველთვის ეთამამებოდა იმ რწმენით აღვ-სილი: მე პოეზიას მოვევლინე ნაპოლიფონად...

ისიც სგანეგებოდა აღნიშნული ამ რომანში, რომ დეფ-ნა თვისტომებმა ნაპოლიფონის თაყვანისცემისათვის გამო-უხვადეს ბაირონს, და გულდასმითაცა განსჯული, მართ-ლა გამოეხიფილიყო თუ არა პოეტი იმპერატორის მიმართ.

აგერ ნაპოლიფონის სანჩაბლდეფეო სამხედრო კოალიციას მეთაურობს ინგლისის მთავრობა, ნაპოლიფონის დასამობად გადადგარა მთელი ძალ-ღონით, და ბოლოსდაბოლოს ხომ უნ-და ენოს სანადებს. ბაირონი კი არად ავდებს არც თაიკის ქვეყნის მთავრობას და არც მის მოკავშირეებს, განადიდებს ნა-პოლიფონს, ალტაცებას არა ფრავს მეუღლებზე თიტი მთაფ-რობის წარმომადგენელთა ნინამე, ვითომცე ვერ ამწნედეს, როგორ იბუსებოდა და იბერებოდა ისინი, და უქეთი და უქეთეს პოეტურ სამკაულებს ეთიბს მეტი შიამბეფიფობისათვის.

„ეკი ბინის პრეზენტაცია“

ღრუბლებსა, მისცა ღრუბლებსა და ღმერთია იგი მესამე სიმღერაში, ღმერთია იგი, ოღონდ განა ქრისტიანული, - ო, არა, არა, ღმერთია იგი წარმართული, ძველი, ძველიაგანი, ძველ-ვახშისი და უსასო, ძველეთა და დაუძლეველი, უარყოფითი და სანატრული, დამხობილი და აღდგენილი, ღმერთია იგი დამარცხებული, გამარჯვებული დამარცხებითაც.

და ამ სტრიქონებს რომ დამიშნებინა („თუ დაგვიყვარია დედამინა, ტყვეცა ხარ მისი, - მანც ძაგაგებს შუნი შიშით, შუნი სახელი უფრო და უფრო მოსდებია ქვეყნიერებას, და არარაი უფრო მეტად განდგომებულხარ“), კიდევ გაათავსაწინიოებს, თუ როგორ აუტაცია ბაიროს ნაპოლეონი მინიერი ვნებებიდან, ალურზევებია და გაურომანტიკულდება - მყვრობელი და... უკვე ტყვე, რომელმაც უღიმღამო დღეები მწუხარედ უნდა გაათრიოს წინდა ელენეს კუნძულზე.

დღე სიძნელესაც და თავსატეხსაც აქ ხედვას ზიოგრაფიული რომანის შემოქმედი და ბევრად ადგილი ეჩვენება გარომანტიკულება, ვატერლოოს ველზე რომ ავგათ ანდერტი იმიერატორისათვის.

ვითომ აქ რაღა მოკლებოდა?

ტყვეც ხარ და მყვრობელიც, არარაიც და სიდიადეცო - ამგვარი ეპითეტები მეტად ამპლბუნებლად მიაჩნია ოთარ ჩხვიძეს და მართლაც მონუმენტური სახის გამომკვეთად, და მამ წინააღმდეგობად არ უნდა ითქმოდეს, რადგანაც ეს სულ სხვაა, როდესაც რეალური შემთხვევები შემოდის წინამოებულ და ეს შემთხვევებია ერთმეორის სანაინალმდეგო, ეს კი სულ სხვაა - რომანტიკული დამარისპირება, რაც დამარისპირებაცაა და ერთიანობაც, წინააღმდეგობაცაა და მთლიანობაც:

- ეს მხოლოდ ისაა, ამაო ამოთა და ყოველი ამაო რომ არს ამ ვერულ ცვალებადსა და სწრაფმავალ ნოთისოფელში, ამა გრანდიოზულ სამყაროში, სად დედამინაც უმცირესი ვინ ყველამაა, უმცირესი, სულ პატარა, პასანკინტეცა, სად ყველა ერთია, განიდგებულოცა და დამარცხებულოცა, აღმანტეხულოცა და დაცემულოცა, პატივმოყვარეცა და სულგაბეზულოცა, ცოცხალეცა და მიცემულოცა. სად ყველა ერთია და ყველა არარაა, ყველა ეკრძია სიკვდილისა, სად სიკვდილი მარადიული, რამეთუ სიცოცხლეც მხოლოდ იმიტომია, რომ სიკვდილი იყოს მარადიული, აქცია, იქცა, იმა ვეება, იმ გრანდიოზულ სამყაროშიცა...

და როდესაც ამ ვეება, მოუნდომელ სამყაროში წარმოისახება სიმღერის გმირი დიადადც და არარაიც, მისი სახეება ამიტომაც წარმოადგება ერთიანად და მთლიანად. და როგორც ბაირონის გმირი ჩნდებოდა ასეთი მონუმენტური, ცხადია, თვითონ პოეტაც ასეთივე იქნებოდა:

- ერთიანი და მთლიანი, დაუბზარავი, განუყოფელი.

ყველა ყველას ეთანხმებოდა ბაირონის გაორებულობის მტიკეებისას?

აგერ ღრმე ლიტერატურულ-ფსიქოლოგიური დასაბუთება ამ ზერულ შთაბეჭდილების გასაბათილებლად, ისეთი მტიკეებისა და საწყისთა მოძებნა, გარვეწული შთაბეჭდილების მიღმა რომ გადაგახადებს და კიდევ ერთხელ დაგვიდასტურებს, რომ წარსულსა და მის არადღელთა შეცნობა თუ წნადია, პოეტებს უნდა მოუგდო ყური.

ნაპოლეონის მისისა და სულის ხეყულებს კი უკეთ ვინ გახსნიდა, თუ არა ის შემოქმედი, ვისაც პოეზიის ნაპოლეონად ესახებოდა თავი.

ლორედ ბაირონი თუ რაიმეს იტყვოდა, შეასრულებდა კიდევ. სიტყვის გატყვება არა სჩვეოდა და თავიც ამით მოჰქონდა, იოლად რომ არ არივებდა დაპირებებს, მაგრამ თუ დაპირდებოდა ვინმეს, სიცოცხლის გაღებასაც არ დაეცროდა, რათა პირუტყვიცომა არ დახრალდებოდა.

პოპულარობას დიდად არაფრად ადგებდა, მოჩვენებითობად, დროებით სახელად მიაჩნდა, და თავისი სახელის გახმაურებებს სიამაყით კი არ შეჰყურებდა, არამედ მასხარის როლის თამაშად, რასაც ბოლო უნდა მოვლებოდა და სასწრაფოდ უნდა დაეტოვებინა ის სცენა, პოეტობას რომ ავადდღეულებდა.

არ ეშინოდა, ამაში არამცოთუ საკუთარ თავს გამოტყდომოდა, არამედ მეგობრებსაც და მთელ საზოგადოებასაც, აგერ თუნდაც ტომას მურთან 1814 წლის 9 აპრილს ვაგზავნილ ბარათში მტიკედც განაცხადებდა: ლექსები მეტად აღარ დავეწერო, - და თავისი „დროებითი სახელის“ შექანება თუ ფსიქოლოგიურ სანყისსაც გახსნიდა: პოპულარობას იმის ხარჯზე მივადნვი, რომ საყოველთაოდ დამკვიდრებულ აზრებს და ცრურწმენას კრიტაში ჩაუდღეულო.

ის კი ეამაყებოდა - ანკი რატომაც არა - მმართულ ძაღლს რომ არასოდეს პირველობდა და არც არასდროს დაუფრავს თუნდაც ერთი აზრი, რომელსაც აუღელვებია, მაგრამ ამას გულწრფელად, უნაგვროდ სჩადიოდა და საკუთარი ღირსების დაკნინებად აღიქვამდა პოპულარობის მოხვეჭის ხელისუფლებასთან ქიდილისათვის.

პირველი პოეტური კრებულის სახელწოდებად გატანილი „მოკლეობის საათები“ მისთვის თურქულ მეტაფორა კი არ ყოფილა, არამედ პოეზიის დანიშნულების მისეული გააზრების დადასტურება. ხოლო თუ ლექსთა თხზვა მოცლილობის ნაყოფი იყო, როდემდე დარწმუნებულია და ბოლსებადოლოს არ მოჰკიდებოდა საქმეს, რაც მულექსობას ბევრად აღემატებოდა? განა დრო არ იყო ოცდაექვსი წლის კაცისათვის? მაგრამ ლორედ ბაირონი არღვევს ადეთქმას.

არ ერიდებდა არც საკუთარ თავს, არც ტომას მურსა და არც სხვებს, ვისთვისაც ცნობილია მისი ეს გადაწყვეტილება, და კვლავაც ლექსებად დაიღვრება, თანაც უარ მოასკდება სულში პოეტური გზენება, ველარაფერი დაოკებს, სიკვდილის გარდა.

იქნებ პირობა კი არ დაუდგეს, მხოლოდ გათავაშა პოეტობაზე ხელის აღება საზოგადოების ასათორაქვლად? თუ მინდებამინა? - მხოლოდ დროებით აპირებდა განხე გავტომას, რათა განახლებული ძალით დატყდომოდა თავს გაბატონებულ დომებებსა თუ სახელისუფლებო პოლიტიკას? არსაიდან აზრს, რომ ეს გადაწყვეტილება მოწინებებითი იყოს ანდა დროებითი.

და პირობაცაც ვერარა ძალა ვერ დაადრღევივინება, პოეტური ნაუკად ისე რომ არ მოსდებოდა სულში, თვითონ ვეკეთვლივინა.

განა შეუძლო თუნდ ლორედ ბაირონს ზღვის შექმრება? ეს სულელი ქარიშხალი და სიმბოპრე კი ნაპოლეონ ბონაპარტეს მიერ იმპერატორის გვირგვინზე უარ თქმის გამოპირება. და პოეტმა რომ წარმოადგინა, თუ რას ნიშნავდა ამ პერიოკული პიროვნებისათვის ეს იძულებითი ნაბიჯი, არამარტოც ღრმა თანადგომითი განიშვებულ მისეული, არამედ ეს საცოცხლო მის წარმოსახვაში რაღაც განადიდოზულის მსხვერვაას გაუთავანბრდა, საწყაროს დაღუპვას,

წუთები და წლები

და რატომღა დარიდებოდა, მანამდე საკუთარ თავს და მე-გობრებს რას უპირებოდა.

— თუმცა დღეს იგი ყველა თავყანისმცემელმა მიატოვა და უკვე ყველა გაურბის, შე მაინც არ მივატოვებ. ერთგულების დადასტურება კი მხოლოდ სახობტო ლეტისა შეუთხეთ შექმლი, თორემ ელბაზე არაფერს გაგზავნიდა ნაპოლეონთან ერთად.

— თვითონ თემურის ტყვესდა პგაეხარ თემურლენგისაო, — ამას მაინც ნაუქიმუნჯებდა, მის მხარე ხედდრს რომ გადმოშლიდა (და დატყვევებულ მძვინვარებას გულში ატარებ, ფლობდი ქვეყანას! — ანაბარა დარდი ბედისა, ახლა მენს ფიტრებს მხოლოდ იზგარს თუ შევადარებ?), და კიდევ შემოცურებოდა პოეტის ცნობიერებაში პრომეთეს მონუმენტური ლანდი, რომელიც იმთავითვე მსჭვალავდა ლორდ ბაირონის ყოვლ სტროქონს იმისდა მიუხედავად, იმ წრეთას უზუალოდ გრანბოდა თუ არა ამ სეგავლენას:

მსგავსად ტიტანის, ისი მადლოთ ცეცხლი ათისა, იქნებ შენც შელო ყოველ დარტყმას გმირულად შეგებდ, განანამები მივეცხო ახალ განთიადს, ორბმა რომ გკოტრნოს მიგაჭყლო ფრიალო კლდეზე!

ამ სტროქონებით ყველაზე ხელშესახებად იგრნობა, როგორ ჩანენია საფრანგეთის იმპერატორის სახება ლორდ ბაირონის მხატვრულ წარმოსახვებს, და აღარ გვიკვრს, თავსაც რომ უიჯებოდა: მე უოუზის მოვეციდინე ნაპოლეონად.

უსაზღვრო სიერცის მსყრობელობა ერთი კუნძულის ერთი სენაკით შენაცვლებულყო.

გაგრძელება შემდეგ ნომერში

პანისტორიული ესაი

ქიდეპაც ღაიზრღებია

„ჩვენი მწერლობის“ მთავარ რედაქტორს როსტომ ჩხეიძეს! რედაქტორებს - ივანე ამირხანაშვილს და თამაზ ნატროშვილს! მპაჯოხებს - რედაქციის მშვენებას!

თითქმის ერთი წელი გაიდა მას შემდეგ, რაც „ჩვენი მწერლობის“ ფურცლებზე გამოქვეყნდა ბესიკ ხარანაულის შემპირუნებელი ლექსი — „სად არიან შვილები, შვილები სად არიან“, ახლახან კი — მამუკა ნიკლაურის თავზარდამცემი ბალადა — „ღელობის ვეფხვის ამბავი“. ამ პოეტური შედეგებით დაზარულ-დასმუნებულმა გადავიხადე „ოქონის საბანი“, „გამოცურეო თილის ტბიდან“, „ამოყვილიდ“ მამუკა ნიკლაურის ლეონიანელთა ხშირბინაზღვანდნარ, კეაშიჩ ჩაუდგებ ბესიკ ხარანაულის განქარებულ შვილებს და ფიქრობრეული „აგურბებები“ ლექსიდან ლექსში შვილების კვალდაკვალ ამგზავრებულს.

ჯერაც არ გამწელებოდა ბესიკ ხარანაულის სასოწარკვეთილი ამონაკენისი — „სად არიან შვილები, შვილები სად არიან“, გრგვინვასავით გაისხა მამუკა ნიკლაურის „ჯანყიანი ამოკილი“ — „ადექი, ვეფხო, აიშგზავრე ჩემი შვილები!“ აი, თორემ სად არიან შვილები შვილები ვეფხვებით არიან! შემო ბესიკ, გულმტკივნეულად რომ კითხულობ „სად არიან შვილები, მე რომ მოგაპარვა“-ო, შვილები ვეფხვითთვის მიგზავრებია და ისინიც ლელობის ვეფხვს ამგზავრებინა. ამიტომ

მე მაინც არ მივატოვებო...

ეს იმ გარდუელო ნაპოჯად მონიანდა, სულში დაძრულ პოეტურ ნაკაღს ზუსტად რომ ესადაგებოდა და ნაპოლეონისადმი მიძღვნილი ოდის სტროქონებად ლაგდებოდა. და თუმცა ხელმოწერულად გამოაქვეყნებდა, მის გამომცემელს ნებას დართავდა, არ დეფერანა ატკორის ვინაობა.

ეს ყოველივე ის აუცილებელი ისტორიულ-ლიტერატურული ფონია, ურობლისოდაც შესაფერისად ვერ გავიზარებთ და შევფასებთ „ოდის ნაპოლეონ ბონაპარტისადმი“, და ინესა მერპაშვილი ამ მშაფრ განქცდებით დასმულული ნიშუბის თარგმანს ამიტომაც ნაუშქვლავრებდა ლორდ ბაირონის ზოგრაფიის ამ მრავალმხრივ დამაფიქრებელ რეალობებს; და დაურთავდა მისი ორი სტროქონის ვალაკტონისეულ თარგმანსაც: გათავდა გუშის მძღვთამძღვობა გვიერუნისთან მივეც მეფეთა დღეს უსახელო ხარ სახეობა, რომელს დავიწმის გზა შეეფეთაო... — რაკილა პოეტთა მეფის მიერ ამ ოდის მოსწრევა თავისთავად გულისხმობდა ინტერპერქონთა ქართულად ამტყვევლებისას და იმ დროისათვის გადავლო, მთლიანად მასში რომ ჩაეფლობოდა და თავისი პოეტური ხელყოფების სიმალეზე აზიდავდა.

თუ იცის, ოდა სულაც თარგვად გამოყენებინა ვალაკტონის და ბაირონის ფიქრებისათვის საკუთარი ფიქრებიც მიედევნებინა — არა სწევიდა თუ რა...

მაც არ დაიფარო, „ძველებურად ამოქუხილიდ“; შვილები ვეფხვებთან გაიზარდებთან და „ეს იმას ნიშნავს, რომ ვეფხვები ისე არიან“, „თურმე ვეფხვი და ვეფხვის გრგვინვა არ ამომწყდარა“, „ჩვენ კი ვეგვონა, ვეფხვი გაქრა ჩვენი მთებოდან“, ჩვეუც ომბინანად შეუძახებთ: „ლელობის ვეფხვო, ერთმანეთი გამოეკლვიდით!“

ერთობანობა მეც ვიგუნებე, გავალ, ვავიხედები... სად არიან შვილები? — მეთქი და უცებედად დავინახე, ჩვენი შვილები — ჩვენი ვეფხვები ამოქუხებოდნენ ცხენებს და ხარებს, მოამარაღებდნენ საძღენის ფარებს, შუბის ნეწრებით სწვდებოდნენ მთავრებს და მოდიოვდნენ... დაიბა, შვილები მოდიოდნენ „ვეფხვისტყაოსან რაინდებად“ და „ქარების სმაში“ მთარაღებდნენ ლელობის ტიკანს. მათ ჩაგვიერთებს რწმენა, რომ „დღელიდან მიმი გამოკურება მგლების მჭერაში“. ამიტომაც ვადიდოთ ისინი, „ვიცე მოდიოდა და შუბებით სწვდებოდა მთავრებს“.

მართალია, ბესიკ ხარანაულის „ლენინიანიშვი ქარია“ და მამუკა ნიკლაურის ლეობანიშვი მძღვრობს ქარია, მაგრამ ეს იმედის ქარია, ვინაიდან „თუ დამაიურებთ, ზამთრისპირის კაპას ქარაზე მეც სულ ჩამსისის კარჩაკეულ ვეფხვის ღრიალი“.

ახლაც კი ყურში მიიხის „დამწყდველ ვეფხვის ჯანყიანი ამოკილი“, რომელსაც მარჯვენადეთ მოსავს ხალხის გულიდან ამოსკდარი იმედიანი ამობაბილი — „კიდევაც დაიზრდებინა“

როინ ქიკაძე

„მსოლოდ შენვია საშვალღი“

**გიორგი კილაქას
ესაშარება
თეშურ ჩხატანი**

— თეშურ, შენი ლიტერატურული და არამარტო ლიტერატურული CV.

— პოეზიის კითხვა სკოლის დამთავრების შემდეგ, სტუდენტობის წლებში დავინწყე. იმ დროისთვის ერთიორჯერ თვითონაც მიცდია ლექსის დანერა, მაგრამ მაშინ რა უნდა დამეწერა? — მალე შევეჭმე. შერე რლოკეს წერილებში რომ ენახე: არ შეუცდეთ და არ დაინწყით ძალიან ადრეო, შენიშნა და გამიხარდა. ვისთვის როგორ და, ჩემს შემთხვევაში ასე მოხდა — გვიან დავინწყე. უკვე 26 წლისა ვიყავი. აქვე შევნიშნე, რომ რლოკესული ფრაზა ალბათ სხვა რამესაც გულისხმობს და ცალკეული ლექსის წერის ნიადრეც დანებებზეც მიგავანიშნებს. პირველი ლექსები უფრნალ „ცისკარში“ დაიბეჭდა. შერე იყო პუბლიცაიციები „ლიტერატურულ საქართველოში“, „მნათობში...“

ჩემი ლექსების პირველი კრებული „სალამოს ფოსტა“ 1987 წელს გამოვიდა („მგზანი“), მარშან კი „დივიანემ“ გამოსცა მეზუთე ნიჭი — „უადრესატლო“. ჩემს თავსა და ჩემს შემოქმედებაზე მეტი რა ვიტყვა? — ცალკეული ლექსები ალბათ (შეტ-ნაკლებად) გამოივიდა, მაგრამ მთლიანობაში ჩემი შემოქმედებით ნამდვილად არ ვარ ქმყოფილი; რალდანირად დაფანტული გზანვარ და ეს არც მიკერის — მე ხომ სულ საყრდენის და ორიენტორის ძიებაში ვიყავი და მეტი, ჩემდა სამსუხაროდ, ვერ შევეძლე.

— თეშურ, არამარტო ლიტერატურული CV მაინტერესებს... ქადრაკი რატომ დაგავიწყდა? მშვენიერი მონოლოგი პაიტი 42-დან დაგვინერე.

— არ ვიცი, რამდენად საინტერესო იქნება თქვენთვის ჩემი ყმავილობისდროინდელი გატაცების შესახებ საუბარი...

ჭადრაკის ნიჭი არ მაქვს და ვერც სერიოზულ მოთამაშელ ჩავივლები, მაგრამ ჭადრაკისადმი ჩემს სიყვარულს უკეალოდ არ ჩაუვლია და მოვკვიანებით (მშ... გვიან) კომპოზიციამ ჩემი მუშაობით ვამოიხიბა. 90-იანი წლები იდგა. სხვა გასაქანი რომ არ შემონდა, ლამპის და სანთლის შუქზე ჭადრაკის დაფასიან მუჯდარს გამყვად დრო... შედეგად 200-ზე მეტი პუბლიცაია მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის საჭადრაკი გამოცემებში და ადგილი საქართველოს ნაკრებში. ის მონო-

ლოგი, თუ მწიბრატურა კი ერთი ხელის მოსმით დავნერე — კარგად ნაცნობი სამყაროა და არ ვამჭირვებია.

— თეშურ, „სავიზიტი“ ლექსი თუ გაქვს? და თუ გაქვს რომელია?

— „სავიზიტოსი“ რა ვიტყვა და, რამდენიმე ლექსი კია ისეთი, რომელიც ჩემთვის გამორჩეულია. გამორჩეული რაიმე ნიშნით ან მკითხველის დამოკიდებულების გამო. ბოლოს ხომ მაინც მკითხველის გადასანწყებია, რომელი ლექსი გამოარჩიოს და აეტორი რითი დამიხასოვროს?... თუ მაინცდამაინც ჩემი აზრი განიტყვრებსბთ, ალბათ „ბუდე“.

ლექსი ჩემთვის მძიმე სულიერი მდგომარეობის ეამს დანიწრა და ამ ლექსმა თითქოს ისევე ფუნზე დამაყენა.

დავწერე ეს და გამეღმა: იგივე მიზეზით შემქმლო სხვა ლექსებზეც დამოკიდებულება, ოღონდ ბევრი არა — რამდენიმე.

— თეშურ, პირდაპირ გკითხავთ, მოგწონთ თანამედროვე ქართული პოეზია, სხვათვალ რას გვეტყვით XXI საუკუნის ქართულ პოეზიაზე? შენი აზრით, რა მდგომარეობაა ახლა და რა ელის მომავალში?

— ნამდვილად ვერ ვიტყვი, რომ კარგად ვიცნობდე თანამედროვე ქართულ პოეზიას, მაგრამ რასაც ვხედავ და მესმის, ამის საფუველზე ვამბობ: პარცესი წორმალურად მიამდინარეობს და საქვე უფრო კარგადაა, ვიდრე ცუდად. 90-იან წლებში მართლა კარგი პოეტები მოვიდნენ ჩვენს ქართუზაში და დღეს, წინა თაობებთან ერთად, სწორედ ისინი გავნასაზღვრავენ თანამედროვე ქართული პოეზიის დონეს და მიმართია, რომ ეს დონე საუკუნოდ მალაღარა. რაც შეეხებათ უფრო ახალგაზრდებს, ამჟ მათ, ვინც ამ საუკუნის დასაწყისში გამოვიდნენ ასპარეზზე, აქ დიდი ხალხმრავლობაა: ბევრი საინტერესო სახე და სახელია ჩვენს წინაშე და მე დიდი იმედები მაქვს, რომ ისინი ბევრ ახალს და ღირებულს შემატებენ ქართულ პოეზიას. აქვე აღვნიშნე, რომ ვიზიარებ ცნობად მოსაზრებას: პოეზიას ცალკეული პოეტები უქმნიან და მათი თაობებად დაყოფა უფრო საუბრის გასაადვილებლად თუ გამოადგება.

— პოეტ გიორგი კეკელიძისთვის ყველა ბოლო ლექსი. ადამიანურ, ეგოისტურ ამბავია, თქვენთვის?

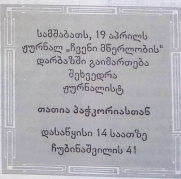
— ჩემთვის ყველა ჩემი ლექსი ეგოისტურია. და საერთოდ, ღირსი ეგოისტურია თავისებურად. აეტორისაა, აეტორისულია, მაგრამ ისე, რომ სხვებისთვისაც გასაგები და მისაღებია. ადამიანები ხომ მაინც ერთმანერები ვართ ჩვენს განცდებში, ფიქრებში, ოცნებებში...

— პროზას თუ წერო? დარწმუნებული ვარ წერთ და კარგადაც... პიესებზეც უნდა წერდეთ... ასე მგონია...

— არა, გიორგი, პროზა და დრამატურგია არასოდეს მიცდია — ვერ ვგრძნობ ჩემში საამისო უნარს.

აი, ლექსების თარგმნა კი ცვალებამ ოციოდე წლის წინათ. მგონი ვერ გამოიზიდა და ვამევეში.

ახლა ერთ-ერთ ლიტერატურულ საიტზე დევს ის თარგმანები, მაგრამ ნუ მკითხავ, ვისი ლექსებია და თარგმანი ვისი სახელითაა გამოქვეყნებული.

— თარგმანზეც ვისაუბროთ, თქვენი ნაწარმოებების სხვა ენებზე გამოცემაზე თუ გვიფიქრიათ? მოდიო, აქვე გკითხავთ, დღეს ბევრი ნაწარმოები ითარგმნება ქართულად? ხარისხი მოგონონ? განსაკუთრებით ლექსების, მათი გავლენა თუ იგრძნობა ქართულ ლიტერატურაში?

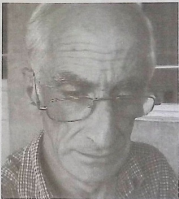
— დიახ, მიუჭირია, მაგრამ როგორც ჩანს, მათი თარგმნა არავის უფიქრია და არც შე შემინუხებია ვინმე. მხოლოდ დასავლეთ გოგამ თარგმნა ჩემი რამდენიმე ლექსი და გამიხარდა. დღეს ქართულ ენაზე საკმაოდ ბევრი რამ ითარგმნება (განსაკუთრებით პროზაული ნაწარმოებები), მაგრამ სასურველია უფრო მეტი ითარგმნებოდეს და სათარგმნელი წიგნების შერჩევაც უფრო გულმოდგინედ ხდებოდეს. კარგ საქმეს აკეთებს უცხოური პოეზიის თარგმნისთვის გამომცემლობა „დოკუმენტი“, რომელიც წელს მეორედ ატარებს ახალგაზრდა მთარგმნელთა კონკურსს. თარგმანების ხარისხი ალბათ მისაღებია, თუმცა მკვობრის მფრინი არ დაიღვწა და აქაც უკეთესობაა მოსალოდნელი. ამ თარგმანების გავლენაზე კი რა მოგახსენოთ? — ახალგაზრდა პოეტები ძირითადად ორიგინალში კითხულობენ უცხოელ ავტორებს და, თუ გავლენაზე საუბარი, ეს უფრო ორიგინალის გავლენა უნდა იყოს.

— ლიტერატურა, მათ შორის ბუნებრივია, პოეზია, მკითხველისთვის იქმნება, ვინ არიან შენი მკითხველები? მწერალი მკითხველზე მონადირეა (გია არგანაშვილი) ეთანხმები? რატომ?

— ნათქვამი უფექტურია, თუმცა რა ვიცო... ზოგი ავტორი მართლად ნადირობს მკითხველზე, ზოგი კი საერთოდ არა, მაგრამ დანერვილი უთუოდ გულისხმობს ნამკითხველს; წიგნი ადრე თუ გვიან პოულობს მკითხველს და თუ მის გულსაც მოიგებს, ხომ კარგი... ჩემი მკითხველები პირველ რიგში ჩემი ახლი მეგობრები არიან. მხოლოდ მათი მონივნების შემდეგ ვაქტივუნებ ხოლმე ლექსებს და ის მკითხველი, ვის გულსამდეც მერე ეს ლექსები მივა, ალბათ უფლებს მაქვს, რომ მეგობრად ვიგულისხმობ.

— აკაც, რომელსაც ლიტერატურა ძლიერ უყვარდა? მეოცე საუკუნის სამოცდაათიანი წლების დასაწყისში დაიწერა. მას შემდეგ დიდი დრო გავიდა თითქმის 40 წელი. როგორ ფიქრობ, რითი ვასეხ თანამედროვე ლიტერატურისმოყვარული კაცი ვასეკო კვეტარაძე? შვავს კი საერთოდ? კარცერ ლექსის, უფრო ზუსტად წიგნის იძულებით შეყვარების იდეაზე რას მეტყვი?

— ამ კითხვაზე ერთხელ უკვე ვუპასუხე... ახლა ასე უკეთესი: კარცერი-ლექსის იდეა იმთავითვე ოცნება იყო, კეთილი ოცნება, რომლის ახდენა ჩვენს დროში უფრო ძნელი წარმოსადგენია. ალბათ წიგნის სიყვარულიც არ იქნება ძალიად. რაც შეეძება ვასეკო კვეტარაძეს, ასეთი ადამიანები, ვფიქრობ, დღესაც არიან. არიან სახეცვლილი და სხვაწარები იმ ფურცლაფთან შედარებით. ერთი

თემურ მჩხეთიანი

მათგანი მგონი ისაა, ვისაც ახლა ვესაუბრები, ანუ შენ, ჩემო გიორგი.

— გმადლობთ ბატონო თემურ, საუბარი კრიტიკის თემით გავაგრძელოთ: როგორ ფიქრობ, იხსნის თუ არა ლიტერატურული კრიტიკა პოეზიას უნიჭობის სენსაცაგან? კითხვა ბრჭყალებში შემთხვევით არ ჩამისვამს. 2007 წელს ელიტარულ მომზადებულ სტატიის სათაურია. სტატია კი პოეტ გიორგი საჯავახის ინიციატივით ნამოწყებული დისკუსიის შედეგად დაიწერა. ფაქტია, კრიტიკოსს ლიტერატურულ ცხოვრებაში სიმძაფრე უნდა შემოაპნოდნეს. რამდენად იგრძნობა დღეს ეს სიმძაფრე, თუ შვავს დღეს ლიტერატურას კრიტიკოსები, შემფასებლები? ვინ გვაკრიტიკა და რატომ?

— ჩემში ყოველთვის უჩიოდენ კრიტიკის არასათანადო დონეზე არსებობას და მის არარსებობაზეც ლამაზაკობდნენ. ლიტერატურული კრიტიკა ალბათ დღესაც ვერ აკმაყოფილებს მისადმი ნაყენებულ მოთხოვნებს. კი, არიან ცალკეული კრიტიკოსები, მაგრამ კრიტიკის გავლენა ლიტერატურულ პროცესზე აშკარად მცირე და უმნიშვნელოა. იქმნება ლიტერატურული ნაწარმოებები და ისინი დროთა განმავლობაში მაინც პოულობენ და იმოულოდნელად მკითხველს, მაგრამ კრიტიკის სათანადო დონის არსებობის შემთხვევაში საერთო ლიტერატურული პროცესი ბევრად უფრო კარგად წარმართებოდა. პირადად მე ვერ არავის გავულოცებო ბივარ, თუმცა რამდენიმე რეცენზია ჩემს ლექსებზე მაინც გამოქვეყნდა. რომ გავეკრიტიკებინ ვინმეს, იქნებ ყურად ვიღებდი და იქნებ მართლა გამომდგომოდა.

— ქალბატონი თეონა დოღენჯაშვილი მოთხრობის დასაწყისს — პირველ წინადადებას, პირველ აბზაცს — განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს, პოეტი გიორგი კეკელიძე მიიჩნევს, რომ მთელი ლექსი ფინალის ირგვლივ იგება. შენ რას იტყვი? საერთოდ, რა ხდება ლექსის დაწერისას? მოვარაგება თუ მოდის და ნელ-ნელა იხვეწება?

— ვეთანხმები თეონასაც და გიორგისაც: მოთხრობის როგორც დაიწყება, ისე გავრძელებდა, ლექსს კი როგორც დაასრულებ იხეი იქნება... ჩემთან ლექსი ჯერ შიგნით იწერება. დაწყებით კი საიდან დაიწყება, ანუ პირველი სიტყვები თუ პირველი სტროფიონი ლექსის დასრულების შერე, რა ადგილას აღმოჩნდება, ლექსის თავში თუ ლექსის ბოლოში, ზოგჯერ არც ვიცო. დიახ, მე არაერთხელ დამინწყია ლექსი... ბოლოდან.

— ბოლოდან დაწყებული რომელმე ერთი ლექსის ამბავი გვიხარბა...

— იმ დღეს გარეთ ვიდექი და სიგარეტს ვენეოდი. რალაც მანუსუბდა და ნაღვლიანი გახლდით. დავინახე: ხეზე შამუები ისხდნენ და იკენებოდნენ; ლექსის სტროფი უც-

ზად მოვიდა. მინ შეგერუნდი და ფიქრი გავაგრძელე... მოგვიანებით კი დავეუქე და დავერე:

რა საჭიროა ვინმე სხვა?
მხოლოდ შენნია საშველი.
მით უფრო — ბავშვებითა ხარ და არავინ გყავს დამშლელო.
გული გაქვს — დაშლი, ააწყობ და სულ გულს ეთამაშები...
გარეთ მზიანი დღე არის თბილი და ნაღვლის ნამშლელო.
ხურმაზე შემჭვანარ ნაყოფებს ისევ კენკავენ მამუები.

— მწერლისთვის (და ზოგადად, ხელმძღვანელ ადამიანისთვის) ნარსული (შემოქმედებითი რაღა თქმა უნდა) ძალიან ცოტას (თითქმის არაფერს) ნიშნავს ზრძანა ერთ-ერთ ინტერვიუში მწერალმა ბაჩო კვიციანიამ. ეთანხმები თუ არა? რატომ?

— დაბა, შემოქმედებითი ნარსული მწერლისთვის ბევრს არაფერს ნიშნავს, თორემ ჩვენი ცხოვრებისთვის ნარსული ჩვენი ტვირთია და გვირდა — არ გვინდა, საკუთარი მხრებით უნდა ვატარაოთ.

— რას უვყავთ ადამიანს, რომელსაც ლექსი არ უყვარს?

— რა უნდა ვუთხრა?.. სხვა თემაზე გავესაუბრებო. თუ სუფრაზე ვიქნებით და სიგარეტის მოსანებად გავათუთ, და ვაგორ დღევანდელივით თოვლიანი ამინდი იქნება, ჩემთვის დაბალ ნმაზე (ოღონდ შის ვაგანადაც!) დავიწყებ: „მე ძლიერ მიყვარს ისიფერ თოვლის...“ თუ სხვაგვარი ამინდი იქნება — „გაზაფხულის საღამოა მშველი...“

— რას ეკითხები ყველაზე ხშირად საკუთარ თავს და პასუხი ჯერჯერობით არ იცით? აქვე, კითხვა რომლის პასუხი ზუსტად იცი?

— ჩემთვის ეს კითხვები რაღაცნაირად ერთი და იგივეა. საერთოდ ცოტას ვწერ და ლექსებს შორის პაუზა ზოგჯერ დიდბანს ვგრძელებ. ასეთ დროს ყოველთვის მანუებებს კითხვა, რომელსაც იმ მომენტში, ანუ ლექსებიდან ლექსებამდე შუალედში ვერ ვპასუხობ და პასუხს მხოლოდ მერე, მოგვიანებით ვღებულობ ხოლმე... ისევ და ისევ ახალი ლექსებიდან. პასუხი დღემდე უცვლელად მეორდებოდა და იყო:

— არა!..

მე ახლაც ვერწერის პერიოდი მიდგას და ისევ ის კითხვა მანუებებს. მანუებებს და ძალიან განბიზარდება, თუ მოზაველი ლექსებიც იგივე პასუხს მიკარნახებენ:

— არა!..

ის კითხვა კი, უპასუხო-პასუხიანი კითხვა, ასეთია:

— ნუთუ უკვე ამოწურე საკუთარი თავი?..

ეკა ბუჯიაშვილი

„ჩვენი თამრიკო“

*

შეხვედრა თამარ ჭოსონელიძესთან

ნაწილი პირველი

ის, ვინც ქმნის ნამდვილ ხელოვნებას, ხშირად ჩრდილში დგას, მათგან განსხვავებით, მასკულტურას რომ ესახებოდნენ, და რაღაც ხანი რომ გავა, დაინწყებას მიეცემა, მაგრამ არაიან გამონაკლისებში, რომლებიც თავის საქმესაც ჩინებულად აკეთებენ და საზოგადოებრივ მოვლენათა შუაგულში ენერგიულად ტრიალებენ, — ასე გახსნის შეხვედრას ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“ სალონო რუსტომ ჩხაძემ და სალონის იმდენდენი სტუმრის თამარ ჭოსონელიძის მოვლენაობას ილიას სტრიქონით რომ შეაფასებს — „არა მარტო ტკბილ ხმათათვის გამოშვავება შეუძნადა ცაბა“ — დასძენს:

— თამარ ჭოსონელიძეც ასეთი მოვლენა ჩვენს სინამდვილეში. სიმღერა არის მისი კულტურული მოვლენის ფორმა, ის აუცილებლობა, რომლის გარეშეც ნარსოდღეელია ჩვენი არსებობა. მისთვის ნაცნობია ყველა მიმდინარეობა და სტერეო, რაც კი არსებობს მსოფლიოში, მაგრამ სურს, რომ ქართული მანგი შეინარჩუნოს, მისი თავისებურება და თვითშეფასება — როგორც მომღერალმა და როგორც შესანიშნავმა ორატორმა. ჩვენ მისი გამოსვლებიც ხშირად მიგვიხსენიან და დამეთანხმებიან, არანაადვილ კარგად მსჯელობს, ვიდრე მღერის.

უამრავ ალმატელებს ეპიეთებს არაგებზე ხელოვანთა მიმართ, მაგრამ ყველაფერს ალმატელებს ეპიეთებ — ჩვენი.

ეს სულ სხვა აღიარებაა, სხვა განზომილებაში აღიარებაა. ხშირად მომხიშნია და თვითონაც არაერთხელ მიოქვამს მის შესახებ: ჩვენი თამრიკო.

ეს უმაღლესი შეფასებაა ხელოვანისა.

თამარ ჭოსონელიძის ნიჭიერებასა და ორატორობაში კი იმ შეხვედრაზე კიდევ ერთხელ დავერწმუნდით შეკრებილები.

კიდევ ერთხელ მოვისმინეთ მისი სიმღერაც და ისიც, თუ როგორი დამოკიდებულება აქვს არაერთი საინტერესო საკითხისადმი. თამარ ჭოსონელიძის შესახებ საუბრობდნენ არა მხოლოდ მეგობრები, ის ადამიანებიც, რომლებმაც კარგად იცანთ ფასი მისი ღვაწლისა. და რაკ ეს ყველაფერი ფრამენტებად დამოლისთვის დაგვეწინა, ამ საღამოს შესახებ თუ ნაწილად მოგიხსობრებო — რას ამბობდნენ თამარ ჭოსონელიძეზე, როგორი იყო მისი პასუხები დარბაზის შეკითხვებზე და რას გვიამბობდა იგი შეკრებილებს.

— ჩემთვის თამარ ჭოსონელიძე ძვირფასია თავისი მოქალაქეობრივი პოზიციით, — იტყვის ოსებ ჭუმბურიძე, — მას შეუძლია კრიტიკულ მომენტში, როცა ძალიან საჭიროა, განგაშის ზარებს შემოკრას.

სხვა რომ არაფერი ვთქვათ, ჩვენ გვახსოვს მისი ძალიან მკაცრი გამოხატვები ქართული ფოლკლორის საველადო მდგომარეობის შესახებ.

საქართველოში ბევრი მღერის. ამბობენ, მათ შორის ცოტამ იცის სიმღერა, მაგრამ ვინც იცის, ძა-

ლიან ცოტაა მოქალაქე, რომელიც სიმღერაზე არანაკლებ სჭირდება ჩვენს სამშობლოს.

თამარ ჭობონელიძე არის მომღერალიც, მოღვაწეც და მოქალაქეც, მამულიშვილი — ამ სიტყვის საუკეთესო გაგებით.

დღეს ბევრს ანებებენ ამ იარაღს, მაგრამ თამარ ჭობონელიძეზე ეს თამამად შეგვიძლია ვთქვათ.

მისი სტილი გამორჩეულია, ინდივიდუალური. მე — მუსიკაში არაპროფესიონალიც კი — ვხვდები, რომ მას, როგორც ხელოვანს, აქვს თავისთავადობა. და ამავე დროს ის ჭირისუფალია თავისი სამშობლოსი.

მებრძოლია თავისი ქვეყნისა.

ვფიქრობ, ამით ბევრი ჩვენგანის სათქმელს ვამბობ და მადლობელი ვარ, რომ იგი დღეს ჩვენი სტუმარია.

— გაგიკვირდებოდა, მაგრამ ყურს მჭრის, როცა ამბობენ: მომღერალი თამარ ჭობონელიძე, — ასეთია მარკა ოსიტამვილის დამოკიდებულება, — მომღერალი როგორ არ არის, მაგრამ ჩემთვის ის უფრო მრავალმხრივი ადამიანია და მეონია, რომ ქართულ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში თამარ ჭობონელიძე ცოტა სხვა მოვლენაა.

ჯერ ერთი, იგი „შპორიდან“ მოდის — ასე გაიცინო ხალხმა. მერე „შპორულ“ მეგობრებთან — მიაა ჯაბახთან და ეკა კახიანიანთან — ერთად შესანიშნავი ტრიო შექმნა. ის მღერის საკუთარ დებთან ერთადაც და ოჯახურ ტრიოს კიდევ სხვა ხიბლი აქვს.

სცენაზე დგას ქალიშვილთან ერთადაც და მეჯერა, მაღე შეილიშვილის თანხლებით შესასრულებს სიმღერებს. მას სატევიფიკური ყელი აქვს — კრიმანჭულის მთქმელია და სოლო კონცერტიდან გვისთმებათ, როგორ იმღერა „ხასანბეგურა“.

განათლებული ადამიანის გარდა თამარ ჭობონელიძე განათლებული მუსიკოსია. რაც შეეხება სოლო კარიერას, „იანვანა“ მის შემოქმედებაში საეტაპო აღმოჩნდა. ჯანსუღ კახიძემ იგი რამდენიმე მომღერალს შორის შეარჩია და სრულად სამართლიანადაც! ამიტომაცაა, „იანვანამ“ რა ჰქმნას“ რომ ვუყურებთ და ვუსმენთ, ურუანტელი გვივლის. ისიც გვანია, რომ ეს სიმღერა დღეის საშუაქრიც იყო მისთვის, რადგან ამის მერე სულ სხვა სიყვარული და მონინება დაიმსახურა საზოგადოებისგან.

ჩემთვის თამარ ჭობონელიძე ძალიან კომპეტენტური მუსიკოსია და მის აზრს დიდ მნიშვნელობას ვანიჭებ. გარდა ამისა, იგი თავის დებთან ერთად კარგ საქმეს აკეთებს საბავშვო სტუდიაში, სადაც მომავალ თაობას ზრდის და სწორ მუსიკალურ მეთვცველებას აზიარებს.

და კიდევ:

თამარ ჭობონელიძე

მე თუ მეკითხები, განსაკუთრებული თემაა ფეთიანობა თამრიკოს ცხოვრებაში. ის საოცრად მზრუნველი ადამიანია. დღემდე ასეა — ვიდრე თავისი დიდი ოჯახის წევრებს არ მოიკითხავს, ყველას მინ არ დაიკულებს და არ დარწმუნდება, რომ მშვიდობაა, არაფრით არ დაიძინებს.

ვიცი რა ოჯახში გაიზარდა იგი, როგორი შვილი იყო, როგორი და, დედა და მეგობარია... და ყველაფერ ამაზე ერთად რომ დაფიქრდება, ხვდება რომ ის მხოლოდ მომღერალი არ არის.

თამარ ჭობონელიძე გამორჩეული მოვლენაა ქართულ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

პატარაობიდან მღეროდა.

მამა ხშირად ვამბობდა:

— სად აქვს ამახ ხმაო, — და მიკროფონებს ეძახდა თურმე, — ძლიერი ხმა არ აქვს და მიკროფონის გარეშე ვერ იმღერებო.

პატარა თამრიკო კი ძალისხმევას არ იშურებდა, მოინდომებდა, თავი მოეწონებინა მამისთვის, ის კი:

— კარგია, მამი, მაგრამ...

სხვები უკეთ მღერიაო.

„იანვანას“ მერე კი შეპარვით რომ უკითხავს აზრი მამისათვის, მას ასე ვერუფასებია:

— არ იყო, მერე ნარწმომიფიციე, ცუდო.

— მიკროფონიდან დღემდე დავრი, მაგრამ ერთხელ მამამ ასეთი რამ თქვა:

— ხმა არ აქვს, მაგრამ... სიმღერა იცის.

ეს ყველაზე დიდი შეუფასება იყო ჩემთვის.

სიმღერა ვიცი თუ არა, ეს არ ვიცი, მაგრამ რომ მიყვარს, ფაქტია, — იტყვის ქალბატონი თამარი და შეკრებაც კითხვა-პასუხის ფორმით გაგრძელებდა.

მარინე რვეივილი:

— ლუბანო პავაროტის შესახებ ფილმი მაქვს ნანახი. ზუსტად ასეთი ვითარება იყო — მამა ეუნებოდა: ხმა არ გაქვს და არ უნდა იმღეროო. ჩვეულებრივი მცხოვრელი იყო, მაგრამ არამველებრივად მღეროდა თურმე. ძალიან უკმაყოფილო იყო, როცა პავაროტიმ დიდ სცენაზე დაიდგომა გადაწყვიტა.

თამარ ჭობონელიძე:

— რა გითხრათ, უხერხული შედარება...

მანანა გაბაშვილი:

— როგორ ფიქრობთ, ცუდი ადამიანი კარგად იმღერებს?

თამარ ჭობონელიძე:

— არა მჭობია...

სალოცო კოხონაძე:

— 2001 წელს აფხაზეთიდან დევნილი ქალებისადმი მიძღვნილ საღამოზე თქვენ ასეთი გასაოცარი რამ თქვი:

— მე ვარ ადამიანი, რომელსაც მუდმივად ახსვას საკუთარი ფეხები და კარგად აქვს გათავისებული მოძღვრების ინსტიტუტი.

თქვენ მაშინ ასხენით მედვა ძიძგვური და თქვით, რომ ამ სიმღერას უძღვნილი მას. იწებ ამ თემაზეც გვიფიქროთ ორმოცი სიტყვით.

თამარ ჭოხონელიძე:

— გმადლობთ, რომ მედვა გაიხსენეთ. ის მხოლოდ პედაგოგი კი არა, მეგობარიც ვახლდათ ჩემი. იყო ასეთი დროც — როცა ძალიან მძიმე პერიოდი მექონდა, — ერთ-ერთმა მომღერალმა გამოიძვრა: ვიდრე ცოცხალი ვარ, ჩემი ნამღერი სიმღერა არ მივლიათ.

იმდენად დიდი სტრესი იყო ჩემთვის, მეგობრა, ყველაფერი დამთავრდა. თითქოს შინაც დამეკარგა უფლება მემღერა. თანაც ეს არ იყო პირადი საუბარი — ნათქვამი გაიგონა ჯანსუღ კახიძის ორკესტრმა და კაპელამ.

უსებად გავარდა ხმა... და გზედავ, მოდის მედვა ძიძგვური, ვის მიმართაც ყოველთვის გამოჩნეული დამოკიდებულება მექონდა — განსაკუთრებულად მომწონდა მისი მიდგომა სიმღერისადმი, ინტელექტუალური დამოკიდებულება ყველაფრისადმი. მედვის მიერ შესრულებული რუსული რომანსი კი დღემდე სულ სხვა მოვლავა მგონია.

თავის დროზე ვთქვი კიდევ: მედვა ძიძგვური ისე მღერის, როგორც არაკინ-მეთეი. იყვნენ ადამიანები, რომლებმაც ეს იწყნებენ, არადა მე ვთქვი ის, რომ მედვა ძიძგვური მღერობა როგორც არადა, და არა ყველაზე უკეთ. კარგ მოქმედს კარგი სიტყვა უნდა. მინისპექტაკლი მისი ყველა ნამღერი. გამეცა გამეცა... გზედავ, მოდის მედვა ჩემკენ. საღამო-პარაკო მაქცეს... — მუხუნება და აგრძელებს:

— შენ არ ხარ ჩემწარი, ემოციური ადამიანი ხარ და გაფრთხილება არ გაბედაო სიმღერაზე უარის თქმა.

საოცრად ვეკაცუვრად დამიძვრა გვერდით... და დაიწყო ჩვენი ურთიერთობა, რომელსაც სქვია მეგობრობა.

მძიმე ავადმყოფობისას, ოპერაციის წინა ღამით მივედი მათთან. ასეთი რამ მოთხრა:

— მხოლოდ იმისთვის ვაკეთებ ამ ყველაფერს, რომ შენს კონცერტზე ორი თაობის წარმომადგენლებმა ერთად ვიმღეროთ რუსული რომანსით.

მერე გიამ მომაკითხა.

ხელს იბანდა მედვა. ერთი წუთითო, — უთხრა, მონეს-რიგდა და კარი მერე გააღო.

შინაც, იმ მძიმე პერიოდშიც, ქალი იყო, ყოველმხრივ ქალი. ვერასოდეს მოვინებებ იმას, რომ ათი წუთით დამაგვიანდა და პოლოჯერ ვერ ჩავებდი თვალბეჭმს.

ნარკოზიდან ის ვეღარ გამოვდა.

ხუთი წიგნბერი იყო — ჩემი ჯვრისწერის დღე და გაის ეუბნებოდნენ: ზუსტად ვიცო, თუ ეს მოსახდენია, დღეს არ მოხდება-მეთქი.

პირველის წუთები იყო, როცა აპარატიდან გამოერთეს. წავიდა და... ტკივილიანი, მაგრამ ლამაზი მოგონება დამიტოვა.

კობეზა დარბაზიანი:

— თქვენ არაერთხელ აიმაღლებთ ხმა უმართებულო დამოკიდებულებაზე ფოლკლორის მიმართ. განსაკუთრებით

ბოლოდროინდელ ვითარებაზე ამ სფეროში. იქნებ ახლაც გვიხიზრათ ამის შესახებ.

თამარ ჭოხონელიძე:

— არა მხოლოდ ფოლკლორის სფეროში, საერთოდ ცხოვრება გვაქვს დღეს ისეთი, გართულდა შეილებს გაზარდა, რადგან შენ ერთს ეუბნები, გართულები ხდება და ის ეუბნება ხიზრად მიუღებელია. ამიტომ რთულია იპოვო ოქროს შუალედი. არადა, მიკობ-მოკოვებაც არ შემიძლია, ის, რაც ხდება, აბსოლუტური იგნორია წინაპრების პატივისცემისა. საერთოდ არ ახსოვთ ადამიანები, რომლებმაც დიდი საქმეები აკეთეს ქართული ფოლკლორის შენარჩუნების, პოპულარიზაციის და შემდეგ მეცნიერული კვლევის სათვის გადაცემის საქმეში. დღეს მევერი საინტერესო ადამიანი მუშაობს ამ თემაზე. ის, რომ ჩვენი მუსიკალური აზროვნება ალიარეულია მთელი მსოფლიოს მიერ და მიჩნეულია სრულიად გამორჩეულ მოვლენად, სწორედ იმ ხალხის დამახაზრებაა, რომელიც დღეს არ ახსოვთ ერთ დღეს, 70-იან წლებში, ურეკავენ ანზორ ერქომაიშვილს და ეუბნებიან, რომ ლინდონის არქივში აღმოჩნდა ჩანაწერი „დედას ლევიან“. ბატონი ანზორი, დიდი მოამბე ქართული კულტურისა, მალევე გაემჯავრა და ნახა, რომ „დედას ლევიანს“ გარდა იქ სრულიად უნიკალური ჩანაწერები ინახებოდა — ჩვენდა სამარცხვინოდ, ვასუფიავერევი, მონესრიგებულები და შესაბამისად დაცული. უზარალოდ, ამ მასალის საქართველოსათვის გადმოსაცემად დიდი თანხა იყო საჭირო.

ანზორ ერქომაიშვილს მისცეს საშუალება ერთი თვის მანძილზე ემუშავა არქივში. მან მოისმინა ყველა ჩანაწერი და დედვა სკაიხის ამ ყველაფრის საქართველოში დაბრუნებისას. ანსამბლ „რუსთავის“ რამდენიმე ვასტრული დაიგვემა იმ მიზნით, რომ არცერთი მომღერალი არ აიღებდა პონორარს და ეს თანხა ამ საქმეს მოხმარდებოდა. 70-იანი წლების ბოლოს ჩანაწერები დაუბრუნდა საქართველოს ერთი პირობით: იმდენად ცოტა იყო გადახდელი თანხა, რომ გამოიყენოდა ფირფიტა ძალიან მცირე ტირაჟით — მხოლოდ იმ დანსებულებებისთვის, სადაც აქცილებლად უნდა ყოფილიყო (მუსიკალურ სკოლებში, საფერვატორიაში და ა.შ.). გაყიდვის უფლება არ გვექონდა.

შემდეგ, როცა მე მომინა მუშაობა რევაზ ლდობის შემოქმედებაზე, სახელმწიფო არქივში მიუბრუნეს, რომ მათთან მისულა ერთი ახალგაზრდა კაცი, რომელსაც ასეთი რამ უთქვამს:

— გვაქვს ანსამბლი „ლაშარი“ და გვინდა ახალი ვარიანტიც შევქმნათ სიმღერებისა.

არქივში უკითხავთ, კონკრეტულად რომელი ჩანაწერები აინტერესებდა, მაგრამ მას მთელი ფონდი უთხოვია.

ეს გამოგვხებელი განცხადება იყო, რადგან ამის უფლება არავის ჰქონდა, მაგრამ... ცოტა ხანში თურმე რეკავს მთავრობის ერთ-ერთი პირი, ან გარდაცემილი, და ამბობს:

— გაბატონო... ერთი კვირა!

ამ ახალგაზრდა ასეთივეც ვხიტი წაუღია ჩანაწერები რადიოფონდიდანაც... და არცერთი მათგანი არ დაუბრუნებია გადის დერი. იგი ჩნდება „რუსთავი 2“-ის ეთერში. მას აცხადებენ ერის და ქართული ფოლკლორის მამად, მოხსენიებენ უნიკალური საქმეების თაობაზე. აღმოჩნდა, რომ მას ეს ჩანაწერიც გამოსცავია სიდის სახით, ფოტოკოპიის თანხლებით და იყიდება.

არადა, ამის უფლება არ გვაქვს.

— დაგვიჭერენ, ნამდვილად დაგვიჭერენო, — ნუხდა მაშინ ანზორ ერქომაიშვილი.

რამდენჯერმე შეუფთავალოთ კიდეც, მაგრამ ამახს ზოლო არ მოუღო.

მავანი კი... დღემდე ერის მამები არიან.

კი ბატონო, შენც იყავი, თუ ასე ვინდა, მაგრამ ამ სფეროში ხომ წინაპრებმა გავიკვალეს გზა და ქართული ფოლკლორის მამა როგორ ხარ?!

იმზე აღარაფერს ვამბობ, რა დონის არაპროფესიონალები ესაუბრებიან ჩვენს შვილებს, ან როგორ ელაპარაკებიან, უნდა გამოინთოსო... რაში უნდა გამოინთოს?! ის ხომ ადამიანია?! იმის არ იყოს, ბავშვი გავირყევინათო, — რომ ამბობენ, — ხელში აყვანა მივირყევიათო. მას ხომ ადამიანური სითბო სჭირდება. უნდა მოვფერო, ენერგეტიკა გადავსცე, რაია ის პატარა არსება ხედავ ადამიანი გაიზარდოს, კეთილშობილი ადამიანი, რომელსაც ადამიანად ყოფნის ფასი ეცოდინება.

— იტიროს და არ აიყვანათო?!

არა! იტირებს და აიყვანა აუცილებლად!

თქვენ ვინდათ გარყვნა დაუჭრელი და ვინდათ სხვა რამ!

— ეს ჩვენი ბრალიც არის, — ამ თემას გააგრძელებს თამაზ ყალიშვა, — ადამიანი თუ მღერის, ჭგონია, რომ ამით ამოიწოვება ყველაფერი. ავიწყდება, რომ მარტო ქართველობაც კი ბევრ რამეს აკადემიზებებს. ჩემი აზრით, სცენას არ სჭირდება ქება და ზიარი, ხალხი ხედავს, რას აკეთებ, როგორი ხარ, აი, ამით გაფასებს სასოფადოება და არა იმის მიხედვით, რომელ გუნდს ეკუთვნის.

იმის თქმა მინდა, რომ ბევრი რამ ჩვენი ბრალიც არის. კონცერტებს როცა უმართავენ, მივდივართ და ტაშს ვუკრავთ. კიდევ ერთი რამ მაოცებს — დღეს ბევრი მოქცა და ეკლესიური გახდა. როცა ამ გზას ადგები, კარგად უნდა იცოდეთ ქართული ფასეულობები და უფრო მეტად უნდა მოუფრთხილდე. არადა ამას ვერ ვხედავ. არც ჩვენ ვთხოვთ საკუთარ თავს და ისინიც არ ითხოვენ ჩვენგან. შედეგაც ამკარად და ჩვენი გემოვნებაც გადაგვარების გზაზეა.

ლია სტურუა რეპლიკით შეეხმინება თამარ ჭოხონელიძეს:

— არაჩვეულებრივი, კულტურული და მოაზროვნე მომღერალი ხართ. ეს ყველაფერზე ეტყობა თქვენს სილუერას.

ამიტომაც (და კიდევ ბევრი რამის გამო) ერთნაირი ინტერესითა და მადლიერებით უსმენს სხვადასხვა ასაკის მსმენელი საესე დარბაზი არა მხოლოდ ქართულ პანგებს, არამედ ქუმპარიტად ქართულ, მოქალაქეობრივ აზრსაც. საღამოს დასასრულს ეთო ნაშალიძე მის მადლობას გადაუხდის ახალგაზრდობის სახელით, ალექსანდრე ჩალაძე კი სულაც ექსპრომტად დანერგო ლექსით გამოსატაკებს ამ თიბობის დამოკიდებულებას ქალბატონი თამარისადმი, მაგრამ ეს მთავრ იქნება... ჯერ კი მანანა გაბაშვილის თხოვნას ამბოვანებს მჯავა ზღობაძე:

— ერთგულნი ხელისუფლების წარმომადგენელმა იკითხა, თუ შეიძლება რუსული რომანსი შევუკვეთოთ.

...და საღამოც რომანსით ვრძელდება.

ნაწილი მეორე

აქ ნამოსვლამდე შინ თავანულმა ვთქვი: — იცით სად მივდივარ?

ვთქვი იმიტომ, რომ ვიცოდი, მივდიოდი იქ, სადაც ქართული სული ტრიალებს. ამიტომ ჩემთვის დიდი პატივია ამ საზოგადოებაში ყოფნა. მაგალითად ვარ — ამჟამად და ცოტა დაბნეულიც — იმის გამო, რომ ჩემი აზრი აქ ანტირესესებზე, — ასე დანიწყოს საუბარს მთავარ ქონცხნელშიც და არაერთ სანტირესის თემაზე გვესაუბრება. მოგიყვება ამხებს — ბევრნაირად საგულისხმოსა და საცნაურს, დიმილიანსა და ტიცილიანსაც, მოგიყვება ნოველებითი, რომლებსაც თანდათანობით გავაცნობთ, ჯერ კი ის განგამის ზარებზე საუბრობს.

თუ საქიროა, ქართლის დღეაზ ბასღაი

ერთ-ერთი ჟურნალისტი, რომელიც რატომღაც ცდილობს ხოლმე რაღაც ცუდი იპოვოს მოვლენებში (ესეც განსაკუთრებულ ნიჭი მგონია), ერთ-ერთ გაზეთში წერდა: რა ამბავია ამდენი ქართლის დედა, ერთი ხომ უკვე არსებობს, აღარ გვინდა თამარ ჭოხონელიძის ქართლის დედობაცო.

მე თუ მკითხავთ... რაიმე განსაკუთრებულს არც თამარ ჭოხონელიძე აკეთებს და არც ის ადამიანები, რომელთაც გამორჩეული ხვედერი ერგოთ — წარმოგიდგინეთ, რა დრო დაგვიდგა, სამშობლოს გულშემმატიკირობა, ქართველობა და ყველაფერი ქართულის დედაც დღეს გამორჩეულობაა. არადა, თითოეული ჩვენგანი ასეთი უნდა იყოს, ქართლის დედეები უნდა ვიყოთ ყველანი, ის დედეები, ცალ ხელში ხმალს რომ ეჭირათ, მეორეში — თასი... და შვილებს უზრადინენ სამშობლოს.

აბა სხვა რა მოვალეობა გვაქვს?! ქალი და დედა მაშინ ამოიღებს ხმალს, როცა ხედავს, რომ სამშრობა მის შვილს ეშუქრება. და თუ საქიროა, განგამის ზარსაც უნდა შემოეკრა!

სიმღერა კი...

დღე სიამოვნებას მანიჭებს, მაგრამ პროფესია არ არის. მამაჩემის დიდი წყალობაა ის, რომ ფოლკლორისტი ვარ, ოღონდ ცოტა ხანს ის საქმიანობაც შეჩერებულა. იცით... სხვებთან ვერ შევძლებ ყველაფერს ერთად მსმენებრებთან — ოჯახიც, დისერტაციაც, კარიერაც... ალბათ კიდევ რომ დაღვინდება ჩემი ასაკი, სხვანაირად მიუბრუნებენ ჩემს პროფესიას.

მთელი ბავშვობა მამას ყველგან დავყავი და მგონია, რომ ქართული სულის მაღლი და სიდადაე ყველაზე კარგად სოფელში ჩანს. ამის შეგრძნება კი ისეთი რამაა, ისეთი...

ალბათ ამიტომაც არ გვაქვს უფლება არ გავუფრთხილდეთ ყველაფერს ქართულს.

და როცა ვგრძობ, რომ ამის სამშრობა არსებობს, როცა ხედავ, რომ შეიძლება შინი შვილი ამით ვერ ვკვებო, ქართველობის მაღლს ვერ აზიარო, მაშინ ხმასაც ამოიღებ და ქართლის დედაც ვხედავ.

შესაძლოა ცუდები, მაგრამ იქნებ მაინც მომისმინო? იქნებ რამე გაიზიარო?

ბოლოს და ბოლოს მტრად მაინც ნუ გამომაცხადებ.

„ჰაელა შინ არის“

სულ მაშინდა, სადაც მე ვარ, იქ ცუდი არაფერი მოხდება. ხშირად ამიტუბავს პანიკა ნინასწარ და არცთუ უსაფუძვლოდ — თითქოს ინტუიტურად ვგრძნობ ხოლმე ხიფათს. ერთ საღამოს მეზობელი ანერვიულდა ძალიან. ბავშვი არ მოვიდა დროულად შინ რეპეტიტორისგან. ვახო. 17 წლის. გადასარევი ბიჭი.

ისეთი დროა, მუქები რომ ქრება. ათასი უბედურება რომ ხდება. ეზიჯარ და ვფიქრობ, როგორ ნერვიულობს დედამისი. ჩემი შვილები მატარებში არიან. დავუტოვე ბემოს, ჩავიცვი-რა და მივდივარ. სად? თვითონაც არ ვიცი. რეპეტიტორი ვერაზე ცხოვრობს. ევადები ტაქსში და ვთხოვ, ძალიან ნელა იაროს. დავდივართ ქალაქში და ვათვლიერებ. ბავშვი არ ჩანს. ვგრძნობ, უკვე სისხლი მეყინება ძარღვებში და უცებ... ვხედავ, „ამირანთან“ დგას გოგონასთან ერთად. ვაჩერებ ტაქსს, რა გავაკეთო, არ ვიცი და აღურსიანად ვეძებ:

- ვახუშტი... მინ ხომ არ მოდიხარ?
- კი, მაგრამ... ჯერ სოფო უნდა მივაძვილო.

ჩავიხვი მანქანაში ორივე. ჯერ სოფო მივაძვილეთ. მერე ნამოვედით. ვრეკავ ზარს და... რა გითხრათ, შესაძლოა ეს მთლად ნორმალური ადამიანის საქციელი არ არის, მაგრამ... დედამისის თვალებს რომ ვხედავ, მეც ბედნიერი ვარ. ფეთიანი კი ნამდვილად ვარ.

ყოველ საღამოს ვრეკავ ჩემს დებთან და ვეკითხები: — ყველა მინ არის? მშვიდობაა? და მხოლოდ მერე ვდებ ბალიშზე თავს. თქვენც უცნაური ვგრძენებთა ეს ყველაფერი?

„ხმას ოუნეი საზოგადოება“

ამ ბოლო დროს გემოვნებასთან მიმართებითაც ცუდად გვაქვს საქმე. დაკვირვებითარტ რას უკრავენ ტაქს? თუ ხმამაღლა იმღერებს ვინმე, აუცილებლად დაინტერევა დარბაზი. ასეთ მსმენელს „ხმას ოუნეი საზოგადოებას“ ვეძახი... და აი, რატომ:

- მომიყვანა ერთხელ ბაბუამ შვილიშვილი სტუდიაში.
- იმღერო, — ეუბნება ბავშვს.
- ისიც ინწყებს.
- ხმამაღლა! — შეუბანებს ბაბუა, — უფრო ხმამაღლა! ბავშვიც უწყებს ხმას, როგორც შეუძლია... მერე უკვე ხა-ვის.

რომ დაამთავრა, ამოვიუსუნტე. — ახლა ცუდად მოიქცა, — მომდივიმებს ბაბუა, — ცოტა შევიბინდა თქვენი, თორემ ისე უკეთ მღერის. — ჩემი?... არა, პირიქით, მეგონა მე შემეშინდა-მეთქი, — ვეუბნები გაკვირვებულნი. — თქვენ არ იცით, ეს რომ ოუნეის ხმას, მთელი მეზობლები უბნე დგანან. — ის თუ იკითხეთ, რატომ დგანან? — ვეკითხები მორიდებით.

რატომღაც ტენდენციაა ასეთი, თუ ხმამაღლა იმღერებენ, ვარც კავითარ. რა მიზნითაა აქვს ხმის სიძლიერეს, თუ ვინცა ყურში მითხარაი, ოღონდ დამარწმუნე, რომ გულწრფელი ზარ, ოღონდ მაჩვენე, რომ გაქვს სათქმელი. არაერთი კონკურსი იმართება დღეს. იქნებ დავიჭრდნენ

მედავლები და ბავშვები აზროვნებას მიაჩვიონ. როცა სცინაზე დგას, მე მისგან უკვე სათქმელს ვთხოვ.

იმ ამბავს კი ასეთი გაგრძელება ჰქონდა: რეკავს საღამოს დედა: როგორ ვაბედე და ჩემი შვილი სტუდიაში არ მიიღე, ჩემს ქმარს ვერ ვაკავებო.

ნარმოვადგენიათ? ვა არაფერი, ჩემთან თუ შეგულებია, ვე კიდევ არაფერი, მაგრამ შვილს რას უკეთებ?

ნარმოვადგენიათ რისი იმედი აქვს? მამა ნავა, გალახავს, დედა დარეკავს და გალანძლავს...

ასეთი გზით ცხოვრებას ასწავლი? ამისთვის იმეტებ შვილს?

ეს უხანაური იასამანი

სამწიელი აღერგია მაქვს იასამანზე. მასსოვს, პირველ კურსზე ვიყავი, ჩემი აღერგის შესახებ ჯერ არ ვიცოდი. კონსერვატორიდან შინ მივდივარ. მეტრის ვაგონში შემოდის ქალი იასამნების თიავულით და... სუნთქვა მეკრება. ხმას ვერ ვიღებ. ისე ცუდად ვარ, ხელით ვანევივნებ თიავულს. და უცებ ტექსტი:

- რომ შეგებავ, რაღაცას შეგას... ეს არა თაობა მოდის! იმის ღირსდაც არ გთვლიან, გითხრან: ქალბატონო, თუ შეიძლება, განიერთ რა ყველი, — თვითონვე წეწენ.
- მთელი ვაგონი ჩემკენ მიუღწევა. სუნთქვა მეკვრის, ხმას ვერ ვიღებ. ის ლაპარაკობს ჩემ მაგიერად... და საბოლოოდ ასკვნის: — შეუფიქრ ახლა ამისთანა სახლში! ედგავარ აბუშული. ტირილი მინდა. მერე ესკალატორზე სულს რომ ვითქვამ, იმ ქალს ვუბოდიშებ.

მარჯანიშვილის მეტროსთან ვცხოვრობდით. იმ სახლმა — ენ. იტალიურმა ეზომ — ბევრი რამ მომცა. დღემდე სიზმარში ვხედავ იქაურობას, სურნელით მესისზრებთ ის კედლები.

მივიდი შინ და... თურმე დედისთვის მიურთმევიათ იასამნები. იმ მდგომარეობაში აღმოვჩნდი, სასწრაფო დამჭირდა. დადგინდა, რომ აღერგია მაქვს იასამანზე, რომელიც ყოველ მეხუთე წელიდანს ყვავის.

გაღის ცოტა ხანი და მირეკავს ინოლა გურგულიას ქალიშვილი ია შულიაშვილი და მეუბნება: — საღამო უნდა გაიმართოს. დედამ ანზორ საღურეძის ლექსზე სიმღერა დანერა, სულ ერთადერთხელ იმღერა და შენ უნდა შეასრულო — „ო, რა სევდიანი ჩავა საშარეში, თუ ირ ჩამატანეთ იასამანი“...

მე ჯერ კიდევ ვერ გამოეუსულვარ მდგომარეობიდან და: — აი, რომ ჩავაღ საშარეში, დავიბარებ: აღერგია მაქვს იასამანზე და ვთხოვ, ნუ ჩამატანთ-მეთქი.

მერე იყო, ფლარმონიაში კონცერტზე ორი სიმღერა უნდა შემესრულებინდა. ერთი ვიმღერე, მეორისთვის ვემზადები და... დარბაზიდან იასამანს მანვდიანი.

ყველა სასწრაფოდ ვემშვიდობები და კულისებში ვაგრებვარ.

გაოგნებულია მასურებილი — მეორე სიმღერას ელის. მე ხელებს ვასახებრებს კულისებთან.

ნამყვანი სოფხარ კვაძალი კი ამბობს: — თამირიკო ასე თქვა: ვანმეორება მწელიაო.

ნირი არ უნდა გავიტანო

ცუდი იატაკი ჰქონდა ფილარმონიის სცენას, ფეხსაცმლის წერილი ქუთის ხშირად იწვებოდა. ამის გამო ყოველთვის ვეღვალება.

ერთხელ, ამაჰოლას* ვმღერით მე და გია. დადგმული სცენაა — გია იწყებს, მე კი კიბზე უნდა გამოვინდე და ჩამოვიდე. ხელს მიწვდის და მულოდება. ერთი საფეხური ჩამოვდვი და ვგრძნობ, კიბაზე და კიბეს შორის ნიში გაგჭერი ქუსლით. ავწევ ფეხს და... მომყვება ნიში.

— ამაჰოლაააა!... — მღერის გია და მანიშნებს, ჩამოდი. ვერაფრით ვერ ხვდება, რატომ ვარ გაჩერებული.

ბოლოს დავიხარე, ამოვტოვდი ფეხსაცმელი და ჩავედი. ამ სიმღერის შემდეგ გია სცენაზე უნდა დარჩენილიყო, მე კი გავსულიყავი, მაგრამ ისიც ფეხდაფეხ მომდევს უკან და ვაიკებულნი შეკითხება:

— ვამაგებინე ერთი, რას მეტყვალარქობდი ამ სცენაზეო.

სულ ასეთ ისტორიებში ვარ, ძირითადად მანქანასთან დაკავშირებით. რაკი ცუდად ვხედავ, რამდენჯერმე მოხდა ისე, რომ სხვის მანქანაში ჩავჯექი.

ერთხელაც ისეთი ცუდი ბერიოღია, სარკეების მოპარვაზე გამაჩვიე. ექვსჯერ მომიხსნეს. მეშვიდედ ისე ჩავამონტაგებინე, ბრახუნებითაც არის დამარცხებული. „აქჰარასთან“ ვაჯერე მანქანა და მალაზიამი შევედი. ვხედავ, ორი ბიჭი დგას ვაიკებულნი. თვალს გამომაყალეს. გამოვდივარ მალაზიოდან და... სარკეები აღარ არის! იქ ისეთი რამ დამემართა... მართლა ქართლის დედა გავხდი.

— როგორ, კაკი აღარ კაცობს თილისსი-მითეი?! — გამოვდივარ სიტყვით. მერე სულაც მივედი იმ ბიჭებთან და ვეკითხები:

— ხომ დაინახეთ, როგორ გადმოვუფი მანქანიდან?

— კიო, — თავს მიქნევდა.

— სარკეებს რომ მპარავდნენ, ვერ შეინიშნეთ? ერთი სიტყვა მაინც გეტქვია!

— არაფერ დაგვინახავსო, — მხრებს იჩქერნ.

— კარგი ერთი, აი, ის მანქანა... — ხელს ვიჭერ და რას ვხედავ... ჩემი მანქანა თავისი სარკეებით გვერდით დგას — სხვის მანქანაზე ვხეზობო თურმე.

...ნირი აღარ გავიტანე.

სწრაფი ნაბიჯით გავეცალე იქაურობას, მანქანაში ჩავჯექი და ისტერული სიცილი ამიტყდა.

ქილვ პრეზიდენტის კალა

მოძღვარმა მითხრა ერთხელ: სასწრაფოს მანქანას რომ დაინახავთ, ჯვარი გადასახეთ, კიდევ ერთი ქრისტიანის ძალა შეემატებაო.

ასეც ვიქცევი. თუ ვერ მოვახერხებ, ძალიან ვწუხვარ ბოლმე.

ერთხელ გმირმა მოედანზე მოდის სასწრაფოს მანქანა. გადავსახე ჯვარი. იქვე შეიკო მანქანა მოჰყვა. საჭე შეიკრა და ვერ მოვახერხე ჯვარი მისთვისაც გადავსახა. შემაშფოთა ამან. ვარაზის ხეივან ავდივარ. შუქნიშანი აინთო და საკრემო ვხედავ, ის მანქანა უკან მოდის. სარკეში სწრაფდ ვერ გადავსახავდი, ამიტომ გადავინეი ფანჯრიდან და მთე-

ლი მონდომებითა და კეთილსინდისიერებით ვასრულებ ამ რიტუალს.

ვხედავ, ნამომენია ის მანქანა. თავი დაეხარე. არ მინდა მიცნოს. გამისწორდა და გაოცებული მიყურებს მძღოლი, თან ხელებს იქნეს: რა გინდაო.

თურმე ერთ-ერთი მინერალური წყლის მანქანა ყოფილა.

„გოგირა ნამდვილად არ ვმცნავ“

ჩემი მეგობრები ასე მახასიათებენ:

— „რეკორდის“ გმირს ჰგავხარ, ჯოტია ცაყვასავეთ სანამ მდგომარეობიდან არ გამოგყავნენ, არაფერს გააკეთებო.

თორმეტი წლის წინთა მამა-შვილმა ბალაშვილებმა შემომთავაზეს: კონცერტი გავმართოთო.

რომელ მომღერალს არ უნდა ეს, მაგრამ სერიოზული განცემები მომეძალა — მესიზმრებო, თითქოს ტექსტი მავინწყებო, ხმა მეკარგებო... ყველაფერი საძინადაა.

დაეურეკე და უარი უთხარი.

სამი თვის შემდეგ ისევ შემეხმიაწენ:

— ტენებ ახლა მაინცო.

ამ დროს მეგობარი მუხუბებო:

— რალაქ მინდა გითხრა, მაგრამ არ გაბრაზდ, — და მიაბობს, ერთ-ერთ საზოგადოებაში, მომღერლებს განხილვისას, ერთ დირიჟორს ჩემ შესახებ რომ უთქვამს:

— კარგი მომღერალია, მაგრამ „იავნანას“ ვერ გასცდაო.

ჩემთვის ეს იყო ჯოტია ცაყვას მდგომარეობა.

და მიზნად დავისახე, „იავნანას“ გაცდენილიყავი.

მე და გაამ გერმეისის ნანარმოები შევასრულეთ როიალზე.

მე და თემურ ყვითელაშვილმა — მოპენის „ნოკტიურნი“.

და ისე გავთავებედი, „ხასანბეგურაც“ ვიმღერე. მინდოდა, ეს მრავალფეროვნება დამენახებინა ჩემი მკურნელებისათვის.

მახსოვს, ბოძინა ბარათაშვილი მეკითხება კონცერტის შემდეგ:

— ბაგრზე ცოცვა თუ იცი?

მე ედილორაში ვარ და ვაოგნებული ვუყურებ, ვერ ვხედავტი რას მეკითხება.

— ყველაფერი გააკეთე და ესლა დაგრა.

ჩემს ბოლო კონცერტზე ბაგრზე ნამდვილად არ მიცოცია — საღამო რევას ლალიძის მიეძღვნა მხოლოდ, მაგრამ ჩაფიქრებული მაქვს, სამოვალლოდ ასეთი დამოკიდებულებით არჩილ კერესელიძესაც შევეხო. ძალიან კარგი კომპოზიტორია და დავარგულია თითქოს. აი, თუნდაც კინოფილმებში: „მადგანას ლურჯა“, „ჩვენი გზა“, „სხვისი შვილები“... ისეთი მუსიკა ვლერს, იქ ისე მიტყველებს მელიოდა, შესაძლოა ტექსტი არც კი მოსმინო.

ჩემი მოსმენისთვის კი დიდი მადლობა მინდა გითხრაო. მიხებოთ თუ მანიშნებს უთქვამს:

— თუკი ერთი წველი თვალი მაინც გიყურებს და გხედავს, უკვე მდებირებო.

აქ კი იმდენია... იმდენია...

მადლობა... ამ ბედნიერებისთვისაც.

ელიზბარ ჯაველიძე

„ეს მე გახლავარ ველური და მხარე ბალსი“

„მე იმ პიასი“

გასაოცარ სამყაროში კიდევ უფრო მეტად საოცრარია ადამიანის ფენომენი. ადამიანს მოდგმის უსასრულო გენეტიკურ მემკვიდრეობაში შეუძლებელია არი ინდივიდის აღმოჩენა, სახელ იდენტურობას და მსგავსებას რომ ავლენდეს. ეს აუხსნელი და გასაოცარი ფაქტი იმაზე მეტყველებს, რომ კაცის დაბადებას, ფიზიკური აქტის გარდა, საიდუმლო ლეთური ნებაც განსაზღვრავს. მართალია, ადამიანობა, როგორც განზოგადებული ცნება, მრავალ ნიშან-თვისებათა მსგავსებას თავისთავად გულისხმობს, მაგრამ მაინც ვფიქრობ, რომ ამ ცნების ერთი არსებითი უმთავრესი სპეციფიკურობა გახლავთ ინდივიდალური ბუნება, მისი შინაგანი სამყაროს თავისთავადობა და განსუქორბელობა. ასე რომ, ადამიანობის უმთავრესი განმსაზღვრელი ატრიბუტი მისი სულიერი, მკვეთრად გამოკვეთილი „მეობა“, რომლის არსიც ეფუძნება არა მსგავსებას, არამედ განსხვავებულობას და წარმოადგენს ერთობ ძნელად ასახსნელ, თავისთავადობის მასულდამუღებელ გენეტიკურ კოდს.

თუც ეს თავისთავადობა, რომელიც ადამიანის სულიერი ველს ქმნის და შემოქმედებითი პროცესის ძირითადი წარმომარტველია, ყოველი პროცესებისთვის ერთნაირი სამაძვრით როდღ არის დამახასიათებელი. ამიტომაც შემოქმედითა გალერეებში შემინვეთა ესოდენ დიდი სხვაობა — ნიქსისა და უნარის ძლიერი ამპლტუდა.

რეზო ესაძის მრავალმხრივი და ორიგინალური შემოქმედების მასაზრდოებელი წყარო სწორედ მისი განსხვავებული ხედვა და აღქმაა. მეტიც შეიძლება ითქვას, ის არ გვაგონებს ჩვეულებრივ მოკვდავ ადამიანს: ის ხედავს იმას, რასაც ჩვენ ვერ ვხედავთ, მას ესმის ის, რაც ჩვენ არ გვეყურება და გრძობს და განიცდის იმას, რაც ჩვენ სრულად არ გვაღვლებს. ყოველთვის კი განაპირობებს ერთი ფაქტი: მას ვულის ყურის სმენა და სულის თვალის მჭერა აქვს გამაძვრებელი. სხვაგვარად, მას გახსნილი აქვს გულის ყური და სულის თვალი და ამის ნყალობით ირეალურ, ლეთური სამყაროსთან ახერხებს კავშირს, მისი შემოქმედებით ნვის უმთავრეს კერას რომ წარმოადგენს.

ამის შესახებ თავად იგი გვამცნობს და გვესაუბრება თავის გასაოცარ ნოინში „კინორევისუროს შესახებ“ (2008). რეზო ესაძე დაბეჯითობით გვარწმუნებს, რომ „ქვეყნაზე ორ ერთნაირ ადამიანს ვერ იპოვით. ყოფიქვეყნაში ზეგარდმო ბოძებულ იქნა განუყოფელიაობა, პიროვნელობა ვლინდება“. შემდგომ სასურალებში აზრებს გამოთქვამს ინდივიდის ობიექტურ, რეალურ სამყაროს და საზოგადოებრივ ყოფასთან დაბოკიდებულების თაობაზე და განმარტავს ჩვეულებრივი (ფიზიკური, თვალის და გულის და გონების თვალის აღ-

ქმის განსხვავებულობას, რაც, მისი აზრით, აპირობებს მიღწეორ, ლეთური სამყაროსთან სულიერ კავშირს. როცა რეზო ესაძის ამდგვარ მსჯელობას კითხვობთ, შეუძლებელია, არ გაგახსენდეთ ნინარე ხანის დიდი აღმოსავლელი ოუ და საეღელო მისტიკოსების ანალოგური თვალთახედვანი და განსჯანი. მაგრამ ყველაფრიდან ჩანს, რომ ის დიდი ნინარეების აზრების ამთავრებელი და უზრმაოდ გადმომეცნიეო კი არ არის, არამედ თავისი შინაგანი ხედვის, სულიერი ნვის და განცდის შედეგად გულზე მომსკდარ გრძნობებს ავლერებს. შეიძლება ასეც განმარტობთ: ის მალღდება ფიზიკური დროის და სივრცის კატეგორიებზე, სულიერ და აზრობრივ კავშირს ამყარებს ნინამორბედებთან, მათ განცდათა თანამოზიარე და თანამონაწილე ხდება. ეს არ ვახლავთ გასაოცარი, რადგან განცდათა ნარმოსახობა, გნებათ, აზრობრივ მას არ აქვს დროისა თუ სივრცის მიყენა. მით უმეტეს, თუ მას გულისა და გონების თვალის ქრიბში ვახსილავთ.

შეიძლება ვინმეს ეჭვი შეეპაროს ჩვენი თვალთახედვის მართებულობაში და იკვიროს, რომ რეზო ესაძეც სხვა მრავალ შემოქმედებელს დარად წინგირებას ავლენს და ერთგვარი პოეტური პოზით იწონებს თავს. მაგრამ ასეთ შემთხვევაში, ნესისამებრ თავს იჩენს სოყალბე და ცრუ პათოსი და პოე ხის გამორთობლ მკითხველს ეს არ გამოუპარება. ჩემი ღრმა რწმენით კი, რაც შეუძლებელია რომ დაინახო მავსტრის შემოქმედებით საუფლოში (ჩვენბა ეს მის მიერ განმარციელებული როლები, გადაღებული ფოტოები, ნახატები თუ პოეტური ქმნილებანი), ეს არის სწორედ სოყალბე და მოქვედობითობა.

ახლა კვლავაც მომიწევს სხენებული ნინედიან ერთი ეპიზოდის მოხმობა:

„სიქმეც. ღამეა. ტოპობა და დეკტილია. არ მიძნავს. თუცეა ვიცი, ის დროა, როცა ყველა და ყველაფერს ძინავს, რომც არ ეძინოს... — [მე... სახლში არ ვარ... ჩემს პატარა ვეზს და სახლს თავზე მთა ადგას, რომლის ჩემკენ დაქანებული გაღმა ფერდობი ტყითაა დაფარული. ტყიდან ამოშვერილი მთის წვერი კლდება. მის იქით მთვარეა... მოკრძალებულ ღურჯ ცას თითქოს შექვილი მთყვარეს იმდენი წერილი და მსხველი ვარსკვლავი. ზოგი, — ახლი. ზოგი, — ძალიან შორს...“

ეშოში გვივარ, ბნელი ტყე სახევა იფუშალებით. ვგრძნობ... იქ... ოიოკოვი დადის.

— აუ-უ-უ
სუცე... კივილია ტყიდან.

ეს მტიკოტია... ის ამ დროს... ვის ეძახის?

მისი კივილი მოზომილად, ერთნაირი პაუზებით მეორდება ერთი... ორი... ხუთი და გრძელდება.

ვეღარ ვითმენ, ახალმთვარესავით მოზორი ხელის გული პირთან მიმაქვს და ვეპასუხები:

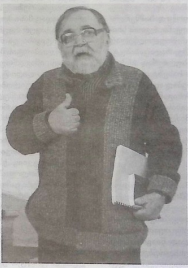
— ა-უ-უ-უ!!!
ვატყობ, — არ ელოდა. იუცხოვა. აღარ კივის თუ, იკვიანებს? ასე მგონია, ვკითხვობ მის გარუმებას მის სსოვნაში ამის მსგავსი ხომ არსებობს არაფერი მომხდარა?

ასე მგონია, გაკვირვებულ მის თვალის კაქვებს ვხედავ. დუშმ. რუმი შეპასუხება სანანხეული გამიხდა... მაგრამ არა, — მთაუღვნილად დამკრა! მისმა კივილმა მოქმედ ქვასავით თავზე გაამაზიზიხა და სადღაც ზურგს ღეან ბურქებში დაინთქა...“

მიხარია და ასე მგონია, გულისყურმა ვაიგო, მიკოტიოტ რას პკოვის. გულისყურის ესმის, ფულისთვალთ ხედავს. თუმცა უზრალო თვლისთვის ბნელ ვერსებზე ტყე მხოლოდ შავ ლაქადაა ნახსული და არაფერი მტკბო...

ეს ვრცელი ამონარიდი მცირე შემოკლებით იმიტომ მოვიხსენიებ, რომ, ვერ ერთი, იგი ნაილადა მტყვევლებს რეზო ესაძის პეიზაჟის ძერწვის დიდოსტატობაზე, რაც აღიარებულ პროზაიკოსთა შორისაც ერთგვარ საღეთო შურს აღძრავს და, მეორეც, რაც შთაგარია, ცხადად გვიმტკიცებს და გვაუწყებს, თუ რაოდენ მძაფრია შემოქმედის აღქმა, რა ნატიფი და დახვეწილია მისი სქმა და რა დაუსაზღვრელია ხილვამთა ვადაზრდილი მისი ხედავს, თავად მწერალი გულის ყურის და სულის თვალის ძალითა და უნარით რომ ხსნის. ეს კი უტყვარად მომზობს, რომ რეზო ესაძის სქმისა და ხილვის სათავე რეკლურ სემიარომი პეიჯებს და ლექსური შთაგონებით საზრდობს. სწორედ ამიტომაც მიკოტიოს კვილი, რომელიც ხალხში გაერცვლებული ცრურწმენით, აუგის და უბედურების მომასწავებელია, ხელგაწიანის სულს ლეთიურ ნათებად ევლინება და მისი შემოქმედებითი ნების, აღტყინების და აღმაფურნის მიწაში განხლავთ. ამ უწყველო ეპიზოდით რეზო ესაძე თავისი სულიერი სამყაროს საიდუმლოების გასაღების გასაღებს გვთავაზობს. ეს არის შემოქმედის ერთგვარი „აღსარება“, რომელიც, სწორედაც რომ გულის უშუალო ამოძახილია და რომელსაც ხელოვნურობის და მოზირობის იოტის ოდენა ჩრდილივ არ სდევს. რამდენადაც მე ვიცი, სწორედ ამ შთაგონების წყალობით, უფრო გახსნილად: მიკოტიოტან მოკლე დიალოგის ანუ მასთან შეხმიანება-შემომიანების შედეგად მუდგა ის ამ საოცარი „სახელმწიფანის“ წერას და, როგორც თავადაც არაერთთვის უთქვამს, ყოველგვარი წინასწარი გეგმისა და მონახაზების გარეშე, ერთი ამოსუნთქვით შექმნა კინოელოვების ეს ამაღლებული საგალობელი.

რეზო ესაძე

ახლა, ნემსით თუ უნებლეთ, მომიხვეს ხელოვანის ზოგიერთი ცხოვრებისეული ეპიზოდის გახსენება, რათა მისი ბუნების „ზეუსენბრივი“ და „არამიზირი“ ნიშან-თვისება წარმოვანირო: არცთუ შორეულ წარსულში მე და ბატონი რეზო რუის-ურბნისის ეპარქიისკენ მივეშურებით უფლისა და ერისთვის თავდადებულ მუფეე იობის მოსახსნულელად. ორივე ავტომობილის უკან სავარძელზე ცხხედვართ, ვმსაბათობთ... ბატონი რეზო მისთვის ჩვეული შემართებით მისხნის, რომ ჩვენი სამშობლო, ლეთისმშობლის ნილხედვრი ქვეყანა, საოცრად მშვენიერია. აქ ყველაფერი წარმტკიცე და ამაღლებულია: ღორღიც, ქვაც, მინაც, წყალც, კვლიც, ხეც... ოღონდაც ამ მშვენიერების აღქმის ნიჭი ყველას როდი აქვს?! — ნუხს იგი... ჩვენ წინ საცვირთო

მანქანა მიბობლავს, გადაჭრილი ხის შორებით დატვრთული, პირი ჩვენიც რომ უქნითა, თითქოს გვიხმობს: ერთი შეგვხეხებ, რა დღემო ჩავეყარეს ამ უსულგებლო ადამიანებში! უტყვ რეზო ესაძე მიმრუნდება თვალგუგავიარითობული და მრავალმწერლოვანი ღიმილით მეუბნება: ხედავ რა სილაზაზე?! რა საოცრებაა! — შორებისკენ იშვერს ხელს. იმ წუთში ჩემს გონებაში სხვა ფიქრი ტრიალებს, გადაჭრილი შორისთვლის წარმავლობას და ადამიანის ცხოვრების ნამიერებას მაგონებს. ხელოვანი უტყვარი ალლოთი აცნობიერებს, რომ სხვა ფიქრებს შევუპყრივარ... იგი ცდილობს მოჭრილი ხის სილაზაზე მახაროს: ერთი შეხებე, რა ბუნებრივი ხაზთა ვანლაგებაა, შრითა რა პარმონია, რა მშვენიერებაა!... სამწერლოდ, ამ ხაზთა გადაკვეთის პარმონიას ვერ აღიქვამ, მექანაქურად თავს ვუტყვებ მხოლოდ. თუმცა ერთი აზრი მაშინვე მეუფლებს: ამ კაცს ფიზიკური თვითი დაბურული აქვს და სულიერი თვითი უშხერს სამყაროს. ამიტომაც ამჩნევს იმას, რასაც ფერწერაში გაგარჯუმებული თვლიც ვერ აღიქვამს... ახლათ, ეს არის ის შთაგვარი მიზეზი, რომ ნამალ მინსა და უსისტემოდ დაყრილ ქვა-ღორღში იგი მჭენი ქვეყნის მშვენიერებას ქვეყნობს... სიტუაციოდება იმასაც ვგრანობ, რომ რეზო საოცრად უშუალოდა და გულწრფელია თავის განწმობთა ვამქლავებისას და ძლიერ ღიზიანდება, როცა თანამოსაუბრე მის ვერ უტყვს და ახლომხედვლობას იჩენს.

ვგარძმებლ თხრობას: შევდივარ დიდებულ ტაძარში, სადაც ოდესღაც დავით აღმაშენებლის სული უფლობდა და სადაც დიდი მეფის ნებით რუის-ურბნისის კრება გაიმართა, რომლის მიზანიც იყო გზასაცდენილ ერისკაცთა თუ ლეთისმსახურთა ზემოწერივი ამაღლება... მეუფე იობი შთამავრებელი სიტყვით მომდრავს მრევეს. აუწყებს, რომ ჩვენი ერი დიდი მინსაცდელის წინაშე დგას, ყოფნა-არყოფნის ზღვარზეა, ვამდინარეობს თვის სულიერი ინტერვენცია და, თუ რამე ჩვენს ეროვნულ თვითობას და ვინაზბას გადაარჩენს, ეს არის ქვეშაობიტი ღვთისმოსაობა და მართლმადიდებლობის ერთგულება... რეზოს ვაევირდები, იგი გალურსულე დგას და სჩნდება არის ქვეყელი. მაგრამ ვგრანობ, რომ წარსულშია ჩაძირული, აქაურობის არა გაეგება, ფიქრით ის ქართულეთის საამიტი ემოქას ელამუნება... ქადაგების დასასრულს მიტროპოლიტი მრეველს აუკრთებს... ყველანი ტაძარდან გამოვდევართ... რეზო ვეგება, აზიფულ სვეტთან ჩერდება, ხელით ეხვირება, ერთხანს ახვა გარინდული, თვალთვან ისეთი სიხვი გამოკრთის, სიტყვა ვერ იტყვის და კალამი ვერ აღწერს.

— მე იქ ვიყავი — საოცარი სიმტკიცით მარწმუნებს და მეც მწამს, რომ ის მართლაც იქ, დავითის ეპოქაში იყო გადასახლებული... იმასაც ვაცნობიერებ, რომ ეს ის ერთ-

დერთი ნაშთი, როცა ინდივიდი ამყარებს კავშირს უზენაესთან, როცა დღითი დღით სხივი ადამიანის გულს ეფინება, როცა წარსული, აწმყო და მომავალი ერთ წერტილში იკვეთება და, როცა შემეცნებელი უმაღლესი საფეხურზე დემონი ეძლევა ნეტარებას... ხმას არ ვიღებ, მეშინია, საკუთარ „მე“-ში ჩაძირულ ადამიანს არ დაეჭურღლო ნეტარების განცდა, როცა ყოველივე და ყველაფერი დღეს, მაგრამ, იმავდროულად, ყველაფერი კივის და ნათელი სხივითაა მოსილი ექსტაზური ხილვის შედეგად... „მე იქ ვიყავი“ — ზარის რეკავსავით ჩამქმის ის ხმა და ერთი ფიორი ეჭვიც არ შეპარება ამ ნათქვამის სიმართლეს...

უზის ალაყაფს გამოცდით... მეუფე იობი დასამშვიდობებლად ჩვენს მოუპართება, მოდის ახოვანი, ღვთის სხივით ნათელგმნილი, მოღობარი სახით... როგორღნადად რეზო ესაძე მოვეცილი ეცემა მუხლზე, რალაცას ბუტბუტებს... მეუფე თავზე ხელს ადებს, სულიერად ამშვიდებს, გააძნევერილი მისი სხივი ორივეს სახეზე დასთამაშებს, სახილვის ეს ციავი ღვთისვი გამონათებად აღიქმება...

რამდენად მოგახერხებ რეზო ესაძის შინაგანი, სულიერი სამყაროს თავისებურებათა წარმოჩენა, ამის თაობაზე ვერაფერს მოგახსენებთ. მაგრამ ის კი შემიძლია დარწმუნებით გითხროთ, რომ მისი ბუნება-ხასიათი თავს იჩენს მის შემოქმედებით სამყაროში და მისი თავის სათავეი და, ვეტყობი, განუყოფელი ფენომენის მართებულად აღქმის და გავების საფუძველია.

ჩაფიქრება ინტეგრალური

რეზო ესაძის პოეტური საუფლო ისეთივე თავისთავადი და ორიგინალურია, როგორც მისი სულიერი თვითობა, რომელიც მთელი რიგი შტრიხებით ზოგადად წაავსებს სხვა ხორციელთა „მოკობას“, მაგრამ ისევე მოუხელთებელია, ვითარცა სხულის თავდახსნილი სული. ამითათვე შეიძლება ვთქვათ, რომ იგი ღვთის გონებით კი არ თხზავს, არამედ რალაცა ძალა, ზეგარდსო შთავგონებით, რომელიც აზრის ევრაფიკთარ არტახებებს ვერ ვუოებს, აწერიწებს მას. მავანი შემხასაწუნებს, რომ ყველა შემხარატიკი პოეტი ზეგარდსო ძალის შერგონებით წერს ლექსს. მართალიც იქნება, ოღონდაც იქვე უნდა შევნიშო, რომ, როგორც ნესი, ან „პილავას“ მერვე გონების წნეხში ატარებს. იმითავე გამონაწლისის გარდა, ამას იქნის ყველა. რეზო ესაძე ამ უკანასკნელთა რიცხვს არ ეკუთვნის. მეტიც, ის, როგორც შემოქმედი, უუაწყდებდა გონებრივი ლოგოს ჩარჩოებს, ამხსერევს მათ და თავისი ნების ნინააღმდეგ მოუარდნილ განცდათა მენყურს ვეღარ უშკლავდებდა და ამ მენყურში იმარხება თავად. ვფიქრობ, ამის გამო ის არღვევს ლექსის სტრუქტურის ღერძს, სტრუქონიათა განლაგებას, რომელიც ატყენტირებულა რითმით, რიტმულ სიდიდეთა ურთიერთმიმართებათა სქემას, აზრობრივი მდინარების ბუნებრიობას და მისით. ერთი სიტყვით, მისი პოეტური ქმნილებანი, არ გახლავთ კლასიკური გავებით „სრულქმნილი“ ლექსი, და არც თავად გახლავთ პოეტი, ნესების დაცვით ლექსის აგება რომ განუსაზღვრავს. მისი შთავგონების თუ ხილვის განსხვავლება გახლავთ ტრადიციული ადამიანის სულის ამოძახებით, გონების ლავამი რომ გაუწყვეტია და გვაგონებს მისი კალთებზე მიმოხუნულ ბროლის ქვევს, რომლებიც საბო-

ლოოდ მკითხველის ცნობიერებაში იღვქებიან და იქ მოეგებენ გამოხახილს. ეს არის წამებაგამოვილილი სულის აღსარება, შემოქმედებით აქტს რომ გარდაუვლად თან სდევს. ამიტომაც სარწმუნოა პოეტის გაფრთხილება: „ჩემს ნაკვალავზე ნუ გაივლი, რე და ამკარგავთ დროსა და წამებს. ამ გზას წანამებს ნუ დაადგებთ... და ამ ნამების გზის სათავე საიდუმლო სამყაროა, სადაც პარანა დარჩა მოკვდავთათვის ამოსაცნობი და ამაოა თვალთა ცეცება. აქ ყოველივეს განაგებს ზეცა, ყველა დიდ სათქმელს დუმილით ამითებს“ („ლექსები და ნახატები“).

ცხადია, რეზო ესაძე გადმოგვეცემს იმ ღვთიურ საუფლოს, სადაც მისი პოეტური შთავგონება იღებს სათავეს, სადაც მისტიკურ იდუმალბებაში დუმილი ბატონობს, ყოველგვარ სიტყვასა და ძახილზე მაღლა მდგომი და მოვალისმეტყველი, პოეტის შემოქმედებით აქტს რომ სრულად წარმართავს. იმავდროულად შემოქმედი ცდილობს შევავარძნობინოს ის დიდი ტკივილი და ერთგვარი შეტება, ლექსის დაბადებას უცილობლად თან რომ სდევს.

მაგრამ შემოქმედის ნუხილი ოდენ ლექსის შექმნის მისტიკურილი აქტით როდია გამოხეული? პოეტს აფიქრებს ისიც, რომ მის ლექსს, რომელიც „შენადნობია უცნობი სევედის“, დღევანდელი პრაგმატიზმით დაავადებული და სტომაქს აყოლილი საზოგადოება სათანადოდ ვერ აღიქვამს: „თუ რე მოგართვით მისი კუჭმაქი შეზავებული პილალით, მდღავით, ეს იმიტომ, რომ ის სხვა ლექსია!“ („რამის მონოლოგი“)

ეს შკარები გამოხატვის პლანით შეგნებულად არის დატვირთული ვასტრონომიული ტერმინებით, რაც ერთგვარი ფარული სარკეზობით ხატავს მუცელსაყოლი საზოგადოებას და მის სულიერ სიმძირეს. პოეტს ასევე აწუხებს ჩვენი ეპოქის ტექნიკისაზიის და პრაქტიკიზმის უკლება, რომელმაც უპირველყოფილ ბუნებას და ღრმს სულიერებას მოსწევია ადამიანი და წამოჭრა ფიზიკოსების და ლირიკოსების ურთიერთობის პრობლემა. იმიტომაც პოეტი ცდილობს არ დაამიშოს „ლექსით რემოდიანი“. მაგრამ, მოუხედავად ამისა, მის პოეზიაში ბევრი ხ, ყ და ზ-ი არის განხეული და ამოსაცნობი. იმავდროულად, მისი პოეზია წასაზრდოებია ქართული ლექსის მდიდარი ტრადიციებით და სუნთქავს ხილული თუ უხილავი, ეზოთერული თუ საკარალური, ფიზიკური, რეალური თუ მისტიკური, ირავლური განცდებით: „უმიწაღობის შიგნით იმღებ“ რომ ზობს და „სიზმრებს იქით“ გვახედებს. აბა, მოყუამირთა მის ლლადის:

იქ, ჩაფიქრებით ინტეგრალურით
თავბრუნებავთა ხედვა აღური...
თუკი რამ იყო ვადამალული
ქართული ლექსის ფარდის წინ, უკან
იზოთერული და საკარალური
ის ჩემი ლექსის ბეკარედში სუნთქავს...

სიზმრების იქით ვადასახედი,
მოკრძალუბული და არა ყბედი, —
უმიწაღობის შიგნით იმღებ...
(იქვე)

სწორედ ამის გამო ფიქრობს პოეტი, რომ მის ტრადიციებით გაჯერებულ პოეზიას XX-XXI საუკუნის ქართული სა-

ზოგადობა, რომელიც სულიერების დეფიციტს განიცდის, ლექსსავე პრაგმატული თვალთა უმჯერს და მას მხოლოდ გასართობ ნივთად მიიჩნევს, სათანადო დონეზე ვერ აღიქვამს და საკადრისად ვერ შეაფასებს მას:

**ო, ჩემი ლექსი სულ სხვა ლექსია,
ჩემს ლექსს ყვავილებს როდი ესერია...**
(ივანე)

მართლაც, რეზო ესაძის პოეტური საუფლო, რომელიც დღითიერი სიყვარულით და მისტიკური წარმოსახვით არის გამდიდრებული, იოლი აღსაქმელი როდია? ამ სამყაროში შეღწევის მსკითხველი შექცევის, რომელსაც არ აქვს დახმული გულის ყური და სულის თვალი. ამჯერად იმ მოკლენასთან ვაჭაქვს საქმე, როცა ესთეტიკური განცდილია და აღქმისათვის დისტანცირებას ეს არ უნდა მიმართო, როგორც ეს ჩვეულებრივ ხდება მხატვრული ფენომენის ჩანვლიანობას, არამედ, პრიოტით, უნდა ეცადო შემოქმედის სულში შეღწევის და, შუქლებისდაგვარად, მისი განცდის თანაზონიარედ გარდატეხნას, რაც არ გახლავთ იოლი საქმე და იგი ყველას როდი ხელეწიფება?

ცხადია, იმის აღნიშვნა, რომ რეზო ესაძის პოეტური განცდა და აღმავრენა ლეთიური შთაგონებით არის განპირობებული და მისი ლექსის დაბადების მისტიკური ხილვა ანაზრდობებს, ისე არ უნდა ავხსნათ, თითქოს იგი ელემენტარ და მინორებს მონუგეტული ადამიანი იყოს, რომელსაც ამქვეყნიური რეალობის კრიტიკული აღქმის უნარი არ გააჩნია არა, ბატონებო, პირუკუ, მას ეს აღქმა ანკეცად განმავრებული აქვს, სწორედაც რომ სულიერი თვალის და გულის ყურის გახსნით. ამიტომაც ხედავს იმას, რასაც ჩვეულებრივი, მოკვდავი ადამიანი ვერ ამჩნევს და, ვიპოვებ, ესმის ის ხმა, რაც ჩვენი არ გვეყურება. მეტიც, რეზო ესაძე ყოველდღიურ ცხოვრებისეულ ყოფითობაში, ჩილვადი სამყაროს უზრალთ, თვალთ აღქმულ საგნებში მიღმურ აზრსა და დანიშნულებას ძიებს და ამგვარად სურს ამოუცნობი კოსმოური, უფრო მართებულად, ლეთიური საიდუმლოება და ადამიანის გაჩენის უმაღლესი მისტიკური მისია აზიოკითხოს და მკითხველსაც ამ ესთეტიკულ სიბრძნეს აზიოკოს: უფრო მარტივად რომ ვთქვათ, ის აღიქვამს სხეულებრივ განსხეულების ბუნებრივ სილამაზეს, მაგრამ ამას არ სჯერდება და მისი სულიერი საწყისის, თუ გნებავთ, ქვეცნობიერი სიღრმის შეცნობა სნადია.

ფუქირობ, ამ მიზეზით არის გაპირობებული, რომ მისი თავდავიწყებულ სიყვარული და შთაგონების ობიექტი სამშობლო ლეთიურობის ცნების სინამდღედა აჯვანილი და მორწმუნე ადამიანის საღოცავ ხატად არის წარმოჩენილი. მაგრამ ვითარცა მორწმუნეს რწმენის მტკიცება არ საქორიობებს მაღალფარდოვან სიტყვებს, ასევე პოეტიც ცდილობს ერთობ სადად და მარტივად გამოხატოს საკუთარი გრწმობები და დამოკიდებულება თავისი ქვეყნისადმი. აბა, მოვისმინოთ:

**არ ძალმოდს სიტყვა წარმოუთქვა შენზე,
ვისე კარგი ხარ. საკმარისია ხმა ვაკილო,
სხვადაფერი დამეფანტება**
(ალექსებში და ნახატებში)

ადამიანს მართლაც მთლიანად მოშლილი უნდა ჰქონდეს გულის სარქველი და დახმული გულის ყური, რომ ვერ აღიქვას პოეტის გულწრფელი აღსარება. რეზო ესაძე ამ საშიზოდ უკნაირი ახერხებს გაუთლილი ფიქლით ქვებით ნავთს სამშობლოს ახერხებს დახატვას, სადაც ქვეყნისა და ერის სიყვარულის მარადიული გალობა ისმის, რომლის ზემოქმედების ძალი უმაღლესი ლეთიური დუმილით არის წასაზრდობები და ყოველგვარი გულზე მჯილის ცემა, ხმაური, ლამაზი სიტყვების მოძიება და დემონსტრირება ანგრევს სისადავის ამ იდეალურ მშენიერებას და ამაღლებულობის განცდას. ეს ძალუბად აქვს გათვითცნობიერებული რეზო ესაძეს. მას სწამს, რომ თუკი ადამიანს ქემშარიტი სიყვარული დაუფლდება, მის გამობატვას სისადავე ესადაგება და არა ფიცის კორიანტელის დაყენება. სიყვარული ხომ ალაგუნებს ადამიანს, მაგრამ იმიდროულად დიდ სულიერ სიმტკიცეს და სიმშვიდეს ანიჭებს მას. ამიტომაც ის ცდილობს მომუქდარი გრძობა მშვიდ კალამით მოაქციოს და გამოხატვის პლანიც სადა ფერებზე გამოართოს, რასაც საოცარი ნიჭიერებით ახერხებს კიდევ: ლექსი „სამშობლო“ სულ ორ პნკარს შეიცავს, მაგრამ რაოდენ დიდი გრწმობაა მასში ვაცხადებულად:

**ღამეა, ვარსკვლავი მშვიდი ფხაკერეთი
შემოღობის ბაღში და სურვილი მაქვს ვიყო მიწა.**
(რამის მონოლოგი)

აი, ამგვარი იდეალური სამყაროს სადა ფერებით გადმოცემით წარმოაჩენს პოეტი მარტივის ესთეტიკის მიზიდულობის ძალას. ამ პოეტურ სამყაროში სიმშვიდე და დუმილი გამეფებულია ყველგან: ღამე მშვიდია, ვარსკვლავიც მშვიდად დაბობტებს, სიმშვიდე დაუფლდება პოეტის სულსაც და ერთი სურვილია ანუხეივს იქნეს სამშობლოს მიწა. მართალია, ეს სურვილი თითქოს უკერტენხოა, მაგრამ ერთობ საამაყო, ზნეობრივი მრწამსით შემკულია, შეუვალად მტკიცე და მყარი.

აქვე უნდა დადგინოთ, რომ, რეზო ესაძის თვალსაზრით, სამშობლო და მამული, მოუხდავად მისი საფალური მდგომარეობის, ყოველთვის ამაღლებული, უზინოებით გარემოსილი ხატია, ხოლო მასზედ უზომოდ შეყვარებული, მისი ავედითობის გამო მტრობილი პოეტიც ეს დამაღლებული არსება, რომელიც მყევარე ერთფული ნავაზის ხედვრს იზიარებს. შეუძლებელია გულგრილად აღიქვით პოეტის გულის კენება:

**შენ სასთუმალთან ვდგავარ მარტო.
როს გოის მოვდივარ,
ორივეს ერთად დაგებირიან,
მოთქვამენ მწარედ.
უმიძიება ხედავს ჩემი:
ვიყო ნავაზი და ვუყვადე
შენს ტანჯულ ღამეს.**

(ალექსებში და ნახატებში)

მართლაც ძალზე ძნელია, აღიქვამდე მამულის ბედუკულმარობას, გრძობადე ერის გაქრობის საშიშროებას, სამშობლოს მოახლოებული სიკვდილის ტრავირმს და ვერადფერს შევალად. უსაზობას იცავს მღვმელ შემოქმედს ხიდა დაჩრეხია, სამშობლოს ტანჯვით მალსაც ღამეს ნავაზივით

უფერადებს და აფხიზღებდნენ მას. მაგრამ ვაი, რომ პოეტის ყველა არაივის ესმის... და არასადან ხმა, არსით ძახილი...

აი, ეს აღელვებს პოეტის ყველსმხედველ სულს და კიდევ ის, რაც დღის ყველა ყუმბარით მამულშია აღიჭრის და საგონებელი აგდება. ამის მიზეზი კი მრავალხაზა ქართული ხალხის ფიზიკური და სულიერი გენოციდი, ზნეობრივი გაბრუნება და გადაგვარება, ტრადიციების აპუსაღ აგდება, სულიერების დამცირება და სტოპაქის წინ ნაშინვეა, ბორცის გაბატონება სულზე და სექსობრივი ვარჯიშობა, პატრიოტიზმის მასხარად აგდება და შინაური თუ გარეული მტრის მიერ მამულის მშვენიერი სხეულის ძიძგა, კვაყ-ყორნების ჩხაილი და მისით. ერთი სიტყვით, ქართველი ერის სრული გადაგვარების და მოსპობის მოახლოებული საფრთხე!..

ამან ყოველგვარ ამ შეიძლება სულიერად არ შეძრას ნორმალური ქართული. მიუხედავად რესუს ესაქმ, რომელიც თავისი ქვეყნის განუზომელი სიყვარულით არის დაავადებული. ამიტომაც ის ხშირად გვევლინება მწუხარ რაინდის სახით, რომელიც სამშობლოს ავებედობით გამოწვეულ ტანჯვას გამოიხატავს და ამ გრძნობის, უფრო სწორად, სულიერი ნაშების გამოსახატავად მიმართავს კონტრასტულ, შეპირისპირების ფონს, სადაც, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, სამშობლო უსახეროდ ამალდებული და მშვენიერია. ხოლო აღქმული სუბიექტი უსუსური და „მწარე“ ბალახი. ამ კონტრასტით კი იგი კიდევ უფრო მძლავრად და შთაბეჭდილად გამოხატავს მისიული განცდას და თავდადებულ სიყვარულს მამულთანად:

„შენ ისევ იმ მადლი და მშვენიერ ხარ, ეს მე გახლავარ ევექური და მწარე ბალახი... დროზე დადგა საშინელი. ავიკურები სათიბებში სიკვდილს თბებზე. ცვლით მადლვენი სისხლმარებებს და დაღლილ სხეულს მატყვას რაც უფრო. მტკიცეა სათიბი. სისხლის გუგუს ძალიერი ლოკავს. მეხვევა ბუჩი. ჩემს მოკვდავ სხეულს გადამთიული დამცინავად სასთუმად უხის. სიკვდილის ნანას მიძღობის იმ დროს და ლესავს დანას, რომ დარჩენილი ნაფლავები უფრო დაფლითოს. სისხლიან ფიქრებს დასტრიალებს სისხლიან ფიქრით. სული კი ისევ მენეკ ილტვის და ფუტქავს მაინც, რადგან მას კვლავაც სურულით აქვს გაფრინდეს ცისკენ“ („ლექსები და ნახატები“).

ეს პოეტური ხედეა თუ გეგედა თავზარდამცემია. ვადმოცემული სურათი სულის მშენებელია. აღეგორიული თუ მეტაფორული დონე შემოქმედის სათქმელს სრულად ესადაგება: პოეტი თავის თავს მიმობლის ვანუყოფელ ნაწილად, ერთიან სხეულად მოიხატებს. ეს ასეც არის ნამდვილი მამულშიულის ცნობებები. როცა სიკვდილის ცელი და ძალმომრებო ანანერებს სამშობლოს სხეულს, მაშინ პოეტის სულსაც ფლეთს და კუნავს, რაც ამძაფრებს ფიზიკური თუ სულიერი ტკივილის ნარმისხავს, უშუალო, შინაგანი განცდით რომ არის ნასაზრდოები. ამიტომაც არის, რომ ამ კუნსაში ერთი პაღბი, მოწვევებით ბგერაც არ ისმის.

რესუს ესაქმ, როგორც ღრმად თავზაროვან შემოქმედი, დარწმუნებულია, რომ ადამიანის ადამიანურობის განმსაზღვრელი ერთი მთავარი ატრიბუტი ზნეობრიობაა. მან ისიც კარავდ იტის, რომ ერის, როგორც ცოცხალი ორგანიზმის, ზნეობრივი ადამიანი, უფრო სწორად, ხალხია. მისი რწმენით, როცა კაცი ზნეობას კარგავს, ადამიანობაზე ხელს იღებს. ასევე ერთად და ეროვნულობაც, თუკი ის ზნეობას და ტრადიციებს იყინებს, თავისთავად და ბუნებრივად

კარგავს თვითობას და ეინაობას. ამიტომაც პოეტს ძალზე აფიქრებს ქართველი ერის ზნეობრივი დაცემა. ამჯერადაც ის თავისი შრომითა და ტკივილის გადმოცემისას კონტრასტის ფონს, უფრო მართებულად, შეპირისპირების ხერხის მიმართავს: ქართველი ხალხის რაინდულ, ამაღლებულ წარსულს ადარებს დღეს გაბატონებულ სულდამბლობას და არაკაცობას, ჩვენ დიდებულ მეფეთა ტახტს, რომელსაც მიუიწყების მტვერი დასდებოა, დღევანდელ კარიკონსამაიბულთა საგარძლებს, ოდენ პირად კეთილდღეობას რომ ემსახურებიან. ქვეყნის დაღუპვაც, მისი ხედეით, სწორედ ჩვენი რომანტიკული, გმირული წარსულის მიუიწყებით არის განპირობებული: „როს უზნეობა, როგორც ლაქტერი, გვიქადის წარღვნას და დღის ბოლოს არის მხოლოდ შევაშება არაკაცობის, როს რაინდული სული დამცხრელი ყველა სიმაღლის თმობს თავისთავად, დარბაზში მდგომი მტვერნაყრილი მეფის ტახტი ამაოდ ელის მეფედღელფლის შემობრძანებას, მისალმების მეფურ ნიშანს, ყველა წერილმანზე ამაღლებით, ამაღლებულ სინატყვს დედოფლის ტინის... ან ეს სურველი დეფარულია მტვერითა და ვანცით. იმობას ქსელით ვახვეული მტვერანი ტახტი არის ნიშანი გვერვის, ვადალის და ვადარჩენის არ რჩევა კვლი.“ („ლექსები და ნახატები“).

დღევანდელი რეალობა ერის გადარჩენის უკანასკნელი იმეფს უკარგავს პოეტს. ის თავის ეროვნულ ხატს საამაყო წარსულში ძვრტავს, იქ დიდებულ მეფეთა სასულდოებ ცემებს იდგავს. ეს არ გახლავთ სასწარმეკეთილი ადამიანის ოცნებით ნაგებს საბოლოს ძეღის კომქმი თავის მეფერება. არა, ბატონებო, პოეტი თავისი გენეტიკური ნარსულით ამაყობს და მას, როგორც სამავალით ორიენტირს წარმოაჩენს. იგი ქართველი ხალხის ცხოვრებას სამ პერიოდად ვაიზრებს, რაც აღრგავს კითხვას: რანი ვყავით, რანი ვარო და რანი ვიქნებით?! აქ ნამოჭრულ კითხვათვან მისთვის საამაყო ოდენ წარსული, როგორც ქართული გენის სრულყოფილი გამოვლინება, ანმყო დასავამობი და მოუღებელია, ვითარცა ქართული გენის დამდაბლება და გადაგვარება, ხოლო რაც მეყება მომავლის, არსებულ რეალობიდან გამოდინარე მას პოეტი უიმედობით მსცხერის. ამ პესიმისტური განწყობილებას აძლიერებს აღქმა საკუთარი უძლურების: „მგელივით ყუთის წარსული, მომავალი კი მუცდარია. მეფე და მისი ასული წასულან დიდი ხანია. ისევ სისხლიან ვახფხულს მოიყვანს ზამირის ქარები. მოხალ, მიხილვ დაზაფრული გამოკეტილი ქარებით. თუცეც უწინდელ სინმინდით ვადგენ მაისის ბარათებს. მაგრამ ვაი, რომ სათელი ბუჭული და აღარ ანათავს“ („ლექსები და ნახატები“). პოეტს ჩვენი ამაღლებული წარსულის ნოსტალგია შეკრია. ძეღის ყუთივითი ესმის მისი ექო და სწავლია კიდევ მისი მკვდრეთით აღდგომა და წარსულის ნომავლად ვარადება. მაგრამ ვაი, რომ მისი ანთებული სათელი მხოლოდ ბუჭული და იმ ძალით ველარ ანათებს, რომ მომავლის გზა გააზრციანოს.

აქვე უნდა დავძინოთ, რომ რეზო ესაქმს არა მხოლოდ ჩვენი წარსულის რაინდული სული ხილავს, არამედ — უხელესი ხანაც, როცა მისი აბლო და უშუალო წინაპრები ცხოვრობდნენ. პოეტი შეპნატრის პაპამისის დროს, როცა ბუნება იყო კაცობაგ მოუმზადელი და წმინდა, როცა ნების ხელს პგავდა და „ცა მომზადეულ ისრებს“ არ უმოქვედა ეკლმინდერებს და ადამიანიც ნებიერად ცხოვრობდა ბუნე-

ბის ნიაღოზი... მალალოზზე, მდინარის პირას პაპაქემს სძინავს, რომელმაც წლები გალია ისე, არ გამოქვეყნა წიგნების ისრებს... — გვაუწყებს პოეტმა და დასძენს: „მისთვის იყო ღრუბელი, ქარი ზინდი კიოდა მოსახვედვში. მინის ჩხრი- ალს გამოსცემდა ნისქელის ღარი. ღვთის კარნახით, უფროსი უფროსის იცოდად ყავდა. ნაში იყო ის ვრცე- ვლი ვით ცა და მიწა... საუბარი ყველაფრის გამო აღწევდა მიწას...“ (არაშის მონოლოგი).

აი, ამგვარი პოეტის იდეალური სოფელი და საოცნებო ფაში, როცა კაცი უშუალოდ ამყარებს ურთიერთობას ბუნებასთან, როცა მისი განუყოფელი ნაწილია, ესმის და ეკუ- ნება მისი საიდუმლო ენა, როცა დროის ისარიც სხვაგვარად რბის და ნამივ უფრო ტევალია; როცა იციან უმცრო- სის და უფროსის ყადრი და ყოველიურ ყოფით პრობლემ- მებზე საუბარიც აზრის მქონეა... აი, ეს გაბატონ პოეტის მესხერებში შემორჩენილი ქართული სოფელი თავისი ნაკლითა და კიდევ უფრო მეტად სრულყოფილებით. ეს შე- გინება თავანკარა წყაროსათვის შემორჩა მის სინძირდეს დაწვრთვულ, უშანკო, ბავშვურ სულს, მაგრამ, ვით, რომ იგი დაამსხვრია მაზინჯმა დღევანდლებმა; ვერაუღმა ურთიერთობებმა, ცხოვრების უსაზღვრად აჩქარებულმა რიტმმა, პრაქტიციზმის გაბატონებამ, სულიერების მიწა- ვლებმა, უსამართლობამ, სოციალურმა უკუღმარობამ, რაც ამცირებს შემოქმედის თავისუფლებასკენ მიდრეკილ იხედავს დასვედიანებულ სულს...

სოფელი, ყოველთვის რომ იყო და არის ქართული სინ- მინდისა და ტრადიციების შენახველი და დამცველი, კიდევ უფრო ნაკლებად შეიძლება ერთგული ტაძრის წერტილის ეკალი, ვიდრე ქალაქში, რომელიც, პოეტის აღმქმით, არის „სულთმობრძაობის და სიმზაკურის საზარელი ბუდე“, სა- დევ მარტოობა და შიმშილი გაბატონებულია და სადაც ცრემლია შურის გასაყიად ტანჯულ დაამანებეს. მეტიც, თვით ქალაქიც ქუჩის თავში თავისთავს ყიდის, მაგრამ ამა- დეს: მიუვლი არ ჩანს... დღევანდელი ქალაქის ამ ტრადი- კული ყოფის სურათს შემაძრწუნებელი, მაგრამ ნათლად აღსაქმელი ფერებით გადმოვცემს პოეტმა: „სხულის ფიქ- რი, დაფარული ეს დიდი ფაქტი, გაცხადებული მირიადით იქითა, დღისის სიხეშში, გახურებული სარკმლის ღაცო- ცილი გამყურებს მიღმა დამშუღ ქალაქს — სულთმობრ- ძაობის და სიმზაკურის საზარელ ბუდეს. აქ რთო ირწყვა სიმარტოვის. მშიერ ქუჩას ბოლო არ უჩანს. ჯიხურებში ყოფიან ცრემლებს, ათასნარი მძიმე ჭრილობას. თვი- თონ ქალაქი ერთი სევდის დიდ თიავლად დგას ქუჩის თავში, მაგრამ მყოფელი არავის არის, რადგანაც ყველა, ვინც აქ ამ დროს ქუჩაში დაიხს, ტკივილიანი ყვავილე- ბია იმ თიავლდის, რომლითაც ახლა ქალაქი დგას ქუჩის თავში და თავის თავს ყიდის.“ (ლექქები და ნახატები).

დღეს უადრესად უფროსი ქალაქსაც და საოფლოც. გა- ბატონებული უზნეო ელემენტობა ყველაფრის ყიდის; იყი- დება მიწა, წყალი, ქვეყანა, პაიროც კი, ქვესკნული თუ შეს- ნელი. ამიტომაც გასაკვიროს, რომ, გაბახებული ქალაქიც თავის თავს რომ ყიდდეს, მაგრამ ერთობ შემაძრწუნებელ- ია, კიდევ უფრო შემზარავია, რომ ქალაქი მოგამარტობდა დაკარ- გა ღრისება, მთლიანად უზნეობის მორევში ჩაიძირა, ცოდ- ვას ცრფავაზე უმატებდა, შეუცვლად აღმწერდეს, ხორცის აბა- ტონება და მისი სულნამცველობა კიდევ უფრო აუტანელს ხდის სოციალური სიღუპტხირით დამძიმებულ ყოფას. მოკ-

ლედ, ადამიანმა თვითონვე უარი თქვა ქვეყნად მოვლენის მთავარ მისიაზე, დაკარგა ცხოვრების სწორი ორიენტირი და გარდევნილად დასაღუბად გაიძევა თავი: აბა, ყური მიუც- დეთ: „ვეგრძნობთ, რომ სხვაული თვით მივლტვის თავის დაღუპვას და განკითხვის მოლოცვით ცოცხად ცოცხავა უმატებდა ისე, რომ დაამტკიცოს კაცთა ყოფის ფაქტუ- რობა. ამ მრავალნიშნა განტოლებას არ აქვს ამოხსნა. ან რაღა გვიცდა, უკვე არ ვითო, თუმცა მადე პურისხმანის გაავიასკეცდა. შემოვიჭირეთ ქამრები და ჩაქაფულზე ოცნებალა შემოვგრჩა მხოლოდ. ხინკლის ნაკეცი გაუ- თოვდა. ხორცი ოქრო ღირს, ტყავი ძვალს ისე შემოვხვია, ვით ქალამნი ვავლივან ფეხებს. მინის ხუნის ნაცვლად მხოლოდ წყალს ვნავათ. ვიპოეთ ფინალს მონოფიცი- ტურს. ზომონის კვამლი მიდის სხვა მხარეს, მუსტდიდის „დიდი მუხის“ ცოცხად, ძვთხორცტოშენივით, ქსოვტირე- ბად მოვიფხა საეკრესტიკოს“ (ლექქები და ნახატები). რეზო ესაძის მწუხარე სულის ეს გოფება ერთობ მძიმე მო- სასმენია, მაგრამ, საუბედუროდ, ჩვენი დღევანდელი ყოფი- სა და მოღვენეობის სარკისებური ანარეკლია და წარმოად- გევის ცოდვითდაცემულ ადამიანთა მოღვმის სამართლიან განაჩენს, რომელიც, რაც უნდა მკაცრად და დაუწუბოლად მოვექვენოს, გარდევლად აღსრულებას!

შეუცდელირობამ, ეგროზმმა, თვისტონის გაუტყობლობამ და ზნედაცემულობად დააკარგვინა ჩვენი ერის ძლიერ მოპოვ- ბული დამოუკიდებლობა და თავისუფლება. სულგაყადულთა ერთობა ვეგრძნობ იარღის ძალითა და ირსულული გრძობის აბუ- რად ავდებთ დაამოთ ეროვნული ენისუფლებას და ფერ- ვლად აქცია მოპოვებული ბედნიერება; ახდენილი კვლავ აუზ- დნეულ ოცნებად გვიცემა და თავისუფლების უშანკო და უშ- ნიკული სატრეო გარეცხილ როსკიანად წარმოგვჩინა. „თავი- სუფლებად, მოგადღეობ, ვით ელიან შორს ნასულ სატრ- ფოს... — თავის ვალისწინება ვივიზირებს პოეტმა — რო- გორც დედის მოსვლას ელის მშიერი ბავშვი... ვით ნაცევი უმცროსი ძმა შეურაცხყოფილი მოკლის უფროსს, რომ მან იგი დაიცვას და ნუგეში სცეს. ვით ბობოქარ ოკვანეში და- კარტული გემი ელის გამოფარებას... შეციებულნი — დი- ლის შუის სითხოს, ვით შორწმუნევი ელიან ზენაბი... შენ კი, მოხვედი, როგორც როსკიან — გაღმობი, ავიარისსინ- ლი და დამცინავად მიყოფ ენას“ (ლექქები და ნახატები).

მართლაც, და, ქართველი კაცის სასუკუნეოა ოცენები — მოეპოვებინა თავისუფლება, რომელიც მას დღითურ ფერთა გაცისკროვებით წარმოგდინა, ჩვენედ დავასამა- რეთ, საყოფარი ხელებით საოცნებო სატრფოს ყელი გა- მოვადდრეთ და ის, რაც შემოვგრჩა ხელში, როსკის როდი გავაგონებს?! იგი უფრო უკურნებელი სენით დაავადებულ კეთორიანს მკავს, რომლის აღმწაც და დანახვაც ყველა წონრმოდურ ადამიანს თავზარს სცემს!

დაიბ, თავზარდამცემია ის დრო, როცა ქართველი, ქარ- თველის სისხლით დაუოკებელი, ღრეობად და აგამარჯვე- ბას“ ზემობდა; როცა სიძულვილმა და ურთიერთდაუწ- დობლობამ უშაღვლეს ზენიჭს მიადინა; როცა ქართველი მეორე მიცვილი ქართველს ასოს ჭრიდა და პირში სწრიდა; როცა ქართველი კაცის სახლ-კარს ცეცხლს უუკედებდა და ბუფავდა; როცა სიბნელედ და შორტებადასადგურებულ ქუჩებში გასვლა სახიფათო და საშიში იყო; როცა ქართველ ყრმათა მიერ შექმნილი სამშობი ურთიერთის დაუნდობ- ლად ხოცავდნენ და მისით და მისით...

ნინო ვახანია

მარშრუტი: მარტვილი — სალსინო — სოპი

2010 წლის 10 სექტემბრის დილა თავიდანვე კარგ გუნებაზე გვაყენებს და უჩვეულოდ თბილსა და სახიამოვნო მოგზაურობას გვპირდება. უამრავი სასიკეთო საქმის თაოსანი აღექვანდრე ორბელიანის საზოგადოება ამგვამდე მარტვილისა და ხობის ეკლესია-მონასტრების მოსახილველად მიეშურება. როსტომ ჩხეიძეს, იოსებ ქუმბურძიქს, ლევან კიკნაძეს და მე ქუთაისში შემოგვიერთდნენ ჩვენი მკითხველისთვის კარგად ცნობილი საზოგადო მოღვაწეები ელვუჯა თავბერიძე და ლია კუბიაინძე, აგრეთვე 41-ე საჯარო სკოლის მასწავლებლები: მგეი კაკაბაძე, ნინო ჩხეტია და ამავე სკოლის წლებიდანვე კურსდამთავრებულნი, რომელთა უმრავლესობა ახლა უკვე სტუდენტია. იმერეთის კოანია ზუგდიდში ძალაუბნებდა და გლავატიონის გვახსენებს:

კარგი მიდამო აღმართ-დაღმართით,
ვინმე იმწარის ვერ ნახავს ვეოს,
რომ ხე არ ერგოს და ია-ვარდი
და სილაყვარდე გარს არ ეთოსოს.

დაბა ხონის შემდეგ უნდა გავიართო ამავე რაიონის სოფლები: კონტუათი, ნახახულევი, მათხოჯი და სამეგრელოსგან ცენისწყალია გვეყოფს...

მარტვილი თავისებური, მხოლოდ ამ მხარისთვის დამახასიათებელი რბილი და ნათელი ფერებით გვეგმებება. ღვთისმშობლის მიძინების ეკლესიის აღმართის მუდგებით თუ არა, კაცს უნებურად თრთოლავ აგვიტანს. გარემო, ბუნება თავისთავად განგანჯობს მისტიკური, ირეალური, მეტაფიზიკური ფიქრისთვის. ამ განწყობას კიდევ უფრო ამაფრებს ტაძრის დიდებულება. სინამდვილეში ეს ყველაფერი რეალობაა. მაღლიდან გადმოშორად ეკლესიას კრძალვით, თავგანისცემით, მონივნით უნდა მოვცახლოთ. აღფრთოვანება, გაოგნება, გამორეცხობი ძროხა ერთბაშად დაგვრევს ხელს და სუნთქვასაც გვიკრავს. ეკლესიის ეზოდან დანახული წაშურის ხეობა თითქოს სხვა სამყაროა. ცაც ისეთი გამჭვირვალაა, რომ ანგელოზის დაინახავს მოდარაჯე კაცის თვალა...

აქ, ამ გარემოში ზრდიდა და წვრილიდა გიორგი ქყონდიელი დავით აღმაშენებელი, მამასადამე, აქ ეყრდნობა საფუძველი საქართველოს ერთიანობასა და ძლიერებას. აქ იოლია ათიუდე საუკუნის წინანდელ საქართველოში გადასახლება და, ეტყობა, ყოველი ჩვენგანი მართლა ხედავს ჩვენს სათავჯანო მეფესაც, მის ნათელმუბღიან მოძღვარსაც, ანგელოზსაც და გაბრწყინებულ საქართველოსაც...

ყოველივე ამის შემსწრე გახლავთ რეზო ესაძეც და ყოფილად შეუთლებელია ეს საზარელი ტრაგიზმი მისი სულის თავის არ შეეცნო და არ შეეხურა მისი გულის სარკე. პოეტი მწარე ფიქრებს შეუხურა, რაღაც გაუცნობიერებულ უზედურებებს ელოდება. ეს ლოდინი კი უფრო მტანჯველია: ის ვულკანიდან ამოფრქვეულ ლავასავითაა. თუ დროზე თავი არ დააღწიე, დაგნავს, დაგფრთვავს. ამიტომაც პოეტი ცოც გონებას იხმობს მშველელად: ააწალი ზეგს ქვეყანას თავისდატებით უზედურებას. „ყველაფერი, რაც რამ მოხდა უკანასკნელ ათ წელიწადში — ასკენის იგი — ნარდში ნაგებულ პარტიას ჰგავს ხელისაქნევით“. თუმცა ამგვარი აზრი როდელ ამშვიდებს?! სულ რამდენიმე წელიწადი ამორებს იმ წამს, „როს სისხლიანმა დასტაქარმა ქუჩა აკუნა და ძალადობა იქცა ნორმად ბილი ცხოვრების. მაშინ ნებიერი მამულიშვილი მოედო ხავისი. გაუფასურდა, ან კი სულაც დაედო ფასი ქვეშაირტებას, ოღონდ სხვაგვარად...“ და „ერთმანეთში არიო კარგი და ავი. გარდასულ დროებს მეფვეულად მიუჭრა თავი. საკუთარ ნებით ვანვეროდით მშობლიურ სივრცეს. ქვაშიწვეულ ძაღლის ნკვერავით მივბრუნეთ სახლი და კარი.“ პოეტს ვერა და ვერ ამოუშლია გონების ფსკერიდან „ის დღე, ის საშინელი გათენება, შემსაძქვიდან, აქეთ სიკვდილი, იქით სუფრა პაპიშობა, ყანწის ტრიალი.“ ამ „სირცხვილით დაქმუქნული“ შემოქმედი ცდილობს გაქცევას. მავრამ საით? გზა რომ არ ჩანს! „ვენდე, რაც მიიზრბს, ყველაფერს ვენდე და დროების დამელო ქუჭყი.“ — ნუსხ რეზო ესაძე. მაგრამ მისი ეს გოგამა არვის ესმის, ცხოვრება თავის გზით მიდის, „წისკელი კი ზრუნავს ისევ. ასეთია ბუნების წესი...“ არც მომდარი უზედურება აწუხებს ვინმეს: ზოგი ძილის წინ გაძლიმას ირიდება, ზოგიც კი შედმეტს ნთავს, მძორად იქცევა და გვარდება აზრი და გონი. და აქ უაზროდ და უღარდელად ეტყობლება კაცის ცხოვრება, რადგანაც მის „სიბრძნისმიერ სიცოცხლის საწყის და ხელდასხმას ზეცურ ფიქრია წინ კუჭი უძღვის“ („რამის მონოლოგი“). სწორედ ამან განაპირობა უზედურება კაცთა მოდემისა, როცა ადამიანის ცნობიერება მხოლოდ კუთხით იმართება, იგი კარგავს დაინახობას და ცხოვრულად იქცევა, რომელსაც საკუთარი სათქმელედე უკანის გარდა არარა იანტერესებს.

ადამიანს ცაცხოველების დამადესტურეულ ერთ-ერთ არგუმენტად რეზო ესაძეს ესახება ზეად გამასახურდიას, თავდადებული მამულიშვილის მხეცური მკვლელობა:

„როცა ტყეში მიავგნეს კვალს, როგორც ნადირს
ფხვებზე
სდეს, იმ ღვთისნიერს პირჯერისწერა
არ დააცალეს, ყველა
ყმობი მიუსიეს, ადგილზე ჩაკლეს...“

დაიხურა წინდა ფურცელი.
დაეკარგეთ სახე. ნამუსი ნახდა. დაღებულ პირის
არ მოხერხდა დამუნვა არსად. თუ ვინმე იყო, ის ხალიფას
დაუჯდა ხასად. კვლავ მომძლავრდა საფრთხე გარედან:
კარბიდან მდგარი გარენარიი სანამღვას ანხიხეს...
უნინდობისგან განსხვავებით არ მალავს სახეს...
და ქმედებას იგი თავისას სხვა სახელს არქმევს...“
(„რამის მონოლოგი“)

დასასრული შემდეგ ნომერი

გვესაუბრება ტურისტული სააგენტოს — „ვანდერ-ლენდი“ — ტუროპერატორ ლამა ბერეკაშვილი. მისი საშაბურის თანამედროვე დასახელებამ არ დაგაბნობს, მკითხველ... მოდური საბელონოების თანამედრობას ახარლებს თავის ქვეყანაზე უზომოდ შეყვარებული, მისი ისტორიის ღრმად მცოდნე და გულთი განმცდილო, ძველი ქართულებების დარი და ფარდი პატრონიტი. ბატონი ლამა გვიყვება ტაძრის შესახებ. უძველესი წარმართული კერძების ადგილას, სავარაუდოდ, VII საუკუნეში ქრისტიანული ტაძარი აუშენებიათ, რომელიც გადაკეთებულია და განუახლებიათ გიორგი II-ის ეპოქაში მეფის ნებითა და განკარგულებით. იმავე ეზოში კიდევ ერთი, შედარებით პატარა, სამსართულიანი შენობა დგას — ქურჩის ეკლესია. მისი ფოტო ამშვენებს „ჩვენი მწერლობის“ 2010 წლის მე-16 ნომრის გარეკანს. საქართველოს მეჭურჭლეთუხუცესს, ექვთიმე თაყაიშვილს უთქვამს: მარტო ამ ეკლესიის სანახავეადაც კი ღირს აქ მოსვლაო (მას-სენდება, გრიგოლ ორბელიანი ბეთანიის სანახავედ რომ ებატონებოდა მეგობრებს და დასძენდა: „თუმცა გზა საძაგელია, მაგრამ პირის, რომ კაცი, მეტყადრე ქართველი, ნავიდეც ამ მონასტრის სანახავედ არაერთხელ“).

შუა საუკუნეებში სამეგრელოს მთაწერებს — დადიანებს — განუახლებიათ და ზელახლა მოუბატონებიათ მარტვილის ტაძრის ეკლესია, თვით ტაძარი კი მათი სავარაუდო საძვალე ყოფილა (მარტვილის ცნობილი ლეონტიძის ხატი ამჟამად თბილისში, ხელოვნების მუზეუმში ინახება). ეკლესიაში შესულბეს გვიჩვენებენ ადგილს, სადაც, სავარაუდოდ, ბაგრატ IV უნდა განისვენებდეს, აქვეა ძეალმესახლე სამეგრელოს უკანასკნელი მთავრის დავით დადიანის, მისი მეუღლის — სილამაზითა და გონიერებით განთქმული ეკატერინე ჭავჭავაძისა, მათი ვაჟის, ცნობილი ქართველი მოჭადრაკის, ანდრია დადიანის (ამ უკანასკნელის საფლავის ქვაზე ასეთი წარწერაა: „ყოქალი ესე დასველდა დამან მისმან სალომე პრინციცესა მორატისამ“) და სხვათა.

ჩვენს წინაპართა მელეღარე და დრამატულ ცხოვრებას ფარავს და ინახავს ეს საფლავები.

ბოძის მონასტრისაკენ

ჩვენი მეგზური ლამა ბერეკაშვილი უძველეს ქვეყრებს გვაჩვენებს. ამ ადგილის განახლება ჯერ ვერ მოუხსნიათ. სწორედ ახლა მიმდინარეობს მათ აღსადგენად ცხოველი მუშობა და მნახველს გულში სიამე ელერება — ყველგან და ყველგან იგრძობა მზრუნველი, მოსყვარულე, მცოდნე ზელი, რაც უთუოდ მეუფე პეტრეს (ცაბავა) დამსახურებაცაა.

ლამა ბერეკაშვილი ახლა სოფელ სალიზინოში, დადიანთა საზაფხული რეზიდენციისკენ მივდივით. მიურატების სახლს რეკონსტრუქცია უტარდება, ხოლო კარის ეკლესია (ლვონისმშობლის შობის სახელობისა) ლია ყველა მნახველისათვის. მწვანედ მოხასხასე ულამაზესი მიწდორი, ორივე მხარეს ჩაყალიბებული ხეივანი, მინდვრის ბოლოს მარანი, იქვე, ხელის განედენაზე აუღებელი მთები, ცა-ფირუზ, ხმელეთ-ზურმუხტი მთა და ბარი მალაქოდ ედება გულსაც და გონებმაც. ახალგაზრდებზე და უფროსებზე კვლავ მონუსხულები ვუსმენთ ბატონ ლამას, რომლის საუბარიც კვლავ საინტერესო და მიმზიდველ ლექციად იქცა.

თურმე ამ ხეივანშია გაღებელი „მთავრის მოტაცების“ ის უმშვენიერესი ეპიზოდი, როცა თარამ ემზავრო თანართან ერთად სეირნობს. ჩვენც გავიარეთ მსახიობებისა და რომანის პერსონაჟთა კვალზე. ვინ იცის, ვის რა სურათები ეხატებოდა წარმოსახვაში... ამის გაგება-გამორკვევის არც დრო იყო და, ალბათ, არც აუცილებლობა.

შთაბეჭდილებებით მოქანცულები დასასვენებელ ადგილს ვეძებთ და მდინარე ოჩხომურის ნაპირს ზღაპარში აღმოვჩნდებით. ახალგაზრდებმა მაშინვე გამოთქეს სურვილი, რომ ეს სანაპიროც აუცილებლად შევიდეს ტურისტულ მარშრუტში, რათა „ყველამ გაიგოს, ყველამ იცოდეს“, რა სიმდიდრის პატრონიტიც ვართ. იქვე თავიანთი შთაბეჭდილებებიც გამოხიარეს.

გიორგი რობაქიძე: კიდევ ერთხელ დავრწმუნდი ამ განძის სიდიადეში, რომელიც ჩვენს ირგვლივა და ჩვენ კი რატომღაც ვერ ვახერხებთ სულ მცირე წარმოდგენაც შევიქმნათ მასზე. ნეტავ ხშირად გვეკონფუს დღევანდელი დღის დარი დღეები.

თუთია თავაძე: კიდევ ერთხელ მხოლოდ იმიტომ მომწონდა, რომ ჩემს დაბადების დღეს 3 დღე მაშორებდა. ამიერიდან კი ეს იქნება ჩემს ცხოვრებაში ერთერთი უმშვენიერესი დღე, რომელიც არასოდეს დამავიწყდება. მარტო ულამაზესი ბუნება და სალიზინოს წყალიც ღირდა ერთ სანახაობად.

ანა კამბაძე: დღევანდელი დღე ნათელი, ლამაზი და მზიანი იყო. მსგავსი დღეები ბევრ რამეს გძენს და სასიამოვნო მოგონებად რჩება.

მაგრამ დღე ჯერ არ დამთავრებულა. წინ ბოძის მონასტერი გველის. უძველესი ჟამთა მინამე ძეგლი უსიტყვოდ ღალადებს გარდასული დღეების შესახებ. ბატონი ლამასან ვიკებთ, რომ აქ ინახებოდა ერთ-

ერთი უდიდესი ქრისტიანული სინდინდე — ღვთისმშობლის კვართი, რომელიც ამჟამად ზუგდიდში, დადიანების სახლ-მუზეუმში დაცული და წელიწადში ერთხელ, 15 ივლისს, ვლადიკონოსის დღესასწაულზე გამოაქვთ ხოლმე მრევლის წინაშე.

ვადმოცემით, ხობის ტაძარშია დაკრძალული ჩვენი ქრეთული გმირი ცოტნე დადიანი. ნეტავი მართლა მისი აღმოჩნდეს ის სამარე, რომლის გახსნამაც აშეღებოდა ხმაური გამოიწვია, მაგრამ უცებვე კი მიხედვი... პატრიის მივაცემთ მის ხსოვნას და თვალწაღვი გვცადეთ, როგორ ვუფლებათ ახალგაზრდებს გმირული, პეროიკული სული. ისევ გრიგოლ ორბელიანი მახსენებს თავს:

**მათა საქმეთა მოხრობით მოხუცს
ცრემლ მოედინება,
მხნეობით აღტაცებულ ქაბუკ ხმალს მისწვდება.**

და ვერც გალაკტიონი დავივიწყე:

**ცვიან ბალახზე თუ ფეხშიშველად
არ გავიშოვ, რაა მამული!**

ქალბატონი ლია კუხიანიძე თავისას ჰყვება ჩვეული ენაწყლიანობით:

„ყველაზე კარგი გემოვნება მებსიერება აქვს“ — აღნიშნავდა პოლ ვალერი. მართალია, ჩვენი მებსიერება მხოლოდ კარგსა და სასიამოვნოს არ იზიარებს, მაგრამ მანაც ისაა მთავარი, მოგონებთა წინადად აკინძული ჩვენი ცხოვრების ფორცლებთან შვიდადამეგ რომ გამოამაზოვებს და სითბოს, სინათლეს, ბედნიერებას გვჩუქნის იმდენჯერ, რამდენჯერაც საჭიროებისამებრ გამოვიხიბოთ.

...დამდება, ბინდებუნდენ მწვანის შუპარული სეტქემბრის ოქროსფერი აღარ ჩანს, მაგრამ შემოგდგომის ნეტარი სიყურე იგრძობა. სამეგრელოდან გბრუნდებით, მე, ჩემი კლასი, XII¹, ახალგაომცხვარი სტუდენტები, მაგრამ მთელი ცხოვრება მინც XII² კლასად დარჩენილნი, და ჩვენი სტუმრები (როსტომ ჩხეიძე, იოსებ ჭუმბურიძე, ლევან კიკნაძე, ნინო ვახანიანი). დღევანდელი მარშრუტი ქუთაისი-მარტვილი-ხობი-ქუთაისი ბატონი როსტომის იდეაა. მისში ხრესილში რომ გახლდეთ და არაჩვეულებრივი იდეა ღამის გელათით დავასრულეთ, მაშინ დავთქვით, როცა მისაღები გამოცდები დამთავრდებოდა, ისევე შევკრებოლიყავით და მათი გასტუდენტება ასე აღვეკვივნა.

ბოლო ხუთი წელია ჩვენ მშეხვედრებსა და ქალაქკარავთ გასტუდენტებს ექსკურსიებს წამდგვიდა ვერ ვუნდებოდა, რადგანაც ეს იყო მოგზაურობა საქართველოს ისტორიაში ქართული ლიტერატურის შემწიებით. მოგზაურობა, რომელიც არ მთავრდება, რომლის დროს არავინ იღლება და რომელიც თვითონვე გატანს მთელი ცხოვრების სამყოფ საგზაოს, სულს რომ დაგაიპოვებს და მომავალში ნუთის-სოფლისთვის კანონზომიერ უშუბო დღებს გაგაიწივთ.

ყველას: გიორგის, ონისეს, ნიკას, რომანს, ჯაბას, მაგდოს, ლახას, ნელის, ნოდარს, ლილეს, ირაკლს, ლევანს, დათოს, სერგის, რეზოს, თუთიას, ალექსანდრეს — საო-

ცარი სიცხადით მოგატონდებათ სკოლაში მწერლის სტუმრობანი და საკლასო ოთახის მებრძიან მოსმენილი ტრადიციული მდინდერა ალექსანდრე ორბელიანისა და პავლე ინგოროვცისი, ალექსანდრე ყაზბეგისა და იაკობ გოგუბაშვილის, ქაქუცა ჩოლოყაშვილისა და ორსახოვანი იასე ფალავანდშვილისა. მონაშენთან, წყალმთელისა ნაპირზე მოითხოვითელი უჩვეული თავგადასავალი არჩილ ჯორჯაძისა, ბუეთში, ძნელად მისასვლელი საოცარი ეკლესიის ხილვის შემდეგ მდინარესთან, ბის ქვეშ განსჯა იმისა, რა არის რეკოლუცია, რატომ იხიბლებოდნენ და შემდეგ განიხილებოდნენ დიდი ქართველი მამულიშვილები მისით. და რა საერთო შეიძლება ჰქონოდა ლუარსაბ თათქარიძის რეკოლუციებთან.

...და დღევანდელი დღეც, უღამახესი დღე, მემოდგომის სხვაინარი მზითა და პავით, მარტო ისეთი, სამეგრელოში რომ იცის, მარტვილი ეკლესიის ეზოდან იოსებ ბურუსში ჩაკრძული სიყურე, წინაპარა თანამდევ არჩილებით, დადიანთა სალხინოს რეზიდენციის ცნობილ ქაღრების ზეივით, ხობის მონასტრის სამოთხისებური ეზოთი და ტაძარში ქრილობასავით ღია ცოტნე დადიანის საფლავით.

...ღამდება, სამეგრელოდან გბრუნდებით, ზოგი საუბრობს, ზოგი მუსიკისა უშენს და გული მწყდება, რომ დრომ ეს უთუბი უკვე მოგონებად გადააქცია, რომ სკოლაში ერთმანეთს ვეღარ შევხვდებით, რომ აღარ გვექნება საშუალება დავეწროთ თხზულება გრძელი სათაური: „მწერლის პირველების როლი მოსწავლის ქართველად ჩამოყალიბებაში“, რომელშიც ყველაზე უკეთ გიორგი რომაძიძე და ნოდარ ამბროლაძე ოცენან, რა ბედნიერებაა ქვეყნის უბედურების დროსაც კი, როცა ხარ ახალგაზრდა, იმედებით სავსე, სამშობლოს უკეთეს მომავალში დარწმუნებული და მშეხვიერად გამცნობიერებელი იმისა, ბევრ სხვა რაიმესთან ერთად ყველაფერ ამის განცდამი დიდი წილი იმ მშეხვედრებსაც რომ უდგეს, რომლის მნიშვნელობასაც საინტერესო თემებთან ერთად ბატონი როსტომის ადამიანური ხიბლიც განსაზღვრავდა.

„ყველაზე კარგი გემოვნება მებსიერება აქვს“ — აღნიშნავდა პოლ ვალერი. ამ ჭეშმარიტების იმედით, დარწმუნებული ვარ, დღევანდელი დღე დაუვიწყარი იქნება.

აბა ბატონებს როსტომ ჩხეიძეს, იოსებ ჭუმბურიძეს, ელგუჯა თაბატარიძეს გული როგორ გათქვებთ, რომ მათთვის ჩვეული ჩანახატები არ გააკეთონ ამ მოგზაურობის შესახებ.

გრძნობამოჭარბებულმა, იქნება რამე უნებლიეთ დავაკელი მონათხრობს. მათი იმედი მაქვს, მათი წერილებიდან ხომ მაინც შეიტყობთ თუ რამე ყურადღების მიღმა დამრჩა და ამ სახელდასვლი ჩანანარში ვერ აისახა.

P.S. საღამოს უკვე ჩვენმა მეგობარმა, ქუთაისის უნივერსიტეტის სტუდენტმა ონისე როგავამ და მისმა სათნო დედამ, ქალბატონმა მათა კუხიანიძემ ქუთაისიური, სანაქტო მასპინძლობა გაგვიწიეს და სასიამოვნოდ დავლილეთ თავიანთი ზრუნვითა და ყურადღებით ძალა და მხნეობა დავგებორუნეს.

შორენა ტყემელაშვილი

ორი ჩანახატი

ნატა ვარადაჯა და სხვა პალაზა

ბანკის ვალები რომ არ გვეკონდეს, ალბათ უფრო უპასუხისმგებლონი ვიქნებოდით, ავანტიურისტულ თავგადასავლებს მოვიწყობდით, საჭირო ნივთებით ჩანათას გავტენივდით და ასულ სხვა ცხოვრებას მივაპურებდით.

ეს ისე, შესვლისთვის...
ნატა ვარადაჯა წიგნის პრეზენტაციასზე ვიყავი მინვეული, მან თავისი ლექსების კრებული „ერთი საათით გვიან“ მაშა ანდრიას (ყურაშვილს) მოუძღვნა, მანამდე კი მითხრა, რომ ხშირად გრძნობს მის იდეალ დახმარებას. სულ ღოტითი შემრეცხვა, რადგან ხანდახან ამნების ვასამრავალფეროვნებლად თუ მახსენდება კომანაში აღსრულებული მღვდელმონაზონი ზიძა და მის მიერ გამოვხავილი ოქროსფერი სათამაშოები-ორი ფუფა, რომლებიც ყოველთვის მზიან და თბილ დღეებს მაგონებენ.

ნატა იჯდა საყარქელში და გამომსვლელებს თვალებით ეგულვებობდა, ზედმეტი არ მოგივიდით შეფასების დროსო.

მე კი ამ დროს ვფიქრობდი, რომ მსახიობის ხმა ყოველთვის აფუჭებს ლექსს და გაფუჭებული ლექსების მოსმენას ავტორის ავტორებუი ხმით წაკითხული მირჩევინა. როდესაც ნატა თავის ლექსებს კითხულობდა, ვგრძნობდი, რომ მზხად იყო ტირილისთვის. ტირილი ყველგან იყო, მის ხელებშიც, მის თვალებშიც, ხმაშიც, რომლითაც ვარადაჯა ჭორებზე ყვებოდა, ალათოზე ყვებოდა.

მინდა ეს ყველაფერი გადავბაძა ჩემი უსიყვარულობის დიდ ისტორიასთან, ბავშვობიდან რომ მომყვება. აპსანი-ნად ერთ ადამიანს ვწერდი, რომ პოეზია არ მიყვარს, ეს რადიც მკრთოვობასავით გამივიდა და მანაც დაუყოვნებლივ მითხრა, მშობლებმა იციანო?...ისე, როგორც ბავშვობაში გვეუწნებოდნენ, როცა რამეს „ვაფუჭებდით“, თუ იცოდნენ მშობლებმა ამის შესახებ.

ხშირად მიფიქრია, რატომ ინვედა პოეზია ასეთ დიდ ავრესიას ჩემში და რატომ იყო ამხელა დისტანცია ჩვენს შორის. ამას ხშირად ჩემს თავს ვაბრალებდი — ეტყობა, ზედმეტად გულგრილი ადამიანი ვარ პოეზიის ვასაგებად-მეთქი, გაიზიდა პოეზია ზედმეტად მგრძნობიარე ადამიანების(თვის) მიერ იწმინებო. ჩემი არგუმენტები კი მაინც „მძიმედ“ მეჩვენებოდა. ჯერ ერთი არ მიყვარს იმიტომ, რომ პოეზიაზე საუბრის დროს ადამიანები ყასალებს ემსგავსებიან, ცდილობენ განსაკუთრებულად კარგი ნაჭერი შეარჩიონ, ისე დაჩეზონ ზორცი, რომ კარგი ნაწილი მათ შეხედეთ და თვლები კი მანანხალა ძაღლებს მიუჯდონ, თუ ექნებათ საერთოდ სიცოცხლე გაყინული ძაღლების შეცო-

დების უნარი, ამ დროს გაუნრინასორებლად არამარტო ლექსს ჩეხავენ, არამედ პიროვნებასაც, მის ავტორსაც სასტიკად უსწორდებიან.

ამ მიზეზის გამო დიდიხანა აღარ ვერევი ისეთ დისკუსიებში, სადაც ლექსები და მის პატრონებს უმონყავოლად ხოცავენ მხოლოდ იმის გამო, რომ მიანიათ-დაწუნებული ლექსი ფებს ვერ უწყობს თანამედროვე ლიტერატურებს, რომ მოძველდა გრძნობებზე წერა, რომ ემოცია საჭირო აღარ არის. იმაზე კი აღარ ფიქრობენ, რომ შეიძლება სწორედ მათ მიერ შეჩერეულ „ღირებულებებს“ აკლდეს ტენშირიტების ნაპერწკალი, რომ სწორედ მათი ასეთი ვითომ პიროვნული და ვითომ ობიექტური ანალიზის მანტაშიმ გახვეწილი სიძულვილი ქლავს პოეტს. ასეთი მენტორი ადამიანების პოეზია აღბათ არასოდეს შემეყვარდება. ლექსი კი თითოთი ამოვის პატრონს, რომელიც მას შეიფარებს და შეიყვარებს.

ამ ამბების შემდეგ, მეც ვინააღე კარგი და ცუდი ლექსის გარჩევა, დახარისხება და ამით ბავშვობისდროინდელი მძიმე კომპლექსი მოვიშორე, როცა ყველაზე რთულ საკმედ ლექსის ზარისხის შეფასება მეჩვენებოდა.

ასე ნავედი ნატა ვარადაჯა წიგნის პრეზენტაციაზე და ნატაც იმ წუთიდან გახდა ჩემთვის „მიდრების დიასახლისი“, რომელიც მშვიდად დლოდება მზიან წიგნებებს, ამ დროს მას უკვე შეუძლია ფეხებიდან ხელებით ნაძირის, მომპოროს და ამ ყველაფერს გათავისუფლებული დაელოდოს. მიუხედავად იმისა, რომ წიგნის პოლოსიტყვაობაში ნატა თავის შეყვარებულებას ახეხს, ამის გარეშეც ეს პირველივე ლექსიდან იგრძნობა.

აქ საფოსტო ყუთს არ შევამოწმებთ, ცრუსატფოთა წერილები გზაზე აორთქლდნენ. აქ სიტყვებს ლაყუნებში ჩავიგებებთ, მხოლოდ კოცნისას ვილაპარაკებთ. ტანზე აფქცენილ კანს შვილებს სასთუმლად ამოვუშლავთ და გავეშრავლებთ.

ნატა ლექსებში არამარტო თავის სულიერებას იკვლევს, არამედ ჩვენთვისაც აცოცხლებს უამრავ სახეს, თუნდაც ალათოს, ძველ ცოურნმენებს და ამ ყველაფერის გაბაერეთიანებლად ერთ ყველაზე კარგ სიტყვას იყენებს: „დაპირველები“. ეს დაპირველებული მოგონებანი, რომლებიც უხვად დაგვიყვარა პეშებზე, გვასხენებენ, რომ ჩვენში იყვენენ, ჩვენში განაგრძობენ ცხოვრებას და არასოდეს მივუტოვებიათ.

შენ სიზნებში-როგორც ცხელი მანიტი ძუძუზე, როგორც კატის გადარბენა შუა გზაზე, რას შეგდარაო? უფრო უფრო ამბები დაამპირქავადა. უნდა მოგყვებ. მოგყვებ.

კეთილშობილ ნატას ლექსებს და ბუნებრივად მოდის სიმ-
ყვედროვისა და მშობლობის შეგრძნებები, სმარდასხვა
ასოციაციები ჩნდება, თითქოს ჩვენ ბავშვობის მეგობრები
ვართ და ერთად ვაზიარდეთ, თითქოს საერთო ბებო ვყავდა
განსხვავებული სახელით, თითქოს მისი განცდები წინაპრე-
ბის საფლავებისადმი ჩემივე არის და მასთან ერთად მეც ვუბ-
რუნდები საკუთარ თავს, ვისცნებ ჩემს ბებოს, ჩემი მკვდრე-
ბის საფლავთა ქვეშ, ბებოს ცრურწმენებს, „კარაბინაზე არ
დაჯდები, ვალი იცისო“...მე კი მაინც კარის ზღურბლზე ვიჯექი
და მეგრეოდა, რომ სანამ ცოცხალი ვიქნებოდი, მუდმივად და-
ვალებულად ვიგრძნობდი თავს, ბანკის ვალებით თუ მის გა-
რეშე, და კარაბინაზე ჩამოვდებოდა ვერაფერს დამაკლებდა...
ეს მუდმივი ვალის შეგრძნება, მუდმივი კავშირი ნარ-
სულთან და მასთან დამაკავშირებელი ძაფების გამოხსნა
ერთი-ერთი დამახასიათებელი მტრობი ნატა ვარადას
შემოქმედებისათვის. ყველაზე იგრძნობა, რომ ნატა არ
წყდება ხსოვნის იმ საღაროს, რომელსაც ნარსული ჰქვია
და მასთან ერთად ჩვენც ვუკავშირდებით ჩვენს ნარ-
სულს, ვიკავებებით იმ დროის ამბებით და ყველა კადრს
ვინახავთ გონების კინოფორზე.

პოეტს აბლათ ყველა ადამიანზე მეტად აქვს იმის ფე-
ფუნება, ვალი მადლობით გადაუხადოს ნარსულს. წინ
ჩაუაროს სხვისის უამრავ გამოქმედულ, რაგმი ჩამქცვი-
ვებულ ხედვებს და უთხრას: „აპა, გიბორუნე ვალს“.
ნატამ ეს მოახერხა.

სელინჯარის პულგაზაბადი ზრანდი

ამ ბოლო დროს მივხვდი, ნივნებს გადარჩენისთვის
კეთილშობილ, ღონივრ აქაც სულექცისა ვამოკლებს, არსე-
ლობა ნივნები, რომელიც დადებითად მაფორთხობს, ამაღლე-
ვებს, ნეგატიური ემოციებისგან დამცლის, დამღლის, მერე
დამამშვიდებს, მერე კიდევ რაზე ასეთი ამაღლებელი ნივნი
გამოჩნდება და ისევე თავიდან იწყება ემოციური კარუსელი.
ასეთი ნივნი უამრავია და ასეთი ზემოქმედობიარე ნივნები სე-
ლინჯარისთვის მაქვს გადამწყობილი. აი, ზამთარი, რომელიმე
უპადრე დღეს, პოლდენ კოლფილის განწყობა გადმოიმე-
დება, მდინარესთან ახლოს დასახლებების სურვილი გამახსენ-
დება, პურის ფულის შოვნის მოსაპოვებელ ხერხეცეც და-
ვიწყებ ფიქრს, ჩემი ქმარი შემას დაჩეხავს თავის ხელით...

მიუხედავად იმისა, რომ სიტყვა „გადარჩენა“ გულწრ-
ფული განწყობით ვიხმარებ, მაინც ვფიქრობ, რომ პათეტი-
კურია, ამიტომ სჯობს ჩემი განწყობის ადამიანებზე მოე-
ყენე. ამჯერად ზამთრის განწყობას ისევ სელინჯარის მიქმ-
ნივდა თავისი გულწრფელი, ემოციური და ექსპანსიური,
ნოველისტობაზე მყოფნებე და არაპათეტური სურვი-
ლების მქონე პერსონაჟებით.

„თამაში ქვეყნის ყანაში“ ყველამ იცის, თითქმის ყველა
გოგოს საოცნებო ბიჭია პოლდენი, თავის თავზეც არ გაი-
ფიქრებდა ისე კარგ რამებებს, როგორც სხვები ფიქრობენ
მაზეზე, ოქროსაგაით ბიჭია-მეთოთ, სულ ასე ვფიქრობ, მაგ-
რამ ახლა სელინჯარის სხვა მოთხრობაზე მინდა დავეწე-
ო. „ტედი“ და „ფრენი“ ქართულ ენაზე გია ბერაძემ თარ-
გმნა, სამწუხაროდ, ამ თარგმანს მკითხველთა ძალიან
დიდი ნაწილი არ გაცნობია.

მოთხრობა „ფრენი“ ზამთრის ერთ საღამოზეა და,
ვეფიქრობ, სელინჯარს აქვს მისებული რომანტიკა, გაი-
წულხლებლანი ბიჭები, რომლებიც აცვილი წყალგამტა-
ლი, თბილსარწმუნალი ლამაზები და ცვი ლია ბაქანზე ელე-
დებიან თავიანთი გოგოებს, ყოველგვარი ზედმეტი რვე-
რანსების გარეშე გაგვაცნოს. ისინი არ იყლის უნივერსი-
ტეტში სნავლოზენ ევროპული ლიტერატურის ფაკულ-
ტეტზე ან ჩვეულებრივ კოლეჯებში, მაგრამ ყოველთვის
აქვთ საკმარისი რომანტიკა ან საკმარისი სიფაქიზე, რომე-
ლიც მკითხველამდე ნებისყოფის დაუძახებლად აღწევს.

საკვანძო ადგილებიც სელინჯარისეულია, იცის უნი-
ვერსიტეტის ჩემპიონატის წინ ბიჭების ვნებათაღელვანი,
შეყვარებული გოგონები, ვიღაც სტრედლიტერეტივით,
ეკლავით ბიჭები, კამათი ლიტერატურაზე, ქალის ცენტრ-
ში მდებარე რესტორანი „სინკაუტორ“, ძალიან საყვარელი
ადგილი სტუდენტებისთვის, განსაკუთრებით კოლეჯის ინ-
ტელექტუალთათვის, ბიჭები, რომლებსაც ჰგონიათ, რომ
საუბრისთვის დამახასიათებელ ტკვიანურ სტილს შიავნის
და მონობლია დამაყარეს მათზე, და თითქოს გარანტირე-
ბული აქვთ, რამე არასწორად არ თქვან. გოგონები კი ისე
უსმენენ, თითქოს ეს ყველაფერი უნდა შეინიკონ.

მაგრამ არის პატარა დეტალები, როცა ორივე სქესის
უკარგესობები სადაღაც იკვეთება, აი მავალითად ფრე-
ნის ძალიან პატარა უთოს ნამოღება დაევიწყდა, თვისი
ლამაზი კაბა რომ გაუთოოებინა, და ზოგადად ისიც და-
მატებითი დეტალია, რომ ნანდახან ჯოჯოხეთურად ძნე-
ლია ვალი ზიანების დაფარვა ადამიანთა მოდგმის მამრო-
ბითი სქესის მოუქნებლობის მიმართ, რომელმაც კარგ სას-
ტუმროში ვერ დატანინა და ისეთ სასტუმროში მოვიტის
ადგილი, სადაც შეიძლება სამი გოგო ერთად შევარდეს
თათბამ დღივანის დასასაუკუთრებლად.

არ ვიცი, როგორ მოვახა თავი, როცა ასე პატარა მოთხ-
რობა ასეთი დღივან. ისეთი ღირსეული გოგოა ფრენი, ისეთი
ქვეყნი, როგორი სასიამოვნოა, როცა ხედავ მისი სიგარე-
ტის მონვეის ისტერიულ მანერას, როგორ გინდა მის წინ
იჯდე და უსმენდე მის ქვეყნიურ საუბარს, უყურებდე, რო-
გორ ფიქრდება... უცვლ ხედვებზე, რომ ყველამ ამოგივიდა
ამგინა — ლიტერატურის, პოეზიის, სხვადასხვა სიმნიშნე-
თა განმეპიქებლების მოსმენა, პროფესორის ასისტენტის
ტონის მქონე ახალგაზრდების ლაპარაკი, მოგებჩრდეს
როგორც სხვისი, ისევე საკუთარი ეგოცენტრიზმი — ვინც
ცდილობს, რაღაცას მიანდოს, რაღაც არაჩვეულებრივი
გაკეთოს, სანტერესო ვინმეც იქცეს“.

სელინჯარის ყველა მოთხრობა პროვინების თავი-
სუფლებსა ან გათავისუფლებსაზე, საკუთარი თავის აღ-
მოჩენაზე, საკუთარი სიღრმეებში ჩახედვის მცდელობაა,
ამ მცდელობისვე გადამდებული ნაბიჯებია, განსაკუთრე-
ბით ინერციული კი ეს პატარა მოთხრობაა — „ფრენი“,
რომელიც კითხვის პროცესში ყველაზე მეტად საკუთარ
სიღრმეებთან გვაახლოვებს, ყველაზე ძლიერ ბიჭებს
განვცვიცდევინებს.

„ფრენი“ საბოლოოდ ორ რამაზე, მიხვდა რა არის
ნამდვილი პოეზია და რა არის მშვენიერება, ამ სიტყვის
ყველაზე არაპათეტური გაგებით.

ამას ფრენი ხალის შეუნებამდე უხსნის მეგობარს: „
რომ თუ პოეტი ხარ, შენ მშვენიერებას ქმნი. ვგულისხმობ,

რომ პოეტმა, რაღაც მშვენიერი უნდა დატოვოს ფურცელზე. ისინი კი, ვინც შესაძლოა ცოტა უკეთესები არიან, როგორღაც აღწევენ მუნს თავში და მათგან რაღაც რჩება, მაგრამ რადგან ამას ახერხებენ, რადგან იციან, როგორ დატოვონ რაღაც, ეს არ ნიშნავს, რომ მათი ლექსები ნამდვილი ლექსები არიან. დღერთა ჩემო, შეძლებთა უბრალოდ, საშინლად მომზიბლავი სინტაქსური ექსკრემენტები იყოს". ფრენის აზრით კი პოეზია ლოცვაა, ან კიდევ პირიქით,

რომილიც დროთა განმავლობაში ადამიანის ორგანული ნაწილი ხდება, ადამიანის გულსმკერდის სინქრონიული, ისე როგორც სიტყვები აუფალი, იესო ქრისტე, შემინყალე მე, ცოდვილი", რომელიც თავიდანვე მივჩნავს მულაბაზებულ და შელაბაზებულ „საკუთარ თავს" — შემოქმედებას, რომლის გამოშვების შემდეგ აღარაა საშიში, რომ შეუღლამაზებულად ყოფნა სირცხვილია და აღარც ამ მულაბაზებულობის გრძნობით გამოწვეული შეცუბუნებება საშიში.

ფიქრი და განსჯა

გივი ალხაზიშვილი

წერილობითი განმარტება ზეპირი გამოცხლის დასაზუსტებლად

ზვიად რატანის ნიგნის/ "ნეგატივი"/ პრეზენტაციაზე/ 1. 2. 10. "ქარავანი"/ აღვინიშნე, რომ მან ბრწყინვალედ აითვისა ქართული და უცხოური პოეზიის ტრადიციები, ტრადიციადტყეული სიახლენი და ჩამოყალიბდა მაღალი კლასის პოეტად.

მისი შემოქმედებითი გზა ბოლო წლებში თანდათან შეიცვალა, რაც გამოიხატა ზვიად რატანის ახალი ლექსების საგრძნობ სისადავესა და ინტოვიციური მახებების მრავალფეროვნებაში, გულწრფელი ტონალობის გაღრმავებაში, აღმსარებლურ, მედიტაციურ ძიებებში, სიმარტივის, სინათლის ბუნებრიობასა და იმ ბიუტერით უარყოფაში, ზოგიერთ ავტორის რომ ტროპი ჰგონია, სინამდვილეში კი არაფრისმოქმელი, უფუნქციო ზრქყვილებია.

ტროპის ერთგვარი გადახალისება, გადასხაფურება, სწრაფვა სისადავესკენ, მიმეტური ძიებების შემეცირების მცდელობა კარგა ხანია შეინიშნება ცალკეულ პოეტთა შემოქმედებაში, რაც ახალი ესთეტიკის ერთ-ერთი მთავარი ნიშანია. აქვე იმასაც ვიტყვი, რომ ტროპის სახეცვლილი ელემენტები მეტად საინტერესოა და ამჟღავნად წარმოვლიების მისაღწევად უდიდესი მნიშვნელობა აქვს კლასს ანუ იმ გზას, რომელიც უნდა განვიღოს პოეტმა საშემორღებლად საიდუმლოებათა ათვისებასა და დაფიქსებისას.

იქ ისიც ითქვამს რომ ზვიად რატანმა ზეპირად იცის ბევრი დიდი პოეტის ლექსები ორიგინალის ენაზე. ეს მართლაც მნიშვნელოვანია ნიჭიერი პოეტისთვის, მაგრამ რაც მნიშვნელოვანია ნიჭიერი პოეტისთვის, არაფერს ნიშნავს უნიჭო მიმბაძეულისთვის ასეთივე ცოდნა.

"ტროპული ბიუტერია" დავარქვი არამოტივირებულ, უფუნქციო, არაფრისმოქმელ იმ ფსევდომეტაფორებს, სადაც მხოლოდ სასულიარო სახის ანარეკლს თუ მოკრავს

ზვიად რატანი გურამ ნიბაძეშვილის ფოტოგრაფი

თვალს ავტორი და თვითკმაყოფილი რჩება თუ ამ მოჩვენებით სარკეში გაპრანჭვავ მოასწრო.

მაღალი კლასი, სხვა მრავალ თვისებასთან ერთად, თავისთავად გულსიმობს სიწოდებებზე უარის თქმას და ნაშლის ცოდნას, რაც არ ახასიათებს მოყვარულ ავტორებს, ამიტომ როცა ვამბობ, რომ მან გაიარა ყველა არსებული სკოლა თუ კლასი ქართულ და უცხოურ პოეზიაში და არამარტო გაიარა, არამედ აითვისა კიდევ და მხოლოდ ამის შემდეგ მიაღწია იმ სტილისტიკამდე, სადაც პრევილირებს ნარატულ-ინტონაციური სტილისტიკა და აღმსარებლური ტონალობა, სწორედ ეს მიგვანიშნებს კლასზე, მეტადრე მაშინ, როცა ნიშარე გამოვლენება ამა თუ იმ სახით თავს იჩენს/პროფესიონალებში ამას ამჩვენებს/ მის პოეტურ ტექსტებში, როცა გამოვლენება სახეცვლილად, მაგრამ მანაც მონაწილეობს ახალი პოეტური კონტექსტის შექმნისას.

ჩემს მსმენელს გაუჩნდა ლოგიკური კითხვა: რა სატიკო საყოველთაო ლიტერატურული გამოცდებია ათვისება და საერთოდ რაიმეს ელბობა, თუკი იგი უნდა მიატოვოს და სხვა გზა ეძებოს?

თუ უვიცი იტყვის: მე ვიცი, რომ არაფერი ვიცი, — მაშინ ეს სენტენცია კარგავს თავის ბიზლს და მნიშვნელობას, რადგან აქ მთავარია მთქმელის ვინაობა და შესაძლებლობა და არა აკტივტიპული ფრაზის თვითფსემიით უაზრო გამოვრება. რა მნიშვნელობა აქვს, რას ანტიცივებს მკურნი, ჟერი არაფერი რომ არ აუთვისებია და, თავის ტყუილ, ნუღღდობს ინიცებს ყველაფერს?

მე უთავაზობ მათ გამოტოვონ ყველაფერი, რაც კი აქამდე შექმნილა დედამიწის ზურგზე, უარი თქვას კულტურულ მიღწევებზე და პირველყოფილი ადამიანივით მღვიმის კედლებზე დაინიჭონ იმ ფიგურების ხატვა, რასაც მათი ნარწომსახება გასწავდბა.

P.S. ზვიად რატანის ნიგნი გულდასამით ნაწიკობთ. ამ კონანშიწავი ნიგნია. ალბათ, კიდევ მივხვრუნდები. თუ შენბულიშე შეტანილი ბოლოსწინა თუ ძველი ლექსებიდან, ზუსტად არ დამითვლია რამდენიმე, მაგრამ საგრძნობი ნაწილი მართლაც ბრწყინვალეა.

ვულოცავ ჩემს უმცროს მეგობარს ახალ ნიგნს და უსურვებ მორიგ ნარმბატებს.

პატრიკ ზიუსკინდი

ორი ნოველა

ლიტერატურული ანეკდოტი

...პო, რა კითხვა იყო? უი, გამახსენდა: ყველაზე დიდი შთაბეჭდილება რომელმაც ნიგნამა მოახდინა, რომელმაც იქონია ჩემს განვითარებაზე ზემოქმედება, რომელმაც შემძრა, და საერთოდ „რომელმაც დამაყენა ქუშიმარიტების გზაზე“ ან რომელმაც ამაცდინა ამ გზას.

თუმცა უნდა ითქვას, რომ ყოველივე ამას რაღაც ნაღველიან-ტრაგიკული გამოცდილების ან შოკისმოგვრელი განცდის სუნი ახდის, და როგორც ყოველთვის „დახარალებულს“ ცხადში და სალი აზროვნებისას კი არა, რომ აღარაფერი ვთქვათ საჯაროდ გამოშვებულებზე, საშინელ სიზმრებში ემეფეა. თუ არ ვცდები, სწორედ ამას აღნიშნავდა ერთი ავსტრიელი ფსიქოლოგი თავის სტატიაში, რომლის ზუსტი დასახელება არ მახსოვს, და რომელიც დაიბეჭდა კრებულში სათაურით „მე და შენ“ თუ „ისინი და ჩვენ“ თუ „თავად მე“ თუ რაღაც აქვეყნებდა არც ვიცი, იყო თუ არა დაბეჭდილი ისეთ გამოცემებში როგორცაა „რო-ვილიტა“, „ფირო“, „დეტეფულ“ ან „ზურკამი“, მაგრამ ის კი შემოიღია დანამდვილებით აღვინიშნო, რომ უწინააღმდეგე იყო მითითური-მომხმანო, ან მიყვითილო-ცისფერი, ან საერთაოდ ნაცროსფერი-ცისფერი-მომხმანო).

შეიძლება კითხვის მიზანი ჩემი, როგორც მკითხველის, ნერვულტარული გამოცდილების შესწავლა კი არ იყო, არამედ ითვალისწინებდეს ჩემი შემოქმედებითი ცხოვრების იმ შესანიშნავ და შემქმერელ მოვლენას, რომელიც ახახულია ცნობილ ლექსში „ლამაზი აპოლონი“... თუმცა არა, ამ ლექსს „ლამაზი აპოლონი“ კი არა, რაღაც სხვა, უფრო არქაული, ახალგაზრდა ტონისა ან ძველი შესანიშნავი აპოლონი ან რაღაც მსგავსი ერქვა, მაგრამ ჩვენ თემას გადავუხვიეთ... — რომელიც ჩადებულია ამ ლექსში, დანერვილი, დანერვილი... მშშ — ახლა ავტორის სახელს ვერ ვისვენებ, მაგრამ ეს მართლა ცნობილი პოეტი იყო ძროხის გამო-მეტყველებით და ხშირი უღვაშებით, თან იმ სქელ ფრანგ მოქანდაკეს (რა ჯანდაბა ერქვა?), ღიბმარა რიუ-დე-ვარენის ქუჩაზე ბიზის მოეხანა — ბონა, ბონა კი არა, სასახლე იყო თავისი პარკით, რომელსაც ათ ნუთშიც ვერ შემოუყვლით (ერთი კითხვაც ამომიტიტავდა) — ყოველივე ამას ის ხაზში რა საშუალებით იხდებდა?, მაგრამ რაც უნდა იყოს...

— რომელიც ახახულია ამ შესანიშნავ ლექსში, რომლის მთლიან ციტირებას ვერ მოვახდენ, მიუხედავად ამისა მისი ბოლო სტროფა ჩემს მესსილებებში მარადიულ მორალურ იმპერატივად ჩაბეჭდა, უმუხავდ კი: „და ვალდებული ხარ შენი ცხოვრება შეცვალო!“

ასე რომ, როგორ არის იმ ნიგნამის საქმე, რომელიც კითხვამ ჩემი ცხოვრება შეცვალა? ამ პრობლემის გადასახეცხად ვუბნოლედეები (ამ მომენტიდან სულ რამდენიმე დღე გავდივარ) ნიგნის თაროებს და თვალს ვაგდებუნი ნიგნის ყველა. როგორც ყოველთვის ასეთ შემთხვევებში — კერძოდ კი, როდესაც ერთ ადგილზე თავმოყრილია უამრავი

ვი ნარმოზადგენელი და თვალი გიჭერლდება — მენგება თავრუსხევა და მის შესაჩერებლად ბრმად ვიშვრხელს ამ მასისკენ, ნადვლითი კილბე ერთ ნიგნს, ვმლი, ვფურცლად და ვკითხულობ.

მაღვ ვაშრევი, რომ ილბლიანი ნადვლია. ჩემს ზინაშეა დაბეგენილი პროზოს და ზემკაფიო აზროვნების ტექსტს, რომელშიც დევნს ჩემთვის აქამდე უცნობი და არაჩვეულებრივი ინფორმაცია — საწმუხაროდ, ახლა, როცა ამ სტრიქონებს ვწერ, არ მახსოვს არც ნიგნის დასახელება და შინაარსი და არც მისი ავტორის გვარი, მაგრამ როგორც ახლა ვნახავთ, ეს საქმის ვითარებას სულაც არ ცვლის, უფრო პირობით: ნათელს ჰყვებს მას.

ასე რომ, ხელში მიჭირავს შესანიშნავი ნიგნი, რომლის ყოველი ნინადადება სინდიდრეა, და კითხვისას ძლივს ვაღწევ სკამამდე, ვჯდები, კითხულობ და მაგინყდება საერთოდ რატომ ვკითხულობ, რადგან გარდავისახე და ხარბი ნებებით ვმთანთავებ იმ ახალ, დაბეგინლ საკვებს, რასაც ყოველ გვერდზე ვპოულობ. ტექსტში ფანქრით გასახული სტრიქონები და დასმული კითხვის ნიშნები — გულახდილად რომ ვთქვა, ნიგნებში ნინა მკითხველის მიერ დატოვებული ამგვარი კვლია არ მიყვარს, მაგრამ ახლა ეს ხელს არ მიშლის, რადგან პროზა ისეთ ნათელს გამოსცემს, ისე მოტაცებს, რომ ფანქრით მონიშნულს ვერც ვაშრევი, და თუ ვაშრევი, მსიაშოვნებს, რადგან ჩანს, რომ ნინა მკითხველმაც — ნარმოვდგენა არა მატეს, ვინ უნდა ყოფილიყო — ის ციტატები მონიშნა, რომლებმაც მე აღმაფრთოვანა. ტექსტის გასაოცარი მღალაი ხარისხით და ნინამორბედ უცნობი მკითხველთან სულიერი კავშირით რომადავ აღფრთოვანებული თავდავნიკებით ვეშვებ ზინაშეა სამყაროში და გაკვირებული მიყვები ავტორს საოცარ ბილიკებზე...

ჯერ იმ დვლიამდე არ მივსულივარ, რომელიც საგარედოდ მონათლესას აპოგეა და გაიძულეს ნამოიხიბი „ვი“, „ვი, რა შესანიშნავი აზრია რა კარგი სიტყვები!“ ნამიერად თვალებს ვუხუტავ ნაკითხულის გასააზრებლად, რომელმაც ჩემს ვონებამი ვაპაო ჩამონოლოლი ბინდი და ახალი პერსპექტივები დამისახა, დამუხებტა ახალი ცოფინით და ასოციაციებით და ჩამასო იმპერატივის ნესტარი „და ვალდებული ხარ შენი ცხოვრება შეცვალო!“ და ავტორმახურად ჩემი ხელი ფანქარსკენ მიგმართება „შენ ეს უნდა ვაზნა!“ — ვფიქრობ მე, — „მინდორზე ნანაწერ „აშლიან კარგია“ და დაუსვი მსუქანი ძაბლის ნიშანი, რამდენიმე ძირითად სიტყვით ჩანმუნე არაჩვეულებრივი პასაჟით შთაბეჭდილ აზრი, ჩანერე ავტორისაშვი, რომელმაც ასე ბრწყინვალედ გავანათლა, პატივისცემის გამო.“

ესეც უნდა როგორც კი მოვიპირაჯე ფანქარი „აშლიან კარგია“ — დასაწყრად, აღმოჩნდა, რომ „აშლიან კარგია“ უკვე წერია და ჩემს მიერ შედგენილი მნიშვნელოვან სიტყვე-

ბიანი რეზიუმეზე დატოვა ნინა მკითხველმა, და ამასთან საოცრად ნაცნობი ხელნერი, უფრო სწორად ჩემი ხელნერი, ანუ ნინამორბედი მკითხველი მე გახლავარი. დიდი ხნის წინათ ნამკითხავს ეს წიგნი.

ენითაუნრეღმა ნაღველმა ამეპიპრო. ძველი დაავადება ისევ დამიბრუნდა: ამწეზია არ ლიტერის, ლიტერატურული მესხიერების სრული დაკარგვა. შუმენებისადმი სწრაფის, საერთოდ ნებისმიერი სწრაფის ამამებამ პესიმოზში გამხვია. რა საჭიროა კითხვა, თუნდაც ამ წიგნის გადაკითხვა, როცა იცი, რომ რაღაც დროის გავლის შემდეგ არანაირი მოვლენა არ დაგრჩება? რა საჭიროა კიდევ რაღაცის გაკეთება, თუ ყველაფერი იშლება, არარაობად იქცევა? რა საჭიროა სიოცხლე თუ მაინც უნდა მოკვდე? ლამაზ წიგნს ვჭურავ, ვფვები, და ნაცემოვით, გვაბრები სტელაჟს და ტომს ვთავსებ სხვა უამრავ ანონიმურ და მიუჩვენებულ წიგნებს შორის.

ჩემი მზერა თაროს ბოლოს შეჩერდა. იქ რა არის? პო, პო, ალექსანდრე დიდის სამი ბიოგრაფია. ერთ დროს ყველა წავიკითხე. რა ვიცი ალექსანდრე დიდის შესახებ? არაფერი. შემდეგ თაოზზე დეეს ოცდაათწლიანი ომის რამდენიმე კრებული, იქ სხვა მასალასთან ერთად არის ვერონიკა ვედეფუდის ხუთსიხი გვერდი და გოლომანის ათასი გვერდი ვალენტიანზე. ყველაფერი ეს ბეჯითად მაქვს ნაკითხული. რა ვიცი ოცდაათწლიანი ომის შესახებ? არაფერი... ქვედა თარი სავსეა ლუდვიგ II ბავარიულსა და მის ეპოქაზე. ისინი არამატრო წავიკითხე, საფუძვლიანადაც შევისწავლე (ამას მთელი წელი მევალიე) და სამი კინოსცენარიც დაგვერე, შეიძლება ითქვას ლამის ლუდვიგ II-ის ექსპერტიც გავხედი. ახლა რა ვიცი ლუდვიგ II-სა და მის ეპოქაზე? არაფერი. სრული ამ სიტყვის მნიშვნელობით, არაფერი. კარგი, რაც შეეხება ლუდვიგ II-ს, მისი დაკონცხება არც ისეთი საშიშრელია.

გარკი რა უფუთი იმ წიგნებს, რომლებიც სანერ მაგიოდასთანაა, უფრო დახვეწილი, ლიტერატურულ განყოფილებაში? ანდერის თხუთმეტობიულოდიან რა დამრჩა თავში? არაფერი. ბელის, ვალზერის და კემენის მრავალტომულეზინდან? არაფერი. ხანდის ათგომულედიან? უფრო ნაკლები. რა მახსოვს ტრისტრამ შენდის შესახებ? რუსოზე? არაფერი, არაფერი და კიდევ არაფერი. აი კიდევ! შესპირის ფორმდები! შარშან არ წავიკითხე ერთმანეთის მიყოლეზე? მაივან მაინც უნდა დამჩრებოდა რამე თავში, რაღაც გულელება, რაღაც დასახლებდა, ერთადერთი დასახლებდა, შესპირის კომედიის ერთადერთი დასახლებდა! არააფერი. ღმერთო ჩემო, თუნდაც გოეთე, თუნდაც ის... აი, მაგა-

ლითად თეთრი ტომი: „სულთან ნათესაობა“, სამჯერ მაინც ხომ მაქვს ნაკითხული — ვასკენ თუ ვინაა, არაფერი აღარ მახსოვს. ყველაფერი ამომიფრინდა თავიდან.

ნეთუ არ არსებობს ამ ქვეყანაზე არცერთი წიგნი, რომელიც მახსოვს? აი, ის ორი ნოველი ტომი, გავკვირდილი ხანწიგნებით, ისინი უნდა მახსოვდეს, ძველი ავეჯითი ძალიან ნაცნობები მეჩვენება, დიახ, რასაკვირველია, წავიკითხე, კვრები არ ამომიძვრდებარ ამ ტომებიდან, და არც ისე დიდი ხნის წინათ... რა წიგნებია, რა ჰქვიათ? „ემბაქანი“. ასე-ასე. აჰა, საინტერესოა. აჰა, ვინაა ავტორი? დოსტოვესკი. ჰმმმ. ესეც შენი უნდოვანად მახსენდება: რომანის მოქმედება XIX საუკუნეში ხდება, და მეორე ტომში ვიღაც პისტოლეტით თავს იკლავს. მეტის თქმა არ შემიძლია.

სანერ მაგიოდასთან სკამზე ვჯდები. ეს ხომ დიდი სირცხვილია, სკანდალია. ოცდაათი წელია, რაც კითხვა ვიცი, ამ ხნის მანძილზე უამრავი თუ არა, დიდძალი წიგნი მაინც მაქვს ნაკითხული, და რამდენიმე მათგან, ბუნდოვანი მოგახვედრადან მისახებ, რომ ათასგვერდიან მეორე ტომში ვიღაცამ ტყვია იკრა შუბლში. ოცდაათი წელი ტყუილად ვკითხულობდი ჩემი ბავშვობის, ახალგაზრდობის და მოწინააღმდეგეობის წლებს ათასობით საათი კითხვაში გავატარე და მესხიერებაში ერთი დიდი ცარიელი ადგილის გარდა არაფერი დამრჩა. და

მბატარი ცირა პაპინაშვილი

ეს დაავადება არათუ ძალას კარგავს, პროგრესობს. დღეს როცა რომელიმე წიგნს ვკითხულობ, ვიდრე ბოლოში გავიდოდე, დასაწყისი მაინდებდა. ხანდახან ჩემს მესხიერებას არ ძალუქს ერთი გვერდის შინაარსი დაიმახსოვროს. ასე მაგისოხავ ერთი აბზაციდან მეორემდე, ერთი წინადადებადან მეორემდე, და მალე საქმე იქამდე მივა, რომ ჩემი ცნობიერი ბნელი, გაუგებარი ტექსტის კითხვისას, როგორც ჩამოვარდნილი ვარსკვლავის გეულეებას, მხოლოდ ერთეულ სიტყვებს დაიჭრის და მივიჩნევს. ლიტერატურულ დიკსუივებზე, რომ არ შევრცხვებ და მეორეც მოვამხანსებლბმი, როცა უღედურლბმი, ბეკეტი ვოისმი, იტლო კალვინო იტლო ზეკუნში, პოდლერი მოპუნში, ვოჩე სანდი მადამ დე სტალბმი და ა.შ. არ ამერიოს, დიდი ხანია პირს ველარ ვალებ. როდესაც მინდა ბუნდოვანად მოკმინციმე ციტატის მოყვანა, რადგან ციტატის ავტორის ვინაობა აღარ მახსოვს, ვიქექები სხვადასხვა წარაოებში და უამრავი დრო მაიქვს უტონა ავტორთა უტონა ტექსტებს, ბოლოს კი მავინდებდა, რას ვეცხედი. ჩემი სულის ასეთ ქაოსურ მდგომარეობაში როგორ შეიძლება თავს უფლება მიეცე ვუხასუბო კითხვას, რომელმა წიგნმა შევცადა ჩემი ცხოვრება? არცერთმა? ყველა? ზოგიერთმა? არ ვიცი.

მაგრამ იქნებ — თავის დასამშვიდებლად ასე ვფიქრობ, — იქნებ კითხვისას (როგორც ცხოვრებაში) ჩვენი მსუბუქდებულის ფორმები და მკვეთრი ცვლილებები სპონტანურად ხდება. იქნებ კითხვა შენთვის თავისებურია აქტია, რომლის დროსაც გონება სკამოდ ვერგდება, მაგრამ ეს იმდენად ოსმიურად, ფარულად მიდის, რომ ვერც ამინვე? გამოიღის, მითხველი, რომელიც ლიტერატურული ამნივითაა დადავლებული, კითხვისას საკამოდ იცვლება, მაგრამ ამას ვერ ამინვეს, რადგან კითხვისათან ერთად მისი ტვინის კრიტკული ინსტანციებიც, რომლებიც უკანახებდა რომ ცვლილება ხდება, იცვლებიან. მათთვის კი, ვინც თვითონ წერს, ასეთი დადავებული ბედნიერება, მეტიც, ლიტერატურული შემოქმედების აუცილებელი პირობაა, რადგან იცავს სხვა მნიშვნელოვანი და დიდი ლიტერატურული ნაწარმოების გავლენის ქვეშ მოხვედრისგან, უარყოფითად განაწიებს პლავიციასაში, ურომლისოდაც ვერ შექმენება რაიმე ორიგინალური.

ვიცი, ეს უფროსია და საეჭოო ნეგეშია, და ვცდილობ თავიდან მოვიშორო: თავს შემოუფახებ, არ დაემორჩილო ამ სამინდელ ამნივს, ცველიანიარ ძალისხმევით შევინახაღმდეგე. თავდავიწყებული კი არ უნდა გადავტაო ლიტერატურულ ტექსტებში, არამედ ცოცი და კრიტიკული გონებით დაუდგეი მით, გააკეთე ჩანაწერები, ზოგიერთი ადგილი ზეპირადაც ისწავლე, ავარჯიშე გონება — ერთი სიტყვით: შენ ვალდებული ხარ. და ნება მომეცით, ერთი ცნობილი ლექსიდან ციტატება დავიღონოში, რომლის დასახელების და ავტორის გახსენება ახლა არ შემიძლია, მაგრამ მოუხებდა ამისა მისი ბოლო სტროფა ჩემს მესსიერებში მარადიულ შორალურ მიწერტივად ჩაიბრქვება: „შენ ვალდებული ხარ“ — ნათქვამია მასში... „შენ ვალდებული ხარ... ვალდებული ხარ...“

აბა, ახლა არ უნდა იღიწო! დანახინდა და ზუსტად ვერ ვიხსენებ, რა სიტყვები იყო. მაგრამ ეგ არაფერი, მისი არის ძალიან კარგად მახსოვს. რაღაც ამდაგვარი იყო: „და ვალდებული ხარ შენი ცხოვრება შევცალო!“

სიღრმისაში სწრაფი

ერთ ახალგაზრდა მტუტგარტულ ქალს, რომელიც კარგად ხატავდა, ერთმა კრიტიკოსმა, მის მხარდასაჭერად და არა ცუდი განზრახვით, პირველ გამოფენაზე უთარა:

— თქვენს ნახატებში ნიჭიც იგრძობა და სასიამოვნო სახანაფიცაა, მაგრამ სიღრმე აკლია.

ახალგაზრდა ქალმა ვერ ვიცი, რას გულისხმობდა კრიტიკოსი, და მისი შენიშვნა მალე მივიწყა. მაგრამ ერთი დღის შემდეგ გაზეთში იგივე კრიტიკოსის რეცენზია გამოქვეყნდა, სადაც აღნიშნული იყო: „ახალგაზრდა მხატვარი ნიჭიერია და მისი ნახატები ერთი შეხედვით საოცრად მიმზიდველიცაა, თუმცა სიღრმე აკლია“.

ახალგაზრდა ქალი ამ სიტყვებმა ჩააფურა. მან გულდასმით გადააიფლერა თავისი ნახატები და ძველებიც ამოქექა. დიდხანს ათვალიერებდა ნახატებს, იმასაც, რაზეც ახლა მუშაობდა. შემდეგ საუბავის ქილებს თავსაზრები კარგად დაახურა, ფურცლები გამოინდა და სუფთა პაწრუ სასურინოდ გაკვეთა.

იმ საღამოს სტუმრად იყო მიწვეული. ხალხი, თითქოს კრიტიკოსის სიტყვები ზეპირად ისწავლა, მხატვარი დიდ ნიჭსა და მის მიმოხილულ სურათებზე საუბრობდა, თუმცა ახალგაზრდა ქალს მის ზურგს უკან ზურრულიც არ გამოჰპარავია:

— სიღრმე არ აქვს, სიღრმე. არ რაშია საქმე. ნიჭიერი, მართალია, მაგრამ სამწუხაროდ სიღრმე არ გააჩნია.

მთელი შემდეგი კვირა ახალგაზრდა ქალს არაფერი დაუხატავს. იცდა მინ, ფიქრობდა და თავში ერთაფერთი, ყველივე სხვის შთანთქმეული აზრი უტრიალებდა: „რატომ არ გამაჩნია სიღრმე?“

მეორე კვირას მთა შეეცადა დაეხატა, მაგრამ ვაუგებარი ჩანახატების მეტო ვერაფერი შეძლო. უწინმეველი შტრიხის დადებაც ვერ ახერხებდა. ბოლოს ისეთმა შინაგანმა კანკალმა მოიკვა, რომ ტრექშით სავსე ქილაში ყალმის ჩადებაც ვერ მოახერხა. და ატირდა ვეირლით:

— სწორია, ყველაფერი სწორია, სიღრმე არ გამაჩნია!

შესამე კვირას ხელოვნების ტომეულთა ქექვა და სხვა მხატვრების დამუშევარმა შესწავლა დაიწყო. ბევრითა და იარებოდა სხვადასხვა გალერეებსა და მუზეუმებში. კითხულობდა წიგნებს ხელოვნებაზე. მიაკითხა წიგნების ბაღაზისა და გასემდეგის სთხოვა ყველაზე „ღრმა“ წიგნი აერჩია მისთვის. შინ ვინმე ვიტგენმტების შრომა ნაშაოლო, რომელიც ვერაფერიც გამოიყენა.

ქალისი მუზეუმში გამართულ გამოფენაზე „ვეროპული ნახატების 500 წელი“ შეუერთდა სკოლის მოწაფეთა ჯგუფს, რომელსაც ხელმძღვანელობდა მხატვრული აღზრდის პედაგოგი. ლეონარდო და ვინჩის ერთ-ერთ ნახატთან შედაგოვს აკითხა:

— უაკრავად, ვერ მეტყვი, ამ ნახატში არის სიღრმე? შედაგოვდა დაცინებით მიუგო:

— პატყვეული ქალბატონო, ჩემთან გახუმრება თუ გინდა, დილით ადრე მოვირევი ადგილამ.

მთელი კლასი ახარჩვეოდა. ახალგაზრდა ქალი შინ დაბრუნდა და მწარედ ატირდა.

ამიერივად ახალგაზრდა ქალს უცნაურობა დასწემდა. თავისი ატყლივს კედლებს იშვითად ტოვებდა, მაგრამ მუშაობას მაინც ვერ ახერხებდა. რაღაც გამოსაფხიზლებელ აბებს იღებდა, თუმცა აღარ ესმოდა სიფხიზლე რაღაში სჭირდებოდა. როდესაც იღლებოდა, სკამზე იძინებდა, რადგან ღრმა ძილის შიშით საწაოლში არ წევებოდა. თან სმაც დაიწყო და მთელი ღამე ანთეაულ სინათლებში ატარებდა. მეტს აღარ ხატავდა. როდესაც ბერლინშივე ერთმა ანტიკვარამ დაურეკა და მისთვის რაღაც ესკიზების გაკეთება შესთავაზა, გაღიზიანებულმა უფრმილში უყვარა:

— თავი დამაზნეუთ, მე სიღრმე არ გამაჩნია!

დრო და დრო კლასტელონისგან რაღაცას ძერწავდა, მაგრამ არაფერი მნიშვნელოვანი. პატარა ბურთულებს აკეთებდა. მოუვლელთა მის გარეგნობასაც შეეცყო. არც ტანსაცმელს უვლდა და არც სახლს ალაგებდა.

მეგობრები მუშაოთუბულები იყვნენ. ამბობდნენ: „აუცილებლად უნდა დაეცმაორო, ახლა კრიზისშია. ეს ან დაიშინარა ან შემოქმედებითი კრიზისია: ან ფინანსურია. პირველ შემთხვევაში ვერაფრით დავეხმარებო, მეორე შემთხვევაში თვითონ უნდა გამოძვრეს ან ვითარებდარ, მესამეში — ჩვენც შევვიძლია შევკრიბოთ თანხა და დავუბეზარო, მაგრამ ეს მისთვის უსიამოვნო იქნება“.

და მეგობრებმა სხვა ვერაფერი მოიფიქრეს გარდა იმისა, რომ სტუმრად ევატყობოდნენ. ის ყოველთვის უარით ისტუმრებდა მათ და სამუშაოს იმუზუნებდა. თუმცა სულ არ მუშაობდა, იცდა სკამზე და სრესდა პლასტელინს.

ერთობელ ისეთმა სასონარკვეთამ შეიპყრო, რომ მიწვევა მიიღო. ერთმა ახალგაზრდა მამაკაცმა, რომელსაც მოსწონდა, წვეულების შემდეგ გადამწყვიტა შინ ვატილებთან და გასაგები მიზნით დარჩენილიყო. ქალმა უპასუხა, რომ არც ის იყო წინააღმდეგი, რადგან მასაც მოსწონდა; თუმცა შზად უნდა იყოს იმისთვის, რომ მასში სიღრმეს ვერ იპოვიდა. ამის ვაგონებაც შეამკაცმა თავი შეიკავა და აღარ წაყვა.

ახალგაზრდა ქალი, რომელიც ერთ დროს კარგად ხატავდა, დღევანდელი კი არა საათობით ეშვებოდა. აღარსად არ გადაიოჯდა, არც არვის ღებულობდა, უშიშროებისგან გასუსტდა, ალკოჰოლისა და აბებისგან საოცარი სისწრაფით ბერდებოდა. მისი ბინა ლუბობდა, თვითონ კი ყარდა.

თავის დროზე მემკვიდრეობით ოცდამდე ათასი მარკა მიიღო. ეს თანხა სამი წელი იყო. იმ დროს ნეაპოლში იმოგზაურდა, თუმცა რა ვითარებაში, ყველასთვის უცნობი დარჩა. ერთ გარკვევას შეეცადა, მასუხად გაორკვეველი ლულული ესმოდა.

როდესაც ფული შემოვიდა, ქალმა ყველა თავისი ნახატი დახვრიტა და დაჭრა, ავიდა 139-მეტრიან სატელევიზიო ანტენაზე და ვადმოხტა. მაგრამ რადგანაც იმ დღეს ძლიერი ქარი იყო, ანძის ძირში ასფალტის მოედანზე კი არ დაეცა, არამედ ქარმა გაიტაცა და მოშორებით ფიჭვების კენწეროებზე დაავადო. მოუხედავად ამისა, ადგილზევე გარდაიცვალა.

ბულვარულმა პრესამ სასწრაფოდ აიტაცა ეს ამბავი. ჯერ თავად თვითწველელობა, მერე ფრენის სანტერესკო

ტრაექტორია, ის ფაქტიც, რომ საუბარი იყო იმედისმომცემ მხატვრობა და თანაც კარგი გარეგნობის ქალზე — ყოველივე ამას მალაღი ინფორმაციული ფასი ჰქონდა. მისი ბინის მდგომარეობა ისეთი კატასტროფული გახლდათ, რომ ფოტოგრაფებმა სანტერესკო მასალა გადაიღეს: ათასობით ცარიელი ბოთლი, ყველაზე განადგურების კვალი, ნაკუნებდ-ცქეული ნახატები, პლასტიკის ნატეხები და ოთახის კუთხეებში ფეკალიები! გახტმა ორი გვერდი დაუთმო.

ლიტერატურულ დამატებაში ზემოხსენებული კრიტიკოსის წერილი დაიბეჭდა, სადაც გულდაწყვეტილი საუბრობდა ახალგაზრდა ქალის სიცოცხლის ასეთ სამწინდ დასასრულზე. ისევ და ისევ, — წერდა ის — ეს სამწინელი მოუღვნა ცოცხლებს დავატყვდა თავს — ჩვენ უნებლევ მოწმებზე ვსდებით თუ როგორ ვერ მოუღობს ადგილს თავის წრეში ნიჭიერი ადამიანი. სამხატვრო სექტორში მხოლოდ საბელმწიფოებრივი მხარდაჭერა და კერძო ინიციატივა არ კმარა. თუმცა, სიმართლე უნდა ითქვას, აღნიშნულ შემთხვევაში ტრაგიკული ბოლის ჩანასახი ინდივიდი იყო ჩადებული. ხომ არ გვიმზერს მისი პირველი, გულბერყვილი ნახატებიდან სამიში გაორება, საკუთარი მწელი „მე“-ს წინააღმდეგ პროტესტი? ის დამსლეველი, შეიძლება ითქვას, სასტიკი ლტოლვა სიღრმისაკენ?

თარგმანი
ნუნა თოფჩიშვილი

ახალი ნიგნაი

მაია ჯალიაშვილი

გავშვობის
ოქროს ხანა

„ბავშვები სადაც კი არიან, ყველგან ოქროს ხანაა“, — ამბობს ნოვალისი. მის სიტყვებს მოიხმობს ზუნ რამონ ზიმენის თავისი საქვეყნოდ აღიარებული ნიგნის „პლატონო და მეს“ შესავალში და დასძინს: „სინაზის, სილალისა და ბედნიერების კუნძულო, ბავშვობის ოქროს ხანაც! ხშირად მოგაკითხავ ხოლმე სკეიდის ზღვად ქვეულ ამ ჩემს ცხოვრებაში. დაე, შემოიკროლოს შენმა სიომ და თან მოიყოლოს თავისი ქნარი, — მღეროდ და ზოგჯერ აზნ მოუტანებელიც, შეთენებულზე ტოროლას გალობის მსგავსი“.

ამ ოქროს ხანაში მოგზაურობას ემსაგაცება საბავშვო ნიგნის ნაკითხვა. ყველა კარგი საბავშვო ნიგნი ხომ წების-მორი ასაკის ადამიანს ანიჭებს სიხარულს — პატარებსაც და დიდებსაც! ასეთია გერმანული მწერლის, ელას კულტის, ახალი, ორტომიანი ნიგნი, პირველი სახელწოდებით — „ისევ ეს პუშუკელი“, ხოლო მეორე — „პუშუკელი ისევ იონასზობს“, რომელიც შესანიშნავად თარგმნა მაია მორიანაშვილმა. მას გერმანული ენიდან არაერთი საბავშ-

ვო ნიგნი აქვს თარგმნილი, მათ შორის: კრისტოფ ჰაინის „დედა ჩვენთან აღარაა“, კურტ ბრახარცის „თხუნელამ მოიგო ასი ათასი“, ბურკარდ შინერის „ბელგიური გოლიათი“, იენს შპარმუს „უიღბლო პარციფალი“.

ეს ახალი ნიგნი კი გაგრძელება ადრე გამოცემული-სა, სახელწოდებით „ოსტატი ედერი და მისი უმუშეკელი“. მაშინ ქართველმა მკითხველმა პირველად გაიწინა საოცარი ციქუნა უზილაგი არსება, სახელად პუშუკელი, რომელიც სწორლად შემთხვევით აღმოჩნდა ოსტატი ედერის სახელმოსნოში და ბერიკაცს უზილაგი სამყაროს კანონები გააცნო. იქნებ სრულიადაც არ იყო ეს უზრალო შემთხვევა? ოსტატი ედერი ბეჯეთი, კეთილი, სამკის ერთგული ადამიანია, რომელსაც საკუთარი ოჯახი და არაგუნა ბედმა, ამიტომ მოკლებული იყო შვილიშვილთა სიყვარულს. სწორედ ეს დანაკლისი შეუქნა პუშუკელმა, რომელიც საიდანხავ სწორად იმიტომ მოვიღონა, რომ მისი მარტობა დაეწვლია, ბავშვური ხალისითა და ბედნიერებით აეგოს. ოსტატის ცხოვრებაში ამის შემდეგ ყველაფერი შეიცვალა. ნითელთმინამა, გაბურტგნილმა პუშუკელმა ედერიც თითქოს იმ ოქროს ხანაში დააბრუნა, ბავშვობა რომ ჰქვია.

ვის არის პუშუკელი? იგი, როგორც გითხარით, პანანა არსებაა, ადამიანის მსგავსი, რომელიც კომოდების გვარისაა. კომოდები კი, გერმანული მითოლოგიის მიხედვით, სახლის კეთილი სულები, ფუძის ანგელოზები არიან. ძველად მებულავრები ათას უწვეულ ამბავს პყვებდნენ მათზე, თუ როგორ მოგზაურობდნენ დიდი

აფრიანი გემებით მათთან ერთად გამაღვილებელმა, როგორ უქარვებდნენ სეკუნდებსა და დედლილობას, როგორ დარაჯობდნენ მათ, რომ არავის დაეფრთხოთ ლამაზისწმრებიანი ძილი, როგორ ზრუნავდნენ ყოველ ჭანჭიკზე, რომ წესრიგში ყოფილიყო ამ მშინვარე ტალღებს თამამად შეხვედროდნენ. სხვა ბევრ რამესაც ვყვებოდნენ ამ მოუსვენარ კაცუნაზე. ელიას კაუტმა კი გადამწყობა იგი უფრო ახლოს გაეცნო და ამიტომაც აკოდოსავით შეკრა მისი ამბები და საოცრად მხიარული ნიგინი დაწერა.

პუშუკელის შესახებ პირველ ნიგნში მოთხრობილი იყო, როგორ ეცნობოდა იგი გარემოს, როგორ აეკირებდა ადამიანთა ცხოვრების წესებს, როგორ თხზავდა ლექსებს და როგორ ახარებდა ოსტატს თავისი სიმღერებით. მეორე ნიგნშიც გრძელდება მისი სახალისო თავგადასავლები. აქ პუშუკელი სააღდგომო დღესასწაულთან დაკავშირებულ ტრადიციებს ეყვნება, ოსტატთან ერთად სატყუაროს იდერის დის ნიგნსა და თავისი ანკობით თავდაყირა დააყენებს ყველაფერს.

მისი თავგადასავლები ერთი ამოსუნთქვით იკითხება, რადგან თბრობა ექსპრესიულია, ციქუნა პუშუკელი სულ ახალ-ახალ გასართობებს იგონებს და მუდმივად რაღაც ჩიხაბალი იხვევს.

პირველ პიროს ოსტატის მეგობრებმა, რომელთაც არ სჯეროდათ პუშუკელის არსებობა (რადგან მას მხოლოდ იდერი ხედავდა), გადაწყვიტეს ედერს გახუმრებოდნენ, თუმცა ეს „ძვირად“ დაუფდათ, რადგან პუშუკელმა ისეთი სამაგიერო გადაუხადა, რომ იქით ჩააყენა სასაცილო მდგომარეობაში.

ამ უხილავ არსებას მწერალი ნელ-ნელა უფრო „აადამიანურებს“ — მასაც სცივა და სცხვლა, ისიც ბრაზობს, ჭირვეულობს და უზარია, მასაც შიამ და სწყურია, მასაც უყვარს და ნუებს დაკარგულა. მასაც სიამოვნებს შექება და ახალღიანიც დატუქსეა.

მწერალი არაჩვეულებრივად ხატავს პუშუკელის აღტაცებას თოვლით, მან პირველად ნახა ციდან მოფარფარტე ულამაზესი ფიფქები, საუბრაზე სთავსებდა აღტაცება მომგვარა, თუმცა სიცოცხლაც შეანუხა და გადაწყვიტა ზამთარი შინ, ბუხართან შემოეჭებან. პანანინა ყუითი ეწიდებოდა ოთახში თოვლს. არ, როგორ მოგვითხრობს ამ ამბავს მწერალი: „ბუხართან ერთი ყუთი იდგა, მამინეც იმ ყუთს დააღლი ხელი და გაკრთ გააკურა. აავსო ყუთი თოვლით, შიგნით, ლუმელთან შემოაცურა, დაცალა და ისევ გარეთ გავიდა, რომ კიდევ აეკოს. როცა უკან დაბრუნდა, ათვლებავართორებული აქეთ-იქით იყურებოდა.“

— ვინ მოიპარა ჩემი თოვლი? — გაკვირრდა და თან თანობრილად ფეხებს აბაკუნებდა და უცხად იქ, სადაც თოვლი დააგროვა, დიდ გუბებს მოკურს თვალში.

— მმ, აქ რა, ძალი იყო? საიდან შემოიპარა, ეტყობა, ამ თუ დაეკრეს ეს გუბე. ჩემი თოვლიც იმან თუ მოიპარა. — ყველაფერ ვცხება, მაგრამ რადგან ძალი ვერას დაიძოვა, ჩათვალა, რომ ის ბორბოტი ძალი ისევე გარეთ გავიდა.

ამჯერად, ძალს რომ თოვლი აღარ მოეპარა, თოვლით ხახვე ყუთი ახლა ფიცრების უკან დაცალა. მისი აზრით, ძალი თოვლს იქ ვერ მიავსებდა.

ამასობაში ედერიც დადგინდა. დაინახა ფართოდ დატოვებული ღია კარი და იყვირა:

— პუშუკელ, პუშუკელ, შენ დააგდე კარი ღია?

და აი, გამოყო კობოლდმა თავი ფიცრების უკნიდან, თან ცარიელ ყუთს მოაკურნებდა.

— რას აკეთებ მანდ? ან ეხ ყუთი რად გინდა?

— მმ, ცოტა ზამთარი შემოიყვიანე შინ. მაგრამ ჯერ საცმარისად არაა. რატომ მოხვედი ასე მალე? ნახე, რა ლამაზი იქნება აქაურობა. წარმოიდგინე თითრად დათოვლილი იატაკი, თან ბუხრის სითბო. — პუშუკელს თვალში უზრწყნავდა ბედნიერებისაგან.

— პუშუკელ, ეხ ხომ შეუძლებელია. — და ედერმა ახალაა შემინა ლუმელთან გუბე, — არ არის ეს?

— იცი, — თან პუშუკელი აღმოფთობებს ეერ მალავდა, — ეტყობა, ძალი შემოიპარა და იმან დააყენა ეს გუბე. და ჩემი თოვლიც მოიპარა. ასეთი სისაძაგლე გაგიგონია? და — პუშუკელს სიტყვა ყელში გაეჭიხრა, რადგან უცხად დაინახა, რომ დიდი თოვლის უკანაც ასეთივე გუბე დამდგარიყო.

— ოჰ, პუშუკელ, ძალი კი არა, თოვლი სითბოში ხომ დნება. ეს გუბე დამნარი თოვლისგანაა. — ედერიც დაეცა.

— ექ, პუშუკელ, თოვლი ხომ მხოლოდ გაყინული წყალია. ნვიშის წვეთები იყინება, როცა ზამთარში ციდან ცვივა და ასე წარმოიშობა თოვლი. მეტე, დნობას რომ იწყებს, ისევე წყლად იქცევა. ამიტომაც, რომ ზამთარში, როცა თოვს, გარეთ ყინვას, თოვლი თბილ ოთახში არადრით არ გაქრდება.

პუშუკელი ჩაფიქრდა და ცხვირი მოისრისა.

— ოთახში თუ ცვივება, თოვლი აღარ დადგება?

— თუ ძალიან იცივება, ათვლი ადარ, მხოლოდ მამინ არ დადგება.

— ძალიან კარგი, ძალიან კარგი, — გაუნათვა პუშუკელს თვალები.

— რატომაც კარგი?

მაგრამ პუშუკელს პასუხი არ გაუცია.

პასუხი კი იმიტომ არ გაუცია, გამალებით ფიქრობდა, რა გზისთვის მიგზნართა, რომ ოცნება აესრულებინა. იძივა თუ არა გამოსავალი, როგორ შეეტანა ზამთარი ოთახში, ამას ნიგნში ნაიკითხავთ.

პუშუკელის თავგადასავალს დასასრული არა აქვს. ნიგნის ნაიკითხვის შემდეგ პატარის წარმოსახვაში სახლდება და დაუნერულ ფაფქარებს ახლა უკვე მკითხველთან ერთად გადაეყვება.

დიდებს კი, რომელთაც ცხოვრება ოცნებას უფეროკრთალებს და რეალობას აჯაჭვავს, უნდა სჯეროდეთ, რომ უხილავი არსებანი მხოლოდ მამინ გამოჩნდებიან, როცა მათ არსებობას დაიჯერებენ.

რას იარაღდნენ „ტკბილ ცხოვრებას“

ნოვატორი შემოქმედისა

და საზოგადოების დაპირისპირების მტკიცებელი თემა არ ახალია, ძველია. ყველაზე განსაზღვრული სიუჟეტებიდან თუნდაც ერთი დამონება იკმარება და თვალსაჩინო ნიმუშად.

„უილიამ ფოლკნერი ნობელის პრემიით რომ დააჯილდოვეს, გახტო „ნუ-იორ ტაიმის“ ფურცლებზე ამგვარი ტექსტი დაიბეჭდა: „მწერლის ყურადღება მივაქცევთ უზნურ და მანკიერ საზოგადოების ცხოვრებაზე, მაგრამ ამერიკელები მზურვალედ იმედოვნებენ, რომ შევდური ფურის პრემია და ფოლკნერის ნანაწილობა უზომო პოპულარობა ლათინურ ამერიკაში და ევროპის კონტინენტზე, განსაკუთრებით საფრანგეთში, სრულიადაც არ ნიშნავს იმას, რომ უცხოელებს ამერიკის ცხოვრების ფოლკნერისეული სურათი ტიპიური და ალამბარული ჰგონიათ“.

წინისმოგებით უკვირებდნენ, უზნებო და ძალადობა შესწავლის შეთხზულ ჯგუფის მიხედვით, რაღაღერ შეერთებულ შტატებში არაერთი მათი მსახეის არა გვსჩვენიაო.

მთელ მსოფლიოს უმანკო ქალწულად უნდა შეერაცხა დემოკრატისა და თავისუფლების ბურჯი.

...რას ერომდენ ფედერაციო ფელისის „ტკბილ ცხოვრებას“? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად არ გამოდგება უარყოფითი რეცენზიები, ვინაიდან ისინი ყურადღებას ამახვილებდნენ მეორეხარისხოვან საკითხებზე და განზე ტოვებდნენ იმ მთავარსა და არსებობს, რამაც შეუნყარებლობა გააჩინა ფელისის ფილმის მიმართ. უფრო უპირისპირა, რომ დაეებით რეცენზიებს გადაეკლებოთ თვლი, რათა დამაქმყოფი-ებულე პასუხი გავციტო დასესულ კითხვას.

ყოველგვარი კომენტარის გარეშე დავიმომოთ რიტალიურ პრესაში გამოქვეყნებული გამოხიზარებობანი, ომბლებიც მისაძლებდნენ და კეთილდღეობას უსურებდნენ ფელიისის დიდებულ ფილმს.

ლუიზია რეპანი, მწერალი: ეს არის ფრესკა, რომელიც გამოსახავს ლანის რომს — უნაყოფოს, პარანტიულს, გარყვნილსა და, ამასთან, ფრიად კორონტიულს. სრულიად სპაინისპიროდ არსებობს მეორე რომი, რომელსაც ვერ ვხედავთ ფელიისის ფილმში, რომელიც მშობისა და დეალოდ-დაქანცულს მძიმე ძილით სინნავს ღამით, რომელიც „ტკბილი ცხოვრების“ რომს ხედვას როგორც ავთისებთან სისხვენის ქალაქის განსაღ სხეულზე.

ფარსევტული და იავფსიანი მორალისტება ბროვი, „ტკბილ ცხოვრებას“ რომ აუხმედრდა, ვერადედასტურებს, ფილმი პარადიპორ მიზანი მოხვდაო. მკვლევარ განაყოფით, ძვირფასი ბატონებო, „ტკბილი ცხოვრების“ ავტორმა წინასწარ გაიფრტო თვენი ანაიებები. მან გამოიღო თქვენი, გაიფრტო და გამოიღო, უკუფრტო ყრველგვარი კომპრომისები და მამამებობა. მან შევარგო სამილები და გავარგა შეიღე ღამე რომისა, რომელიც იძირება და ვერცა ხედვება ამას. მან დაბატბა თანამებრევე კოპის სურათი, როდესაც ისინი, ვინ ხდითაც ისინი პროლეტარები, სიმდიდრე, ძალაუფლება, განიცდიან სიციციედე მისულ დეგრადაციის, ბოლი საზოგადოებრივი ცხოვრების ასპარეზზე გამოიღან ახალი ძალები, რომელთაც მტკიცედ გადაუფრტობთ, რომ მიიზოფონ უფლება უკეთესი ცხოვრებისა და ისტორიანი დასამკვიდრებელი ადგილი.

ენიო ლიანიო, მწერალი და სცენარისტი: „ტკბილი ცხოვრება“ ბრწყინვალე ფილმი. ნებისმიერი იტალიური გახტით ან ილუსტრირებული ფრანკო თუნდაც ერთ სიმბოლში იმბმენის გაცულებით მტ მავალითებს მორალური და ნოკილური ხრწნისა, რაც ძალზე მოკრძალებით არის ნაჩვენები ჩვენს ფილმში.

ჩვენ, ფილმის შემქმნელებს, გასაყვედრობენ, რომ ჩვენ შეგნებულად უფრტო-

ბელგყოფი ჩვენი ქვეყნის ჯანსაღ ცხოვრებას — ასე შეიძლება უსაყვედურო ტერრებს, რომელიც დამაჯებელი ფების ოპერაციას ატარებს და ავიწყდება, რომ იმადეროლად მიმინი უნდა უმდეროს მეორე, ჯანსაღ ფებს. ჩვენ გვსრდა, გვერვენებინა ახალგაზრდა კაცი, რომელიც მევეება მდბალ სინამდილეს, რაც შეუძლებელია არ შეამჩნიო, რამეთუ პრესა, კინო, ტელევიზია, სოციალიზგები და მორალისტიკა ამის მეტს არაფერს გვიჩვენებენ და ეს ტბილი სინამდილეც იგი საბამო, იგი მოგვინოს, გენაფებით და გვაბრუებს.

ჩვენი ხალხი, ჩვენი ბურჟუაზია, რომელიც საჯაროდ გამოაფენს თავის სისუსტეებს, სულიერ სიღატაკებს და უმცირესებს, კიდევ უფრო შეუბრალლებელ ფილმს იმსახურებენ. ისინი იმსახურებენ დოკუმენტს, რომელიც ადგილს არ უტოვებს რაიმე იმედს, ისინი იმსახურებენ თავიანთი უზადეროდ და ბილი გართობების სისტემა. აღმოთვლებელი ფარსევტული ყვირის: კმრალ ამას ხომ სასურათი თავს ეუბნებდა და ჩვენ ვეთინებებით: კმრალ, კმრალ!

რონი დად სასო, ფუნდალიზგები უკვე დიდხანია არც ერთ ფილმს არ გამოუნევეია ესოდენ გაავთრებული პოლემიკა, ასეთი მძაფრი გამოსვლები კინოს ნინამდმდე ლტისმსახურბოა მორიდან და ცენზურის ასეთი შემოფთება. შეიძლება ითქვას, რომ იტალიური საზოგადოებრივი ერთ არად გაიყო, შესაბამისად პოლიტიკური მრწამსისა. ერთი მხრიდან — გაბატონებული ხედა ფენა, კონსერვატულ და რეაქციულ შეხედულებათა მომხრენი და მეორე მხრიდან — მოსახლეობის დემოკრატული და განწყობილი ფართო ფენები.

„ტკბილ ცხოვრებაში“ პოლიტიკური მოვლენის მნიშვნელობა მოიხვეჭა.

ეს აიხსნება იმით, რომ ფელიამ ქრონიკალური სიზუსტით აჩვენა იტალიური საზოგადოების ხედა ფენების ცხოვრება. გმორები, მოქმედების ადგილი, სიტუაციები — ყველაფერი შეესაბამება რეალურ პრესას და მოუღებებს იტალიის ცხოვრებაში. როდესაც იტალიური მავრეტული უფრტებს ფელიისის ფილმს, დროდადრო ავრნდება მზავსი ტიზოდეტი უკანსენილი ნდების ქრონიკად. უფრო მეტიც — ზოგაფრო პერსონაჟ იგივე სახელი და გვარია აქცს, როგორც სინამდილეში. ამიტომაც მძელია აიცილიო მოქი, ამ ფილმის სიმართლესგან რომ გვაბრუება.

„ტკბილი ცხოვრების“ უდიდესი წარმატება აიხსნება იმით, რომ ავტორი გამოიღო როგორც „ტკბილ ტანია და კათოლიკე. მისი მიზლები მხეფრებება აიხსნება იმით, რომ მისი სინდისი და მორალი აღმთვობებულია სინამდილას და სინამდილის პატრბული შეზავებით, კათოლიკური ეკლესიის გაიგივებით პარანტიულ კლასთან.

ეკლესიის სფეროთა მილიონობით უბრალი ადამიანებს, რომლებიც კარვად მრომობენ და ცუდად ცხოვრობენ, რომლებიც ამქვეყნად ყველაფერს არიან მოკლებულნი და იმედოვნებენ, რომ იმქვეყნად უკეთესად იქნებიან.

და აი ახლა იმათ, ვინც მილიონობით უბრალი ადამიანთა ამ გრომობებს თავის სასარგებლოდ იყენებს, მწვეფრად ესმით, რომ ფილმის ფილმი — სარწმუნო ფაქტებზე დაფუძნებული საბრალბო განაჩენია.

კინომოციდნის გუფად არის ბრტკოოს სიტყვით, „ტკბილი ცხოვრების“ ნინამდმდე ნარწმუნებელი იყო „ჯგარისსული ლამკრბობა“, რომელსაც წინამდებელი და ვატკინის ოფიციალური ორგანი, გახტით „საქრებტორი რომანი“.

გულოსამრევი ფილმი, ბრძანება და მისი რედაქტორი. ენ. „მალალ საზოგადოებას“ არ ეამბოდა სასრული ნაბედევა.

საე იყო გუშინ

გუგა-ფშაველას მიერ 1914 წლის დამლევის, სიკვდილამდე რამდენიმე თვით ადრე, შექმნილი უკანასკნელი შედევრი, რომელსაც „ფშაველი ჯარისკაცის წერილი“ უკვია, გვინილავს ამით, რომ ლექსის დინამიკა ბუნებრივად, მაღალტანხედრად მერწყმულა ქართული კაცის ფიქრით არ უძვირფასეს ფენომენზე, ფონეტიკურადაც და სემანტიკურადაც რომ ემსგავსება ერთმანეთს. „მშობელი დედა“ და „დედა-სამშობელი“ — აი, ვის ეხმარება ცხრა მთის იქით გააღაპრველი ქართველი მეომარი, ვის ეფერება და ელერება სანა კამერა-სასიციოცხლო ზრბოლის წინ.

„აგლა ისევ ომში გვინვეყვებ ვაკვირებულნი გარჯითა, თამარ დედოფლის ბარტყების გულოვანობით, მავითა, კვდილობით, რომ საქართველოსა ვუწვევლით ჩვენი ხარჯითა“ — ამ სტრიქონებში მკაფიოდ არის გამოხატული ლექსის მთელი დედაპირი, მთელი პათოსი. ინტიმურ დიალოგს დედასთან საუცხოოდ ენწყმის ქართველი ჯარისკაცის პატრიოტული სულისკვთება.

რა შეიძლება ვუნოდით ამ უკანასკნელის მოვლინებას რუსეთ-გერმანიის ომში — გულბერკიოთი ილუზიებით თუ რეალისტურად, გონიერად განსჯა არსებული ვითარებებსა? დასმული კითხვაზე ცალსახა პასუხი არ გვცემს, მაგრამ დანერგვითი ანალიზიც დალზე შორს წავდივარა. მთავარი ისაა, რომ პირველ მსოფლიო ომში განწვეული ქართველი ჯარისკაცი თამარ მეფის მხედრობა შთაბეჭდილ მიიჩნევს თავს და საკუთარი ადამიანური ღირსების დამამტკიცებელ საბუთად თვლის „სხვათა ომში“ გამოვლენილ გულადობასა და გარჯას.

როგორ არის გამოქვეყნილ ეს მოვლინა ქართულ ბალზურ პოეზიაში? ჩვენდა სახედნოოდ, დიდებული ქართველი მკვლევარის — აკაკი შანიძის წყალობით, საკმაოდ უხვად მოგვეპოება ჩვენი მთის მთელენის ლექსად გამოთქმული ფიქრები და საქმეში. ფშაველის პირველი პოეზიის დიდი ამბავარს ცხელ კვლევ მსურთარა ისინი პეტროგრადის პოსტლებში მოთავსებულ ჯარისკაცთაგან.

უსპიარად დრო-გამინდამ გამოვლინება ბრძოლის თემა და შეუპოვარი სული: „ომში წურავის ვაგვლებითი! — მაგარ ომში ვართ პირა, ვინც ვაგვლებით და მოვკვებით, სამთხევ დაკვეთილია“.

მაგრამ საპირისპირო განწყობის მავალითსაც დიდი ძიება არა სჭირდება: „სადღური ვარ, სად კვედები? აქ რა მამე დაკარგულია?“ ნოსტალგიით შეკარგობილი ქართველი მეომარი ფიქრი.

ში თავს დასტრიალებს მშობლურ გარემოს. ძმას უთვლის, ჩემს ცბენს საარო არ მოკლათ, ბანჯალსაც მიმიხედეთ,

წვერი ევანგელოზი. მერე მე მშობლის გამწლილი სუფრა და გამაულევი“ ართი ახერხდება.

ფშაველისთვის შეილება სხვებზე მეტად ემარჯვებოდაი, ლექსი და უმურველად დაგვიტოვებს თავიანთი გულის ხემაიად, მაგრამ სამშობლოს მონატრებას განა მარტოედენ არიოტი და მუაფხო იწყედამ? ცხადია, სხვა კუთხის შეუღლებსაც ანაიღებდათ ნოსტალგია და მწარედ სტიკოდათ გული, ჩვენს გამწრედელ მთებსა და ველებს ვაითუ ედღარ ვიხილავთო. აღაზნის პირველ ავანდეზობად და ზესტაფონსაც ტკბობად ემშვიდებულენ. იგივე თქმის იმ ორქოფულად დამოკიდებულმაზე სამხედრო სამსახურის მიმართ, რაც თვალნათლივ მოჩანს ფშაველის რეალისტურულ ლექსებში. სამხედრო დისციპლინის რამდენად და, იმედროოდ, ბრძოლის წყურვილი კოვდლთვის ახასიათებდათ ქართველ მეომრებს.

ვაგვისნით, როგორ დრტყინავდენ მარბაბის ომის დანებამდე და სამხედრო თათბირზე ამგვარი ხმები ისმოდა: „თუ შეგვახამა, შეგვაბიოთ, რას ხელსა ვგვდიოთ აქა მდგომოთა?“ ანდა: „ჰე, რად ჰყოფიოთ მათზედ მისლას, ისინი აქ არ მოიადან“.

ალბათ ამიტომაც იყო, რომ ფიქრადღური ლაშქრის უწესრიგობას თვალშეუცვლად დავით გურამიშვილი რეგულარული ჯარის დაწინაბეზე აღტაცებით წარმოითქვამდა: „არს მოსაზონი მწახველია განწყობა რუსის ჯარისა, ათას-ხუთას კაცთ ერთფერად ტანია ცმა, სხმა აბჯარისა, მწყობრივად შესულა-გამოსულა, ქვეყა ვით ბრუნვა ვარისა, დამხებრვა ციხის მოქლეთა, მავროვნად დანავარისა“.

გრიგოლ ორბელიანის დღიურში (1831 წლის აგვისტო) დამონებულა ატარების საბურთა რუსეთის არმიის გენერალ თავედ ივანე კონსტანტინეს ძე აფხაზთან. გრიგოლ ორბელიანი მამკიცებდა, თუკი საბურთელად დამოუკიდებლობას მოიპოვებს, რეგულარული ჯარის განკუთხა ილილ იქნებოთ. მაგრამ ომში მამკიდელი გენერალი უკებნა: „მართად არს, რომე ქართველი არიან მხენენი გარა რეულუს განწყობა აგრ ადელილ წე გკრანა“.

ნარსულად აკვარად მწარს უტყურდა რუსეთის არმიის ქართველ გენერლს სკუტციკოზსა. სამხედრო დისციპლინა ქართველს ილილ-განვე არ ეტანებოდა, ხოლო ბრძოლის ველზე, სხვანა ჩივბის სტიკეთ, ისე მიიქარდა, თითვის ქორწილში იყო დამატყებულა.

ძროწიკა

საქართველოს საპატრიარქოსთან დაკავშირებული ახალგაზრდობის სულიერი და ინტელექტუალური განვითარების ცენტრში თემო ჯაფარიძისადმი მიძღვნილი შემოქმედებითი საღამო გაიმართა. მონაწილნიყრი ნიჭით დაჯილდოებულნი შემოქმედი არა-მარტო შესანიშნავი მხატვარი, აგრეთვე შესანიშნავი მწერალიცაა. ამასთან, რამდენიმე ქართულ ფილმში მან დაამთავროვებელი როლებიც შექმნა.

ერეულ საღამონამა სინანული გამოთქვა, რომ თვით შემოქმედი საღამოს ვერ ესწრებოდა. მისი თქმით, თემო ჯაფარიძე არის ადამიანი, რომელიც თავის თავში გადარჩენილ ჩვენს ქვეყანას ატარებს. მხატვრობასა და მწერლობაში მისი დამახასიათებელი სიღრმისეული ჰერეტა დამთვალავრებულს და მკითხველს არ აძლევს საშუალებას უედაპირზე დაკარგეს.

თემურ კრიტიკმ უფლის რჩეული უწოდა ხელოვანს. მისი თქმით, ბედნიერია თემო ჯაფარიძე, რადგან მას ლმობია მისცე უნარი თავისი განცედა ხელოვნებში გამოეხატა და ყველა ენაზე მოსაუბრეთათვის გავხვდა ვასაბები. მწერლობაშიც და მხატვრობაშიც ავტორი თავისუფალი ადამიანია, — თქვა შან.

თემო ჯაფარიძის შემოქმედების შესახებ ისაუბრეს: ლალი ხვედელიანმა, რეზო ადამიამ, ნიკო რეხიაშვილმა, ზინაბ მეტრეველმა. ბატონმა რეზომ განსაკუთრებული სითბოთი გაისხნა თემო ჯაფარიძის მიერ ფორსმანზე დანერგული წიგნი. ზინაბ მეტრეველმა კი გაისხნა, რომ როცა უწინაშე „კლდეკარი“ დაიბეჭდა ბატონი თემოს მოთხოვნა. რამდენიმე არსაკეთილმოსურნეს საყვედური უთქვამს ლურდალის რედაქტორისათვის თორა რეხიაშვილს, — მხატვრის მწერლობა რა საჭიროა ის რა სასიკეთო. რაზედაც ადამიანების ნიჭის შემცნობა და დამფასებელ ბატონ ოთანო მოქცეა, ნეტა ასეთმა ადამიანებმა თავიანთი თამოი კიდევ აღმოაჩინონ სხვა ვარსკლ ნიჭი, რომ ცხოვრება გავეცდამაზონო. ქალბატონი ზინაბის თქმით, თემო ჯაფარიძისნაირი ადამიანები ნამდვილად გვიღამაზებენ ცხოვრებაში.

საღამოს ესწრებოდენ მისწავლევბი, რომლებმაც თვითანთი ნაშრომებზე გააკეთეს საზოგადოებას. არს საკანდელიტის ქანდაკებებზე და არაკალი ტყულების ნახატებმა დამსწრეთა მორწინება დამახასია. საღამოს მუსიკალურად აღორბედა, განსუფორბულ ხიბლს მატებდა ანსამბლი „კვირია“.

პოეტი – აქარავანს აღეპნეხული

29 მარტს არტ-კავშირით „ქარავანი“ პოეზიის საღამოს მასპინძლობდა. სოსო მეშველიანის „ღამესასწაული“, პოეტური კრებული გამოცემული „ანტილექტის“ მიერ, პირველად წარმოაჩინეს მკითხველთა სამსჯელოზე. თავიერობა გახლდათ ზომიერად მრავალრიცხოვანი: სახელწოდებით თუ არ გამოცემა თითო-ორივე ყველასათვის ცნობილ ლიტერატორს, უფრო საგანგებოდ დაპატივებულთ რომ პავლენი, მეტობად ახალგაზრდობა, გუნდ-გუნდად მსხდარი ალმოსავლური ინტერვიოთ დამთბამ ამ მეტად სასიამოვნო გარემოში...

– ეხ უინ არის? – თვალმისაცემად აქტიურზე ვანიშნებ ახალგაზრდა მწერალს, ჩემთვის მახლოდ და საგულევე-ელს.
– რომელი? – რიტორიკა დაუზუსტებლობისა.
– ის, თამამად ინტელექტუალური...
– აქ ყველა თამამად ინტელექტუალურები ვართ, – მონსრებული მასუხით დამიზუსტებს, და როგორც იტყვიან ხოლმე, ცნობისმოყვარედ დავკვლივთ დასანყისს.

ღონისძიება გახსნა გამომცემლობა „ანტილექტის“ საზოგადოებასთან ურთიერთობის ხელმძღვანელმა მარიკა ბაკურაძემ.

ნესისამებრ, მიკროფონთან პირველი მიიწვია კრებულის რედაქტორი, ახალგაზრდული ასაკის მიუხედავად, საკმაოდ მოუღარული და ბევრისათვის საყვარელი მწერალი, მომხიბლავი ნინო სადღობლაშვილი.

სიტყვით გამოხსენებმა ტროპული მეტაფორების თითქმის ყველა შესაძლებლობის ქარბი მოშველიებით შეაფასა სოსო მეშველიანის „ღამესასწაული“. საინტერესოდ განმარტა პოეტური კრებულის სახელი, მისივე ერთ-ერთი ლექსიდან რომაა გამოიწინა, და ეს ყველაფერი აღუზიურად მზიანი ღამის მეტაფორით განაცხვო. აგრეთვე, სოსო მეშველიანის პოეზია სხანურ ფესვებზე დამყობილ ესპანური მოტივების ქრალში განიხილა და ნამდვილი პოეტის ნამდვილ პოეზიასთან შეგებება კრებულთან ამორჩეული ლექსების ფაქტში დეკლამირებით გაახიზანა. მის მერე გამომსჯელობა ქრონოლოგიას, ნუ მიიწყენ, თუ ამდაგვარად შემოგთავაზებთ: მარიამ ნიკლაურის, მია ჯალაშვილის, კატო ჯავახიშვილის კოლგიალური კთილგანწყობის გამოსატყვას ალბათ შეეფერება მშვენიერი სახელი „ლიტერატურული დღიბელები“... ამდენი ტკბილი სიტყვა, ამგვარი ხობა და გულითადობის ექმუევალი სონრეველ ნამდვილად გახლავთ საყურადღებო. თანაც ითქვა, ყოველგვარი მიწუმათების გარეშე, რომ სოსო მეშველიანი კარგა ხანია იძებნება ქართულ პრესაში. პირველი პუბლიკაცია ფურნალ „ესკარში“ წარმოიშდა; არის ავტორი 2006 წლიდან განახლებული ფურნალ „ქვენი მწერლობისა“ და ამავე გამოცემის ყოველწლიური პრემიის ღურავატი პოეზიაში, 2008 წელს. ითქვა ისიც, რომ ეს არაა მისი პირველი პოეტური კრებულ, აქამდეც იყო მშვენიერი ლექსების ნიჯა, ოღონდ, ნაუცხავობის გამო, უფერ-ვილად გამოცემული. აგრეთვე, ყოველმა გამომცემელმა ვალდებულად ცნო თავი, ლექსები ნაეკითხა კრებულთან „ღამესასწაული“ და მიზამებოდა მშვენელს უფატიუსეს განცდების ამოცნობა-გათავისობაში.

სოსო მეშველიანმა დასასყისშივე დაიხვია თავი, საბავარი არ მებურხებამ, მაგრამ უფრო ითავმდაბლა, და ლექსების კითხვა აეკობინა. ურთი სიტყვით, გახლდათ საღამო მართლაც ლექსის ზეიშისა.

სოსო მეშველიანი

სიტყვებით გამოვიდნენ, აგრეთვე, ბალთორ არაბული, როგორც ნათლია სოსო მეშველიანის ლექსებისა ფურნალ „ესკარში“ 2005 წელს და რობერტ მესხია.

დასასრულ ნინო სადღობლაშვილმა, კარგი ქნა, რომ გულში არ დაიტოვა, შესაფერისი მადლიერება გამოხატა გამომცემლობა „ანტილექტის“ მისამართით, კერძოდ აღნიშნა ზვიად კვარაცხელიას გულისხმიერება, უშურველობის ნიჭი და ენთუზიაზმის რისიკიანი სინათლე ნიჭიერებისა და ფსევდოს გამომწვევებისათვის.

...შესაძლებელი იყო ეს მცირე რამდენიმე დანრულებულიყო ჩვეული Happy End-ით, რომ არ დაემატებოდა დარბაზის მოთითილობა-ინერტულობისა.

არადა, მათ წინაშე იდგა ახალგაზრდა კაცი, თანატოლი მათივე, საინტერესო ბიოგრაფიით, მოქარავენთა თანამშავარი, ვინც მხოლოდ საკუთარი მძიმე ჯადით და არა პრესტიჟული პროექტებით ხელშეწყობილ ცხოვრობს ბარსელონაში. იქიდან უზრუნველყოფს (ბევრის მსგავსად) მატერიალურად თავის ახალგაზრდა ოჯახს, მუშაღეს – თუ მარველს, საუფლო დღეს დაბადებულ პირმშოს, წვილ გიორგის, დედას, დედამამიშვილებს; ცდილობს უფოს პირისპირ არ იყოს დადილი და მისავათებული, არ აქციოთისნ ცხოვრობის ამდაგვარად – რომ არის გამომწვეული და მეტი აღარ მუშაღია. პირიქით, ის არის ხალასი, ძალიან ქართულად მოსიყვარულე, ბედნიერად სადა და არამარტივი... და ასეთ კაცს არავინ ეკითხება, შინ, დედაქალაქში, თუნდაც, როგორ იბადებინა მისი ლექსები ასეთი თბილი, სიცოცხლის სიყვარულის გამო.

ჰანს სანსი

ბურდია არაბული